

Ἔτος 6ον — Δεκέμβριος 1961 — Τεῦχος 24ον

...Ἐπὶ γῆς Εἰρήνην

Ἐν ἀνθρώποις

Εὐδοκίαν!

Ἔτος 6ον　　　Ὀκτώβριος — Δεκέμβριος 1961　　　Τεῦχος 24ον

Ι Λ Ι Σ Ο Σ

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΕΛΕΥΘΕΡΑΣ ΣΚΕΨΕΩΣ
Διευθυντής: ΚΩΣΤΗΣ ΜΕΛΙΣΣΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
Δραγατσανίου 6 (Πλατεῖα Κλαυθμῶνος), ὄροφος 6ος, ΑΘΗΝΑΙ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Η ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ 1962 ΓΕΝΙΚΩΣ ΔΡΧ. 50.—
Ἐμβάσματα Μόνον δι' ἐπιταγῆς:
Κωστῆν Μελισσαρόπουλον Δραγατσανίου 6 ΑΘΗΝΑΣ

Ὑπεύθυνος συμφώνως τῷ ἄρθ. 6 § 1 Α. Ν. 1092)38. Κ. Ν. Μελισσαρόπουλος, Δραγατσανίου 6, Ἀθῆναι.

ΙΛΙΣΟΣ

Έτος 6ον ✲ ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ—ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 1961 ✲ Τεῦχος 24ον

ΚΩΣΤΗ ΠΑΛΑΜΑ

Δόξα ἐν Ὑψίστοις...

Δόξα ἐν Ὑψίστοις Θεῷ, ἐπὶ γῆς εἰρήνη κ᾽ ἐν ἀνθρώποις
εὐδοκία! Ἑνὸς Ὕψιστου πάντα ἡ λατρεία, μὰ πάντα
τοῦ πονηροῦ θὰ εἶναι τὸ φίδι ὁ ἄνθρωπος, κ᾽ ἡ εἰρήνη
ἡ φουσκαλίδα τοῦ νεροῦ. Θεοί, κορφὲς τῶν πάντων,
παντοῦ καὶ πάντα Παναγιές, Χριστοί, δαιμόνοι, ἀγγέλοι.
Πάντα εἶν᾽ οἱ ἀστραπόπετρες τοῦ ἀόρατου, καὶ πάντα
μέσ᾽ στῆς ἰδέας τὰ ξέθωρα καὶ τ᾽ ἄγραφα οἱ εἰκόνες.
Πάντα οἱ θεοί, γῆ καὶ οὐρανοὶ πάντα μεστοὶ ἀπὸ κείνους...

(Ἡ Φλογέρα τοῦ Βασιλιᾶ, Λόγος Ἑντέκατος)

ΜΕΛΙΣΣΑΝΘΗΣ

Ἡ ἐποχὴ τοῦ ὕπνου

Ποιός καθεύδει τὴ στιγμὴ ποὺ ὅλα ἀγρυπνοῦν;
Ἂς προσευχηθοῦμε.
Ὁ ὕπνος ἔρχεται ἀναπάντεχα
Σὲ κάθε μιὰ στιγμὴ παραμονεύει
Γλυστράει σὰν ἕνας κλέφτης ἀπ' τὶς χαραμάδες
Ἐνῶ ὁ Βορρηᾶς τὰ σπίτια μας ρημάζει
Γυμνώνει τὰ μεγάλα δάση
Μὲ τοὺς ἀκρίτες μας μετριέται, ποὺ φρουροῦν τὰ σύνορα
Μὲ τὰ καράβια μας ποὺ ὀργώνουνε τὶς θάλασσες.

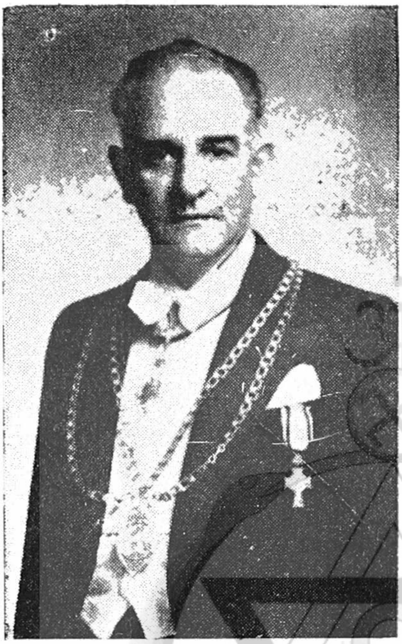
Ποιός καθεύδει τὴ στιγμὴ ποὺ ὅλα ἀγρυπνουν;
Ἅπλωσεν ἡ βροχὴ τὴν ὑγρασία τῆς σήψης
Τὸ ψῦχος περονιάζει τὸ ἔδαφος
Ποῦναι κλεισμένες οἱ σπορὲς
Στὴ χειμέρια ἀγρύπνια
—φυλάγοντας τὸ ἱερὸ πῦρ τῆς ζωῆς—
Συδαυλίζει ὁ ἄνεμος
Τὰ γυμνὰ ἀπ' τὶς φυλλωσιές τους δέντρα
Συδαυλίζει, τὴν κρυμμένη τους φωτιὰ
Μέσα στὸ ψῦχος τοῦ Δεκέμβρη.

Ποιός καθεύδει τὴ στιγμὴ ποὺ ὅλα ἀγρυπνοῦν;
Ποιὸς τολμάει νὰ σηκώσει τόσο ἀγέρωχο μέτωπο
Τὴ στιγμὴ ποὺ ὅλα εἶναι σταυρωμένα
Καθηλωμένα στὸ Σταυρὸ τῆς ὕπαρξης
Δέσμια στὸ χρέος
Δέσμια στὸν ἄξονα τῆς Νύχτας καὶ τῆς Μέρας
Καὶ ὅλα κάτω ἀπ' τὸν ἴδιον οὐρανὸ
Τὴ φοβερή του παίρνουν σημασία.
Ἀπὸ τὴ ρίζα, τὸ σκουλήκι, τὸ ἔντομο
Ὥς τ' ἄστρα κι' ὥς τὸν Ἄνθρωπο·
Ποῦναι ὁ Νόμος καὶ ὁ Λόγος τῆς Δικαιοσύνης!
Ποὺ μὲ τὸ αἷμα του κερδίζει τὸ χυμένο Αἷμα!
Ποὺ μὲ τὸ δάκρυ του κερδίζει τὰ χυμένα δάκρυα!
Ποὺ μὲ τὸν ἴδιο του τὸ θάνατο νικᾶ τὸ Θάνατο!
Γιατί· «Ἡ Ἀγάπη εἶναι ἰσχυρὰ ὡς Θάνατος
Ὕδατα πολλὰ δὲν δύνανται νὰ σβέσωσι τὴν Ἀγάπην
Οὐδὲ ποταμοὶ νὰ πνίξωσιν αὐτήν».

ΠΛΟΥΤΑΡΧΟΥ

Περὶ εὐθυμίας

Μοῦ ἀρέσει ὁ Διογένης, ὁ ὁποῖος βλέποντας τὸν εἰς Λακεδαίμονα ξένον νὰ ἑτοιμάζεται γιὰ κάποια ἑορτὴ καὶ μὲ ζῆλο νὰ καταγίνεται, εἶπε: «Μὰ ὁ καλὸς ἄνθρωπος, δὲν ἔχει γιορτὴ τὴν κάθε μέρα;» Καὶ πολὺ λαμπρὴ μάλιστα, ἐὰν σωφρονοῦμεν. Ἱερὸν μὲν γὰρ ἁγιώτατον ὁ κόσμος ἐστὶ καὶ θεοπρεπέστατον. Σ' αὐτὸν τὸν κόσμο εἰσάγεται ὁ ἄνθρωπος διὰ τῆς γεννήσεως, ὄχι γιὰ νὰ θεᾶται ἀγάλματα χειροποίητα καὶ ἀκίνητα, ἀλλὰ ὅσα ἐδημιούργησε νοῦς θεῖος, ὅπως λέγει ὁ Πλάτων, αἰσθητὰ μιμήματα νοητῶν, ἔχοντα ἔμφυτη ἀρχὴ ζωῆς τὸν ἥλιο καὶ τὴ σελήνη καὶ τ' ἄστρα καὶ τοὺς ποταμοὺς ποὺ κυλᾶνε νέο πάντα νερὸ καὶ τὴ γῆ ποὺ ἀναπέμπει τροφὲς καὶ ζῶα. Ὁ δὲ βίος, ἀφοῦ εἶναι μιὰ μύησις τούτων καὶ τελετὴ τελειοτάτη, πρέπει νὰ εἶναι γεμᾶτος ἀπὸ εὐθυμία (γαλήνη ψυχική) καὶ εὐφροσύνη. Νὰ μὴ περιμένουμε λοιπὸν σὰν τοὺς πολλούς, τὰ Κρόνια καὶ τὰ Διονύσια καὶ τὰ Παναθήναια καὶ ἄλλες τέτοιες ἡμέρες, ὅταν ἐκεῖνοι ἀναζητοῦν ὠνητὸν γέλωτα μὲ μίμους καὶ χορευτάς. Καὶ μάλιστα αὐτοὶ τὸν ὑπόλοιπον βίον των διάγουν ἀγέλαστον καὶ κατηφῆ καὶ πιεζόμενον καὶ συνθλιβόμενον ἀπὸ πάθη, ἀπασχολήσεις καὶ φροντίδες, ὄχι μόνον χωρὶς νὰ παρέχουν στὸν ἑαυτό τους κάποιαν ἀνακούφισιν καὶ ἀνάπαυσιν, ἀλλὰ οὔτε καὶ ὅταν ἄλλοι τοὺς παρακινοῦν δέχονται ν' ἀκούσουν τὸν λόγον τους, ποὺ ἐὰν τὸν ἀκολουθοῦσαν καὶ μὲ τὰ παρόντα θὰ συμβιβασθοῦν τελείως καὶ τὰ παρελθόντα εὐχαρίστως θὰ ἐνθυμοῦνται καὶ πρὸς τὸ μέλλον, ἔχοντας ἵλεω καὶ φαιδρὰν τὴν ἐλπίδα, θὰ προχωρήσουν δίχως φόβο καὶ δυσπιστία.

Ἡ ἐναρκτήριος ὁμιλία
εἰς τὴν Ἀκαδημίαν Ἀθηνῶν
τοῦ καθηγητοῦ
Πανεπιστημίου-Πολυτεχνείου
Κωνστ. Παπαϊωάννου

ΤΟ ΚΟΣΜΟΛΟΓΙΚΟΝ ΠΡΟΒΛΗΜΑ

Ὅπως ἀντεμετωπίσθη ἀπὸ τοὺς σοφοὺς τῆς Ἑλλάδος, τοὺς μεταγενεστέρους καὶ τὴν σύγχρονον ἐπιστήμην

Κατὰ συμβολικὴν παράστασιν ὁ ἄνθρωπος διαβιοῖ εις τὸ ἐσωτερικὸν ἀπεράντου σκοτεινοῦ δάσους. Διὰ τῶν προόδων τῆς ἐπιστήμης διαλευκαίνει καὶ φωτίζει τὴν γύρω του περιοχήν. Πέραν τῆς περιοχῆς ταύτης ἐκτείνεται τὸ ἄγνωστον. Τὴν παράστασιν αὐτὴν ὁ Ἡράκλειτος διετύπωσεν εἰς τὸ ἀπόφθεγμά του: «Φύσις κρύπτεσθαι φιλεῖ».

Τῷ ὄντι, καθὼς διδασκόμεθα ἀπὸ τὴν Ἱστορίαν τῆς ἐπιστήμης, αἱ ἑκάστοτε πρόοδοι καὶ ἀνακαλύψεις διαμορφώνουν πλῆθος ἀγνώστων στοιχείων καὶ προβάλλουν νέα δυσκολώτατα προβλήματα. Εἶναι λοιπὸν σφάλμα νὰ νομίζωμεν, ὅτι τὰ σύγχρονα ἐπιτεύγματα τῆς ἐπιστήμης δίδουν ὁριστικὰς λύσεις τῶν προβλημάτων, τὰ ὁποῖα τὴν ἀπα-

σχολοῦν. Ἡ ἐπιστήμη διὰ τῶν νέων ἐπιτευγμάτων της ἑκάστοτε συμπληροῖ, καλλιεργεῖ καὶ προπαρασκευάζει τὴν σκέψιν διὰ τὴν μελλοντικὴν πορείαν της, μὲ τὰς ἐναλλασσομένας φάσεις τῶν ἀνησυχιῶν, τῶν μεγάλων κατακτήσεων τοῦ πνεύματος, ἐνίοτε δὲ καὶ τοῦ μαρασμοῦ πρὸς ὡρισμένας κατευθύνσεις.

Πρῶτοι, οἱ ὁποῖοι ἐφώτισαν τὴν ὁδὸν τῆς πορείας τῆς σκέψεως εἶναι οἱ Ἴωνες φιλόσοφοι. Οὗτοι καὶ οἱ ἀμέσως ἑπόμενοι διάδοχοί των ἐπεζήτησαν νὰ ἐμβαθύνουν εἰς τὸ μυστήριον τῆς δημιουργίας ἐν τῷ συνόλῳ του καὶ οὐχὶ εἰς τὰς λεπτομερείας. Ἴσως τοῦτο ἐξηγεῖται ἀπὸ τὸ ὅτι οἱ Ἴωνες φιλόσοφοι ἀνήκουν εἰς τὸ πρῶτον στάδιον τῆς Ἱστορίας τῆς φιλοσοφίας. Καὶ εἰς τὸ στάδιον αὐτὸ ἡ φαντασία ἕλκεται ἀπὸ τὰς γενικότητας. Ἄλλως τε πάντοτε τὸ ἀρχαῖον Ἑλληνικὸν πνεῦμα ἀπέβλεπεν εἰς τὸ γενικὸν καὶ καθολικόν. Ἴσως εἰς τοῦτο συνέτεινε καὶ ἡ παράδοσις. Ἤδη ἡ μυθολογικὴ παράδοσις εἶχεν ἀποδώσει τὰ φυσικὰ φαινόμενα εἰς τοὺς θεούς.

Διὰ τοὺς πρώτους λοιπὸν φιλοσόφους τὰ φυσικὰ φαινόμενα εἶναι συνυφασμένα μὲ τὸ πρόβλημα τῆς δημιουργίας καὶ τὸν Δημιουργόν. Οὕτω διὰ τὸν Θαλῆ τὰ φαινόμενα τῆς ἀλλαγῆς καταστάσεως τοῦ ὕδατος εἰς πάγον (στερεὸν σῶμα) καὶ εἰς ἀτμὸν (ἀέριον σῶμα) συνδέονται μὲ τὸ καθολικὸν πρόβλημα τῆς δημιουργίας, διότι τὸ ὕδωρ καθίσταται γενεσιουργὸς οὐσία τῶν πάντων. Διὰ τὸν Ἀναξιμένην ἡ γενεσιουργὸς οὐσία εἶναι ὁ ἀήρ, διότι ὁ ἀὴρ εἶναι ἀπαραίτητος διὰ τὴν ζωὴν τοῦ ὀργανικοῦ κόσμου. Τέλος ὁ Ἀναξίμανδρος, καθὼς γράφει ὁ Ἱππόλυτος εἰς τὰ «Φιλοσοφούμενα» αὐτοῦ «ἀρχὴν ἔφη τῶν ὄντων φύσιν τινὰ τοῦ ἀπείρου, ἐξ ἧς γίγνεσθαι τοὺς οὐρανοὺς καὶ τοὺς ἐν αὐτοῖς κόσμους· ταύτην δ᾽ ἀΐδιον εἶναι καὶ ἀγήρω, ἣν καὶ πάντας περιέχειν τοὺς κόσμους, πρὸς δὲ τούτῳ κίνησιν ἀΐδιον εἶναι, ἐν ᾗ συμβαίνει γίνεσθαι τοὺς οὐρανούς». Ἡ ἰδέα αὕτη τοῦ Ἀναξιμάνδρου διὰ τὴν γένεσιν τῶν οὐρανίων συστημάτων δὲν διαφέρει ἀπὸ τὴν διατυπωθεῖσαν προσφάτως ὑπόθεσιν ὑπὸ ὁμάδος ἀστροφυσικῶν τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Καΐμπριτζ, συμφώνως πρὸς τὴν ὁποίαν οἱ γαλαξίαι ἦσαν ἀρχικῶς συμπεπιεσμένοι εἰς ἑνιαίαν μᾶζαν· δι᾽ ἐκρήξεων διεσπάρησαν ἐξ αὐτῆς τμήματα ὕλης πρὸς ὅλας τὰς κατευθύνσεις καὶ οὕτω ἐδημιουργήθησαν τὰ οὐράνια συστήματα.

Τοιουτοτρόπως οἱ πρῶτοι φιλόσοφοι ἔθεσαν εἰς ὅλην του τὴν γενικότητα «τὸ κοσμολογικὸν πρόβλημα», δηλαδὴ τὸ πρόβλημα τῆς δημιουργίας καὶ ἐξελίξεως τοῦ φυσικοῦ κόσμου. Τὸ πρόβλημα τοῦτο ἐρευνᾶται σήμερον εἰς ἴδιον κλάδον ὑπὸ τὸν τίτλον «κοσμολογικὴ θεωρία». Ὁ φυσικὸς κόσμος ἀντιμετωπίζεται ὡς ἑνιαῖον σύστημα, τοῦ ὁποίου ἀφ᾽ ἑνὸς μὲν ἐρευνῶνται τὰ γενικὰ χαρακτηριστικὰ στοιχεῖα καὶ ἀφ᾽ ἑτέρου ἐρευνᾶται ἡ δομὴ τῆς ὕλης. Εἰς τὸν τομέα αὐτὸν ἡ ἐπιστήμη ἐπετέλεσε τὸν εἰκοστὸν αἰῶνα σημαντικωτάτας προόδους, αἱ ὁποῖαι ὀφείλονται εἰς δύο μεγάλας ἀνακαλύψεις· ἀφ᾽ ἑνὸς μὲν εἰς τὴν ἀνακάλυψιν ὑπὸ τοῦ Πλὰνκ τοῦ μυστηριώδους κουάντουμ, τὸ ὁποῖον συνδέεται μὲ τὰς ἀπειροελαχίστας διαστάσεις τῶν ἀτόμων τῆς ὕλης καὶ ἀφ᾽ ἑτέρου μὲ τὴν διατυπωθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Ἀινστάιν γενικευμένην θεωρίαν τῆς σχετικότητος, ἡ ὁποία ἀναφέρεται εἰς τὰς παμμεγίστας διαστάσεις τῶν μαζῶν μέχρι καὶ τῶν πέραν τοῦ γαλαξίου νεφελοειδῶν.

Ἀπὸ τὰς ἐρεύνας τῶν γενικωτάτων τούτων προβλημάτων ἀπέρρευσεν ἡ σύγχρονος ἀντίληψις διὰ τὸν φυσικὸν κόσμον, ὁ ὁποῖος θεμελιοῦται ἐπὶ τῶν ἐννοιῶν τοῦ Διαστήματος, τοῦ χρόνου, τῆς ὕλης καὶ τῆς κινήσεως.

Εἰς τὴν συνέχειαν τῆς ὁμιλίας μου, ἀφοῦ ὑπομνήσω μὲ πᾶσαν συντομίαν τὰς ἀπόψεις τῶν ἀρχαίων διὰ τὸ κοσμολογικὸν πρόβλημα, θὰ ἀναπτύξω περαιτέρω τὰς ἀντιλήψεις τῆς κλασσικῆς μηχανικῆς, ἀπὸ τοῦ Καρτεσίου καὶ τοῦ Νεύτωνος

μέχρι τοῦ Ἀινστάϊν διὰ τὸ πρόβλημα τοῦτο. Τέλος, ἀφοῦ δώσω τὴν εἰκόνα τοῦ φυσικοῦ κόσμου, συμφώνως πρὸς τὰς συγχρόνους ἀντιλήψεις, θὰ προσπαθήσω νὰ καταδείξω τὴν συνοχὴν ἀφ' ἑνὸς καὶ τὰς διαφορὰς ἀφ' ἑτέρου μεταξὺ τῆς ἀρχιτεκτονικῆς τοῦ φυσικοῦ κόσμου, ὅπως τὸν ἐφαντάσθησαν οἱ ἀρχαῖοι, καὶ τῆς ἀρχιτεκτονικῆς τοῦ φυσικοῦ κόσμου, ὅπως τὸν ἐκαλλιτέχνησεν ἡ σύγχρονος ἐπιστήμη.

Αἱ ἐκπληκτικαὶ θεωρίαι τῶν Ἑλλήνων φιλοσόφων

Μετὰ τοὺς Ἴωνας φιλοσόφους ἐνεφανίσθη ἡ μεγάλη μορφὴ τοῦ Πυθαγόρα, ὁ ὁποῖος ἐκκινῶν ἀπὸ τὴν παρατήρησιν, ὅτι τὰ πράγματα τοῦ κόσμου συνδέονται κατὰ τρόπους, οἱ ὁποῖοι ἐκφράζονται δι' ἀριθμῶν καὶ ἀριθμητικῶν σχέσεων, ἐδίδαξεν, ὅτι ἡ γενεσιουργὸς οὐσία τῶν πάντων εἶναι ὁ ἀριθμός.

Μετὰ τὸν Πυθαγόραν ἔχομεν ἀφ' ἑνὸς μὲν τὸν Ἡράκλειτον, ὁ ὁποῖος ὑπεστήριζεν, ὅτι χαρακτηριστικὸν τοῦ φυσικοῦ κόσμου εἶναι ἡ συνεχὴς ἀλλαγὴ τῶν πραγμάτων καὶ ἀφ' ἑτέρου τοὺς Ἐλεάτας, οἱ ὁποῖοι ἀντιθέτως ὑπεστήριζον, ὅτι ὁ φυσικὸς κόσμος εἶναι ἀμετάβλητος καὶ ἀκίνητος. Διέξοδον εἰς τὴν ἀντίθεσιν τῶν δύο τούτων ὑποθέσεων ἔδωσαν ὁ Ἀναξαγόρας καὶ βραδύτερον ὁ Λεύκιππος καὶ ὁ Δημόκριτος, οἱ ὁποῖοι διετύπωσαν τὴν ἀτομικὴν θεωρίαν τῆς ὕλης. Συμφώνως πρὸς τὴν θεωρίαν ταύτην τὰ πράγματα τοῦ φυσικοῦ κόσμου δημιουργοῦνται διὰ συνενώσεως ἀτόμων κατὰ ποικίλους τρόπους καὶ κατὰ διάφορα πλήθη τὰ ἄτομα, τὰ ὁποῖα εἶναι τὰ ἐλάχιστα σωματίδια τῆς ὕλης, εἶναι ὅμοια πρὸς ἄλληλα, ἀναλλοίωτα καὶ αἰώνια.

Αἱ θεωρίαι αὗται δὲν ἱκανοποίησαν τὸν Πλάτωνα, διὰ τὸν ὁποῖον ὁ φυσικὸς κόσμος, μὲ τὸν ὁποῖον εἴμεθα εἰς ἐπαφήν, εἶναι πλήρης ἀτελειῶν· εἶναι ἀντιγραφὴ τοῦ νοητοῦ κόσμου, ὁ ὁποῖος εἶναι ὁ ἀληθὴς κόσμος. Εἰς τὸν νοητὸν κόσμον εὑρίσκονται τὰ πρότυπα τῶν αἰσθητῶν, αἱ ἰδέαι. Αἱ ἰδέαι εἶναι ἀναλλοίωτοι καὶ αἰώνιοι.

Ὁ Ἀριστοτέλης πιστεύει μέν, καθὼς καὶ ὁ διδάσκαλός του, εἰς τὸν κόσμον τῶν ἰδεῶν, τῶν μορφῶν, ἀλλὰ δέχεται, ὅτι ἐξ ἴσου πρὸς τὰς ἰδέας ὑπάρχει καὶ ἡ ὕλη. Αἱ ἰδέαι εἶναι ἄυλοι μορφαὶ καὶ ἡ ὕλη εἶναι καθ' ἑαυτὴν ἄμορφος. Ὁ κόσμος ὅμως, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ζῶμεν, οὔτε ἄμορφος ὕλη εἶναι, οὔτε ἄϋλος μορφή. Ἀλλὰ ἀπορρέει ἐκ τοῦ συνδυασμοῦ τούτων.

Ἐν συνεχείᾳ οἱ πρῶτοι Χριστιανοὶ φιλόσοφοι ἐδίδαξαν ὅτι αἱ ἰδέαι τοῦ Πλάτωνος καὶ αἱ μορφαὶ τοῦ Ἀριστοτέλους εἶναι ὁ Θεός. Ὁ Θεὸς ὑπῆρξε πρὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ χρόνου. Ὁ Θεὸς ἐδημιούργησε τὴν ὕλην ἐκ τοῦ μηδενός. Ὁ Θεὸς ἐδημιούργησε τὸν χρόνον καὶ τὸ Διάστημα.

Ἔκτοτε καὶ μέχρι τῆς Ἀναγεννήσεως ἡ ἀρχαία Ἑλληνικὴ σκέψις ἀφ' ἑνὸς καὶ ἡ Ἐκκλησία ἀφ' ἑτέρου ἤσκησαν ἰσχυρὰν ἐπιρροὴν εἰς τὰς ἀντιλήψεις περὶ φυσικοῦ κόσμου. Ἡ ἀρχαία Ἑλληνικὴ σκέψις, ἀφ' οὗ διήνυσε τὴν πορείαν της διὰ τῶν παραλιακῶν χωρῶν τῆς Μεσογείου, ἀνέζησεν ἰδίως μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1450 καὶ 1550, εἰς ὅλην τὴν ἔκτασιν καὶ τὸ μεγαλεῖον της. Τόσον ὥστε ὁ Ρενὰν ἀπεκάλεσε τὴν ἐπίδρασιν τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς σκέψεως ἐπὶ τῶν νέων κατευθύνσεων τῆς πνευματικῆς δράσεως Ἑλληνικὸν θαῦμα.

Καρτέσιος-Νεύτων-Ἀϊνστάϊν

Τὰς νέας κατευθύνσεις τῆς πνευματικῆς δράσεως, μὲ τὸν πειραματικὸν χαρακτῆρα τῆς ἐπιστήμης, ἐγκαινιάζουν κατὰ τὴν Ἀναγέννησιν τὰ ὀνόματα τοῦ Βάκωνος, τοῦ Καρτεσίου καὶ τοῦ Πασκάλ. Εἰς τὸν Βάκωνα ὀφείλεται ἡ ἐπαγωγικὴ μέθοδος, ἐπὶ τῆς ὁποίας οἱ φυσικοὶ καὶ οἱ μηχανικοὶ ἐθεμελίωσαν τὰ πρότυπα τῶν θεωριῶν των.

Ὁ Καρτέσιος ἐθεμελίωσε τὴν ἀναλυτικὴν μέθοδον καὶ ὁ Πασκὰλ καὶ βραδύτερον ὁ Κλὼντ Μπερνὰρ διετύπωσαν τοὺς κανόνας τῆς ἐπιστημονικῆς μεθόδου.

Τοιουτοτρόπως οἱ ἄνθρωποι ὠργάνωσαν μεθόδους σκέψεως, αἱ ὁποῖαι τοὺς ἐπέτρεψαν διὰ τῆς λογικῆς, τῆς ἐπιστήμης καὶ τοῦ πειράματος νὰ προχωρήσουν θριαμβευτικῶς πρὸς τὰς συγχρόνους κατακτήσεις τοῦ πνεύματος.

Εἰς τὴν ριζικὴν στροφὴν τῆς ἐπιστήμης διὰ τῆς εἰσαγωγῆς τῆς πειραματικῆς μεθόδου ὀφείλεται ἡ ἁλματώδης πρόοδος τῶν θετικῶν ἐπιστημῶν. Αἱ ἀνακαλύψεις διεδέχοντο ἡ μία τὴν ἄλλην, νέαι ριζοσπαστικαὶ ἰδέαι διετυποῦντο καὶ ἡ πνευματικὴ ἐπανάστασις εἶχεν ἀνάγκην ἐλέγχου καὶ κατευθύνσεως. Πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν ἱδρύθησαν, ἰδίως μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1600 καὶ 1750, αἱ πρῶται Ἀκαδημίαι.

Ἀπὸ τῆς Ἀναγεννήσεως καὶ ἐντεῦθεν ἡ ἀντίληψις διὰ τὸν φυσικὸν κόσμον, πέραν τῆς φιλοσοφικῆς θεωρήσεως, ἀπετέλεσεν ἀντικείμενον καὶ ἐπιστημονικῆς ἐρεύνης. Ἡ πρώτη φάσις τῆς ἐρεύνης ἀρχίζει μὲ τὸ δόγμα τοῦ Καρτεσίου καὶ τὴν ἀρχὴν τῆς ἀδρανείας τοῦ Νεύτωνος διὰ νὰ ἐξελιχθῇ εἰς τὸν σύγχρονον δυσκολώτατον, λόγῳ τῆς ὑψηλῆς στάθμης τῶν μαθηματικῶν ἐπὶ τοῦ ὁποίου θεμελιοῦται, κλάδον ὑπὸ τὸν τίτλον «κοσμολογικὴ θεωρία».

Διὰ τὸν Καρτέσιον τὰ πάντα εἰς τὸν κόσμον εἶναι οὐσία, ἡ ὁποία ὑπάρχει ἀφ' ἑαυτῆς. Εἶναι δύο εἴδη οὐσίας, τὸ πνεῦμα καὶ τὸ σῶμα, τὰ ὁποῖα ὑπάρχουν ἀνεξαρτήτως ἀλλήλων. Ἀμφότερα ὅμως τὰ εἴδη ἐξαρτῶνται ἀπὸ τὸν Θεόν, ὁ ὁποῖος εἶναι ἡ μόνη ἀπόλυτος οὐσία. Ὁ Καρτέσιος εἶναι φιλόσοφος, ἀλλ' εἶναι καὶ μαθηματικός. Συμπληροῖ λοιπὸν τὸ φιλοσοφικόν του οἰκοδόμημα διὰ τῆς μηχανικῆς ἑρμηνείας τῶν φαινομένων. Ὁ Θεὸς ἀπὸ κάποιαν ἀρχὴν ἔδωσεν εἰς τὸν κόσμον ὡρισμένον ποσὸν κινήσεως. Τὸ ποσὸν τοῦτο διατηρεῖται ἔκτοτε ἀναλλοίωτον· τὰ πάντα δὲ κινοῦνται ὑπακούοντα εἰς ὡρισμένους μηχανικοὺς νόμους.

Ἡ πορεία λοιπὸν τοῦ φυσικοῦ κόσμου, ὡς ὑπακούουσα εἰς ἀναλλοιώτους μηχανικοὺς νόμους, εἶναι καθωρισμένη ἐκ τῶν προτέρων. Ἐὰν κατὰ ταῦτα γνωρίζωμεν κατά τινα στιγμὴν τὴν κατάστασιν τοῦ φυσικοῦ κόσμου, θὰ δυνάμεθα νὰ προδιαγράψωμεν καὶ τὴν μελλοντικὴν πορείαν τοῦ φυσικοῦ κόσμου, ἀκριβῶς ὅπως δυνάμεθα ἐκ τῶν ἀρχικῶν δεδομένων νὰ προδιαγράψωμεν τὴν πορείαν τῆς λειτουργίας μιᾶς μηχανῆς. Τοιουτοτρόπως εἰσήχθη εἰς τὰς φυσικὰς ἐπιστήμας τὸ δόγμα τοῦ καθωρισμένου (Ντετερμινισμός), τὸ ὁποῖον θεμελιοῦται ἐπὶ τοῦ δόγματος τοῦ Καρτεσίου, καὶ ἐνεκαινιάσθη ἡ ἐποχὴ τῶν μηχανικῶν προτύπων τοῦ Χέλμχολτς καὶ τοῦ λόρδου Κέλβιν, οἱ ὁποῖοι ἐπίστευον ὅτι ἅπαντα τὰ φυσικὰ φαινόμενα ἦτο δυνατὸν νὰ παρασταθῶσι διὰ μηχανικῶν προτύπων.

Ὁ Καρτέσιος ἀπέθανε τὸ ἔτος 1650 καὶ ὀλίγα ἔτη βραδύτερον ἐμεσουράνει ἡ φυσιογνωμία τοῦ Νεύτωνος.

Διὰ τῆς εἰσαγωγῆς ὑπὸ τοῦ Νεύτωνος τῶν ἐννοιῶν τοῦ ἀπολύτου διαστήματος καὶ τοῦ ἀπολύτου χρόνου, ἐν συνδυασμῷ μὲ τὸ δόγμα τοῦ Καρτεσίου ἐθεμελιώθη τὸ πρῶτον εἰς τὴν Ἱστορίαν ἐπιστημονικὸν οἰκοδόμημα τοῦ φυσικοῦ κόσμου.

Θεμελιώδη χαρακτηριστικὰ τοῦ φυσικοῦ κόσμου εἶναι: Πρῶτον· τὸ διάστημα, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ὑφίσταται ὁ ὑλικὸς κόσμος καὶ συντελοῦνται τὰ φυσικὰ φαινόμενα. Δεύτερον· ὁ ὑλικὸς κόσμος ἐντὸς τοῦ διαστήματος· καὶ τρίτον· ὁ χρόνος, κατὰ τὸν ροῦν τοῦ ὁποίου ἐξελίσσεται ὁ φυσικὸς κόσμος.

Ἡ ἔννοια τοῦ ἀπολύτου διαστήματος ἀπορρέει ἐκ τῆς ἀρχῆς τῆς ἀδρανείας τοῦ Νεύτωνος· ἡ ἀρχὴ αὕτη, ὡς μὴ θέτουσα φραγμὸν εἰς τὰς ταχύτητας τῶν σωμάτων, αἱ ὁποῖαι εἶναι δυνατὸν νὰ γίνουν καὶ ἄπειροι, συνεπάγεται τὴν ἔννοιαν τῆς ἀπολύτου κινήσεως. Ἀναγκαία προϋπόθεσις διὰ τὴν ἀπόλυτον κίνησιν εἶναι τὸ ἀπόλυτον διάστημα,

τὸ ὁποῖον ἐκτείνεται ἀπεριορίστως πρὸς ὅλας τὰς κατευθύνσεις. Τὸ διάστημα τοῦ Νεύτωνος διαφέρει τοῦ διαστήματος τῆς γεωμετρίας τοῦ Εὐκλείδου. Εἰς τὴν γεωμετρίαν τοῦ Εὐκλείδου ἡ ἐπιστημονικὴ καὶ αἰσθητικὴ ἔννοια τῆς μορφῆς ἀποκτᾶται διὰ τῶν ὁρίων τῶν σωμάτων· εἶναι ἡ ἰδία ἔννοια, τὴν ὁποίαν δίδει ὁ Πλάτων εἰς τὸν Μένωνα: «Κατὰ γὰρ παντὸς σχήματος τοῦτο λέγω, εἰς ὅ τὸ στερεὸν περαίνει, τοῦτ' εἶναι σχῆμα· ὅπερ ἄν συλλαβὼν εἴποιμι στερεοῦ πέρας σχῆμα εἶναι». Δὲν ἐτίθετο λοιπὸν εἰς τὴν γεωμετρίαν τοῦ Εὐκλείδου πρόβλημα διαχωρισμοῦ τῆς ὑλικῆς ἐκτάσεως καὶ τοῦ διαστήματος. Μόνον κατόπιν τῆς εἰσαγωγῆς ὑπὸ τοῦ Καρτεσίου τῶν συντεταγμένων καὶ θεμελιώσεως τῆς ἀναλυτικῆς γεωμετρίας, τὸ διάστημα ἀποκτᾶ ἔννοιαν ἀνεξάρτητον τῆς ὑλικῆς ἐκτάσεως καὶ ἀποτελεῖ αὐτόνομον ἀντικείμενον ἐπιστημονικῆς ἐρεύνης. Ἡ ἐπιστήμη πρέπει πλέον νὰ ἀπαντήσῃ εἰς τὰ ἐρωτήματα.

Τί εἶναι διάστημα, Τοῦτο εἶναι πραγματικὸν ἢ εἶναι ἀπόρροια τῆς φαντασίας μας; Εἶναι πεπερασμένον ἢ εἶναι ἄπειρον; Ὁ Νεύτων ἔδωσε τὸν ἑξῆς ὁρισμὸν τοῦ διαστήματος: «Τὸ διάστημα εἶναι πραγματικὸν καὶ ἀπόλυτον, ὅμοιον πρὸς ἑαυτὸ κατὰ τὸν ροῦν τοῦ χρόνου καὶ μὴ ἔχον οὐδεμίαν σχέσιν πρὸς τὰ ἐξωτερικὰ ἀντικείμενα».

Ὅπως διὰ τὴν λαικὴν ἀντίληψιν ἡ ἔννοια τοῦ διαστήματος εἶναι συνυφασμένη μὲ τὰ σώματα καὶ τὰ σχήματα, οὕτω καὶ ἡ ἔννοια τοῦ χρόνου εἶναι συνυφασμένη μὲ την διάρκειαν τῶν πραγμάτων. Ὁ Νεύτων ἔδωσε πρῶτος τὴν ἔννοιαν τοῦ ἀπολύτου χρόνου: «ὁ ἀπόλυτος χρόνος εἶναι ὁ ἀληθὴς καὶ μαθηματικὸς χρόνος, ὁ ὁποῖος ῥέει καθ' ἑαυτὸν καὶ ὁμοιομόρφως καὶ ἀνεξαρτήτως πρὸς τὰ ἐξωτερικὰ ἀντικείμενα».

Τὰ μαθηματικὰ εἰς τὴν κοσμολογίαν

Τοιουτοτρόπως ἔχομεν τὴν πρώτην ἐπιστημονικὴν ἀντίληψιν τοῦ φυσικοῦ κόσμου, ὁ ὁποῖος θεμελιοῦται ἐπὶ τῶν ἐννοιῶν τοῦ ἀπολύτου διαστήματος, τοῦ ἀπολύτου χρόνου καὶ τοῦ δόγματος τοῦ Καρτεσίου.

Τὰ φυσικὰ φαινόμενα παρίστανται ἐντὸς τοῦ ἀπολύτου διαστήματος καὶ τοῦ ἀπολύτου χρόνου διὰ σχημάτων καὶ κινήσεων· ἡ δὲ πορεία τῶν φαινομένων ὑπακούει εἰς τὸ δόγμα τοῦ καθωρισμένου. Αὐτὸς εἶναι ὁ φυσικὸς κόσμος τῆς κλασσικῆς μηχανικῆς, ἡ ὁποία ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Καρτεσίου καὶ τοῦ Νεύτωνος μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ αἰῶνος μας ἐγνώρισε μεγάλους θριάμβους.

Ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ δόγματος τοῦ καθωρισμένου εἰς τὸν φυσικὸν κόσμον ἐπιτυγχάνεται διὰ τῶν διαφορικῶν ἐξισώσεων καὶ τῶν ὁλοκληρωμάτων. Διὰ τῶν διαφορικῶν ἐξισώσεων διατυποῦμεν τὴν στοιχειώδη πορείαν τῶν φαινομένων εἰς ἀπείρως μικρὸν χρόνον καὶ διὰ τῶν ὁλοκληρωμάτων ἀποκτῶμεν ἀντίληψιν τῆς πορείας τῶν φαινομένων εἰς πεπερασμένην χρονικὴν διάρκειαν Τοιουτοτρόπως ἡ ἐπιστημονικὴ ἔρευνα τοῦ φυσικοῦ κόσμου συνυφαίνεται μὲ τὴν πρόοδον τῶν μαθηματικῶν. Μία ἅμιλλα τῆς ὁποίας δὲν εὑρίσκομεν ἀντίστοιχον εἰς τὴν Ἱστορίαν τῆς ἐπιστήμης, συνετελέσθη μεταξὺ τῶν σημαντικωτάτων προόδων τῶν μαθηματικῶν καὶ τῶν ἀντιλήψεων διὰ τὸν φυσικὸν κόσμον, ἐκ τῆς ὁποίας ἀπέρρευσεν ἡ γενικευμένη θεωρία τῆς σχετικότητος, τὸ καταπληκτικώτερον ἴσως οἰκοδόμημα τῆς διανοήσεως, τὸ ὁποῖον ἐκαλλιτεχνήθη μέχρι σήμερον. Εἰς τὸ οἰκοδόμημα αὐτὸ τὰ μαθηματικὰ εἶναι τόσον συνδεδεμένα μὲ τὰς φυσικὰς ὀντότητας, ὅπως εἶναι τὸ χρονοδιάστημα, τὰ πεδία, ἡ γενικευμένη ἔννοια τῆς βαρύτητος, ὥστε ἐπαναβιοῦν αἱ πίστεις τοῦ Πυθαγόρα καὶ τοῦ Πλά-

τωνος διὰ τὰ μαθηματικά. Χωρὶς τὰ μαθηματικὰ καὶ ἡ ἐγγυτέρα πρὸς ἡμᾶς περιοχὴ τοῦ φυσικοῦ κόσμου θὰ ἐκαλύπτετο ὑπὸ πυκνοτάτης ὁμίχλης καὶ θὰ εἴχομεν ἀμυδροτάτην ἢ καὶ ψευδῆ εἰκόνα ἀκόμη καὶ τοῦ ἀμέσου περιβάλλοντός μας. Ἐξ ἄλλου, τὰ μαθηματικὰ συλλαμβάνουν καὶ διατηροῦν ἐκ τῶν θεωριῶν τὸ ἀναλλοίωτον διὰ νὰ κατευθύνουν τὴν σκέψιν πρὸς τὸν κόσμον τῶν ἰδεῶν, ὁ ὁποῖος εἶναι πέραν τοῦ κόσμου τῆς πείρας.

Ἡ κλασσικὴ ἐπιστήμη ἐθριάμβευσεν εἰς τὴν γονιμωτάτην ἐποχὴν ἀπὸ τοῦ Καρτεσίου καὶ τοῦ Νεύτωνος μέχρι τῆς ἀρχῆς τοῦ αἰῶνος μας, τὴν ὁποίαν χαρακτηρίζουν νέαι ἐπαναστάσεις εἰς τὴν κατεύθυνσιν τῆς πορείας τῆς σκέψεως. Τὰ θεμελιώδη χαρακτηριστικά, τὰ ὁποῖα κατηύθυναν πρὸς τοὺς νέους ὁρίζοντας τῆς σκέψεως εἶναι τὰ ἑξῆς: Πρῶτον: Ἡ ἀνακάλυψις τῶν ραδιενεργῶν σωμάτων. Δεύτερον Ἡ ἀνακάλυψις ὑπὸ τοῦ Πλάνκ τοῦ μυστηριώδους κβάντουμ καὶ ἡ διατυπωθεῖσα ὑπὸ τοῦ Πλάνκ θεωρία, συμφώνως πρὸς τὴν ὁποίαν ἡ πορεία τῶν φυσικῶν φαινομένων δὲν εἶναι συνεχής, ἀλλ' εἶναι προϊον μικροσκοπικῶν ταλαντώσεων. Τρίτον Ἡ σύνθεσις τῶν ἐννοιῶν τοῦ διαστήματος καὶ τοῦ χρόνου εἰς τὸ τετραδιάστατον χρονοδιάστημα καὶ τέταρτον: Ἡ θεωρία τῆς σχετικότητος, τὴν ὁποίαν ὑπὸ τὴν ἀρχικήν της μορφὴν διετύπωσεν ὁ Ἀϊνστάϊν κατὰ τὸ ἔτος 1906 διὰ νὰ τὴν ἐξυψώση ὁ ἴδιος κατόπιν ἀόκνου καὶ ἐπιμόνου ἐργασίας εἰς τὸ περίλαμπρον οἰκοδόμημα τῆς γενικευμένης θεωρίας τῆς σχετικότητος.

Ἐκ τῆς ἐρεύνης καὶ ἀλληλοεπιδράσεως τῶν νέων τούτων θεωριῶν καὶ ἀνακαλύψεων ἀπέρρευσε νέα ἀντίληψις διὰ τὸν φυσικὸν κόσμον, ὁ ὁποῖος οἰκοδομεῖται πλέον ἐπὶ τῶν ἐννοιῶν τοῦ χρονο-διαστήματος, τοῦ σφαιρικοῦ του σχήματος καὶ τῶν νέων ἀντιλήψεων τῆς δομῆς τῆς ὕλης. Θὰ δώσω μερικὰς χαρακτηριστικὰς γραμμὰς τῆς ἀρχιτεκτονικῆς τοῦ φυσικοῦ κόσμου, ὅπως τὸν ἐκαλλιτέχνησεν ἡ σύγχρονος ἐπιστήμη.

Τὸ τετραδιάστατον χρονο - διάστημα καὶ ἡ φιλοσοφία τοῦ μέλλοντος

Ἤδη ἀπὸ τοῦ ἔτους 1917 ὁ Ἀινστάιν ὑπεστήριξεν ὅτι ἡ θεωρία τοῦ Πλάνκ εἶχεν ἐπαναστατικὴν ἐπίδρασιν, ὅσον ἀφορᾶ τὸ δόγμα τοῦ καθωρισμένου. Τῷ ὄντι, διὰ τῶν δεδομένων τῶν νέων θεωριῶν δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ προβλέψωμεν, ὅτι τὴν κατάστασιν Α φαινομένου τινὸς θὰ διαδεχθῆ ἡ κατάστασις Β. Τὸ μόνον τὸ ὁποῖον δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν εἶναι ὅτι τὴν κατάστασιν Α εἶναι πιθανὸν νὰ διαδεχθῆ ἡ κατάστασις Β ἢ Γ ἢ καὶ πλῆθος ἄλλων καταστάσεων καὶ ἐπὶ πλέον νὰ προσδιορίσωμεν ποία ἐκ τῶν καταστάσεων Β, Γ κλπ. εἶναι ἡ πιθανωτέρα διὰ νὰ διαδεχθῆ τὴν Α. Ἐπὶ παραδείγματι, ὁ ἐκφυλισμὸς τῶν ἀτόμων μάζης ραδίου εἰς ἄτομα μολύβδου καὶ ἡλίου ἀκολουθεῖ τὴν πορείαν τῶν θανάτων τοῦ πληθυσμοῦ μιᾶς πόλεως, ἐὰν ὑποθέσωμεν ὅτι δὲν ὑπάρχουν γεννήσεις. Εἶναι λοιπὸν δυνατὸν νὰ προβλέψωμεν ὅτι ἐντὸς ὡρισμένου χρονικοῦ διαστήματος θὰ ἐκφυλισθῆ ποσὸν ἀτόμων ἐκ τῆς μάζης τοῦ ραδίου, ἀλλὰ οὔτε εἶναι δυνατὸν νὰ προδιαγράψωμεν ποῖα ἀκριβῶς ἐκ τῶν ἀτόμων τῆς μάζης θὰ ἐκφυλισθοῦν, οὔτε καὶ νὰ προυπολογίσωμεν ἐπακριβῶς τὸ πλῆθος των. Τοιουτοτρόπως, διὰ τὰς νέας θεωρίας κατέρρευσε τὸ δόγμα τοῦ καθωρισμένου καὶ ἡ πορεία τῶν φαινομένων ἐντὸς τοῦ φυσικοῦ κόσμου ἐκφράζεται διὰ τῆς γλώσσης τῆς θεωρίας τῶν πιθανοτήτων.

Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῶν πειραμάτων τοῦ Φουκὼ καὶ τοῦ Φιζὼ διὰ τὸν προσδιορισμὸν τῆς ταχύτητος τοῦ φωτὸς εἶχον ἀναφυῆ δυσκολώτατα προβλήματα. Ἐξ ἄλλου, εἰς τὴν θεωρίαν τῆς σχετικότητος ἡ χρονικὴ διάρκεια καὶ ἡ ἀπόστασις δὲν ἀντιμετωπίζονται ὡς ἀπόλυτοι ἔν-

νοιαι, ἀλλ' ὡς σχετικαί. Ἐντεῦθεν ἐγένετο ἔλεγχος τῶν ἐννοιῶν τοῦ ἀπολύτου διαστήματος καὶ τοῦ ἀπολύτου χρόνου τοῦ Νεύτωνος, μὲ ἀποτέλεσμα τὴν σύνθεσιν τῶν ἐννοιῶν τούτων εἰς τὴν ἔννοιαν τοῦ τετραδιαστάτου χρονο-διαστήματος. Εἰς τὸ σύστημα τοῦτο ὁ συγχρονισμὸς τῶν φαινομένων εἶναι ἔννοια σχετική. Δὲν εἶναι δηλαδὴ δυνατὸν νὰ ὁμιλῶμεν διὰ τὸν αὐτὸν χρόνον εἰς δύο διαφόρους θέσεις τοῦ διαστήματος ἢ διὰ τὴν αὐτὴν θέσιν εἰς δύο διαφόρους χρονικὰς στιγμάς. Τὸ τετραδιάστατον χρονο-διάστημα εἶναι δημιούργημα τῆς συγχρόνου ἐπιστήμης: εἶναι ἐντελῶς νέον στοιχεῖον καὶ θὰ χρειασθῆ ἀρκετὸς χρόνος διὰ νὰ ἐξοικειωθῆ ἡ σκέψις πρὸς τὴν φυσικὴν ἔννοιαν τοῦ στοιχείου τούτου. Τότε θὰ διδάσκεται εἰς τὰ σχολεῖα μία νέα γεωμετρία μὲ προβολικὰς παραστάσεις, τὰς ὁποίας θὰ εἰσαγάγη κάποιος νέος Μόνγκε. Ἐκ παραλλήλου πρὸς τὴν ἐπιστημονικὴν κατεύθυνσιν, ἡ φιλοσοφία θὰ ἀνοίξη νέους ὁρίζοντας οὕτως ὥστε ἡ σκέψις καὶ ἡ φαντασία νὰ προσαρμοσθοῦν πρὸς τὴν ἔννοιαν τοῦ τετραδιαστάτου χρονο-διαστήματος. Πέραν λοιπὸν τῆς θεωρίας τῶν πιθανοτήτων, τὸ τετραδιάστατον χρονο-διάστημα εἶναι στοιχεῖον ἐπὶ τοῦ ὁποίου θεμελιοῦται ἡ νέα ἀντίληψις διὰ τὸν φυσικὸν κόσμον.

Αἱ νέαι γεωμετρίαι καὶ ἡ μορφὴ τοῦ σύμπαντος

Ἄλλο γνώρισμα τοῦ συγχρόνου οἰκοδομήματος τοῦ φυσικοῦ κόσμου εἶναι τὸ κλειστὸν σχῆμα του. Πρῶτος ὁ Ἀινστάιν διετύπωσε τὴν ὑπόθεσιν, ὅτι ὁ φυσικὸς κόσμος δὲν εἶναι ἄπειρος, ἀλλὰ πεπερασμένος καὶ εἰσήγαγεν εἰς τὴν θεωρίαν τῆς βαρύτητος τὴν κοσμολογικὴν σταθεράν, ἡ ὁποία συνδέεται μὲ τὰς διαστάσεις τοῦ φυσικοῦ κόσμου. Ὁ Ἀϊνστάιν ἀνέπτυξε τὴν θεωρίαν τοῦ κυλινδρικοῦ σχήματος, ἐνῶ ὁ Ὁλλανδὸς Ντὲ Σίττερ ἠρεύνησε τὴν ὑπόθεσιν τοῦ σφαιρικοῦ σχήματος τοῦ φυσικοῦ κόσμου. Τέλος, ὁ Λεμάντρ διετύπωσε τὴν ὑπόθεσιν, ὅτι τὸ σχῆμα τοῦ φυσικοῦ κόσμου εἶναι σφαιρικόν, ἀλλὰ αἱ διαστάσεις τοῦ φυσικοῦ κόσμου δὲν εἶναι σταθεραί, ὅπως ὑπέθεσεν ὁ Ντὲ Σίττερ, ἀλλ' αὐξάνουν συνεχῶς. Ἔχομεν οὕτω νέον στοιχεῖον τῆς συγχρόνου ἀρχιτεκτονικῆς τοῦ φυσικοῦ κόσμου. Ὅτι τὸ σχῆμα του εἶναι σφαιρικὸν καὶ αἱ διαστάσεις του αὐξάνουν συνεχῶς.

Ἡ ὑπόθεσις τοῦ κλειστοῦ φυσικοῦ κόσμου εἴτε ἐν μέρει, ὅπως εἶναι τὸ κυλινδρικὸν σχῆμα, εἴτε ὁλικῶς κλειστοῦ, ὅπως εἶναι τὸ σφαιρικὸν σχῆμα, δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ διατυπωθῆ παρὰ μόνον μετὰ τὴν ἀνακάλυψιν τῶν μὴ Εὐκλειδίων γεωμετριῶν. Μέχρι τῶν μέσων τοῦ δεκάτου ὀγδόου αἰῶνος οὐδεὶς γεωμέτρης εἶχε διανοηθῆ νὰ οἰκοδομήση γεωμετρίαν διάφορον τῆς γεωμετρίας τοῦ Εὐκλείδου. Καὶ τοῦτο, διότι εἶχε καταδειχθῆ, ὅτι ἦτο ἀδύνατον νὰ ἀποδειχθῆ τὸ ἀξίωμα τοῦ Εὐκλείδου. Ὁ Γκάους ὑπεστήριξε πρῶτος ὅτι τὸ ἀδύνατον τῆς ἀποδείξεως τοῦ ἀξιώματος τοῦ Εὐκλείδου ὀφείλεται εἰς τὸ δεδομένον, ὅτι διὰ τοῦ ἀξιώματος τούτου εἰσάγεται τὸ νέον στοιχεῖον τῶν παραλλήλων. Ἐὰν λοιπὸν ἀφίσωμεν κατὰ μέρος τὸ ἀξίωμα τοῦ Εὐκλείδου, θὰ εἶναι δυνατὸν νὰ κατασκευάσωμεν νέαν γεωμετρίαν, τὴν ὁποίαν ὁ Γκάους ἐκάλεσεν ἀντιευκλειδικὴ καὶ οἱ μεταγενέστεροι μὴ Εὐκλείδιον. Ἡ δόξα τῆς κατασκευῆς τῆς πρώτης μὴ Εὐκλειδίου γεωμετρίας ἀνήκει ἀφ' ἑνὸς εἰς τὸν Λομπατσέβσκι καὶ ἀφ' ἑτέρου εἰς τοὺς Μπωλυαί. Ἐξ ἄλλου ὁ Ρήμαν εἶναι ὁ πρῶτος μαθηματικός, ὁ ὁποῖος ὑπεστήριξεν, ὅτι ἡ ἔννοια τῆς εὐθείας, ἡ ὁποία, καθὼς δεχόμεθα εἰς τὴν Εὐκλείδιον γεωμετρίαν, εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπεκτείνεται ἑκατέρωθεν ἀπεριορίστως, εἶναι καθαρὰ ὑπόθεσις. Αἱ ἀντιλήψεις τοῦ Γκάους, τοῦ Λομπατσέβσκι, τῶν Μπωλυαὶ καὶ τοῦ Ρήμαν ὡδήγησαν εἰς τὴν διατύπωσιν τριῶν μορφῶν διαστήματος, αἱ ὁποῖαι ἀντιστοιχοῦν εἰς τρεῖς τύπους μὴ Εὐκλειδίου γε-

ωμετρίας. Αἱ τρεῖς αὗται μορφαὶ διαστημάτων ἀντιστοιχοῦν εἰς τρεῖς ἰδεατὰς ἀντιλήψεις, αἱ ὁποῖαι θεωρητικῶς δὲν ἀντιτίθενται πρὸς ἀλλήλας καὶ ἐκ τῶν ὁποίων λογικῶς οὐδεμία ὑπερτερεῖ τῆς ἄλλης. Ἐὰν ὅμως λάβωμεν ὑπ' ὄψιν καὶ τὸν φυσικὸν παράγοντα, ἀναζητήσωμεν δηλαδὴ τὴν μορφὴν τοῦ διαστήματος, ὡς πρὸς τὸ ὁποῖον αἱ ἀρχαι τῆς σχετικότητος νὰ διατυποῦνται μὲ σαφήνειαν καὶ ἁπλότητα, διαπιστοῦμεν ὅτι τοῦτο εἶναι τὸ σφαιρικὸν διάστημα τοῦ Ρήμαν.

Τοιουτοτρόπως, διὰ τὴν μηχανικὴν τῆς γενικευμένης θεωρίας τῆς σχετικότητος ἔχομεν τὸ σφαιρικὸν διάστημα τοῦ Ρήμαν, ἐνῶ διὰ τὴν κλασσικὴν μηχανικὴν ἔχομεν τὸ ἀπόλυτον διάστημα τοῦ Νεύτωνος, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἀληθεύει ἡ Ευκλείδιος γεωμετρία. Ἡ μετάβασις ἐκ τοῦ ἀπολύτου διαστήματος εἰς τὸ σφαιρικὸν ἐπετεύχθη διὰ τῆς καλλιεργείας τῆς σκέψεως ἐκ των παρατηρήσεων τοῦ οὐρανοῦ, ἰδιαιτέρως ἐκ τῆς διεισδύσεως εἰς τας ἀπωτέρας ἐκτάσεις του διὰ τῶν νεωτέρων ἰσχυρῶν ὀργάνων. Δια να ἔχωμεν παραστατικὴν εἰκόνα τῆς μεταβάσεως ἐκ τοῦ ἀπολύτου διαστήματος εἰς τὸ σφαιρικὸν, ἂς φαντασθῶμεν ὅτι ἡ Γῆ περιεβαλλετο ἀπὸ σύννεφα οὕτως ὥστε νὰ καθιστατο ἀδύνατος ἡ παρατήρησις τῶν ἀστέρων· καὶ ἐπὶ πλέον ὅτι δεν ὑπῆρχον ὠκεανοὶ διὰ νὰ παρέχουν τὴν εἰκόνα τοῦ σφαιρικοῦ σχήματος, ἀλλὰ μικραὶ λίμναι διαχωριζόμεναι ἀπὸ ὑψηλὰ καὶ δυσπρόσιτα ὄρη. Οἱ ἄνθρωποι θὰ ἐφαντάζοντο ὅτι ἡ ἐπιφάνεια τῆς Γῆς εἶναι ἐπίπεδος καὶ εκτείνεται ἀπεριορίστως πρὸς ὅλας τὰς κατευθύνσεις. Ἡ ἀντίληψις αὕτη θὰ διετηρεῖτο ἕως ὅτου οἱ ἄνθρωποι ἀπέκτων μέσα συγκοινωνίας τοιαῦτα, ὥστε νὰ παρατηρήσουν ὅτι ἦτο δυνατὸν νὰ διανύσουν τὴν ἔκτασιν τῆς Γῆς καὶ νὰ ἐπανέλθουν εἰς τὸ σημεῖον ἀναχωρήσεώς των. Τότε θὰ ἐσχημάτιζον τὴν ὑπόνοιαν ὅτι ἡ Γῆ ἔχει σχῆμα κλειστόν.

Ἀνάλογος σειρὰ σκέψεων δίδει τὴν ἀντίληψιν τοῦ ἀπολύτου διαστήματος τοῦ Νεύτωνος καὶ τοῦ σφαιρικοῦ διαστήματος τοῦ Ρήμαν. Εἰς τὴν μαθηματικὴν γλῶσσαν, τὸ ἀπόλυτον διάστημα χαρακτηρίζεται μὲ καμπυλότητα ἴσην πρὸς μηδέν, ἐνῶ ὁ σφαιρικὸς κόσμος ἔχει καμπυλότητα θετικήν. Ἡ καμπυλότης τοῦ φυσικοῦ κόσμου συνδέεται μὲ τὴν πυκνότητα τῆς ὕλης. Ἤδη κατὰ τὸ ἔτος 1922 ὁ Ρῶσσος μαθηματικὸς Α. Φρήντμαν ὑπεστήριξεν ὅτι εἶναι δυνατὸν νὰ θεμελιώσωμεν τὴν θεωριαν τοῦ κλειστοῦ φυσικοῦ κόσμου καὶ μὲ τὴν ἀντικατάστασιν τῆς κοσμολογικῆς σταθερᾶς τοῦ Ἀινστάιν διὰ τῆς πυκνότητος τῆς ὕλης· ὑπὸ τὴν προυπόθεσιν ὅτι ἡ πυκνοτης τῆς ὕλης ἐντὸς τοῦ φυσικοῦ κοσμου εἶναι διάφορος τοῦ μηδενός. Κατα δὲ τὸ ἔτος 1945 ὁ Ἀινστάιν ἐδέχθη ὅτι ἡ λύσις αὕτη τοῦ Φρήντμαν προσαρμόζεται περισσότερον πρὸς τὴν λογικήν, ἔτι δὲ καὶ ἁπλοποιεῖ τὸ μαθηματικὸν οἰκοδόμημα, ἐπὶ τοῦ ὁποίου θεμελιοῦται ἡ θεωρία τοῦ διαστελλομένου φυσικοῦ κόσμου. Ἐν συνεχείᾳ ὁ Ἀινστάιν διετύπωσε τὴν ὑπόθεσιν ὅτι ἡ καμπυλότης τοῦ φυσικοῦ κόσμου εἰς τινα περιοχήν του εἶναι ἀνάλογος τῆς πυκνότητος τῆς ὕλης εἰς τὴν περιοχὴν ταύτην. Καὶ ἐπειδὴ ἡ μέση πυκνότης τῆς ὕλης, ἐξ αἰτίας τῶν παμμεγίστων κενῶν μεταξὺ τῶν οὐρανίων συστημάτων εἶναι ἐλαχίστη καὶ ἡ μέση καμπυλότης τοῦ φυσικοῦ κόσμου εἶναι ἐξαιρετικῶς μικρά. Ἐὰν δεχθῶμεν μετὰ μεγάλης προσεγγίσεως ὅτι ἡ μέση πυκνότης τῆς ὕλης εἶναι ἴση πρὸς μηδέν, θὰ ἔχωμεν φυσικὸν κόσμον καμπυλότητος ἴσης πρὸς τὸ μηδέν, δηλαδὴ τὸν φυσικὸν κόσμον τῆς μηχανικῆς τοῦ Νεύτωνος.

Ἐν συμπεράσματι, ἡ αρχιτεκτονικὴ του φυσικοῦ κόσμου τῆς γενικευμένης θεωρίας τῆς σχετικοτητος θεμελιοῦται ἐκ τῆς συνθέσεως εἰς ἑνιαῖον σύνολον τῶν ἐννοιῶν τοῦ διαστήματος, τοῦ χρόνου, τῆς ὕλης καὶ τῆς κινήσεως. Ἐκ τῆς συνθέσεως τῶν ἐννοιῶν τοῦ διαστήματος καὶ τοῦ χρόνου ἀπορρέει τὸ τετρα-

διάστατον χρονοδιάστημα. Ἡ ὕλη διὰ τῆς πυκνότητός της δίδει καμπυλότητα ἐκ τῆς ὁποίας ἀπορρέει τὸ σφαιρικὸν σχῆμα τοῦ φυσικοῦ κόσμου. Τέλος, ἐξ αἰτίας τῆς κινήσεως ἡ ὕλη ἐξογκοῦται καὶ ὁ φυσικὸς κόσμος διαστέλλεται. Ἡ πορεία τῶν φαινομένων εἰς τὸν διαστελλόμενον σφαιρικὸν φυσικὸν κόσμον ἀκολουθεῖ νόμους, τοὺς ὁποίους διδάσκει ἡ θεωρία τῶν πιθανοτήτων.

Ἡ μηχανικὴ τῆς γενικευμένης θεωρίας τῆς σχετικότητος ἀποσκοπεῖ νὰ διαχωρίσῃ τὰς ὀντότητας τοῦ φυσικοῦ κόσμου, αἱ ὁποῖαι κέκτηνται φυσικὴν ἔννοιαν, μόνον ὅταν ἀναφέρωνται ὡς πρός τινα παρατηρητήν, ἀπὸ τὰς ὀντότητας αἱ ὁποῖαι κέκτηνται αὐτόνομον ὑπόστασιν ἀνεξάρτητον τοῦ παρατηρητοῦ καὶ τῶν συνθηκῶν τῆς παρατηρήσεως. Ἐπὶ παραδείγματι, εἰς τὴν κλασικὴν μηχανικὴν ἡ ἔννοια τῆς δυνάμεως εἶναι τεχνητὸν δημιούργημα ἐξαρτώμενον ἐκ τῆς θέσεως τοῦ παρατηρητοῦ καὶ ἐκ τῆς ἐκλογῆς τοῦ Καρτεσιανοῦ συστήματος, εἰς τὸ ὁποῖον ἀναφερόμεθα. Ἀντιθέτως, ἡ καμπυλότης τοῦ σφαιρικοῦ φυσικοῦ κόσμου εἶναι μέγεθος ἀπόλυτον. Αἱ ἀπόλυτοι ὀντότητες ἐκφράζονται ὑπὸ φυσικῶν νόμων, τῶν ὁποίων ἡ μορφὴ διατηρεῖται ἀναλλοίωτος. Τοιουτοτρόπως, ἡ νεωτέρα ἐπιστήμη κατευθύνει τὴν σκέψιν πρὸς τὴν ἀναζήτησιν τοῦ ἀπολύτου ἐντὸς τοῦ φυσικοῦ κόσμου.

Ὅσον εἶναι δύσκολον ἡ σκέψις καὶ ἡ φαντασία νὰ συλλάβουν τὴν εἰκόνα ἑνὸς κόσμου χωρὶς ὅρια ὁ ὁποῖος νὰ ἐκτείνεται ἀπεριορίστως πρὸς ὅλας τὰς κατευθύνσεις ἐξ ἴσου εἶναι δύσκολον νὰ συλλάβουν καὶ τὴν εἰκόνα τοῦ πεπερασμένου σφαιρικοῦ κόσμου τῆς συγχρόνου Ἐπιστήμης.

Διὰ τὸν πεπερασμένον σφαιρικὸν κόσμον προβάλλονται αἱ ἴδιαι ἀπορίαι, τὰς ὁποίας διετύπωσαν οἱ ἀρχαῖοι, ὅταν ἐπεδίωκον διὰ τῆς λογικῆς νὰ καταδείξουν ὅτι ὁ κόσμος εἶναι ἄπειρος. Οὕτως ὁ Ἐπίκουρος, καθὼς μαρτυρεῖ ὁ Διογένης Λαέρτιος, ὑπεστήριζεν ὅτι «τὸ πᾶν τὸ ἄπειρόν ἐστι· τὸ γὰρ πεπερασμένον ἄκρον ἔχει· τὸ δὲ ἄκρον παρ' ἕτερόν τι θεωρεῖται». Ἐὰν ὁ φυσικὸς κοσμος εἶναι πεπερασμένος, θὰ πρέπει νὰ ἔχῃ ἀκρότατα ὅρια. Πῶς δυνάμεθα ὅμως νὰ φαντασθῶμεν ταῦτα; Καὶ τί θὰ εἶναι πέραν τῶν ἀκροτάτων ὁρίων; Ἐὰν ἡ ὕλη ἐκινεῖτο πρὸς τὰ ἀκρότατα πέρατα τοῦ πεπερασμένου κόσμου, πῶς θὰ διήρχετο διὰ τῶν ἐξωτάτων ὁρίων καὶ ποία θὰ ἦτο ἡ περαιτέρω πορεία της;

Ἡ σύγχρονος ἐπιστήμη, καθὼς εἴδομεν, δίδει ἀπάντησιν εἰς τὰ ἐρωτήματα αὐτὰ διὰ τῆς παραδοχῆς τῆς διαστολῆς τοῦ φυσικοῦ κόσμου. Ὁ φυσικὸς κόσμος διαστέλλεται οὕτως ὥστε ἡ ὕλη ἐξαπλοῦται καὶ ὁ ὄγκος τοῦ φυσικοῦ κόσμου αὐξάνει συνεχῶς. Ἡ θεωρία τοῦ διαστελλομένου φυσικοῦ κόσμου συμφωνεῖ πρὸς πλείστας παρατηρήσεις, ἀνταποκρίνεται πρὸς τὴν γενικευμένην θεωρίαν τῆς σχετικότητος, καὶ καθὼς ὑποστηρίζει ὁ Ἔντιγκτον εἶναι δυνατὸν νὰ οἰκοδομηθῇ καὶ διὰ τῆς γενικεύσεως τῆς κβαντικῆς μηχανικῆς. Συμφώνως πρὸς τὰς ἀντιλήψεις τῆς συγχρόνου ἐπιστήμης ἡ διαστολὴ τοῦ φυσικοῦ κόσμου ὀφείλεται εἰς κοσμικὰς ἀπωστικὰς δυνάμεις· αἱ δυνάμεις αὗται ἀνταγωνίζονται, μὲ θετικὸν ὑπὲρ αὐτῶν ἀποτέλεσμα, τὰς ἑλκτικὰς δυνάμεις μεταξὺ τῶν μαζῶν τῶν οὐρανίων συστημάτων. Ἀνάλογον ἀνταγωνισμὸν ἔχομεν καὶ εἰς τοὺς πυρῆνας τῶν ἀτόμων μεταξὺ τῶν δυνάμεων συνοχῆς καὶ τῶν ἀπωστικῶν δυνάμεων τῶν πρωτονίων. Συμφώνως πρὸς τὰς συγχρόνους θεωρίας, λόγῳ τῆς διαστολῆς τοῦ φυσικοῦ κόσμου, αἱ ἀποστάσεις μεταξὺ τῶν οὐρανίων συστημάτων θὰ διπλασιασθοῦν μετὰ πάροδον χιλίων πεντακοσίων ἑκατομμυρίων ἐτῶν φωτός.

Ἡ θεωρία τοῦ διαστελλομένου φυσικοῦ κόσμου προκαλεῖ νέας ἀπορίας καὶ προβάλλει δυσκολώτατα προβλήματα. Ἐπὶ παραδείγματι πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ φαντασθῶμεν τὴν ἔκτασιν πέραν τοῦ φυσικοῦ κόσμου,

ἡ ὁποία διὰ τῆς διαστολῆς του διεισδύει βαθμηδὸν ἐντὸς τοῦ φυσικοῦ κόσμου, διὰ νὰ ἀποτελέση νέας περιοχὰς τοῦ βασιλείου του;

Εἰς τὸν διαστελλόμενον φυσικὸν κόσμον ὁ ὅρος «ἀπόστασις» ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τῶν μετρήσεων διὰ τῶν συνήθων μέσων εἶναι ὅρος ἄνευ σημασίας. Ἐντεῦθεν ἐθεμελιώθη ὁ κλάδος τῆς κινηματικῆς τῆς γενικευμένης θεωρίας τῆς σχετικότητος, διὰ τοῦ ὁποίου ἐρευνῶνται αἱ κινήσεις καὶ αἱ ἀποστάσεις ἐντὸς τοῦ διαστελλομένου φυσικοῦ κόσμου.

Ἡ θεωρία τοῦ διαστελλομένου φυσικοῦ κόσμου ἐνισχύει τὸ ἀπόφθεγμα τοῦ Ἡρακλείτου καὶ καταδεικνύει πόσον πενιχρὰ θὰ εἶναι πάντοτε τὰ συμπεράσματα ἐκ τῶν προσπαθειῶν τῆς κατακτήσεως τῶν ἀχανῶν ἐκτάσεων. Διότι ἡ ἔκτασις, τὴν ὁποίαν ἤρχισεν ἤδη νὰ ἐρευνᾶ ὁ ἄνθρωπος διὰ τῶν ἰσχυροτάτων τεχνητῶν μέσων, τὰ ὁποῖα ἀπέκτησε καὶ τῶν πολὺ τελειοτέρων, τὰ ὁποῖα θὰ ἀποκτήση εἰς τὸ μέλλον, θὰ εἶναι ἀπειροελάχιστον τμῆμα τοῦ ὅλου, τὸ ὁποῖον διαστελλόμενον θὰ ἐκφεύγη πέραν τῶν ὁρίων, εἰς τὰ ὁποῖα θὰ ἐκτείνωνται αἱ δυνατότητες τῆς ἐπιστήμης, ἀλλὰ καὶ τῆς φαντασίας.

Ὡς ἐξέθεσα εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ὁμιλίας μου, θὰ προσεπάθουν νὰ καταδείξω τὴν συνοχὴν ἀφ' ἑνὸς καὶ τὰς διαφορὰς ἀφ' ἑτέρου μεταξὺ τῶν ἀντιλήψεων τῶν ἀρχαίων καὶ τῶν συγχρόνων διὰ τὸν φυσικὸν κόσμον. Νομίζω, ὅτι τὰ χαρακτηριστικὰ σημεῖα τῆς συνοχῆς καὶ τῆς διαφορᾶς ἀπορρέουν ἀφ' ἑαυτῶν ἐξ ὅσων ἐξέθεσα. Διὰ τοὺς ἀρχαίους ἡ ἀντίληψις τοῦ φυσικοῦ κόσμου ἐθεμελιοῦτο ἐπὶ τῶν ἐννοιῶν τοῦ διαστήματος καὶ τοῦ χρόνου, αἱ ὁποῖαι ἦσαν ἀνεξάρτητοι ἀλλήλων καὶ συνεδέοντο ἀντιστοίχως μὲ τὴν ὕλην καὶ τὴν πορείαν τῶν γεγονότων. Εἰς τὴν ἐνδιάμεσον ἐποχήν, μεταξὺ Νεύτωνος καὶ Ἀινσταιν, ἔχομεν τὸν φυσικὸν κόσμον τῆς κλασικῆς μηχανικῆς, ὁ ὁποῖος θεμελιοῦται ἐπὶ τῶν ἐννοιῶν τοῦ ἀπολύτου διαστήματος καὶ τοῦ ἀπολύτου χρόνου, αἱ ὁποῖαι εἶναι ἀνεξάρτητοι ἀλλήλων καὶ ἀνεξάρτητοι πρὸς τὴν ὕλην καὶ τὴν πορείαν τῶν πραγμάτων. Τέλος, ὁ φυσικὸς κόσμος τῆς συγχρόνου ἐπιστήμης εἶναι τὸ ἀριστούργημα τῆς αρχιτεκτονικῆς συνθέσεως τῶν ἐννοιῶν διαστήματος, χρόνου, ὕλης καὶ κινήσεως. Εἰς τὸν φυσικὸν κόσμον τῆς κλασσικῆς μηχανικῆς ἡ μέση πυκνότης τῆς ὕλης εἶναι ἴση πρὸς τὸ μηδέν, ἐνῷ εἰς τὸν φυσικὸν κόσμον τῆς συγχρόνου ἐπιστήμης ἡ μέση πυκνότης τῆς ὕλης εἶναι ἀριθμὸς πολὺ μικρός, κατά τι μεγαλύτερος τοῦ μηδενός. Θὰ ἠδυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι ὁ φυσικὸς κόσμος τῶν ἀρχαίων ἀντιστοιχεῖ εἰς τὸ στατικὸν ἄπειρον, ἐνῶ ὁ φυσικὸς κόσμος τῆς συγχρόνου ἐπιστήμης, διαστελλόμενος συνεχῶς, συνυφαίνεται μὲ τὴν ἔννοιαν τοῦ δυναμικοῦ ἀπείρου.

Ὁ Πλάτων εἶχε συλλάβει τὰς βασικὰς ἐννοίας περὶ τοῦ σύμπαντος

Προτοῦ τερματίσω, θὰ ἐπεθύμουν νὰ διατυπώσω τὴν γνώμην μου, ὅτι ὁ Πλάτων εἶχε συλλαβει καὶ τὴν ἔννοιαν τῆς συνθέσεως διαστήματος-χρόνου καὶ τὴν εἰκόνα τοῦ σφαιρικοῦ πεπερασμένου κόσμου.

Οὕτω ὁ Πλούταρχος γράφει εἰς τὰ Πλατωνικὰ Ζητήματα: «Διὸ δὴ καὶ Πλάτων ἔφη «χρόνον ἅμα μετ' οὐρανοῦ γεγονέναι»... ὅθεν ὁμοῦ γεγονότας φησίν, ὁμοῦ καὶ λυθήσεσθαι πάλιν, ἄν τις αὐτοὺς καταλαμβάνη λύσις».

Βλέπομεν λοιπὸν συνυφασμένας εἰς τὴν σκέψιν τοῦ Πλάτωνος τὰς ἐννοίας τοῦ διαστήματος καὶ τοῦ χρόνου, ἀκριβῶς ὅπως τὰς ἀντιμετωπίζει ἡ σύγχρονος ἐπιστήμη.

Ἐξ ἄλλου ὁ Πλάτων περιγράφει εἰς τὸν Τίμαιον πῶς ἐκ τῶν τριγώνων συντίθενται τὰ πέντε κανονικὰ πολύεδρα: ὁ κύβος, τὸ τετράεδρον, τὸ ὀκτάεδρον, τὸ εἰκοσάεδρον καὶ τὸ δωδεκάεδρον, τὰ ὁποῖα κατὰ τὸν Πλάτωνα, ὁ Θεὸς ἔλαβε ὡς βάσιν

διὰ νὰ κατασκευάση τὰ πράγματα τοῦ κοσμου.

Σχετικὴν περιγραφὴν τοῦ χωριου τοῦ Τιμαιου μᾶς διδει καὶ ὁ Πλουταρχος είς τα Πλατωνικα Ζητήματα, οπου γραφει καὶ τα ἑξῆς «Πότερον, ὡς ὑπονοοῦσιν ενιοι, το δωδεκάεδρον τῶ σφαιροειδεῖ προσενειμεν, είπὼν (ὁ Πλατων) ὅτι τοῦτο «πρὸς την τοῦ παντος ο Θεος κατεχρησατο φυσιν ἐκεῖνο διαζωγραφῶν» Διδασκων λοιπον ὁ Πλατων, ὅτι ὁ Θεὸς κατεσκεύασε τον κοσμον με βασιν το κανονικὸν δωδεκαεδρον, το ὁποῖον εφανταζετο ἐγγεγραμμένον εις σφαιραν, εἶχε την διαισθησιν τῆς εἰκονος ενος κοσμου σφαιρικοῦ καὶ πεπερασμενου, δηλαδη τῆς εικονος, την ὁποιαν ουνέλαβον οἱ μεγαλυτεροι εγκέφαλοι τοῦ αἰῶνος μας

Ὅταν ἐνδιατρίβωμεν εἰς τὴν Ἱστοριαν τῆς ἐπιστήμης, καταλαμβανόμεθα ἀπὸ θαυμασμον και ενθουσιασμὸν διὰ τὰ ἐπιτεύγματά της Ὁ ενθουσιασμὸς εἶναι απαραιτητος διὰ να κατευθυνη τὴν σκεψιν πρὸς τὴν λαμπραν καὶ φωτεινην πορειαν της. Δεν πρέπει ὁμως να μᾶς παρασυρη τοσον ὥστε να πιστεύωμεν ὅτι πλησιαζομεν προς τὸ τέρμα Διότι ὀλιγαι χιλιαδες ετῶν τῆς πορείας τῆς ανθρωπινης σκέψεως ἀποτελοῦν χρονικην στιγμην διὰ την Ἱστοριαν τῆς εξελιξεως τοῦ φυσικοῦ κοσμου Ἡ ἀνθρωποτης ἐδιδαχθη πολυ ολιγα πραγματα μεχρι σήμερον. Αὐτα ὁμως αποτελοῦν την δόξαν τοῦ ανθρωπινου πνευματος, τὸ ὁποῖον αδιακόπως διεξαγει τὸν αγῶνα διὰ τὴν αναζήτησιν τῆς ἀληθείας Ὁ αγων οὗτος εἶναι ἡ εὐγενεστέρα ἐκδηλωσις τοῦ ἀνθρώπου, ἡ ὁποία απορρέουσα ἐκ τοῦ βαθους τῆς ἀνθρωπινης ψυχῆς κατευθύνει την πορειαν τῆς σκέψεως, τῆς ὁποίας τὴν οδὸν ενεκαινίασαν καὶ ἐφώτισαν οἱ φιλοσοφοι τῆς αρχαίας Ἑλλαδος

ΔΗΜΗΤΡΗ ΚΑΒΟΥΡΑ

Σαμαρείτης

Στὸν ἴσκιο κάτσε τὴν πληγὴ νὰ δέσω σου, ἀδερφέ μου.
Ἤμουν ἐγὼ ποὺ σοὔριξα διωγμοῦ λιθάρι πρῶτος.
Ἤμουν ἐγὼ ποὺ πάλαιψα γιὰ τὸν κατατρεγμό σου.
Ἤμουν ἐγὼ ποὺ χλεύασα τὴ συνετή σου γνώμη.
Ἤμουν ἐγὼ ποὺ σοὔγραψα στὴ μνήμη σου Νεφέλες.
Ἤμουν ἐγώ, ποὺ μοὔπλυνες τὰ πόδια μου, ὁ προδότης.
Ἤμουν ἐγὼ ὁ πρωτότοκος ποὺ ἐπούλησά σε δοῦλο.
Νὰ σὲ βοηθήσω. Τὴν πληγὴ κάνω κι' αὐτὴ δική μου.

(«Οἰωνοί», 1959)

Walt Whitman

Ἀπὸ τὸ τραγούδι τῆς χαρᾶς

Ὤ, θὰ ταιριάσω ἐδῶ τὸ πιὸ πασίχαρο τραγούδι !
Ξέχειλον ἀπὸ μουσική, ξέχειλον ἀπὸ τίς χάρες τοῦ ἄντρα,
τῆς γυναίκας, τοῦ παιδιοῦ!
Ξέχειλον ἀπ' ἀσχολίες καθημερινές, ξέχειλον ἀπὸ σπόρο κι' ἀπὸ δέντρα.
Ὤ, ἡ χαρὰ τοῦ πνεύματός μου! —ἐλυτρώθηκε— σαγιτοσελαγίζει ὡς ἀστραπή :
Δὲ φτάνει μου μονάχα ἐτούτη ἡ σφαῖρα, ἤ ὁρισμένο διάστημα καιροῦ,
Θέλω γιὰ νἄχω χίλιες, μύριες σφαῖρες καὶ θέλω νἄχω ἀκέριο τὸν καιρό.
Ὤ ἡ χαρὰ τῆς ψυχῆς μου ποὺ ἀκουμπάει ζυγιασμένη ἀπὰ
στὸν ἴδιο της ἑαυτό, παίρνοντας τὴν ἀτομικότητα διάμεσ' ἀπὸ ὑλικὰ στοιχεῖα κι' ἀγαπώντας τα, ἐρευνώντας χαρακτῆρες καὶ παίρνοντάς τους μέσα της,
Ἡ ψυχή μου ποὺ δονούμενη μὲ ξαναφέρνει ἀπὸ κεῖνα πρὸς ἐμένα πίσω, μὲ τὴν ὅραση, τὴν ἀκοή, τὴν ἀφή, τὸ λογικό, τὴ μιλιά, τὸν παραλληλισμό, τὴ μνήμη κι' ὅλα τὰ παρόμοια,
Τῶν αἰσθήσεων καὶ τῆς σάρκας μου ἡ πραγματικὴ ζωή, ποὺ ξεπερνάει τὶς αἰσθήσεις καὶ τὴ σάρκα μου,
Τὸ κορμί μου λυτρωμένο ἀπ' τὸ ὑλικὸ στοιχεῖο, ἡ ὅρασή μου λυτρωμένη ἀπ' τὰ ὑλικά μου μάτια,
Μοῦ ἀποδείξαν ἀναντίρρητα, τὴν ὥρα ἐτούτη, πὼς δὲν εἶναι τὰ ὑλικά μου μάτια ποὺ θωροῦνε τελικά,
Καὶ πὼς δὲν εἶναι τὸ ὑλικό κορμί μου ἐκειό ποὺ τελικὰ ἀγαπάει, γελάει, βαδίζει, ἀλαλάζει, ἀγκαλιάζει καὶ γεννᾶ !

(Φυλλα χλόης)

Η ΑΡΧΑΙΑ ΣΟΦΙΑ

ΘΑΛΗΣ Ο ΜΙΛΗΣΙΟΣ.

Ἐξ ὅλων τῶν πραγμάτων, τί ἀρχαιότερον;
Ὁ Θεός. Διότι ὑπῆρχε πάντοτε.
Ἐξ ὅλων τῶν πραγμάτων, τί ὡραιότερον;
Τὸ σύμπαν. Διότι εἶναι ἔργον τοῦ Θεοῦ.
Ἐξ ὅλων τῶν πραγμάτων, τί μέγιστον;
Τὸ διάστημα. Διότι περιέχει ὅλην τὴν δημιουργίαν.
Ἐξ ὅλων τῶν πραγμάτων, τί σταθερώτερον;
Ἡ ἐλπίς. Διότι παραμένει στὸν ἄνθρωπο καὶ ὅταν χάσῃ τὸ πᾶν.
Ἐξ ὅλων τῶν πραγμάτων, τί καλύτερον;
Ἡ ἀρετή. Διότι ἄνευ αὐτῆς δὲν ὑπάρχει τίποτε καλόν.
Ἐξ ὅλων τῶν πραγμάτων, τί ταχύτερον;
Ἡ σκέψις. Διότι σὲ λιγώτερο ἀπὸ ἕνα λεπτὸ πετάει στὰ ἄκρα τοῦ σύμπαντος.
Ἐξ ὅλων τῶν πραγμάτων, τί ἰσχυρότερον;
Ἡ ἀνάγκη. Διότι κάνει τὸν ἄνθρωπο ν' ἀντιμετωπίζῃ τοὺς κινδύνους τῆς ζωῆς.
Ἐξ ὅλων τῶν πραγμάτων, τί εὐκολώτερον;
Ἡ συμβουλή.
Ἐξ ὅλων τῶν πραγμάτων, τί δυσκολώτερον;
Τὸ Γνῶθι σαυτόν.

ΥΠΑΡΧΟΥΝ 3 ΛΥΣΕΙΣ

ΔΙΑ ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ ΤΟΥ «ΙΛΙΣΟΥ»

Ἐν ὄψει τοῦ 7ου ἔτους τῆς ἐκδόσεώς του:

1ον *ΝΑ ΔΙΑΤΗΡΗΘΗ*

2ον *ΝΑ ΒΕΛΤΙΩΘΗ*

3ον *ΝΑ ΔΙΑΚΟΠΗ*

Ἡ διακοπὴ εἶναι, ἀσφαλῶς, ἡ χειρότερη λύσις. Ἢ μᾶλλον, δὲν εἶναι λύσις! Καὶ ἀπορρίπτεται ἀπὸ ὅλους ἐμᾶς, τοὺς ἀνήκοντας στὴν οἰκογένεια τοῦ «ΙΛΙΣΟΥ», τοὺς ἐπιμελουμένους τὴν ἔκδοσί του καὶ τοὺς συντηροῦντας τὸ περιοδικὸ μὲ τὴν συνδρομή τους.

Ἀλλά, δὲν ἀρκεῖ νὰ ἀπορρίψωμε τὴν διακοπή. Πρέπει, ταυτοχρόνως, ἀπὸ τὶς ἄλλες δύο λύσεις νὰ διαλέξωμε την σωστή. Διότι, ἂν π.χ. εἰποῦμε ἁπλῶς «ΝΑ ΔΙΑΤΗΡΗΘΗ», αὐτὸ θὰ σημαίνη, στὴν οὐσία, «ΝΑ ΔΙΑΚΟΠΗ». Ἡ μόνη διαφορὰ εἶναι διαφορὰ μόνον τρόπου καὶ χρόνου.

Ἐξηγήσαμε στὸ προηγούμενο τεῦχος, ὅτι ἡ ΜΗ ΔΙΑΔΟΣΙΣ τοῦ «ΙΛΙΣΟΥ» σὲ νέους συνδρομητάς, καθὼς καὶ ἡ ΜΗ ΕΓΚΑΙΡΟΣ ἀποστολὴ τοῦ ἀντιτίμου τῆς συνδρομῆς τῶν ὑπαρχόντων, ὁδηγοῦν στὴν διακοπὴ τῆς ἐκδόσεως. Ἐὰν λοιπὸν

μὲ τὸ «ΝΑ ΔΙΑΤΗΡΗΘΗ», ἐννοοῦμε νὰ ἐξακολουθήση ὁ «ΙΛΙΣΟΣ» τὴν ἔκδοσί του ΟΠΩΣ ΜΕΧΡΙ ΣΗΜΕΡΑ καὶ νὰ ἐξακολουθήσωμε ΚΑΙ ΕΜΕΙΣ τὴν ἀπέναντί του συμπεριφορά μας ΟΠΩΣ ΜΕΧΡΙ ΣΗΜΕΡΑ (σὰν σύνολο), αὐτὸ καταλήγει νὰ σημαίνει: ΝΑ ΔΙΑΚΟΠΗ.

Συνεπῶς δὲν ἀπομένει παρὰ ἡ δεύτερη λύσις, τῆς βελτιώσεως, ἡ μόνη ἡ ὁποία ἀποκλείει πραγματικὰ τὴν τρίτη λύσι, τῆς διακοπῆς καὶ ἐξασφαλίζει τὴν πρώτη λύσι, τῆς διατηρήσεως.

Ἡ βελτίωσις ἔχει μεγάλα περιθώρια ἀπὸ τὴν πλευρὰ τῶν ἐπιμελουμένων τὴν ἔκδοσι τοῦ «ΙΛΙΣΟΥ». Ἀλλά, ἔχει πολὺ μεγαλύτερα περιθώρια ἀπὸ τὴν πλευρὰ τῶν φίλων του.

Εἴμεθα εὐγνώμονες πρὸς τοὺς φίλους τοῦ «ΙΛΙΣΟΥ», χάρις στὴν ἐνίσχυσι τῶν ὁποίων συμπληρώνουμε μ' αὐτὸ τὸ τεῦχος ἔξη χρόνια ἐκδόσεως, ἔξη χρόνια διαδόσεως τῆς ἐλευθερίας τῆς σκέψεως καὶ ὑψηλῆς πνευματικῆς καλλιεργείας.

Ἐπειδή, ὅμως, ὅλοι μας, θέλουμε τὴν διατήρησι τοῦ περιοδικοῦ καὶ αὐτὴ θὰ ἐξασφαλισθῆ μόνον μὲ τὴν βελτίωσι:

ΑΠΕΥΘΥΝΟΥΜΕ

ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΕΚΚΛΗΣΙ

Πρὸς ὅλους τοὺς φίλους τοῦ περιοδικοῦ:

Νὰ ἐκδηλώσουν τὸν καλύτερο ἑαυτό τους: 1) Ἐμβάζοντες ἀμέσως τὴν συνδρομὴ τοῦ ἔτους 1962 καὶ 2) Ἐγγράφοντες ἕνα νέον συνδρομητήν.

ΠΡΟΣΟΧΗ δίπλα στὴν σελίδα 336

390 χρόνια
ἀπὸ τὴν γέννηση
τοῦ Κέπλερ

ΑΝΟΙΞΕ ΤΟΝ ΔΡΟΜΟ ΠΡΟΣ ΤΑ ΑΣΤΡΑ

Τοῦ Robert Strother

«Πρέπει νὰ ναυπηγήσουμε πλοῖο γιὰ νὰ σαλπάρουμε πρὸς τοὺς ὠκεανοὺς τοῦ διαστήματος στὸ σύμπαν!» — ἔλεγε ὁ Γερμανὸς ἀστρονόμος Γιοχάννες Κέπλερ πρὶν 350 χρόνια. Σήμερα οἱ ἄνθρωποι προσπαθοῦν νὰ πραγματοποιήσουν τὴν ἰδέα του, ὁδηγούμενοι ἀπὸ τοὺς πλανητικοὺς νόμους, ποὺ ἐκεῖνος ἀνεκάλυψε.

Ἡ ζωὴ τοῦ Κέπλερ μαστιγώθηκε ἀπὸ πολέμους, διώξεις μὴ ἀνοχῆς καὶ μιὰ σειρὰ ἀπὸ προσωπικὲς περιπέτειες. Καὶ ὅμως, «αὐτὸς ὁ ἀσύγκριτος ἄνθρωπος», ὅπως τὸν ἀπεκάλεσε ὁ Ἀινστάιν, ἀπέβη ἕνας ἀπὸ τοὺς γίγαντας τῆς ἐπιστήμης, ἕνας σκαπανεὺς ποὺ ἄνοιξε τὸν δρόμο πρὸς τ' ἄστρα.

Υἱὸς μισθοφόρου στρατιώτου, ὁ Κέπλερ ἐγεννήθη στὰς 27 Δεκεμβρίου 1571, εἰς τὸ Βαιλ ντὲρ Στὰτ τῆς Γερμανίας. Ὅταν ὁ πατέρας του ἀνεχώρησε γιὰ πόλεμο στὴν Ὁλλανδία, τότε ποὺ οἱ Ὁλλανδοὶ ἐξηγέρθησαν κατὰ τῶν Ἱσπανῶν, ἡ κυρία Κέπλερ τὸν ἀκολούθησε. Τὸ μικρὸ παιδὶ ἀφέθη μὲ τοὺς πάππους του. Σὲ ἡλικία τεσσάρων ἐτῶν προσεβλήθη ἀπὸ εὐλογιά, ποὺ ἐπλήξε τὸ ἕνα του χέρι καὶ ἐμείωσε τὴν ὅρασί του χρονίως.

Ἡ σχολική του μόρφωσις διεκόπη, ὅταν ἀναγκάσθηκε νὰ σερβίρῃ κανάτια μπύρας σὲ μιὰ ταβέρνα. Σὲ ἡλικία 13 ἐτῶν ἐστάλη σ' ἕνα σχολεῖο μοναστηριακὸ στὸ Ἄδελμπεργκ, ὅπου διέπρεψε καὶ κέρδισε ὑποτροφία γιὰ τὸ πανεπιστήμιο τοῦ Τύμπιγκεν. Ἐσκόπευε νὰ γίνῃ θεολόγος, ἀλλὰ γράφτηκε στὸ τμῆμα ἀστρονομίας ἐντελῶς τυχαίως. Βαθμηδὸν γοητεύθηκε ἀπὸ τὸ βιβλίο τοῦ Νικολάου Κοπέρνικου, τοῦ με-

γάλου Πολωνοῦ ἀστρονόμου —ποὺ διετύπωσε τὴν ἐπαναστατικὴ θεωρία, ὅτι ἡ γῆ στρέφεται περὶ τὸν ἥλιο— καὶ αὐτὸ ἐσφράγισε τὴν ἀπόφασί του ν' ἀσχοληθῆ μὲ τὴν αστρονομία.

«Ὁ ἥλιος, ὄχι μόνον ἵσταται στὸ κέντρον τοῦ σύμπαντος, ἀλλὰ καὶ ἀποτελεῖ τὸ κινητήριον πνεῦμα του», ἔγραψε ὁ Κέπλερ. «Σκοπός μου εἶναι ν' ἀποδείξω ὅτι ἡ οὐράνια μηχανὴ εἶναι σὰν ἕνα ρολόγι καὶ ὅτι τὸ σύνολον τῶν πολυπλόκων κινήσεων ὁδηγοῦνται ἀπὸ μιὰ μοναχὴ μαγνητικὴ δύναμι».

Σήμερα, εἶναι πολὺ δύσκολο νὰ σταθμίση κανεὶς τὸ θάρρος ποὺ ἐχρειάζετο γιὰ νὰ διατυπώση κανεὶς μιὰ τέτοια θεωρία, σε ἀντίθεσι τῶν παραδεδεγμένων ἀπο τους καλοὺς Χριστιανούς. Ὁ Κοπέρνικος, ἐκτιμῶντας τοὺς κινδύνους, ἀνέβαλε τὴν δημοσίευσι τῶν θεωριῶν του μέχρι τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς ζωῆς του, στὰ 1543. Ἀσχέτως, ὅμως, τῆς αἱρέσεως, ποιὸς μποροῦσε να πιστέψη ὅτι ἡ γῆ ειναι σφαῖρα κινουμένη μὲ ταχύτητα 18,5 μιλιων στὸ δευτερόλεπτο πέριξ τοῦ ἡλίου, σὲ ρυθμὸ ἀδιαχωρίστου; Ὅλοι δυσπιστοῦσαν. Γιατί, ἂν ἡ γῆ ἦταν τέτοια, τότε πῶς... ἔμεναν στὴ θέσι τους κάστρα, ἐκκλησίες, δάση, ὠκεανοὶ καὶ ἄνθρωποι, χωρὶς νά... πέφτουν στὸ κενόν; Ἡ θεωρία τοῦ Κέπλερ λοιπὸν ἦταν μιὰ «ἀνοησία»...

Οἱ καθηγηταὶ τοῦ Κέπλερ ὡστόσο τὸν ἐθαύμαζαν γιὰ τὴν ὄρεξί του σὲ τέτοια θέματα, καθὼς καὶ γιὰ τὴν λαμπρὴ ἐπίδοσί του στὰ λατινικὰ καὶ τὰ μαθηματικά. Καὶ ὅταν ἄδειασε μιὰ θέσις στὸ Προτεσταντικὸ Γυμνάσιο τοῦ Γκράτς στὴν Αὐστρία, ὁ 23ετὴς τότε Κέπλερ διωρίσθηκε καθηγητὴς μαθηματικῶν ἐκεῖ.

Τὰ ἀμέσως ἑπόμενα χρόνια ἦσαν ἴσως τὰ εὐτυχέστερα τῆς ζωῆς του. Ἦταν πολὺ δημοφιλὴς καθηγητὴς καὶ ἐνέπνεε στοὺς μαθητάς του ἐνθουσιασμὸ γιὰ τὴν γεωμετρία καὶ τὴν ἀστρονομία. Ἐνυμφεύθηκε μιὰ νεαρὴ χήρα, γιὰ τὴν ὀμορφιά της καὶ γιὰ τὰ λεφτά της ἐπίσης. Ἀπέκτησε μαζί της 12 τέκνα.

Κατέληξε στὴν ἄποψι ὅτι ἡ σελήνη προκαλεῖ τὶς παλίρροιες καὶ ἔγραψε ἕνα βιβλίο, τὸν «Μυστηριώδη Κόσμο», ποὺ ἐπεδοκιμάσθη ἀπὸ τὸν διάσημο Γαλιλαῖο, καθηγητὴ τῶν μαθηματικῶν στὸ Πανεπιστήμιο τῆς Πάδουας. Ἀπὸ ἀφορμὴ τὸ βιβλίο αὐτὸ συνεδέθη φιλικὰ μὲ τον Τύχωνα Βράχιο, τὴν παράξενη ἰδιοφυΐα τῆς Δανίας, μὲ τὸν ὁποῖον ἐπρόκειτο νὰ συνδεθῆ ἀχώριστα.

Πλησίαζαν ὅμως νὰ ξεσπάσουν οἱ καταιγίδες τῶν θρησκευτικῶν διωγμῶν. Στὰ 1600 ἐκτοπίσθηκαν ἀπὸ τὸ Γκράτς ὅλοι οἱ Προτεστάντες. Ἦταν ἡ χρονιὰ ὅπου ἐξετελεῖτο ἐπὶ τῆς πυρᾶς στὴ Ρώμη ὁ Τζορντάνο Μπροῦνο, ἐπειδὴ ὑπεστήριξε ὅτι τὸ διάστημα εἶναι ἄπειρον καὶ πλῆρες ἄστρων, τόσο μεγάλων ὅπως καὶ ὁ δικός μας ἥλιος. Ὁ Κέπλερ ἀναγκάσθηκε νὰ πληρώση λύτρα γιὰ νὰ φύγη ἀσφαλής, ἐνῶ ἡ περιουσία τῆς γυναίκας του ἐξεποιήθη σ' ἕνα ἐλάχιστο τῆς ἀξίας της. Ἔφυγε γιὰ τὴν Πράγα, ὅπου ἔφθασε ἄφραγκος καὶ ἄρρωστος, στὸ σπίτι τοῦ Τύχωνος Βράχιου.

Τὴν ἐποχὴ ἐκείνη ὁ Βράχιος ἦταν μαθηματικὸς στὴν αὐλὴ τοῦ αὐτοκράτορος Ροδόλφου Β'. Ὁ Βράχιος ἦταν ὁ μεγαλύτερος ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ Ἀριστάρχου ἀστρονόμος, ἀλλὰ ἐπεδίδετο καὶ στὴν ἀλχημεία, διεκρίνετο δὲ καὶ ὡς μάγος. Μὲ τὶς ἐπὶ 20 ἔτη παρατηρήσεις του διὰ γυμνοῦ ὀφθαλμοῦ, μόνο μὲ τὴ βοήθεια τοῦ τετράντος (δὲν εἶχε ἀκόμη ἐφευρεθῆ τὸ τηλεσκόπιο, ἕως τὰ 1608) ὁ Βράχιος εἶχε κάμει χιλιάδες ἐξακριβώσεις

τῆς θέσεως τῶν ἀστέρων. Κατώρθωσε νὰ διορισθῆ ὁ Κέπλερ ὡς βοηθός του. Τοῦ ἐδάνεισε τοὺς ἀτελεῖς πλανητικοὺς πίνακες, ποὺ ἦσαν ὅ,τι ἀκριβῶς ἐχρειάζετο ὁ Κέπλερ γιὰ νὰ προχωρήση στὴν διατύπωσι τῶν τριῶν μεγάλων πλανητικῶν νόμων του: 1) Ὅτι οἱ πλανῆται ἀκολουθοῦν ἐλλιπτικὴ τροχιὰ καὶ ὁ ἥλιος ἀποτελεῖ την μία ἀπὸ τὶς ἑστίες. 2) Τὰ ἐμβαδὰ τὰ γραφόμενα ἀπὸ τὴν ἐμβατικὴν ἀκτῖνα εἶναι ἀνάλογα πρὸς τὸν χρόνο. 3) Τὰ τετράγωνα τοῦ χρόνου τῆς περιφορᾶς τῶν πλανητῶν εἶναι ἀνάλογα πρὸς τοὺς κύβους τῶν ἡμιαξόνων αὐτῶν. Οἱ νόμοι αὐτοὶ διέλυσαν τὴν παλαιὰ Πτολεμαικὴ θεωρία περὶ τῆς γῆς ὡς κέντρου τοῦ σύμπαντος καὶ ἐπεβεβαίωσαν τὴν θεωρία τοῦ Κοπερνίκου, ὅτι ἡ γῆ στρέφεται περὶ τὸν ἥλιο, καὶ ἄνοιξε τὴν ἐποχὴ τῆς νεωτέρας ἀστρονομίας.

Ὁ καθορισμὸς τῆς ἀληθινῆς πορείας τῶν πλανητῶν στὸ διάστημα ἀπετέλεσε ἕνα δύσκολο πρόβλημα ἀπὸ τὰ ἀρχαιότερα χρόνια, διότι αἱ παρατηρήσεις ἐγίνοντο απο κ ι ν η τ ή βάσι, τὴν γῆ. Καθὼς οἱ ἐπιβάται ἑνὸς ταχυτάτου συρμοῦ ἔχουν συχνὰ τὴν ἐντύπωσι ὅτι τὸ τραῖνο τους ὀπισθοχωρεῖ, ἔτσι καὶ οἱ ἄνθρωποι ἐπὶ τῆς γῆς βλέπουν τὸν Ἄρη καὶ τοὺς ἄλλους ἐξωτερικοὺς πλανῆτες νὰ κινοῦνται πρὸς τὰ πίσω ὅταν ἡ γῆ τοὺς προσπερνάει. Ὁ Κέπλερ ξεπέρασε αὐτὴ τὴν δυσκολία, φανταζόμενος ὅτι κινεῖται ἔξω ἀπὸ τὸ σύστημα καὶ παρατηρεῖ κάτω ἀπὸ ἕνα σημεῖον τοῦ διαστήματος. Ποῦ θὰ εὑρίσκετο ἕνα τέτοιο σημεῖον; Ὁ Ἄρης στρέφεται περὶ τὸν ἥλιο σὲ 687 ἡμέρες καὶ ὁ Κέπλερ ἔλαβε ὑπ' ὄψιν του γιὰ τὶς παρατηρήσεις του τὸ Ἀρειανὸν ἔτος. Εἰργασθη ἐπὶ πέντε ἔτη πάνω σ' αὐτὴ τὴ βάσι. Ὡρισμένα φῦλλα ἐργασίας του σώζονται καὶ μαρτυροῦν τὸν μόχθο τῆς ἐργασίας του. Βουνὰ ὁλόκληρα ἀριθμῶν... Ἀλλά, ἀκούραστος, λογάριασε τὴν θέσι τοῦ Ἄρη σὲ καθέναν ἀπὸ τοὺς 300 βαθμοὺς τῆς τροχιᾶς του καὶ ἤλεγξε τοὺς ὑπολογισμούς του ἐπὶ 40 φορές! Μ' ἕνα παραμικρὸ ἀριθμητικὸ λάθος κατεστρέφετο ἡ ἐργασία ἑβδομάδων...

«Τὰ βιαστικὰ σκυλιὰ γεννοῦν τυφλὰ κουτάβια», ἔλεγε μειδιῶν, καθὼς ἐπήγαινε νὰ βάλη ξῦλα στὴν σόμπα, ποὺ πολλὲς φορὲς ἔμενε κρύα, ἐλλείψει χρημάτων. Ὅταν ὁ Βράχιος πέθανε στὰ 1601, ὁ Κέπλερ τὸν διεδέχθη στὴ θέσι του στὴν αὐλὴ τοῦ Ροδόλφου. Ἀλλὰ ὁ αὐτοκράτωρ σπάνια ἐπλήρωνε τὸν μισθὸ ποὺ εἶχεν ὑποσχεθῆ. Τον ἐνδιέφερε ἡ ἐργασία τοῦ Κέπλερ ὡς ἀστρολόγου συντάκτου ὡροσκοπίων γιὰ τὴ μοῖρα του. Η μεγαλη ἐπιστημονικὴ ἀστρονομική του ἐργασία ἐθεωρεῖτο χαμένος κόπος. Κι' ὅμως σ' αὐτὸν τὸν ἐκκεντρικὸ μονάρχη ἀφιέρωσε ὁ Κέπλερ τὴν «Νέα ἀστρονομία» του, ἡ ὁποία ἀπετέλεσε σταθμό, σὰν τὸ ἔργον τοῦ Κοπέρνικου «Περὶ τῶν περιστροφῶν» καὶ τὰς «Ἀρχὰς» τοῦ Νεύτωνος.«Ἔσμιξα μὲ βουνά», ἔλεγε θριαμβευτικὰ ὁ Κέπλερ ἀργότερα.

Δυστυχῶς, τὸ βιβλίο του ἐπροκάλεσε μικρὸ ἐπιστημονικὸ ἐνδιαφέρον καὶ δὲν ἀπέδωσε χρῆμα. Ἐπηκολούθησαν καὶ ἄλλες θλίψεις. Στὰ 1612, μέσα σὲ λίγες ἑβδομάδες, πέθαναν ἡ γυναίκα του τρελλή, ὁ δεύτερος γυιός του καὶ ὁ πάτρων του αὐτοκράτωρ. Μὲ βαρειὰ καρδιά, ἔφυγε γιὰ τὸ Λίντς, σὲ μιὰ κατώτερη θέσι. Ἐδίδασκε μαθηματικά, φιλοσοφία καὶ ἱστορία, ἀλλὰ ἡ μεγάλη του παρηγοριὰ ἦταν ὅτι μποροῦσε νὰ δανείζεται ἕνα τηλεσκόπιο, τὸ πρῶτο ποὺ εἶχε δῆ. Πρὸ πολλοῦ ἐπίστευε ὅτι ὑπάρχει ζωὴ καὶ σὲ ἄλλους πλανῆτες. Πα-

ρατηρῶντας ἐκείνη τὴν ἐποχὴ τὸ διάστημα, διετύπωσε τὴν ἄποψι τῆς ναυπηγήσεως διαστημοπλοίου...

Ὁ Κέπλερ ενυμφεύθη ξανά στὸ Λιντς, «γιὰ νὰ δώση μητέρα στὰ παιδιά του», καθὼς είπε. Ἡ νεα γυναίκα του περίμενε παιδί, ὅταν ξέσπασε ἀπὸ απροσδόκητη πλευρα μια νεα δοκιμασία. Ἡ μητέρα του κατηγορήθηκε για μαγεία, φυλακίσθηκε στη Βυρτεμβέργη καὶ ἀπειλήθηκε μὲ βασανιστήρια καὶ παλουκωμα. Ὁ Κέπλερ ετρεξε να την σωση. Χρειασθήκαν ἀγῶνες του ἐπὶ μῆνες και σ' όλο αυτο το διάστημα ἡ μητέρα του ηταν στις ἁλυσίδες. Τελικα, στα 1621, την ἔσωσε.

Κατα το διάστημα τῆς πάλης του για τη ζωὴ τῆς μητέρας του, ὁ Κέπλερ συνέτασσε και το βιβλίο του «Ἡ ἁρμονία τοῦ κόσμου», που ὅμως ἀπηγορεύθη ἀπὸ την Ἐκκλησία. Το βιβλίο αὐτὸ περιεῖχε τον τρίτο νόμο του, ὁ ὁποῖος ἀπετέλεσε το θεμέλιο γιὰ τον νόμο τοῦ Νεύτωνος περὶ παγκοσμίου ἕλξεως.

Ἀκολουθοῦν ὁ τριακονταετὴς πόλεμος, η συγκεχυμένη πολιτικοθρησκευτική ρῆξις. Το φθινόπωρο τοῦ 1628 το Λιντς πολιορκεῖται. Αἱ θρησκευτικαὶ ἀρχαὶ θέτουν τον Κέπλερ ὑπὸ αὐστηρὴ ἐπιτήρησι ὡς ὕποπτο αἱρετικό, καὶ σφραγίζουν τὴν βιβλιοθήκη του. Τον στραβοκύτταζαν καὶ μουρμούριζαν, όταν περνοῦσε στο δρόμο αὐτὸς τον ὁποῖον ὁ Ἐμμανουὴλ Καντ ἀπεκάλεσε «τον οξύτερο στοχαστή που γεννήθηκε ποτε». Ζητῶντας γαλήνη για την εργασία του, ὁ Κεπλερ ἀναγκάσθηκε να φύγη και απο κεῖ. Στοιβάζοντας την γυναίκα του και ἕξη παιδιά του, που τοῦ ειχαν ἀπομείνει, μέσα σ' ἕνα ἁμάξι, διέσχισε μια τρομοκρατουμένη περιοχή, μια βροχερὴ νύχτα. Ἀνάμεσα στὰ λίγα ὑπάρχοντά του που μπόρεσε νὰ ἀποκομίση ἦταν ἕνα κιβώτιο μὲ φύλλα χαρτιοῦ, τους περίφημους «Ροδόλφειους πίνακες».

Στὰ ἑπόμενα χρόνια ὁ Κέπλερ ἐσημείωσε ἐπιστημονικὲς ἐπιτυχίες. Ἵδρυσε την ἐπιστήμη τῆς γεωμετρικῆς ὀπτικῆς, συνέταξε μιὰ μελέτη για την ἀνατομία τοῦ ἀνθρώπινου ὀφθαλμοῦ, εγραψε το «Ὄνειρο», ἕνα φιλοσοφικό καὶ ἐπιστημονικὸ μυθιστόρημα καὶ ἕνα ἀκόμη βιβλίο περὶ τῶν κηλίδων τοῦ ἡλίου. Ἔμενε να ἐκπληρώση μια ὑπόσχεσι που ειχε δώσει στον Τύχωνα Βράχιο: Να συμπληρώση τους πίνακές του για τις θέσεις τῶν ἄστρων. Στο Οὒλμ ἐπὶ τοῦ Δουνάβεως, ὁ Κέπλερ ὡλοκλήρωσε τους ὑπολογισμοὺς για 777 ἀστέρες καὶ πρόσθεσε ἐντελῶς δικούς του ὑπολογισμοὺς για ἄλλους 228 ἀστέρες. Ὅταν ἐδημοσίευσε τους «Ροδόλφειους πίνακες», τους ἀπέδωσε ἐξ ὁλοκλήρου στον Βράχιο. Οἱ πίνακες αὐτοί, ὅπου ὑπολογίζονται καὶ τα γεωκεντρικὰ πλάτη και μήκη με μεθόδους που ἐξακολουθοῦν να χρησιμοποιοῦν οἱ ἀστρονόμοι ἀκόμη καὶ σήμερα, ἀπέβησαν ὁ πρόδρομος τῶν σημερινῶν ναυτικῶν ἡμερολογίων. Ἀλλὰ ἀπέφεραν καὶ κάποιο κέρδος στον Κέπλερ. Ὁ αὐτοκράτωρ Φερδινάνδος εις ἀναγνώρισιν τοῦ ἔργου του, τοῦ παρεχώρησε κατοικία στη Σαγκαν τῆς Σιλεσίας και μια μικρὴ σύνταξι.

Ἀλλὰ ειχε ἀρχίσει να σκοτεινιάζη πιὰ γι' αὐτόν. Ἀπο ἀγωνία για το μέλλον τῆς γυναίκας του και τῶν παιδιῶν του, ἀψήφησε ἕνα άγριο φθινόπωρο και πῆγε μὲ ἄλογο στο Ρέγκενσμπουργκ, ὅπου ἐπρόκειτο να συνεδριάση το Ραιχσταγ. Ἤλπιζε νὰ εἰσπράξη 11.817 «γκουλντεν» που τοῦ ὠφείλοντο ἐπὶ τόσα χρόνια. Ἔφθασε μὲ πυρετὸ καὶ πέθανε 13 ἡμέρες ἀργότερα, στὶς 15 Νοεμβρίου 1630, σ' ἕνα πανδοχεῖο τοῦ Ρέγκενσμπουργκ.

Καὶ ὁ τελευταῖος ὕπνος του ἐταράχθηκε. Ἐπειδὴ ἦταν Λουθηρανός, ἐτάφη ἔξω ἀπὸ τὰ τείχη τοῦ Ρέγκενσμπουργκ καὶ μετὰ τρία χρόνια χάθηκε ὁ τάφος του, διότι οἱ στρατιῶτες ἀνέσκαψαν ὅλη τὴν περιοχὴ γιὰ πρόσθετες ὀχυρώσεις. Ἀλλὰ περισσότερο ἀθάνατη ἀπο ὁποιοδήποτε μνημεῖο ἔμεινε ἡ κληρονομιὰ τῶν ἀνακαλύψεών του.

Σὰν ἐπιστήμων ὑπῆρξε κυριολεκτικὰ οὐρανοβάμων. Σὰν Χριστιανὸς ἔμεινε ἀκλόνητος. Μιὰ προσευχὴ ποὺ συνέταξε χρησιμοποιεῖται ἀκόμη:

«Κύριε, ὁ ἀγαγὼν ἡμᾶς διὰ τοῦ φωτὸς τῆς ἐπιστήμης εἰς τὸ φῶς τῆς δόξης Σου, εὐχαριστοῦμεν Σε. Τὸ ἔργον τετέλεκα, ὃ ἀνέθεσας εἰς ἐμὲ καὶ ἐν τῇ δημιουργίᾳ Σου ἀπολαμβάνω τὰ θαυμάσια, ἅτινα ηὐδόκησας εἰς ἡμᾶς νὰ ἀνακαλύψωμεν. Ἀμήν».

Συμβουλευτική λέξις

Κατὰ τὴν δευτέραν ἑκατονταετηρίδα ἔζουσε εἰς τὴν Ρώμη ὁ αὐτοκράτωρ Τίτος Αὐρήλιος Φοῦλβος Βιώνιος Ἄρριος, καλούμενος ἐν συντομίᾳ Ἀντωνῖνος Πίος (εὐσεβής). Ὁ λαὸς τὸν πολυαγαποῦσε, διοτι ἡ βασιλεία του συνεδέθη μὲ τὴν εἰρήνην καὶ εὐημερίαν, χωρὶς πολέμους, ἐπαναστάσεις καὶ συνωμοσίας, ποὺ ἀπετέλουν τὴν μάστιγα τοῦ παρελθόντος. Ὅταν ἦτο ξαπλωμένος στην ἐπιθανατια κλίνη, τὸν περιεστοίχιζαν πολλοὶ Ρωμαῖοι ἡγέται καὶ ἀνάμεσά τους ὁ Μᾶρκος Αὐρήλιος, ὁ ὁποῖος ἐπρόκειτο νὰ τὸν διαδεχθῇ καὶ τοῦ ἐζήτησε νὰ τοῦ διδάξῃ τὴν φιλοσοφία τῆς ζωῆς, ποὺ εἶχε φέρει τόσο θαυμαστὰ ἀποτελέσματα. Καθὼς περίμενε τὴν ἀπάντησι τοῦ θνήσκοντος αὐτοκράτορος, ἡ ἀντιπροσωπεία τῶν ἡγετῶν ἐτήρησε νεκρικὴ σιγή. Τελικά, ὁ Ἀντωνῖνος ἐπρόφερε μία μονάχα λέξι:

AEQUANIMITAS = ΑΤΑΡΑΞΙΑ

ΤΙ ΕΙΔΟΥΣ ΣΥΝΑΝΤΗΣΕΙΣ ΘΑ ΕΧΩΜΕ ΣΤΟ ΔΙΑΣΤΗΜΑ;

Τοῦ Σοβιετικοῦ βιολόγου
Καθηγητοῦ Y. M. Ral

ΤΙ θὰ εὕρῃ ὁ ἄνθρωπος εἰς τὸ Διάστημα; Τί θὰ συναντήσῃ; Θὰ ἀνακαλύψῃ νοήμονας κατοίκους ἄλλων πλανητῶν; Θὰ ὁμοιάζουν πρὸς τοὺς ἀνθρώπους;

Ἡ Βιολογία, ὅπως καὶ οἱ ἄλλοι σχετικοὶ κλάδοι τῆς γνώσεως, δὲν μπορεῖ νὰ μείνῃ ἔξω ἀπὸ τὴν συζήτησι αὐτῶν τῶν προβλημάτων. Ἔχει μάλιστα ἕναν ἰδιαίτερο κλάδο, τὴν Ἀστροβιολογία, γιὰ τὴν ἔρευνα τοῦ ζωικοῦ καὶ φυτικοῦ κόσμου σὲ ἄλλους πλανῆτες.

Ἡ ζωὴ δὲν εἶναι προνόμιο τοῦ δικοῦ μας πλανήτου μόνον. Χωρὶς ἀμφιβολία, θὰ ὑπάρχουν καὶ σὲ ἄλλους πλανῆτες συνθῆκες ποὺ εὐνοοῦν τὴν ἀνάπτυξι ζώντων ὀργανισμῶν ἀπὸ τὴ νεκρὴ ὕλη. Τοὐναντίον, σειρὰ ἐρευνῶν μᾶς πείθουν ὅτι ἕκαστος πλανήτης ἔχει δημιουργηθῆ ἀπὸ τὰ ἴδια ἄτομα ὅπως καὶ ἡ Γῆ.

Ἀπὸ τοὺς πλανῆτες τοῦ ἡλια-

κοῦ μας συστήματος δύο, ἡ Ἀφροδίτη καὶ ὁ Ἄρης εἶναι πιθανὸν νὰ ἔχουν κάποιο εἶδος ζωῆς. Ἀλλὰ τὸ σύμπαν περιλαμβάνει πλῆθος ἄλλων πλανητῶν κατοικησίμων, ποὺ μᾶς εἶναι ἕως τώρα ἄγνωστοι.

Καὶ ἐὰν τὰ στοιχεῖα ποὺ ἔχομε συγκεντρώσει γιὰ τὴν Ἀφροδίτη καὶ τὸν Ἄρη δὲν δικαιολογοῦν ἐλπίδες ὅτι θὰ ὑπάρχουν ἐκεῖ ὄντα σὰν τὸν ἄνθρωπο, οἱ συγγραφεῖς ἐπιστημονικῶν μυθιστορημάτων ἐξέρχονται πέραν τοῦ ἡλιακοῦ μας συστήματος πρὸς συνάντησιν λογικῶν πλασμάτων. Ἄλλοι τὰ περιγράφουν ὡς παράξενα τέρατα. Ἄλλοι τὰ ὀνειρεύονται ὅμοια μὲ τοὺς ἀνθρώπους.

Ὁ Ι. Ἐφρέμωβ στὸ ἔργον του «Ἀστρικὰ Πλοῖα» θέλει τὰ νοήμονα ὄντα ἑνὸς διαφορετικοῦ κόσμου ἐντελῶς ὅμοια μὲ τὰ ἀνθρώπινα.

«Ἐνεφανίσθη — γράφει— μιὰ παράξενη, πάντως ἀνθρώπινη μορφή. Ἐκεῖνο ποὺ πρόσεξαν ἀμέσως οἱ γήινοι ἐπιστήμονες ἦσαν τὰ διωγκωμένα μάτια ποὺ τοὺς ἀτένιζαν. Ἔδειχναν αὐτοπεποίθησι, γνῶσι, θάρρος, ἀλλὰ καὶ εὐφροσύνη γιὰ τὴ συνάντησι. Οἱ ἐπιστήμονες ὕστερα ἐπρόσεξαν τὸ πρόσωπο γενικὰ τοῦ ἀστρικοῦ κατοίκου. Εἶχε ἕνα στρογγυλὸ κεφάλι μὲ τουφωτὸ φαλακρὴ ἐπιδερμίδα, ποὺ δὲν εἶχε ὅμως τίποτε τὸ ἀποκρουστικό. Τὸ μέτωπο ἦταν προτεταμένο. Δὲν ὑπῆρχαν αὐτιά, οὔτε μύτη, οὔτε χείλη. Τὸ στόμα ἔμοιαζε μὲ ράμφος. Ὁπωσδήποτε ἔδειχνε ἐκεῖνο τὸ ὂν ὅτι ἀνῆκε στὴν μεγάλη ἀνθρώπινη ἀδελφότητα..».

Ὁ Λ. Κολπακώβ φαντάζεται τὰ ὄντα ἑνὸς ἄλλου κόσμου ἐπίσης μὲ ἀνθρώπινες ὁμοιότητες, ἀλλὰ καὶ μὲ τεράστιες διαφορές. Πανύψηλα, μὲ ὑπερμεγέθη διαφανῆ μάτια, μὲ ἕνα ράμφος ἀντὶ στόματος, σχεδὸν σὰν πουλιοῦ, μὲ κρανίο ἐντελῶς γυμνό.

Ὁ Γ. Μαρτίνωβ θέλει τὰ ὄντα τοῦ διαστήματος νὰ εἶναι δίποδα σὰν τὸν ἄνθρωπο, ἀλλὰ καὶ πτερωτὰ σὰν τὰ πουλιά. Τὰ φτερὰ εἶναι ἐξαρτήματα, ποὺ μποροῦν νὰ τ' ἀφαιρέσουν, ὅταν θέλουν νὰ περπατήσουν ὄρθιοι. Φοροῦν ἐνδύματα ἐλαφριά. Τὸ σῶμα τους εἶναι ὁλόμαυρο σὰν πίσσα. Ἔχουν δύο χέρια μὲ πέντε δάχτυλα, πολὺ μακρύτερα ἀπὸ τ' ἀνθρώπινα. Στὸ κεφάλι τους φύεται πλούσια χρυσίζουσα κόμη, ποὺ πέφτει στοὺς ὤμους κυματιστή. Δύο μάτια, ἀλλὰ στενόμακρα. Τὰ φρύδια χρυσαφιά, σὰν τὴν κόμη. Ἴχνη μουστακιοῦ καὶ γενειάδος δὲν ὑπάρχουν καθόλου. Φαίνονται νέοι καὶ δυνατοί. Ὕψος πάνω ἀπὸ δύο μέτρα.

Ὁ Λ. Καζάντζεβ φαντάζεται τὰ ὄντα τῶν μακρυνῶν ἄστρων μὲ περισσότερα πόδια ἀπὸ δύο, ποὺ ὅμως δὲν χρειάζονται γιὰ τὸ βάδισμα, ἀλλὰ γιὰ τὴν ἐργασία. Ἔχουν ἐπίσης μάτια [illegible] καὶ φανταστι-

κὴ ἀκοή.

Ὁ γεωγράφος Ι. Ζαμπέλιν, ὑποστηρίζοντας ὅτι εἶναι θεωρητικὰ δυνατὴ ἡ συνάντησις δύο πολιτισμῶν, δὲν ἀποκλείει ἡ ἄλλη ἀνθρωπότης νὰ εἶναι περισσότερο προωδευμένη ἀπὸ τὴν γήινη. Ὑπάρχουν κάπου στο διάστημα «ἀδελφοὶ ἐν σαρκί». Οἱ γενικοὶ νόμοι θὰ εἶναι ἴδιοι, ἀλλὰ ἡ πρόοδος διαφορετική, ἐξ αἰτίας ἄλλων χημικῶν συνδυασμῶν. Τὸ κυριώτερο θὰ εἶναι ὅτι ὁ νοῦς μεταβιβάζεται κληρονομικά, καθὼς καὶ ἡ ἐμπειρία τῆς ζωῆς, ὥστε τὰ ὄντα ἀναπτύσσονται σὲ ἀπείρως ἀνώτερο ρυθμο ἀπὸ τὸν γήινο.

Κατὰ τὸν Γ. Γκορίν, πιθανὸν σ' ἕναν ἀπὸ τοὺς κατοικουμένους πλανῆτες ἡ ζωὴ νὰ περνᾶ ἀκόμη το ὑγρὸ στάδιο καὶ τὰ ζωντανὰ ὄντα νὰ εἶναι μόνον ψάρια, βάτραχοι, χταπόδια, δελφίνια μέ... νοῦ. Βγαίνουν σπανίως στὴν ἐπιφάνεια τοῦ νεροῦ, φέροντας εἰδικὲς στολές, βλέπουν τὸν ἥλιο, ἀλλὰ δὲν ἔχουν ἰδέα περὶ τῶν ἄστρων καὶ τοῦ κόσμου..

Ποιὰ νἆναι ἡ πραγματικότης ; Τί λένε ἐπὶ τοῦ προκειμένου οἱ βιολόγοι ;

Σὰν προϊὸν ἐξελίξεως στὸν ζωικὸ κόσμο, σὰν βιολογικὴ μονάδα. ὁ ἄνθρωπος εἶναι πανόμοιος μὲ τ' ἄλλα ἀνώτερα ζῶα, τὰ θηλαστικά.

Βέβαια, πέρασαν ἑκατοντάδες ἑκατομμυρίων ἐτῶν γιὰ νὰ φθάσουν αὐτὰ τὰ ζῶα στὸ ἀνθρώπινο ἐπίπεδο. Τὸ αὐτὸ μακρὸ ἱστορικὸ βῆμα θὰ διεσχίσθη καὶ ἀπὸ τους νοήμονας κατοίκους ἄλλων πλανητῶν γιὰ νὰ ξεπεράσουν τοὺς ἄμεσα ζωώδεις προγόνους των. Ἑπομένως θὰ πρέπει νὰ εἶναι ταυτόσημες οἱ συνθῆκες ἐξελίξεως καὶ σὲ ἄλλους πλανῆτες, ὅπως ἦσαν στὴ γῆ. Οἱ στενώτεροι συγγενεῖς τῶν λογικῶν ὄντων θὰ εἶχαν λίαν ἀνεπτυγμένο νευρικὸ σύστημα καὶ ἕνα κεντρικὸ σημεῖο, αὐτὸ ποὺ εἶναι γιὰ τον ἄνθρωπο ὁ ἐγκέφαλος. Αὐτὸ τὸ κεντρο θὰ πρέπει νὰ εἶναι προστατευμένο ἀπὸ τυχαῖες ἐπιδράσεις, μέσα σ' ἕνα κρανίο, ὥστε να προστατεύεται ταυτόχρονα καὶ ἀπὸ ἐνοχλήσεις τῶν ἄλλων σωματικῶν ὀργάνων. Ἐπειδὴ δε σὲ κάθε πλανήτη ὑπάρχει ἕλξις τῆς βαρύτητος, ὁ ἐγκέφαλος ἢ το παρεμφερὲς ὄργανο θὰ πρέπει νὰ ειναι σὲ ἀπομονωμένο καὶ ὄχι πολὺ μεγάλο μέρος τοῦ σώματος, γιὰ νὰ μὴν ὑποφέρῃ ἀπο τὶς δοκιμασίες του. Για νὰ προσαρμοσθῆ στὸ περιβάλλον, ἕνα λογικὸ ὄν πρέπει νὰ κινῆται μὲ εὐχέρεια. Ἄρα πρέπει νὰ ἔχη συμμετρικότητα στὸ σῶμα του. Ἡ μελέτη τῆς ἐξελίξεως τῶν ζωων στὴ γῆ μᾶς ἔχει δείξει ὅτι σ' ὅλα τὰ σπονδυλωτὰ ζῶα— ἐν ἀντιθέσει δε στὰ ἀσπόνδυλα — ὁ ἀριθμὸς τῶν μελῶν μειοῦται καθὼς προχωρεῖ ἡ ἀνάπτυξις.

Εἶναι ἀποδεδειγμένον, φυσιολογικῶς καὶ ἀνατομικῶς, ὅτι μὲ μικρότερον ἀριθμὸ μελῶν ὁ κινησιακὸς μηχανισμος εἶναι ἀποτελεσματικώτερος. Δὲν εἶναι ἀδύνατον παρόμοιο εἶδος ἐξελίξεως νὰ συνέβη καὶ μὲ τὰ νοήμονα ὄντα ἄλλων πλανητῶν.

Ἐὰν το λογικὸ ὄν εἶναι ἱκανὸ

νὰ κινῆται στὸ διάστημα, θὰ πρέπει νὰ ἔχῃ διαφορετικὸ μέτωπο καὶ διαφορετικὰ ὀπίσθια. Τὰ αἰσθητήρια ὄργανα ἢ τὰ σημαντικώτερα θὰ πρέπει νὰ εἶναι στὴν ὄψι, κοντὰ στὸ κέντρο τοῦ νευρικοῦ συστήματος. Πολὺ πιθανὸν μερικὰ ὄντα νὰ διαθέτουν πρόσθετα μάτια, καθὼς συμβαίνει μὲ τὰ εἰδικὰ αἰσθητήρια ὄργανα πολλῶν ἑρπετῶν. Ἐξ ἄλλου, τὰ μάτια τῶν ἄλλων ἀγνώστων ὄντων εἶναι πιθανὸν νὰ εἶναι ἱκανὰ νὰ συλλαμβάνουν διαφορετικὲς μορφὲς ἀκτίνων, ὅπως μακρὰ ραδιοκύματα καὶ κοσμικὲς ἀκτῖνες, καθὼς ὑποθέτουν οἱ συγγραφεῖς μυθιστορημάτων. Δὲν εἶναι βάσιμες τέτοιες ὑποθέσεις. Ἕνα ὂν ὡπλισμένο μὲ τέτοια ὄργανα, δυνάμενα νὰ δέχωνται ἀναρίθμητους χειμάρροους ἀκτινοβολίας ποὺ διαπερᾷ τὸ σύμπαν, δὲν θὰ μποροῦσε νὰ ζήσῃ ἢ τουλάχιστον νὰ διατηρήσῃ τὸ λογικόν του.

Αὐτονόητος εἶναι ἡ ἀνάγκη σκελετοῦ γιὰ τὴν στήριξι τοῦ σώματος. Οἱ ἀναλογίες τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος εἶναι συνδυασμένες μὲ τὶς ἀπαιτήσεις τῆς Γῆς γιὰ τὴν διαδικασία τοῦ μεταβολισμοῦ. Φυσικά, δὲν εἶναι ἀναλογίες ἀπαραβίαστες, μπορεῖ νὰ ὑπάρχουν σὲ ἄλλους πλανῆτες μερικὲς διαφορές, ἀλλὰ δὲν θὰ εἶναι ριζικές. Γιὰ ὅλους αὐτοὺς τοὺς λόγους, μοῦ φαίνεται ὅτι εἶναι εὐλογοφανῆ ὅσα περιγράφει ὁ Ἐφρέμωβ. Τὰ λογικὰ ὄντα τοῦ διαστήματος θὰ «ἀνθρωποφέρνουν». Μπορεῖ νὰ ἔχουν κάπως ἀλλοιώτικα μάτια, περισσότερα ἢ λιγώτερα δάκτυλα, διαφορετικὸ χρῶμα ἐπιδερμίδος, φαλακρὸ ἢ μαλλιαρὸ κρανίο καὶ ἀλλοιώτικο σχῆμα κεφαλῆς. Ἀλλὰ θὰ εἶναι ὁπωσδήποτε ἄνθρωποι καὶ πιθανώτατα μὲ δύο χωριστὰ φῦλα.

Δὲν στηρίζεται πουθενὰ ἡ ὑπόθεσις τῶν συγγραφέων μυθιστορημάτων γιὰ οὐρές, κέρατα ἢ πολλὰ χέρια, ἐν γένει γιὰ τέρατα ποὺ πηδοῦν ἢ ἵπτανται.

Ἐξ ἄλλου, πρέπει νὰ δεχθοῦμε ὅτι τὰ λογικὰ ὄντα θὰ ἔχουν ἀναπτύξει μέθοδο προφορικῆς συνεννοήσεως καὶ θὰ ἔχουν κοινωνικότητα. Φυσικά, θὰ ἐργάζωνται ἐπίσης.

Γεννᾶται ἕνα ζήτημα : Ἐὰν προϋπῆρξαν λογικὰ ὄντα, μήπως ἐταξίδεψαν ἤδη στὸ διάστημα ἢ ἀφῆκαν ἴχνη τῆς ἐπισκέψεώς των;

Κατὰ τοὺς ἐπιστήμονας, ἂν καὶ ὁ γαλαξίας μας περιλαμβάνει 150 δισεκατομμύρια ἄστρα, μόνον μερικὰ ἑκατομμύρια πιθανῶς ἀνέπτυξαν συνθῆκες κατάλληλες γιὰ τὴν προσαρμογὴ ζωῆς. Οἱ ἀποστάσεις ἀνάμεσα σ' αὐτοὺς τοὺς κόσμους εἶναι πελώριες, δοθέντος ὅτι τὰ πλανητικὰ συστήματα τοῦ γαλαξία μας, ἔχουν σχῆμα ἐπιπέδου δίσκου διαμέτρου 100.000 ἐτῶν φωτὸς καὶ πάχους 16.000 ἐτῶν φωτός. Μὲ τέτοιες ἀποστάσεις ἀποκλείεται νὰ ἔγιναν ἐπισκέψεις κοντὰ στὴ Γῆ. Ἴσως φθάνουν ἀπεσταλμένοι ἅπαξ σὲ ἕνα ἑκατομμύριο γήινα χρόνια!

Μπορεῖ καὶ νὰ μὴν ἔγιναν καθόλου τέτοιες ἐπισκέψεις ἢ νὰ ἔγιναν πρὸ τῆς ἀνθρώπινης περιόδου. Ἡ ἀκόμη νὰ συντελοῦνται καὶ τώρα ἐπισκέψεις στὸ ἡλιακὸ μας σύστημα, ποὺ ἐμεῖς δὲν μποροῦμε νὰ διαπιστώσουμε ἐλλείψει καταλλήλων ὀργάνων. Ὑπάρχουν πολλὲς ὑποθέσεις καὶ θὰ πολλαπλασιάζωνται μὲ τὸν καιρό.

Ἐκεῖνο ποὺ μποροῦμε νὰ ποῦμε εἶναι, ὅτι ἀπὸ τὴν ἑνότητα τῶν φυσικῶν καὶ χημικῶν νόμων διόλου δὲν ἕπεται ὅτι ὁλόκληρο τὸ σύμπαν ἀναπτύσσεται πάνω στὸ ἴδιο σχέδιο καὶ ὅτι οἱ κάτοικοι διαφόρων κόσμων ἐπαναλαμβάνουν ἁπλῶς τὴν ἴδια ἱστορία.

Ἡ ταυτότης τῶν πρωταρχικῶν συνθηκῶν ἀποτελεῖ ἀσφαλῶς μία ἀφετηρία, ἀλλὰ γιὰ μία μεγάλη ποικιλία συνδυασμῶν. Συνεπῶς, οἱ διάφοροι κόσμοι στοὺς διαφόρους τομεῖς τοῦ σύμπαντος θὰ εἶναι ἀπείρως ποικίλοι.

Ὁ πλανήτης μας δὲν εἶναι παρὰ ἕνα σημαδάκι στὸν κ ό σ μ ο κι᾿ ὅμως εἶναι μιὰ μικροσκοπικὴ ἐνσωμάτωσις τῶν παγκοσμίων νόμων. Σ᾿ αὐτὸ τὸ ἐλάχιστο κάτοπτρο βλέπουμε τὴν ἀντανάκλασι τοῦ σύμπαντος καὶ τὶς πηγὲς τῆς ἀπειροποίστης ἀνθρώπινης σκέψεως. Μὲ τὰ χρόνια, νέα τεχνικὰ ἐπιτεύγματα θὰ μᾶς ἐπιτρέψουν νὰ στείλουμε πλοῖα σὲ ἄλλους πλανῆτες τοῦ ἡλιακοῦ συστήματος καὶ πιὸ πέρα ἀκόμη. Γρηγορώτερα ἢ ἀργότερα, ὁ ἄνθρωπος εἶναι βέβαιον ὅτι θὰ ἔχῃ συνάντησι μὲ λογικὰ ὄντα ἀπὸ ἄλλους κόσμους.

Ὁ ἀστροναύτης Σέπαρντ εἶναι Τέκτων;

Ἀπὸ πολλοὺς διετυπώθη στὴν Ἀμερικὴ αὐτὴ ἡ ἐρώτησις. Ἡ ἀπάντησις εἶναι «Ὄχι». Ὡστόσο, ὁ πρῶτος Ἀμερικανὸς ἀστροναύτης εἶναι ἀπόγονος διακεκοιμένων Τεκτόνων τοῦ Νιοῦ Χαμσάιρ. Ὁ πατέρας του Ἄλαν Μπάρτλετ Σέπαρντ ἐμυήθη στὸν Τεκτονισμὸ τὸ 1916 στὴν Στοὰ Ἁγίου Μάρκου ὑπ᾿ ἀριθ. 44 τοῦ Νιοῦ Χαμσάιρ καὶ στὰ 1922 τὴν ὑπηρετεῖ ὡς Διδάσκαλος. Ὁ παππος τοῦ ἀστροναύτου, Φρέντερικ Σέπαρντ, ἦτο Διδάσκαλος τὸ 1889 στὴν ἴδια Στοά, Σεβάσμιος τὸ 1893 – 94 καὶ Θησαυροφύλαξ τῆς Μεγάλης Στοᾶς τοῦ Νιοῦ Χαμσάιρ ἀπὸ τὸ 1903 –30.

ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΣΜΟΣ*

Ὑπὸ Κ. Σ. ΚΙΤΡΙΝΙΑΡΗ

Ἂν τὰ σύγχρονα ἐπιτεύγματα τῆς Ἐπιστήμης καὶ τῆς Τεχνικῆς μᾶς ἀφίνουν συχνὰ σκεπτικούς, τοῦτο προέρχεται ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον ἀπὸ τὴν ἀγωνίαν ποὺ κατέχει τὴν ψυχήν μας ἐμπρὸς εἰς ἕνα *παρόν*, ὅπου περισσότερον ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον λογαριάζεται ἡ τυφλὴ δύναμις τῶν ἐπινοημάτων του. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν καὶ περισσότερον ἀπὸ ὁ,τιδήποτε ἄλλο εἶναι ἐπίκαιρον κάθε τι ποὺ ἀναφέρεται εἰς τὸν ἄνθρωπον καὶ τὸν προορισμόν του, ἀφοῦ ἄλλως τε—καὶ δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ τὸ τονίσωμεν ἰδιαιτέρως—καμμιὰ προσπάθεια δὲν ἔχει ἀξία, ἂν δὲν ἀποβλέπει εἰς τὴν βελτίωσιν τοῦ ἀνθρώπου, ἤ, μᾶλλον, τότε μόνον ἔχει ἀξίαν, ἂν ἐπιτυγχάνει τὴν βελτίωσιν αὐτήν.

Ἐπομένως ὁ καθορισμὸς καὶ τὸ περιεχόμενον τῆς ἐννοίας *ἄνθρωπος*, ὁ προορισμός του καὶ ὁ σκοπὸς τῆς ζωῆς του εἶναι θέμα πάντοτε ἐπίκαιρον, πρωταρχικοῦ ἐνδιαφέροντος καὶ θεμελιώδους ἀξίας δι' ὅλους τοὺς ἀνθρώπους καὶ ὅλας τὰς ἐποχάς. Καὶ ἔχει βέβαια καθένας ἀπὸ ἡμᾶς τὰς προσωπικὰς ἀντιλήψεις του ἐν προκειμένῳ, ἀλλὰ δὲν εἶναι καθόλου ἄσκοπον νὰ ρίπτωμεν κάπου κάπου καὶ ἓν βλέμμα *εἰς τὰς πηγάς*, διὰ νὰ φωτίζωμεν καὶ διευκρινίζωμεν ἀπὸ πάσης πλευρᾶς τὰς ἀντιλήψεις μας ταύτας. Εἶναι δέ, ὡς γνωστόν, πρωταρχικὴ καὶ κυρία πηγὴ εἰς τὸ θέμα αὐτὸ ἡ *Ἑλληνικὴ* τῆς ἐννοίας τοῦ ἀνθρώπου ἐκδοχή, ὅπως παρουσιάζεται, καθορίζεται καὶ ἀναπτύσσεται ὑπὸ τῶν ἡγετῶν τῆς ἑλληνικῆς διανοήσεως συγγραφέων ἐν γένει, ποιητῶν καὶ φιλοσόφων καὶ ὅπως ἐπραγματοποιήθη εἰς

* Ἀπὸ ὁμιλίαν γενομένην εἰς τὴν αἴθουσαν τῆς Θεοσοφικῆς Ἑταιρίας τὸν Μάιον ἐ.ἔ.

τὴν ἱστορικὴν ζωήν. Ὁ τύπος αὐτὸς τοῦ Ἕλληνος—ἀνθρώπου μελετᾶται ἀκόμη καὶ εἶναι ἀντικείμενον ἐρεύνης καὶ σπουδῆς εἰς ὅλον τὸν πολιτισμένον κόσμον, εἰς αὐτον δε ἀναφέρεται καὶ ἡ πασίγνωστος καὶ γενικῆς χρήσεως ὁρολογία ἀ ν θ ρ ω π ι σ μ ό ς — ἀ ν θ ρ ω π ι σ τ ι κ α ὶ σ π ο υ δ α ί.

Χρήσιμον εἶναι νὰ ρίψωμεν πρῶτον βλέμμα ἐξεταστικον ἐπι τὴν προέλευσιν καὶ δημιουργίαν τῶν ὅρων ἀνθρωπισμός — ἀνθρωπιστικαὶ σπουδαί. Δὲν ἀνήκουν εἰς τον ἀρχαῖον Ἑλληνικὸν κόσμον. Εἰναι μετάφρασις τῶν Λατινικῶν ὅρων HUMANISMUS - STUDIA HUMANIORA. Οἱ ὅροι οὗτοι ἐδημιουργήθησαν κατὰ τὴν αὐγὴν τῶν Νέων Χρόνων, δηλαδὴ κατα τὴν λεγομένην Ἀναγέννησιν, εἰς τὴν Δυτικὴν Εὐρώπην. Ἂς ἴδωμεν πῶς: Ὁ Μεσαιωνικος ἄνθρωπος ἦτο συνηθισμένος και ζυμωμένος, μπορεῖ νὰ εἰπῆ κανεις, εἰς τὸ ἀ σ κ η τ ι κ ο ν ἰδανικον τοῦ Μεσαίωνος, εἰς τὴν ἄρνησιν τοῦ σώματος διὰ τὴν σωτηρίαν τῆς ψυχῆς, ποὺ εἶναι ὅπως δὲν παρίσταται ἀναγκη νὰ σημειώσωμεν καθαρὰ παρερμηνεία τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας, ἡ ὁποία εἶναι θ έ σ ι ς, ἀγάπη τῆς ζωῆς, καὶ ὄχι ἄ ρ ν η σ ι ς, ἀποφυγὴ τῆς ζωῆς. Ὅταν ἦλθεν εἰς ἐπικοινωνίαν μὲ τὸν Ρωμαικον (Λατινικον) πολιτισμὸν πρῶτον καὶ ἐν συνεχεία μὲ τὸν ἀρχαῖον Ἑλληνισμον καὶ τον φιλόσοφον στοχασμόν του, τον ἐνυπάρχοντα εἰς τὰ ἔργα τῶν ποιητῶν καὶ συγγραφέων ἐν γενει—ἤρχισε δέ, ὡς γνωστόν, ἡ ἐπικοινωνία αὕτη μὲ τὰς Σταυροφορίας, ἐκορυφώθη μὲ τὰς συζητήσεις καὶ τὰς συναντήσεις καὶ τὰς Συνόδους διὰ τὴν ἕνωσιν τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ ὡλοκληρώθη μὲ τὴν «μετανάστευσιν» τῶν Ἑλλήνων Λογίων προ καὶ μετὰ τὴν Ἅλωσιν. Ὅταν λοιπὸν ὁ ἐπιχειρῶν ἤδη δι' ἰδίας δημιουργικῆς πνευματικῆς δραστηριότητος νὰ ἀποτινάξῃ τὴν ἀχλὺν τοῦ μεσαιωνικοῦ σκότους χριστιανὸς Δυτικοευρωπαῖος ἦλθεν εἰς ἐπαφὴν καὶ γνωριμίαν μὲ τὸ ἀρχαῖον Ἑλληνικὸν πνεῦμα, ἄ ν ο ι ξ ε τ ὰ μ ά τ ι α ἀ π ὸ ἔ κ π λ η ξ ι ν κ α ὶ θ α υ μ α σ μ ό ν. Εἰς τοὺς Ἕλληνας ποιητὰς καὶ συγγραφεῖς, εἰς τὴν Ἑλληνικὴν φιλοσοφίαν καὶ τὴν τέχνην ειδαν τον ἄνθρωπον νὰ χαίρεται τὴν ζωὴν εἰς τὸ ἀκέραιον, μὲ τὸ σῶμα καὶ μὲ τὴν ψυχὴν καὶ τὸ πνεῦμα του, τὸν ειδαν γεμᾶτον αἰσιοδοξίαν καὶ ἀνάτασιν. Νά, εἶπαν, ποία ζωὴ ἁρμόζει εἰς τὸν ἄνθρωπον, καὶ εἶναι ἀξία τοῦ ἀνθρώπου· νὰ τὴν σπουδάσωμεν, ἐπὶ τῷ τέλει ὅπως τὴν κάμωμεν καὶ ἀληθινὸν ἰδικόν μας β ί ω μ α αὐτὴν τὴν ζωήν. Ἰδοὺ σπουδαὶ ἁρμόζουσαι εἰς τον ἄνθρωπον, ἄξιαι τοῦ ἀνθρώπου — STUDIA HUMANIORA. Τὴν ἔκπληξιν καὶ τον θαυμασμὸν ἠκολούθησεν ἡ μίμησις καὶ ταυτην ἡ πρωτότυπος δημιουργία πνευματικῶν και καλλιτεχνικῶν ἔργων, που ὠνομάσθη ἀργότερα Ἀναγέννησις, ὡς και ἡ προσπάθεια ἐφαρμογῆς εἰς τὴν πρακτικὴν ζωὴν τῶν ἠθικοπνευματικῶν ἀξιῶν, που πηγάζουν ἀπὸ τὰ πρότυπα ζωῆς τῆς Ἑλληνικῆς Ἀρχαιότητος. Ὅλη αὐτὴ ἡ κινησις — καλλιτεχνικὴ καὶ ἠθικοπνευματικὴ — ἔλαβε τὴν ὀνομασιαν HUMANISMUS — Χουμανισμός — Ἀνθρωπισμός.

Τὴν ἀποφασιστικην ἐπίδρασιν,ποὺ εἶχεν εἰς τὴν ἐμφάνισιν τοῦ Χουμανισμοῦ ἡ διὰ τῆς μεταναστεύσεως τῶν Λογίων εἰς τὴν Δύσιν συστηματικὴ ἔρευνα καὶ μελέτη τοῦ ἀρχαιου Ἑλληνικοῦ Πνεύματος, τονίζει στὶς θαυμάσιες στροφὲς τοῦ «Δωδεκαλόγου τοῦ Γύφτου» ὁ ποιητής μας Κωστῆς Παλαμᾶς:

(. . . .) Οἱ πηγὲς οἱ ἀθόλωτες τῆς Σκέψης,
Οἱ ἀσυγνέφιαστοι τῆς Τέχνης οὐ-

ρανοί,
(. . . .) Εἶναι τῆς Ἀλήθειας οἱ διδάχοι,
(. . . .) γεροί, ἀπείραχτοι, ὅλο νέοι (. . . .)
Οἱ Ἀθάνατοι καὶ οἱ Ὡραῖοι!
(. . . .) Τὴ στερνὴ πατρίδα τους τὴν παρατᾶν
ἀπὸ φύσημα διωγμένοι ὁρμητικώτατο (. . . .)
καὶ τοῦ Κόσμου γίνονται πολῖτες
Οἱ Ἀθάνατοι καὶ οἱ Ὡραῖοι!

Καὶ λένε παρακάτω οἱ ἴδιες οἱ «Ἑλληνικὲς ἀξίες» — οἱ Ἀθάνατοι κι' οἱ Ὡραῖοι:

Θὰ διαβοῦμε καὶ στεριὲς καὶ πέλαγα (. . . .)
Ἀπὸ τὴν πατρίδα μας διωγμένοι
Καὶ σβησμένοι ἀπ' τὴν Ἀνατολὴ
θὰ ἀνατείλουμε στὴ Δύση !
Ὅπου πᾶμε θὰ βροῦμε πατρίδες..!

Ἀλλὰ ποῖον εἶναι τὸ ἀκριβὲς περιεχόμενον, ἡ οὐσία τοῦ Ἀνθρωπισμοῦ καὶ τῶν Ἀνθρωπιστικῶν Σπουδῶν, ποια ἡ ἀξία καὶ ἡ σημασία τῆς μελέτης τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Δημιουργίας; Ἡ ἀπόλυτος ἀξία τοῦ Ἑλληνικοῦ Βίου ἔγκειται εἰς τὸ γεγονὸς ὅτι: Κανένας λαὸς καὶ καμμιὰ ἐποχὴ δὲν ἀγάπησε τόσον πολὺ τὸν ἄνθρωπον καὶ δὲν ἐπίστευσε τόσον πολὺ εἰς τὸν ἄνθρωπον, ὅσον ὁ Ἀρχαῖος Ἑλληνικὸς κόσμος· εἰς τὸν ἄνθρωπον, ποὺ δὲν εἶναι μόνον σῶμα οὔτε καὶ ψυχὴ μόνον· εἰς τὸν ἄνθρωπον ποὺ δὲν ἀπαρνεῖται τὸ σῶμα, διὰ νὰ σώσῃ τὴν ψυχήν, οὔτε καὶ τὴν ψυχήν του πωλεῖ διὰ τὰς ἡδονὰς τοῦ σώματος, ἀλλὰ ἀγωνίζεται νὰ χαρῇ τὴν ζωὴν καὶ σωματικὰ καὶ ψυχικὰ εἰς μίαν, ὅσον εἶναι δυνατὸν εἰς τὸν ἄνθρωπον, πλήρη καὶ τελείαν ἁρμονίαν. Τὸν διακρίνει δὲ εἰς τὸν ἀγῶνα του αὐτὸν μία πραγματικὴ ἀνθρωπολατρεία καὶ μία ἀπέραντος αισιοδοξία, ποὺ προέρχεται ἀπὸ τὴν πίστιν ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶναι αὐτὸς καθ' ἑαυτὸν «ἀξία», ἀξία καὶ γιὰ ὅ,τι εἶναι, ἀλλὰ καί, περισσότερον, γιὰ ὅ,τι ἔχει τὴν δυνατότητα, τὰς προϋποθέσεις καὶ τὴν ἱκανότητα νὰ γίνῃ.

Ὅταν ἀπὸ τὴν σκοπιὰν αὐτὴν θεωρήσωμεν καὶ σπουδάσωμεν τὸν ἀνθρωπισμὸν τοῦ ἀρχαίου Ἑλληνικοῦ κόσμου, θὰ παρακολουθήσωμεν τότε ἔκθαμβοι τὴν ἀδιάκοπον δημιουργίαν τοῦ ἰδανικοῦ ἐκείνου ἀνθρωπίνου τύπου, ὁ ὁποῖος στήνεται ὑψηλὰ ὡς πρότυπον ζωῆς ἀπὸ τὸν ποιητήν, τὸν φιλόσοφον, τὸν πολιτικόν, τὸν καλλιτέχνην. Ὁ Ἀχιλλεὺς καὶ ὁ Ἕκτωρ μπορεῖ νὰ μὴν ἦσαν εἰς τὴν πραγματικότητα, παρὰ ἁπλοῖ καὶ κοινοὶ βασιλικοὶ πολεμισταί, ἀλλὰ ὁ Ποιητὴς τοὺς ἔστησε περίλαμπρον καὶ περίοπτον θρόνον. Ὁ Προμηθεὺς — καὶ οἱ Θεοὶ καὶ οἱ ἥρωες ἰδανικοὶ ἀνθρώπινοι τύποι εἶναι— ὁ Προμηθεὺς παρουσιάζεται ἀπὸ τὸν μύστην Αἰσχύλον ὡς ἡρωικὴ μορφὴ ἀγωνιζομένη ὑπὲρ τοῦ Καλοῦ κατὰ τοῦ Κακοῦ, ὑπὲρ τοῦ Φωτὸς κατὰ τοῦ Σκότους, ὑπὲρ τῆς Ἐλευθερίας κατὰ τῆς τυφλῆς Βίας. Ἔπειτα ἡ Ἀντιγόνη, ὁ Ἱππόλυτος, ἡ Ἰφιγένεια ἀπὸ τὰ ποιητικὰ δημιουργήματα· ὁ Ἑρμῆς, οἱ πομπικοὶ ἔφηβοι τοῦ Παρθενῶνος καὶ ἡ Ἀφροδίτη ἢ ἡ Ἀθηνᾶ ἢ ὁ Ζεὺς τῆς Ὀλυμπίας ἀπὸ τὰς καλλιτεχνικὰς πραγματοποιήσεις. Ἀλλὰ μήπως δὲν κατώρθωσεν ὁ ἀρχαῖος Ἑλληνικὸς κόσμος νὰ μεταφέρῃ τὴν ἀξίαν ἄνθρωπος ἀπὸ τὴν σφαῖραν τοῦ ἰδανικοῦ εἰς τὴν πραγματικότητα τῆς Ζωῆς; Μήπως δὲν εὑρίσκομεν «πραγματοποιημένον» τὸν ἡρωικὸν Ἀχιλλέα εἰς τοὺς Μαραθωνομάχους; Τὸν Προμηθέα εἰς τὸν Σωκράτην; (Ὅ,τι καὶ νὰ

μοῦ κάμετε, ἐγὼ δὲν θὰ παύσω νὰ σᾶς φροντίζω καὶ νὰ σᾶς φωτίζω, ἀφοῦ αὐτὸ εἶναι ἡ ἐντολὴ ποὺ μοῦ ἔδωσε ὁ Θεός, λέγει πρὸς τοὺς Ἀθηναίους εἰς τὴν Ἀπολογίαν του ὁ Σωκράτης). Τὸ ἐλεύθερον καὶ φιλάλληλον καὶ ἀνεξίκακον τῆς Ἀντιγόνης καὶ τῆς Ἰφιγενείας καὶ τοῦ Ἱππολύτου δὲν εὑρίσκομεν πραγματοποιημένα εἰς τοὺς Πλατωνικοὺς καὶ τοὺς Πυθαγορείους καὶ τοὺς πολιτικοὺς ἄνδρας τοῦ Ἀρχαίου Βίου; Αὐτὸς εἶναι ὁ Ἑλληνικὸς Ἀνθρωπισμός, ὅπως τὸν εἶδε καὶ τὸν ἔχει ἀξιολογήσει ὁ νεώτερος κόσμος.

Προχωροῦμεν τώρα εἰς τὸν ἀκριβῆ καθορισμὸν τοῦ περιεχομένου τῆς ἐννοίας ἄνθρωπος, εἰς τὴν ἀνάλυσιν καὶ ἀνάπτυξιν τῶν κυρίων, τῶν χαρακτηριστικῶν γνωρισμάτων της.

Ἐν πρώτοις κατὰ τὴν ἑλληνικὴν ἀντίληψιν, ὅπως τονίζει εἰς σχετικὴν μελέτην του ὁ καθηγητὴς Κ. Βουρβέρης, ποὺ εἶναι καὶ Πρόεδρος τῆς Ἑλληνικῆς Ἀνθρωπιστικῆς Ἑταιρείας, ἡ ἔννοια ἄνθρωπος δὲν πρέπει νὰ συγχέεται, ἔχει θεμελιώδη διαφορὰν ἀπὸ τὴν ἔννοιαν τοῦ λεγομένου ἀ τ ό μ ο υ. Ἄλλο ἄτομον καὶ ἄλλο ἄνθρωπος. Τὸ ἄτομον δὲν αἰσθάνεται ἑαυτὸ ὡς μέλος ἑνὸς κοινωνικοῦ—ὀργανικοῦ συνόλου. Τὸ ἄτομον ἐμφορεῖται ἀπὸ ἐγωισμόν, ὁ ὁποῖος δὲν τοῦ ἐπιτρέπει νὰ κατανοήσῃ καὶ νὰ ἐνστερνισθῇ τὸ πνεῦμα της κοινωνικότητος.

Ἀντιθέτως, οἱ Ἕλληνες τῶν κλασσικῶν χρόνων καὶ ὁ φιλόσοφος ἑλληνικὸς στοχασμός, που ἐκφράζει τὰς ἀντιλήψεις των, βλέπουν εἰς τὸν ἄνθρωπον ὄχι τὸ ἐγωϊστικόν, ἀνεξάρτητον καὶ ἀσύδοτον ἄτομον, ἀλλὰ τὸ ἐνεργὸν μέλος τῆς πολιτικῆς κοινότητος, τὸν πολίτην ἄνθρωπον. Μόνον μέσα εἰς τὰ πλαίσια τῆς «πόλεως» δύναται ὁ ἄνθρωπος νὰ γίνῃ ὁ δημιουργὸς ποικίλων δεσμῶν καὶ σχέσεων καὶ ἀξιῶν ὑλικῶν, πνευματικῶν καὶ ἠθικῶν, αἱ ὁποῖαι ἀξίαι τὸν κάμνουν νὰ ξεχωρίζῃ ἀπὸ τὰ ἄλλα, τὰ ἄλογα ζῶα. Τόσον βασικὴ καὶ θεμελιώδης θεωρεῖται ἡ πολιτικοκοινωνικὴ ἰδιότης τοῦ ἀνθρώπου, ὥστε ὁ Ἀριστοτέλης ὑποστηρίζει, ὡς γνωστόν, ὅτι: προϋπόθεσις τῆς ὑπάρξεως τοῦ ἀνθρώπου— δημιουργοῦ ἀνωτέρων ἀξιῶν ζωῆς, αἱ ὁποῖαι διακρίνουν τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τοῦ κτήνους, εἶναι ἡ πολιτικοκοινωνικὴ συμβίωσις, τὸ πολιτικὸν σύνολον, ἡ πόλις: «Πρότερον τῇ φύσει πόλις ἢ ἕκαστος ἡμῶν ἐστι· τὸ γὰρ ὅλον ἀναγκαῖόν ἐστι πρότερον εἶναι τοῦ μέρους».

Δὲν ἔχει λοιπὸν ὁ «ἄνθρωπος» τῶν Ἑλλήνων τίποτε τὸ κοινὸν μὲ τὸν ἄ π ο λ ι ν ἄνθρωπον, τὸν κοσμοπολίτην τοῦ UBI BENE, IBI PATRIA.

Τουναντίον οἱ ἀκατάλυτοι ψυχικοπνευματικοὶ δεσμοὶ συνδέουν τὸν Ἕλληνα μὲ τὴν Πατρίδα, τῆς ὁποίας καὶ «τὸν καπνὸν ἀποθρώσκοντα» ποθεῖ νὰ ἴδῃ ὁ Ὀδυσσεύς καὶ τὴν ὁποίαν «Μητέρα Γῆν, φιλτάτην τροφὸν» προσφωνεῖ στοργικὰ ὁ Αἰσχύλος καὶ ὁ Εὐριπίδης «ὑμνολογεῖ» κατὰ τρόπον ἀποδίδοντα ἀκριβῶς τὴν ἀπαίτησιν τῆς Ἐννοίας ἄνθρωπος-πολίτης:

Ὦ πατρίς, εἴθε πάντες οἳ ναίουσί Σε
Οὕτω φιλοῖεν Σ' ὡς ἐγώ· καὶ ῥαδίως
Οἰκοῦμεν ἂν Σε κοὐδὲν ἂν πάσχοις κακόν. (ἀπ. 362-Ν.)

Μόνον μέσα εἰς τὴν «Κοινωνικὴν» ὁμάδα μὲ τὰ κοινὰ βιώματα, πεπρωμένα καὶ ἰδανικὰ ὑποχωρεῖ καὶ ἀφανίζεται τὸ ἐγωιστικὸν ἄτομον καὶ ἀντ' αὐτοῦ διαμορφώνεται ὁ κοινωνικὸς ἤ, ἀκριβέστερον, ὁ πολιτικὸς ἄνθρωπος.

Τοιούτου πολίτου — ἀνθρώπου ἡ διαμόρφωσις εἶναι καὶ τῆς Πλατωνικῆς Παιδείας τὸ κεντρικὸν νόημα. Ἀληθινὴ παιδεία, γράφει εἰς τοὺς «Νόμους» ὁ Πλάτων, φαίνεται νὰ εἶναι ἡ ἀνατροφὴ ποὺ κατευθύνει τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τὰ παιδικά του χρόνια πρὸς τὴν ἀρετήν, ἡ ἀγωγὴ δηλ. ποὺ τοῦ ἐμβάλλει τὴν ἐπιθυμίαν καὶ τὸν ἔρωτα νὰ γίνῃ τέλειος πολίτης, γνωρίζων νὰ ἄρχῃ καὶ νὰ ἄρχεται σύμφωνα μὲ τὸ Δίκαιον(«...πολίτην γενέσθαι τέλειον, ἄρχειν τε καὶ ἄρχεσθαι ἐπιστάμενον μετὰ δίκης»).... Κάθε ἄλλη ἀγωγὴ ἀποβλέπουσα εἰς τὴν ἀπόκτησιν εἴτε χρημάτων εἴτε ἰσχύος τινός... χωρὶς φρόνησιν καὶ χωρὶς δικαιοσύνην εἶναι καὶ βάναυσος καὶ ἀνελευθέρα καὶ ἐντελῶς ἀναξία τοῦ ὀνόματος τῆς παιδείας... Αἱ τέσσαρες δὲ ἀρεταί, αἱ συγκροτοῦσαι, ὡς γνωστόν, κατὰ τὴν πλατωνικὴν διδασκαλίαν τὸν τέλειον ἄνθρωπον εἶναι: 1) ἡ εἰς τὸ λογικὸν τοῦ ἀνθρώπου (τὸν Λόγον) ἀναφερομένη ἀρετή, ἡ φ ρ ό ν η σ ι ς (ἄλλως λεγομένη σοφία)· 2) ἡ ἀποβλέπουσα εἰς τὰς σχεσεις του μὲ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, ἀρετή, ἡ δ ι κ α ι ο σ ύ ν η· 3) ἡ εἰς τὰ βίαια ἔξωθεν ἔχοντα τὴν ἀφετηρίαν των παθήματα, δηλ. ἡ ἀ ν δ ρ ε ί α καὶ 4) ἡ τὰ ἑκούσια παθήματα ἀντιμετωπίζουσα σ ω φ ρ ο σ ύ ν η. Διὰ τῆς ἀσκήσεως τῶν ἀρετῶν τούτων ἐπιτυγχάνει ὁ πολίτης—ἄνθρωπος ἐν τῷ πλαισίῳ ἐλευθέρας καὶ δικαιοκρατουμένης πολιτικῆς κοινωνίας τὴν ἠθικοπνευματικήν του τελείωσιν, τὴν πραγμάτωσιν δηλ. τῶν ἀνωτέρων ἀξιῶν ζωῆς, ποὺ εἶναι τὸ μέτρον, τὸ ἀληθές, τὸ ἀγαθόν, τὸ καλόν, τὸ ἐλεύθερον.

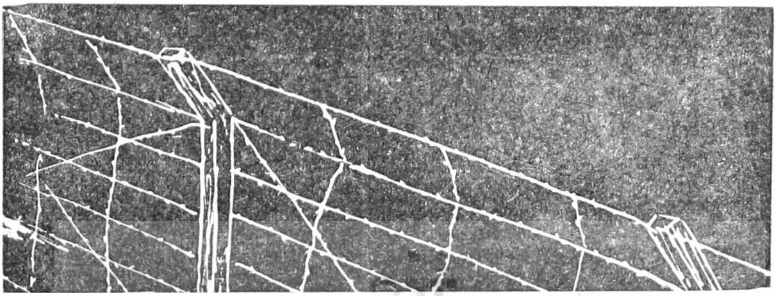
Ἀπὸ τὰς ἀξίας ταύτας ἐξεχώρισεν ἡ ἑλληνικὴ ἀρχαιότης καὶ ἐπρόβαλεν ὡς ὑπερτάτας ἀξίας διὰ τὸν πολίτην—ἄνθρωπον τ ὸ Ἀ λ η θ έ ς, τ ὸ Ἀ γ α θ ό ν, τ ὸ Κ α λ ό ν, διὰ τῆς ἀγωνιστικῆς δὲ τάσεως πρὸς πραγμάτωσιν αὐτῶν ἐδημιούργησε τὴν Ἐ π ι σ τ ή μ η ν, τὴν Ἠ θ ι κ ὴ ν καὶ τὴν Τ έ χ ν η ν, δηλ. τὸν λεγόμενον πολιτισμόν. Ἂν προσέξωμεν εἰς τὴν σχέσιν ποὺ ὑπάρχει μεταξὺ τῶν τριῶν τούτων θεμελιωδῶν στοιχείων τοῦ πολιτισμοῦ μας, τῶν τριῶν—θὰ ἐλέγαμεν—στύλων, ἐπὶ τῶν ὁποίων στηρίζεται ἡ πολιτισμένη ζωή μας· ἂν προσέξωμεν δηλ. εἰς τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ ἐπιστημονικὴ ἔρευνα πλησιάζει διαρκῶς τὸν ἄνθρωπον πρὸς τὸ ἀπολύτως Ἀληθὲς καὶ ὅτι ὁ σημέραι φωτιζόμενος διὰ τῆς Ἐπιστήμης ἀνθρώπινος Λόγος μᾶς κατευθύνει καὶ μᾶς ἐνισχύει εἰς τὴν μετὰ «δίκης» ζωήν, εἰς τὴν ἐφαρμογὴν δηλ. τοῦ Ἠθικοῦ Νόμου, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον δημιουργεῖ τὴν τρίτην ὑπερτάτην ἀξίαν, το Κάλλος— καί, πράγματι, τίποτε δὲν μπορεῖ νὰ συγκριθῇ εἰς κάλλος προς τὴν ἀκτινοβολίαν ποὺ ἐκπέμπει μία ἀγαθὴ πρᾶξις· ἂν προσέξωμεν ὅλα αὐτά, δὲν θὰ δυσκολευθῶμεν νὰ ἀναγνωρίσωμεν ὅτι, ὅπως ἔλεγεν ὁ Πλάτων, «ἅπας ὁ ἀνθρώπινος βίος εὐρυθμίας καὶ εὐαρμοστίας δεῖται» καὶ ὅτι σκοπός μας, ἑπομένως, εἶναι ὅπως «εὐρυθμότεροι καὶ εὐαρμοστότεροι γιγνόμενοι χ ρ ή σ ι μ ο ι ὦ μ ε ν ε ἰ ς τ ὸ λ έ γ ε ι ν τ ε κ α ὶ π ρ ά τ τ ε ι ν». Αὐτὴ ἡ εὐαρμοστία ποὺ ἐπιτυγχάνει τὴν ὑπεροχὴν καὶ ἐπιβολὴν τῆς πνευματικότητος καὶ τῆς καλοκαγαθίας ἔναντι τῆς ἐγωϊστικῆς ὑλιστικῆς σκοπιμότητος,καὶ ἡ ὁποία πραγματώνεται μὲ τὴν ἐναρμόνισιν Λογου καὶ Βίου, τὸν ταυτισμὸν δηλ. θεωρίας καὶ πράξεως, γνώσεως τῆς ζωῆς, εἶναι καθαρῶς Ἑλληνικὴ ἐπινόησις καὶ δη-

μιουργία. Ὑπὸ τοιαύτην ἔννοιαν ὁ ἄνθρωπος εἶναι ὂν πνευματικὸν — ἐλεύθερον καὶ ὑπεύθυνον, εἶναι δηλ. ἀνωτάτη ἀξία τῆς ζωῆς, σκοπὸς ζωῆς καὶ ὄχι μέσον.

Τὴν εἰκόνα τοῦ Ἑλληνικοῦ τούτου ἀνθρώπου, ποὺ ὡς ἀνθρώπινον δημιούργημα δὲν ἦτο δυνατὸν παρὰ νὰ ἔχῃ τὰς ἐλλείψεις του, ἦλθε νὰ συμπληρώσῃ ἡ ἐξ ἀποκαλύψεως διδασκαλία τοῦ Θεανθρώπου διὰ τῆς προσθήκης τοῦ στοιχείου ποὺ ἔλειπε, τοῦ στοιχείου δηλ. τῆς Ἀγάπης, ἡ ὁποία ὁδηγεῖ τὸν ἄνθρωπον πρὸς τὴν κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν ἔννοιαν τελείωσίν του, δηλαδὴ πρὸς τὴν «ὁμοίωσιν τῷ Θεῷ». Ὁ ἐκχριστιανισμὸς αὐτὸς τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀνθρώπου ἀποτελεῖ σήμερον τὸν ἀκρογωνιαῖον λίθον τοῦ πολιτισμοῦ μας. Τὸν «ἄνθρωπον» τοῦτον, τὸν ἠθικῶς καὶ πνευματικῶς ἐλεύθερον ἄνθρωπον, τὸν Ἕλληνα — Χριστιανὸν προσπαθοῦν νὰ δημιουργήσουν διὰ τῆς ἀγωγῆς αἱ λεγόμεναι ἀνθρωπιστικαὶ σπουδαὶ καὶ τὰ κλασσικὰ σχολεῖα.

Ἄρνησιν τῶν ἀρχῶν τῆς ἀνθρωπιστικῆς παιδείας ἀπετέλεσαν, ὡς γνωστόν, τὸ Νιτσεικὸν κήρυγμα τοῦ «ὑπερανθρώπου», ποὺ ὑπέρκειται πάσης ἠθικῆς δεσμεύσεως, καὶ αἱ μαρξιστικαὶ διδασκαλίαι, ποὺ θεοποιοῦν σχεδὸν τὸν οἰκονομικὸν παράγοντα καὶ μεταχειρίζονται τὸν ἄνθρωπον ὡς μέσον, ὡς ὄργανον καὶ μηχανὴν πραγματώσεως σκοπῶν καθαρῶς ἐγωιστικῶν καὶ ὑλιστικῶν. Αἱ ἀντιλήψεις αὗται ἐθεμελίωσαν θεωρητικῶς συστήματα ζωῆς, τὰ ὁποῖα ἔχουν δημιουργήσει τὴν κρίσιν τοῦ σημερινοῦ πολιτισμοῦ τῆς ἀνθρωπότητος, τὸ συνεχὲς δηλ. ἄνοιγμα τῆς ψαλλίδος μεταξὺ τῆς ἐπιστημονικῆς καὶ τεχνικῆς προόδου ἀφ' ἑνὸς καὶ τῆς ἠθικοπνευματικῆς τελειώσεως τοῦ ἀνθρώπου ἀφ' ἑτέρου. Ἡ κρίσις αὕτη μόνον διὰ τῆς ἀνθρωπιστικῆς παιδείας εἶναι δυνατὸν νὰ ἀντιμετωπισθῇ, τῆς ἀνθρωπιστικῆς παιδείας ποὺ θὰ μᾶς δώσῃ τὸν «τέλειον» ἄνθρωπον, τὸν Ἕλληνα — Χριστιανόν.

Ὑπάρχουν, εὐτυχῶς, σήμερον αἱ πλέον ἔγκυροι μαρτυρίαι τῆς ἀξίας τῶν ἀνθρωπιστικῶν ἰδανικῶν εἰς ὅλα τὰ γεωγραφικὰ πλάτη καὶ μήκη, εἰς ὅλας τὰς χώρας, εἰς ὅλα τὰ Ἔθνη τῆς Γῆς. Βλέπομεν ἐν πρώτοις καὶ ἐκεῖθεν τοῦ Παραπετάσματος ἀκόμη — ἀπὸ ὅ,τι μᾶς ἀφίνουν νὰ ἴδωμεν καὶ νὰ ἀκούσωμεν — τὴν τραγικὴν μορφὴν καὶ τὴν γεμάτην σεβασμὸν πρὸς τὰς ἀνθρωπιστικὰς ἀξίας φωνὴν ἑνὸς Πάστερνακ· ὑπάρχουν, ἴσως πολλοὶ Πάστερνακ... «ἀπὸ ἐκεῖ». Ἀπὸ τὸν ἰδικόν μας ἔπειτα «κόσμον», παραλείποντες τὸ πλῆθος τῶν ἀνθρωπιστῶν καὶ φιλοσόφων, ἀναφέρομεν μόνον τὸν μεγαλύτερον θεωρητικὸν τῆς συγχρόνου Φυσικῆς Χάιζεμπεργκ, ὁ ὁποῖος ἀναγνωρίζει τὴν θεμελιώδη ἀξίαν τῶν ἀνθρωπιστικῶν σπουδῶν καὶ διακηρύσσει ὅτι οὔτε καὶ τεχνικὸς ἐπιστήμων ἄξιος τοῦ ὀνόματος δύναται νὰ γίνῃ κανείς, ἂν δὲν θρέψῃ τὸ πνεῦμα καὶ τὴν ψυχήν του μὲ τὴν ἀνθρωπιστικὴν παιδείαν.

Π. Α. ΧΡΟΝΟΠΟΥΛΟΥ

Συρματοπλέγματα

Συρματοπλέγματα, πολλὰ συρματοπλέγματα.
σὲ τσιφλίκια, σύνορα, στρατόπεδα·
τόσα πολλά, ποὺ γίνανε τῆς γῆς
μαρτυρικὸ στεφάνι.
Τοῦ κάκου ρέβουν στὴ σκουριὰ τ' ἀγκάθια τους,
τοῦ κάκου πρασινιὲς κι' ἀνθοὶ
σὰ μαλακὰ γυναίκεια χέρια ἁπλώνονται
τὴ ντροπὴ τῆς ἀσκήμιας τους νὰ κρύψουν.
Ἔχουν οἱ φάμπρικες παραγωγὴ μεγάλη
κι' ὑπάρχει τόση ζήτηση!

Συρματοπλέγματα, παντοῦ συρματοπλέγματα,
μὲ στολίδι τους ψίχουλα ἀπ' ἀνθρώπινα κορμιὰ
καὶ ξεφτίδια ἀπὸ κουρέλια ματωμένα,
σὰν ἑρπετὰ τυλίγουν σῶμα καὶ ψυχή.
Στὰ δίχτυα τους σπαράζει ὁ ἄγγελος τοῦ Λόγου.
Κουλουριασμένα γύρω σ' ἐκκλησιὲς καὶ σὲ σκολειά,
τῆς Λευτεριᾶς ξεσκίζουν τὸ χιτῶνα.
Συρματοπλέγματα, πολλὰ συρματοπλέγματα...

(«'Αγωνίες», 1959)

Ὀπτασία ἀπὸ τὸ κρεββάτι τοῦ πόνου

Ἐπλησίασα τὴν Ἀχερουσία...

Καὶ ἀτένισα τὰ φωτεινὰ πεδία τῶν μακάρων

Ὑπὸ ΙΩΑΝΝΟΥ Α. ΒΑΣΙΛΗ

Θὰ σᾶς μεταδώσω τὴν ἀφήγηση ποὺ μοῦ ἐμπιστεύθηκε ἕνας παληός μου φίλος.

Ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς θεωρεῖται τολμηρὸς καὶ προσεκτικὸς ἐρευνητής. Πάντοτε μὲ ρεαλιστικὴ ἀντικειμενικότητα μελετᾶ κάθε φαινόμενο καὶ κάθε νέα ἰδέα. Τὰ θέτει στὴν αὐστηρὴ βάσανο τῆς δυνατῆς του κρίσεως καὶ τοῦ ὀρθοῦ Λόγου, πρὶν τὰ ἀποδεχθῆ ἢ καὶ τὰ ἀνακοινώση στοὺς ἄλλους. Ἔτσι ἐκτοπίζει τὴν φαντασίωση, ἀποδιώχνει τὴν οὐτοπία καὶ δὲν χάνει ποτὲ τὸ αἴσθημα τῆς πραγματικότητος.

Ἡ ἀφήγησή του μοιάζει σὰν παραμῦθι. Δύσκολο μοῦ φαίνεται γιὰ τὸν καθένα μας νὰ παραδεχθῆ ὅσα ἐκεῖνος εἶδε καὶ ἄκουσε καὶ τὰ πιστεύει σὰν πραγματικά. Ἀλλά, σᾶς ἐρωτῶ, μήπως καὶ στὸ παραμῦθι δὲν ὑποκρύπτονται ἀλήθειες ἱκανὲς νὰ μᾶς ὠθήσουν σὲ νέες ἰδεολογικὲς κατευθύνσεις ἢ ἀκόμα νὰ μᾶς βοηθήσουν νὰ βροῦμε νέους πνευματικοὺς προσανατολισμούς;

Ἐκεῖνος ποὺ ποθεῖ τὴν πρόοδο καὶ τὴν ἐξέλιξή του, ἀκόμα καὶ τὴν μεταμόρφωσή του, ἐκεῖνος ποὺ προσπαθεῖ νὰ πλησιάση τὴν τελειότητα, πρέπει νὰ εἶναι πάντα ἕτοιμος νὰ τροποποιῆ τὶς σφαλερὲς ἢ πεπλανημένες δοξασίες του. Νὰ μὴν εἶναι μισαλλόδοξος, προληπτικὸς ἢ φανατικός. Τίποτε δὲν πρέπει ὁ εἰλικρινὴς ἐρευνητὴς νὰ ἀπορρίπτη

χωρὶς ἕνα ἐμπιστευτικὸ διάλογο μὲ τὸ ἐσωτερικό του Ἐγώ, ποὺ βρίσκεται στὸ Ἄδυτο τοῦ Εἶναι του. Πάντοτε μὲ ἐλεύθερη καὶ ἀδούλωτη σκέψη τὰ πάντα νὰ ἐρευνᾶ, τὰ πάντα νὰ ἐξετάζη καὶ νὰ τὰ μελετᾶ χωρὶς δισταγμὸ ἢ προκατάληψη.

Σᾶς καλῶ λοιπὸν κι' ἐγὼ σήμερα νὰ μελετήσετε τὴν ἀφήγηση τοῦ σοβαροῦ φίλου μου, ἔστω καὶ ἂν ἀναφέρεται σὲ κόσμους ὑπερβατικούς, ποὺ δὲν ἔχομε, ὅλοι ἐμεῖς οἱ κοινοὶ ἄνθρωποι, τὴν ἱκανότητα νὰ ἐλέγξωμε. Ἄλλοι ἄνθρωποι προικισμένοι μὲ λεπτότερο αἰσθησιακὸ σύστημα, φαίνεται πὼς ἔχουν αὐτὴν τὴν ἱκανότητα, ὅταν περιέρχωνται σὲ κάποια παθητικότητα. Σ' αὐτὴν τὴν κατάσταση συλλαμβάνουν μὲ ἐνάργεια, μὲ ἑτοιμότητα, τὴν πραγματικότητα ποὺ βρίσκεται πίσω ἀπὸ τὸ παραπέτασμα τοῦ ὑλικοῦ κόσμου. Ὁ πέπλος τῆς Ἴσιδος πρὸ αὐτῶν ὑποχωρεῖ.

Δύο εἶναι τὰ μέσα μὲ τὰ ὁποῖα ἑδραιώνουμε τὶς πεποιθήσεις μας. Πρῶτον ἡ ἐξ ἀντικειμένου γνῶσις, ποὺ μᾶς τὴν δίδουν αἱ αἰσθήσεις μας, τὸ λογικόν μας καὶ αἱ ψυχικές μας ἱκανότητες. Δεύτερον αἱ γνώσεις καὶ ἡ πεῖρα τῶν ἄλλων, τῶν ὁποίων ἐκτιμοῦμε τὴν κρίση, τὴν εἰλικρίνεια καὶ οἱ ὁποῖες τοὺς προσδίδουν ἀδιάβλητο κῦρος, καὶ ἀναμφισβήτητη αὐθεντία. Σᾶς δηλώνω ὅτι ὁ ἀφηγητής μου ἀνήκει στὴν τελευταία τούτη κατηγορία.

Ἔπειτα ἀπὸ αὐτὸν τὸν ἀπαραίτητο πρόλογο, ἀρχίζω τὴν ἀφήγηση.

***

«...Πρὶν λίγες μέρες ἀρρώστησα. Οἱ γιατροὶ μοῦ ἔκαμαν ἀφαίμαξη, πού, ὅπως ἦταν ἑπόμενο, μοῦ ἔφερε ἐξάντληση καὶ κατόπιν ἕναν ἐλαφρὸ ὕπνο. Δὲν ἔχασα ὅμως ἐντελῶς τὶς αἰσθήσεις μου. Ἀντιλαμβανόμουνα καθαρὰ τὴν ἀγωνία τῶν γιατρῶν ποὺ περίμεναν νὰ φέρουν τὶς κατάλληλες ἐνέσεις.

Σ' αὐτὴ λοιπὸν τὴν κατάσταση μεταξὺ ὕπνου καὶ ἐγρηγόρσεως, παρουσιάσθηκε μπροστά μου μία μεγαλοπρεπὴς μορφὴ γέροντα μὲ ἀρχαία Ἑλληνικὴ ἐνδυμασία. Στὰ μάτια του ἦταν ζωγραφισμένες ἡ καλωσύνη καὶ ἡ σοφία. Στὸ πρόσωπό του, ἡ εὐγένεια καὶ μία Θεικὴ ἔκφραση μεγαλείου καὶ ἐπιβλητικότητας. Στὸ στῆθος του κρεμότανε ἀπὸ χρυσῆ ἁλυσίδα ἕνα φανάρι, ποὺ σὰν προβολέας ἔρριχνε ἕνα ἔντονο φῶς. Μὲ χαιρέτησε μὲ πολλὴ οἰκειότητα καὶ μὲ αὐτὲς τὶς λέξεις: «Χαῖρε, φίλε καὶ ἀδελφέ μου». Τὸ μειδίαμά του ἦταν ἀνέκφραστης στοργικῆς γλυκύτητος. Ἔτρεξα νὰ τοῦ φιλήσω τὸ χέρι σὰν δεῖγμα σεβασμοῦ. Ὁ γέροντας ἐθώπευσε τὸ κεφάλι μου λέγοντας: «Ἡ εἱμαρμένη δὲν ἀποφάσισε ἀκόμα νὰ σοῦ κόψη τὸ νῆμα τῆς ἐπίγειας ζωῆς σου. Θὰ ὑποστῆς ἀκόμη δοκιμασίες. Θὰ ὑποβληθῆς σὲ ἄθλους. Θὰ ξεπληρώσης τὸ χρέος ποὺ ἔχεις ἀπέναντι τῶν συνανθρώπων σου μέχρις ὅτου ἀποδώσης καὶ τὸν τελευταῖο κοδράντην. Καὶ τότε, ὅταν σημάνη ἡ ὥρα τοῦ θανάτου σου, θὰ ἔρθης κοντά μου γιὰ νὰ συνεχίσης ἀπὸ τὸ πνευματικὸ πεδίο τὴν δράση σου. Ἦρθα ὅμως τώρα γιὰ νὰ ἐπωφεληθῶ τῆς καταστάσεως στὴν ὁποία βρίσκεσαι καὶ νὰ σὲ ὁδηγήσω, γιὰ λίγο, σὲ κόσμους ποὺ ἡ Ἰουδαικὴ παράδοσις θαυμάσια τοὺς ἀπεικονίζει συμβολικὰ μὲ τὴν κλίμακα τοῦ Ἰακώβ. Αὐτὸ τὸ σύμβολο τὸ γνωρίζεις καὶ τὸ κατανοεῖς.

»Ἡ σκάλα τοῦ Ἰακὼβ στηρίζεται στὰ πρῶτα ἕξη σκαλοπάτια, ποὺ εἶναι βυθισμένα μέσα στὴ γῆ. Τὰ δὲ ἄλλα ἕξη, βρίσκονται ἔξω στὴν ἐπιφάνειά της. Ἡ κορυφή τους ὅμως φθάνει στὰ ἀπώτερα σημεῖα

τοῦ οὐρανοῦ.

»Αὐτὴ ἡ εἰκόνα μᾶς παρουσιάζει ἔντονα τὴν ἱεράρχηση τῶν πνευματικῶν ἀξιῶν τῆς γῆς, ὅταν αὐτὲς στερηθοῦν, με τον θάνατο, τον φυσικό τους ὀργανισμό. Αὐτὴν την κλιμάκωση τῶν ἀσάρκων ψυχῶν, θὰ σὲ βοηθήσω να τὴν ἀντικρύσῃς στὴν πραγματικὴ κατάστασή τους. Ἂς βιασθοῦμε ὅμως. Σοῦ συνιστῶ ἔντονη προσοχὴ καὶ ἀταραξία».

Τότε μὲ ἅρπαξε με τα στιβαρὰ χέρια του, μ' ἔβαλε στους ὤμους του καὶ μὲ ἰλιγγιώδη ταχύτητα, σχεδὸν πετῶντας, φθάσαμε στα ἐρείπια ἑνὸς ἀρχαίου ναοῦ τῆς Δήμητρος, κοντὰ στὸν ὁποῖο τοποθετοῦν οἱ ἀρχαιολόγοι τὴν εἴσοδο τῆς Ἀχερουσίας. Πρὶν ἀπο τὴν εἴσοδό της, ἕνα συμβούλιο ἀπὸ τρεῖς γέροντας πού ἔφεραν σκῆπτρα, μὲ μεγάλη σοβαρότητα ἐξήταζε προσεκτικὰ καὶ ἔκρινε μὲ τὴν σειρά τους σκιὲς ἀνθρώπων ἀπὸ ὅλες τὶς φυλὲς τῆς γῆς. Ρώτησα τον σεβάσμιο ὁδηγό μου τί εἶναι αὐτὴ ἡ σκηνὴ πού ἀντικρύζω. Μοῦ ἀπάντησε: «Εἶναι οἱ κριτὲς τοῦ Ἅδου. Εἶναι τὰ σοφώτερα καὶ τὰ δικαιότερα πνεύματα πού ἔθρεψε ἡ μητέρα μας γῆ. Αὐτοὶ ἀξιολογοῦν καὶ κατατάσσουν στὶς διάφορες βαθμῖδες τὶς ψυχες πού ἀπέβαλαν τον ἀνθρώπινό τους ὀργανισμό. Αὐτοὶ καθορίζουν τὸν χρόνο που θὰ διαρκέσῃ ἡ παραμονὴ τῶν ἀσάρκων ψυχῶν στὸν Ἅδη, δηλαδὴ στὴν παθητικότητα. Ἐπιβάλλεται ὅμως σὰν ποινὴ καὶ μεγάλη διάρκεια στὸν Ἅδη σὲ κείνους τοὺς τυράννους πού ἐγκλημάτησαν κατὰ τῆς ἀνθρωπότητος καὶ σ' αὐτοὺς πού κατεχράσθησαν τὰ μυστικὰ τὰ ὁποῖα τοὺς ἐμπιστεύθηκε ὁ οὐρανός. Ἀλλ' ἂς προχωρήσουμε».

Τότε μὲ τὸν προβολέα του ὁ γέροντας ἔκαμε μερικὰ σινιάλα στοὺς κριτές. Ἐκεῖνοι τοῦ ἀπάντησαν σὲ μιὰ διάλεκτο πού δὲν τὴν καταλάβαινα. Κατόπιν ἀδείας πλησιάσαμε τὴν εἴσοδο τῆς Ἀχερουσίας. Ἔρριψε τότε τὸν προβολέα του στὰ βάθη τῆς γῆς καὶ ἀντίκρυσα τὶς ἄσαρκες ψυχές. Ἦσαν σκιὲς χωρὶς ἀνθρώπινη μορφή. Τὸ χρῶμα τους ἦταν μαῦρο, γκρίζο, διαφόρων τόνων καὶ ἀποχρώσεων. Ἐπάνω τους ἦταν χαραγμένα κάτι σημεῖα πού ἔμοιαζαν μὲ ἀριθμούς. Ἡ λάμψη τοῦ προβολέα τὶς ξύπνησε ἀπὸ τὸν λήθαργο ὅπου βρισκόντουσαν. Ἄρχισαν νὰ σαλεύουν. Ἀναστέναζαν συνεχῶς καὶ παρακαλοῦσαν νὰ τὶς βοηθήσουμε νὰ βγοῦν ἀπὸ κεῖ μέσα. Ἔβγαζαν φωνὲς ἀγωνίας, ἀπελπισίας καὶ μεγαλόφωνα ἐδήλωναν μετάνοια γιὰ ὅσα ἄδικα καὶ κακὰ εἶχαν διαπράξει στὴ γήινη ζωή τους. Ἡ ἐπωδός τους ἦταν «φρίκη, φρίκη... ἔλεος, Θεοί. Βοηθῆστε, ἄνθρωποι, νὰ φύγουμε τὸ γρηγορώτερο ἀπὸ τὴν κόλαση αὐτή».

Ἔμεινα ἐμβρόντητος μπροστὰ στὸ ἀπερίγραπτο ἐκεῖνο θέαμα τοῦ σκότους, τῆς ἀγωνίας, τῆς ἀπογνώσεως. Ἐδάκρυσα γιὰ τὸ κατάντημα τῶν δυστυχῶν ἐκείνων ὑπάρξεων καὶ ρώτησα τὸν σεβάσμιό μου ὁδηγὸ πῶς μποροῦμε νὰ τοὺς βοηθήσουμε.

Τότε ἐκεῖνος μοῦ ἀπάντησε μὲ αὐστηρὸ ὕφος: «Ἐπαινετὴ ἡ ἀγαθή σου διάθεσις. Μόνο ἡ ἀμάθειά σου, φίλε θνητέ, δικαιολογεῖ τὴν ἄγνοια τοῦ αἰτίου καὶ τοῦ σκοποῦ τῆς καταστάσεως στὴν ὁποία βρίσκονται οἱ ἀδελφές μας αὐτὲς ψυχές. Πρόσεξε εἰς ὅ,τι θὰ σοῦ ἀποκαλύψω. Ὅταν ἔφερε εἰς τὸ εἶναι τὶς ψυχὲς αὐτὲς ὁ Θεὸς Δημιουργός, δὲν τὶς ἐγκατέλειψε στὴν τύχη τους. Δὲν ἀπουσιάζει ποτὲ ἀπὸ τὰ δημιουργήματά του ὁ Θεός. Εὑρίσκεται μέσα τους. Ὁ πυρῆνας κάθε συνειδητοῦ ἐγὼ σύγκειται ἀπὸ τὴν οὐσία αὐτοῦ τοῦ ἰδίου τοῦ Δημιουργοῦ Θεοῦ. Μαζὶ μ' αὐτὴν πα-

φεδρεύει ή νομοτέλεια, ή όποία εἶναι ό βασικὸς νόμος κάθε μορφῆς καὶ κάθε συνειδήσεως και ή όποία ἀπὸ τὴν ἀτέλεια ὠθεῖ διαρκῶς τα πάντα στὴν τελειότητα. Ἀπὸ το χάος στὴν ἁρμονία. Ἀπὸ το σκοταδι στὸ φῶς, διὰ τοῦ μεγάλου νόμου, τοῦ κοσμογονικοῦ ἔρωτος. Μάθε δέ, ὅτι το χάος εγέννησε τον ἔρωτα, ὁ ἔρως τὸ φῶς, το φῶς τὴν Θεότητα. Ἀλλά, πῶς θὰ τὰ διδαχθῆ αὐτὰ κάθε ψυχή; Μόνο μὲ τη γνώση. Ἡ γνῶσις ὅμως τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ, τοῦ ἀληθινοῦ και τοῦ ψεύτικου, τοῦ ὀρθοῦ καὶ τῆς πλάνης, ἀποκτᾶται με τὴν δοκιμασία καὶ τὸν πόνο. Αὐτὲς οἱ σκιες ἔχουν μικρὴ ψυχικὴ ἡλικία. Εἶναι ὑλοβαρεῖς, εἶναι δέσμιες τῶν χαοτικῶν δυνάμεων. Μὲ τὸν τροχὸ ὅμως τῶν θανάτων και τῶν γεννησεων θὰ ἐκπαιδευθοῦν και θα μαθουν νὰ ἀπαλλαγοῦν ἀπο το σκοτάδι ποὺ φερουν μεσα τους. Οἱ ἄλλες τρεῖς κατηγορίες οἱ πιὸ κοντα στὸ φλοιο τῆς γῆς ειναι οἱ ψυχές οἱ ὁποιες περιεφρονησαν τὴν ζωή. Ἐποδοπατησαν τον νόμο και παραβησαν τοὺς φυσικους καὶ ἠθικοὺς ὅρους, ὅταν βρισκόντουσαν στην ἀνθρώπινη ζωή. Ἐκεῖ βρίσκονται οἱ αὐτόχειρες, οἱ φονιάδες, οἱ παραβάτες τῶν ἐντολῶν τοῦ ἔρωτος, οἱ ἀπαρνηται τῆς ζωῆς. Εἶναι ἐκεῖνοι ποὺ ὑβρίσανε τὴν Δημιουργία μὲ τὸ κήρυγμα ἀδιανοήτων δογμάτων δῆθεν ὁσιότητος, περι βασανισμοῦ τοῦ σώματος, τῆς ἀρνήσεως τοῦ ἐξελικτικοῦ νόμου τοῦ ἔρωτος και τῆς ἠθελημένης στειρότητος για τὴν ἀναπαραγωγὴ τοῦ εἴδους. Εἶναι ἐκεῖνοι ποὺ ὅταν ἦσαν ἄνθρωποι ἀνερριχήθησαν μὲ δόλο στὰ ὕπατα ἀξιώματα τῆς κοινωνίας γιὰ νὰ ὑποδουλώσουν στὴ θέλησή τους τὸν ἄνθρωπο, νὰ τὸν βασανίσουν καὶ νὰ τὸν ὑποχρεώσουν νὰ σκέπτεται ὅπως σκέπτονται αὐτοὶ καὶ νὰ πιστεύη ὅ,τι αὐτοὶ πιστεύουν. Ὑπῆρξαν οἱ μεγάλοι ἀγύρτες, οἱ ἀπατεῶνες οἱ ὁποῖοι ἄλλα ἐπίστευαν, ἀλλα ἐδίδασκαν καὶ ἄλλα ἔπρατταν. Ἦσαν οἱ ἀσελγεῖς, οἱ ἐκτροχιασμένοι ποὺ σὰν πηδάλιο στὴ ζωή τους εἶχαν το ζῶδες ἔνστικτο ποὺ τους ὁδηγοῦσε στὴν ἀνομία. Ἦσαν ἐκεῖνοι ποὺ ἐποδοπάτησαν τὴν ἀνθρώπινη ἀξιοπρέπεια καὶ ἐξουθένωσαν ἠθικὰ καὶ ὀργανικα τον ἀδελφό τους ἄνθρωπο. Ἦσαν οἱ σφετερισταὶ τῶν ἀγαθῶν, οἱ ἅρπαγες τοῦ ψωμιοῦ τῶν ἀνθρώπων γιὰ νὰ θησαυρίσουν καὶ νὰ εὐωχοῦνται αὐτοὶ καὶ μόνον».

Ἀφοῦ συνῆλθα ἀπο τὴν ἔκπληξή μου μὲ ὅσα εἶδα και ἄκουσα, τόλμησα νὰ ρωτήσω τον συνοδό μου: Ὥστε αὐτὴ εἶναι ἡ κόλαση καὶ τὸ πῦρ το ἐξώτερον, που μαθαίναμε στὰ σχολειά;

Μοῦ ἀπήντησε : «Βέβαια, οἱ ἄνθρωποι μὴ γνωρίζοντας τὴν πραγματικὴ ἀλήθεια, χαρακτηρίζουν σφαλερα μία κατάσταση. Αυτο ποὺ εἶδες ειναι ὁ Ἅδης. Εἶναι μία φυσικὴ κατάσταση. Ἕνα πεδίο ζωῆς ἀνάλογο με τὴν δυναμικότητα τὴν ψυχική, τὴν πνευματικὴ καὶ τὴν ἠθικὴ κάθε εὐσυνειδήτου ἐγὼ ποὺ ἔχει διανύσει λίγες πορεῖες στὴν ανθρώπινη μορφή. Ἡ στοργὴ ὅμως τοῦ Θεοῦ Δημιουργοῦ και τῶν τελείων συνειδήσεων θὰ τους βοηθήσουν νὰ μετανοήσουν, νὰ ποθήσουν, νὰ νοσταλγήσουν μιὰ ἐνεργο ζωή, γιὰ νὰ ἐπανορθώσουν τὰ ἀδικήματα ποὺ διέπραξαν ἐνάντια στὴ φύση, ἐνάντια στὸν ἑαυτό τους, ἐναντια στὸν ἀδελφό τους ἄνθρωπο. Ἡ αἰώνια κόλαση είναι σύλληψη ἀτροφικῶν καὶ διεστραμμένων διανοιῶν. Εἶναι ἡ μεγαλύτερη ὕβρις ἐναντίον τοῦ Δημιουργοῦ, ποὺ τοῦ ἀποδίδουν οἱ ἄφρονες ἐκεῖνοι, ὅτι ἔτσι θέλει νὰ τὰ κρατάει γιὰ τιμωρία αἰώνια στα βασανιστήρια και στὸ σκοτάδι τὰ πλάσματά του. Ἐνῶ Ἐκεῖνος τὰ προορίζει καὶ τὰ

βοηθεῖ παντοιοτρόπως νὰ ἐξελιχθοῦν καὶ νὰ ζήσουν σὰν ἐλεύθερες συνειδήσεις στὴ χαρὰ καὶ στὸ φῶς.

Ἡ Θεία Δικαιοσύνη παιδεύει διὰ νὰ ἐκπαιδεύση. Δοκιμάζει, στερεῖ πρόσκαιρα ὡρισμένων ἀγαθῶν τὸν ἄνθρωπο ποὺ τὰ περιφρόνησε, γιὰ νὰ τὰ νοσταλγήση καὶ νὰ τὰ ἀναζητήση μόνος του. Το χαος και ἡ ἄρνηση εἰναι καταστάσεις οἱ ὁποῖες κεντρίζουν τοὺς ἀνθρώπους γιὰ νὰ ποθήσουν, νὰ ἀναζητήσουν την ἀπαλλαγήν τους, τὴν φυγή τους ἀπὸ τὴν στεῖρα στασιμότητα. Ὁ μεγάλος νόμος τῆς νομοτέλειας ποὺ φωλιάζει στὸν ἐσωτερικό πυρῆνα κάθε συνειδήσεως, θὰ ἐκμηδενίση τὴν στασιμότητα σπρώχνοντας το Πᾶν, μορφὲς καὶ συνειδήσεις, στην ἐξέλιξη, στὴν μεταμόρφωση, στὴν ἐλευθερία, στο φῶς. Ἐὰν σκοπος τῆς φύσεως εἶναι ἡ δημιουργία συνειδήσεων, τούτων κλῆρος εἰναι ἡ ἀποθέωσις, ποὺ μόνες τους πρέπει νὰ τὴν ποθήσουν, νὰ ἐργασθοῦν γι' αὐτὴν και τὴν ἀποκτήσουν. Κανεὶς ὅμως δεν μπορεῖ να βγάλη ἀπο τὴν παθητικότητα τοῦ Ἅδου τὶς ψυχές, ἐὰν αὐτες οἱ ἴδιες δεν το ποθήσουν, ἐὰν αὐτες οἱ ἰδιες δεν τὸ θελήσουν. Καμμία χαρη, οὔτε θυσία, ουτε τὰ συγχωροχαρτια τοῦ Πάπα, ουτε οἱ στεῖρες εὐχες και ἡ ἄφεση ἁμαρτιῶν ἀπὸ τους λειτουργους τῶν διαφόρων Θρησκειῶν που ἰσχυρίζονται ὅτι εχουν το δικαίωμα, αυτοὶ οἱ δῆθεν πληρεξούσιοι τοῦ ὑπερτάτου Θεοῦ, νὰ λυουν και νὰ δένουν τις ἁμαρτίες τῶν ἀνθρώπων. Αὐτὴ ἡ ἀνοσία σύλληψις συνιστᾶ τὴν βαρύτερη βλασφημια κατὰ τοῦ Δημιουργοῦ, τοῦ ὁποιου ἡ καρδιὰ εἰναι ὅλο ἀγάπη και ὁ νοῦς σοφια και δικαιοσύνη. Εἶναι δυνατόν, οἱ ἀφελεῖς καὶ οἱ τυφλοι τον νοῦν νὰ αἰσθάνωνται καὶ νὰ σκέπτωνται δικαιότερα ἀπο τον Δημιουργὸν τῶν πάντων;

Ἀρκετά, ὅμως, εἶδες στὸν Ἅδη. Ὑπάρχουν, βέβαια, καὶ ἄλλα πολλὰ ποὺ μποροῦσα νὰ σοῦ δείξω. Ἀλλὰ ὁ χρόνος δὲν μᾶς ἐπαρκεῖ. Καὶ τώρα ἂς ἔρθουμε στὴν ἐπιφάνεια τῆς γῆς».

Κατηύθυνε τότε τὸν προβολέα του ὁ σεβάσμιος γέροντας στὰ ὑπόλοιπα ἕξ σκαλοπάτια. Ἐκεῖ ἀντίκρυσα στὰ πρῶτα ἐπίπεδα πάλι ἄσαρκες ψυχὲς μὲ κάποιο ὅμως σκιερὸ καὶ δάνειο μέσο ἐνεργείας ποὺ τοὺς ἐπέτρεπε νὰ κινοῦνται, νὰ βλέπουν καὶ νὰ αἰσθάνωνται. Τὸ χρῶμα τους ἦταν ἀνοικτὸ γκρὶ καὶ ἄσπρο διαφόρων τόνων. Τότε ὁ σεβάσμιος συνοδός μου, μοῦ εἶπε: «Βλέπεις, αὐτὲς εἶναι οἱ σκιὲς τῶν ἀνθρώπων ποὺ ὅταν ζοῦσαν στὴ γῆ εἶχαν ἀγαθὲς προθέσεις καὶ ὡδηγοῦντο ἀπὸ καλὴ θέληση. Ἐπόθησαν νὰ γνωρίσουν τὴν ἀλήθεια καὶ νὰ κάνουν το καλὸ καὶ τὸ ὀρθό. Δὲν εἶχαν ὅμως ἀποκτήσει τὴν δύναμη νὰ ἀφομοιώσουν και να λένε παντα τὴν ἀλήθεια. Εἶχαν αδυναμίες καὶ ἐλαττώματα. Ἦσαν ἐγωιστές, φανατικοί, προληπτικοί, πεφυσιωμενοι και δειλοί. Το καλὸ τοὺς συγκινοῦσε, ἀλλὰ δὲν ἦσαν πάντοτε ἀπηλλαγμένοι ἀπο το δηλητήριο τῆς κακιας. Το ὀρθο καὶ το δίκαιο τὸ ἐκτιμούσανε, ἀλλὰ ἡ πλανη, τὸ ἀτομικο συμφέρον τοὺς παρέσυρε στὴν ἀδικία. Τώρα ζητοῦν να γυρίσουν το γρηγορώτερο στὴν ἀνθρώπινη μορφὴ γιὰ ν' ἀποβάλουν ὅλες τὶς ἀδυναμίες, τὰ ἐλαττώματα, τὰ πάθη. Νὰ γίνουν ἰσχυροὶ την θέληση, ρωμαλέοι τὴν σκέψη, γιὰ νὰ ἀκολουθήσουν σταθερὰ τὴν ἀλήθεια καὶ νὰ γνωρίσουν καθαρὰ τὸ ὀρθὸν καὶ τὸ πρέπον».

Ἔπειτα ἀπὸ αὐτὰ ὁ ὁδηγός μου ἔστρεψε τὸν προβολέα του πρὸς τὰ ἐπάνω. Τὰ μάτια μου, ἀσυνήθιστα, δὲν μποροῦσαν νὰ ἀνθέξουν στὸ φῶς ποὺ κατέκλυζε τὰ πεδία αὐτὰ τῶν μακάρων. Μετέωρα φω-

τεινά, δίσκοι χρυσοί, ἥλιοι καὶ πολύχρωμα φῶτα διέσχιζον τὸ στερέωμα. Θεῖες καὶ αἰθέριες μορφὲς ἐκπάγλου καλλονῆς ἐκινοῦντο μεγαλοπρεπῶς σ' ὅλες τὶς κατευθύνσεις. Κίνησις καὶ δραστηριότης ἀέναος καὶ συνεχής. Οὐράνιες μελωδίες, χαρὰ καὶ φῶς γέμιζαν τὴν ἀτμόσφαιρα ἐκείνη. Ἤθελα νὰ τὴν ἀπολαύσω μὲ ὅλες μου τὶς αἰσθήσεις, μὲ ὅλη τὴ δύναμη τῆς ψυχῆς μου. Ἀλλὰ ἡ φωνὴ τοῦ γέροντα μὲ διέκοψε: «Βλέπεις, μοῦ λέει, ποία φυσικὴ κατάσταση διαδέχεται τὸν Ἄδη; Ἐκεῖ ἐπικρατοῦσε μιὰ φυσικὴ κατάσταση, μὲ γνωρίσματα τὸ σκότος καὶ τὴν ἀδράνεια, τὴν παθητικότητα, τὴν λύπη. Καὶ τοῦτο γιατὶ ἐκεῖ δὲν φθάνουν οἱ εὐεργετικὲς ἀκτῖνες τοῦ ἥλιου καὶ ἐκεῖ τοποθετοῦνται πρόσκαιρα ὅλες οἱ ἄσαρκες ψυχὲς ποὺ ἔχουν ἀνάλογη δυναμικότητα καὶ ἠθικὴ ἀτέλεια. Στὴν ἐπιφάνεια ὅμως τῆς γῆς καὶ πάρα πάνω, οἱ ἀκτῖνες καὶ τὸ φῶς τοῦ ἥλιου δημιουργοῦν ἐπίσης μία φυσικὴ κατάσταση ποὺ ἔχει σὰν γνωρίσματα τὴν δράση, τὴν ἐξέλιξη, τὴν μεταμόρφωση, τὴν ζωή, τὴ χαρὰ καὶ τὴν ἀθανασία. Ἐδῶ πάλι ἕλκονται καὶ τοποθετοῦνται, ἀνάλογα μὲ τὴν δυναμικότητά τους, ὅσοι στὴν γῆ λάτρευσαν τὴν φύση, ἐγνώρισαν καὶ ἀκολούθησαν τοὺς νόμους της. Ἐπόθησαν καὶ γνώρισαν τὴν ἀλήθεια. Σεβάστηκαν καὶ τίμησαν τὴν ἀνθρώπινη μορφή. Ἀγάπησαν χωρὶς διάκριση τὸν ἄνθρωπο, τὸν λευκὸ καὶ τὸν ἔγχρωμο, τὸν καλὸ καὶ τὸν κακό. Ὑπῆρξαν ἐλεύθεροι καὶ δίκαιοι. Σεβάστηκαν τὴν ἐλευθερία τοῦ ἄλλου, βοήθησαν καὶ θυσιάστηκαν γιὰ τὴν πρόοδο καὶ τὴν εὐδαιμονία ὅλων τῶν ἀνθρώπων. Πολέμησαν τὶς παντοειδεῖς προλήψεις, τὴν μισαλλοδοξία, τὴν ἀγυρτία, τὴν ψευτιά, τὴν ὑποκρισία, τὴν κοινωνικὴ καὶ τὴν πνευματικὴ δεσποτεία. Ἀφιέρωσαν τὴν ζωή τους καὶ δὲν φεισθήκανε κόπων γιὰ νὰ ἀφυπνίσουν καὶ νὰ φωτίσουν τὸν συνάνθρωπό τους, γιὰ νὰ τοῦ μεταδώσουν σοφία καὶ γνῶσι. Ἐτίμησαν τὴν γυναῖκα καὶ τὴν σεβάσθηκαν. Ἀκολούθησαν τὴν ἀρετή. Ἔγιναν ἐρασταὶ τῆς σοφίας. Ἐπόθησαν καὶ λάτρευσαν τὸ φῶς. Τὸ φῶς τοὺς ἐτράβηξε κοντά του καὶ τοὺς ἀφωμοίωσε. Ὅλοι αὐτοὶ ποὺ κατοικοῦν στὰ φωτεινὰ πεδία ὑπῆρξαν ἁγνοί, ἄμεμπτοι, ἄψογοι καὶ ἄφοβοι. Ὑπῆρξαν ἥρωες νικηταί. Καὶ τώρα ἀνεδείχθησαν φωτεινοὶ προσωπικοὶ Λόγοι. Αὐτοὶ προστατεύουν, ἐμπνέουν καὶ βοηθοῦν τὰς συνειδήσεις ποὺ βρίσκονται στὰ κατώτερα ἀπ' αὐτοὺς σκαλοπάτια καὶ τοὺς ἀνθρώπους, γιὰ νὰ φθάσουν ὅπου καὶ ἐκεῖνοι ἔφθασαν. Αὐτοὶ οἱ μεγάλοι μας ἀδελφοί, κάθε ἄνθρωπο τὸν ἔχουν συνδέσει μὲ ἕναν ἐκπρόσωπό τους, κι' αὐτὸς εἶναι ὁ φύλαξ ἄγγελος. Εἶναι τὸ δαιμόνιον ὅπως τὸ ἀποκαλοῦσε ὁ Σωκράτης, τὸ ὁποῖον τὸν ἀνέδειξε σοφόν. Αὐτὸ ἐμπνέει, προστατεύει καὶ συμβουλεύει κάθε ἄνθρωπο γιὰ νὰ βρῆ τὸν δρόμο τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς σοφίας. Ἀλλὰ οἱ ἄνθρωποι δὲν στρέφονται γιὰ νὰ συμβουλευθοῦν καὶ νὰ ζητήσουν βοήθεια ἀπὸ τὸν πιὸ ἔμπιστο, τὸν πιὸ στοργικὸ καὶ τὸν σοφώτερο ἀπ' αὐτοὺς φίλο, προστάτη καὶ μέντορά τους. Ἐσὺ ὅμως, ἀγαπητὲ φίλε, δὲν παραλείπεις νὰ συνεργάζεσαι καὶ νὰ ζητᾶς τὴν καθοδήγηση ἀπὸ τὸν πνευματικό σου προστάτη, γιὰ τοῦτο σὲ συγχαίρω. Βλέπω ὅμως ὅτι φέρνουν τὶς ἐνέσεις. Εἶχα πάρα πολλὰ νὰ σοῦ δείξω καὶ νὰ σοῦ μάθω. Ἀλλὰ καὶ αὐτὰ ποὺ εἶδες εἶναι ἀρκετὰ νὰ σκαλέψουν τὶς ἐσφαλμένες καὶ τὶς πεπλανημένες δοξασίες μὲ τὶς ὁποῖες σᾶς ἔχουν ποτίσει τὰ ὄργανα τοῦ σκότους καὶ τῆς ἀρνήσεως. Ἔργον αὐτῶν εἶναι νὰ τρομοκρατοῦν, νὰ

δημιουργοῦν σύγχυση καὶ νὰ ἐπιβάλλουν τὴν πνευματική τους δεσποτεία. Αὐτὴ ὅμως κονιορτοποιεῖται μὲ τὴν καθαρὴ ἐπίγνωση καὶ μὲ τὸ θάρρος ποὺ σᾶς ἐμπνέουν οἱ φωτεινοὶ ἀδελφοί σας. Χαῖρε, φίλη ψυχή. Νὰ εἶσαι πάντα γερὸς και εὐτυχής».

Τὸ τσίμπημα τῆς ἐνέσεως που μοῦ ἔκανε ὁ γιατρὸς διέκοψε αὐτὸ τὸ ἀνέκφραστο ὅραμα. Είδα και ἔμαθα καὶ ἄλλα πολλὰ πράγματα, ἀλλὰ μοῦ συνέστησε να μην τὰ ἀνακοινώσω σὲ κανένα. Σοῦ ἀφηγοῦμαι μερικὰ ἀπὸ αὐτὰ ποὺ ειδα καὶ ἔζησα μὲ ἐνάργεια και καθαρότητα νοητική. Ἦσαν ὅλα ἀληθινὰ περισσότερο ἀπὸ τὴν πραγματικότητα».

***

Αὐτὴ ἦταν ἡ πρωτότυπη ἀφήγηση, φίλε ἀναγνώστη. Ὅποιος θέλει καὶ μπορεῖ ἂς ἐπωφεληθῆ ἀπὸ αὐτήν. Ἔχει πολλὰ ἀνεκτίμητα σημεῖα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα μπορεῖ νὰ καθοδηγηθῆ ὁ ἐρευνητὴς ἄνθρωπος, γιὰ νὰ πλησιάση ἄλλους κόσμους ποὺ δεν μποροῦμε ἐμεῖς νὰ ἀτενίσουμε μὲ τὶς ἀνθρώπινές μας αἰσθήσεις καὶ ἱκανότητες. Τὰ πάντα νὰ ἐρευνᾶτε, τὰ πάντα νὰ προσέχετε καὶ νὰ μελετᾶτε χωρὶς προκατάληψη. Κάτι ἔχετε νὰ ὠφεληθῆτε ἀπὸ τὴν ἀφήγηση αὐτή, η ὁποία ειναι ειλικρινης, τιμία, ἀληθινή.

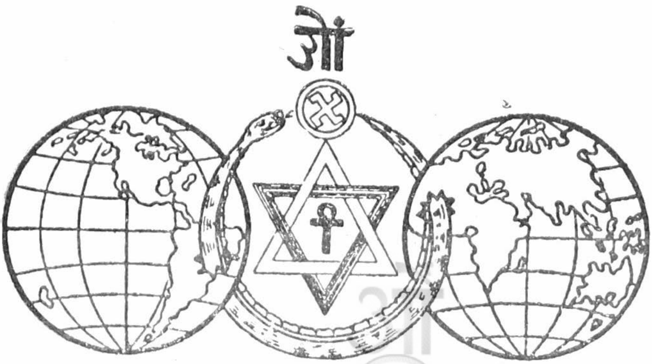
Τὸ ἀσφαλέστερο συμπέρασμα ποὺ μπορεῖ νὰ βγάλουμε διαβάζοντάς την, εἶναι ὅτι: ὁ ἀκολουθῶν τὶς ὑποδείξεις τῆς ἀρετῆς, εὔκολα θὰ βρῆ τὸν δρόμο ποὺ ὁδηγεῖ στὴν πραγματικὴ Σοφία. Ἡ σοφία θὰ τὸν ὁδηγήση στὴν αἰώνια ἀλήθεια. Ἡ ἀλήθεια, θὰ τὸν περιβάλλη μὲ ἐφόδια καὶ ἱκανότητες, ποὺ θὰ τοῦ ἐπιτρέψουν νὰ ἀτενίση, νὰ πλησιάση καὶ νὰ ζήση μιὰ ἡμέρα καὶ αὐτος στὰ φωτεινὰ πεδία τῶν Μακάρων.

Ὁ στόμαχος εἶναι τὸ μόνον τμῆμα τοῦ ἀνθρώπου ποὺ μπορεῖ νὰ ἱκανοποιηθῆ πλήρως. Ἀλλὰ ὁ πόθος τοῦ ἀνθρώπινου νοῦ γιὰ περισσότερη γνώση καὶ πεῖρα ποτὲ δὲν μπορεῖ νὰ ἀντιμετωπισθῆ πλήρως. Εἶναι μιὰ ὄρεξη ποὺ οὐδέποτε μπορεῖ νὰ κορεσθῆ.

Θωμᾶς Ἔδισον

Ἡ ζωὴ ἔχει τὴν δική της ὁμιλία καὶ δὲν μένει ποτὲ σιωπηλή. Καὶ ἡ ἀπαγγελία της δὲν εἶναι, καθὼς θὰ ὑποθέσουν οἱ κωφοί, ἕνα κλάμα· εἶναι ἕνα τραγοῦδι.

Ταγκὸρ

ΑΝΑΤΟΛΗ ΚΑΙ ΔΥΣΙΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΗ · ΘΡΗΣΚΕΙΑ · ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ

Ὑπὸ Κ. ΣΤΕΦΑΝΙΔΗ

Εἶναι τώρα μερικὲς ἑκατονταδες χρόνια, ποὺ ἡ λευκὴ φυλὴ ἐπιστευε ὅτι τῆς ἔλαχε ἡ βαρειὰ εὐθύνη νὰ ὁδηγήση τὸ σύνολον τῆς ἀνθρωπότητος στὸν δρόμο συνεχοῦς ὑλικῆς, διανοητικῆς, ἠθικῆς καὶ θρησκευτικῆς προόδου. Στὸν υλικὸ τομέα, εἶναι ἀναμφισβήτητον ὅτι ἐσημειώσαμε χτυπητὲς ἐπιτυχίες καὶ ὅτι θριαμβεύσαμε ἐπὶ τῶν δυνάμεων τῆς φύσεως σὲ τρόπο ποὺ νὰ μὴν τὶς φοβούμεθα, παρὰ μόνο σὲ ἐξαιρετικὲς περιτώσεις.

Τὶς ὑποδουλώσαμε μάλιστα ἀρκετὰ γιὰ νὰ μποροῦμε μὲ τὴ βοήθειά τους νὰ παράγωμε κάθε τί ποὺ εἶναι ἀνσγκαῖο στὴν ἱκανοποίησι τῶν οὐσιωδῶν ἀναγκῶν ὅλης τῆς ἀνθρωπότητος καὶ νὰ ἐξασφαλίσωμε γιὰ ἕνα σημαντικὸ μέρος τῆς ἀνθρωπίνης κοινότητος μιὰ ζωὴ φυσικῆς ἀνέσεως καὶ πολυτελείας ποὺ ποτὲ δὲν ἐξυψώθη πάνω σὲ μιὰ τόσο εὐρεῖα κλίμακα ἀπὸ τὸν καιρὸ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ ἀνθρώπου πάνω στὸν πλανήτη μας. Εἰς τὸν διανοητικο τομέα ἔχομε νὰ παρουσιάσωμε πλειάδα ἀπὸ μεγαλοφυεῖς σοφοὺς καὶ συγγραφεῖς, τῶν ὁποίων η συμβολὴ ὑπῆρξε πολύτιμη γιὰ τὸ ἀνέβασμα τοῦ πνευματικοῦ ἐπιπέδου τῆς ἀνθρωπότητος.

Ἀλλὰ δὲν μᾶς εἶναι εὔκολο νὰ διεκδικήσωμε ἀπολυτη ὑπεροχὴ ἀπέναντι τῶν αλλων φυλῶν γιατί ἀπὸ τὸ ἕνα μέρος δὲν γνωρίζομεν διόλου ἢ ἐλάχιστα τὶς διανοητικὲς κορυφὲς τῶν ἄλλων πολιτισμῶν καὶ δύσκολα συνεπῶς μποροῦμε νὰ κάνουμε συγκρίσεις αὐστηρὰ ἀντικειμενικὲς καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος αἱ μέθοδοι διδασκαλίας τῶν ἄλλων φυλῶν διαφέρουν ἐνίοτε τόσον πολὺ ἀπὸ τὶς δικές μας, ποὺ εἶναι σχεδὸν ἀδύνατον νὰ τὶς παραλληλίσουμε.

Στὸν θρησκευτικὸ τομέα ἡ σύγκρισις εἶναι περισσότερο δυσχερὴς καὶ τοῦτο διότι γιὰ τὴν μεγάλη πλειοψηφία τῶν χριστιανῶν ἡ Εὐαγγελικὴ ἀποκάλυψις εἶναι ἡ μόνη πλήρης καὶ τελεία καὶ συνεπῶς ὅλες οἱ ἄλλες θρησκεῖες δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ τῆς εἶναι ὑποδεέστερες.

Στὸν ἠθικὸ τομέα πιστεύομε ἐπίσης ὅτι ἡ ὑπεροχή μας εἶναι ἀπόλυτη.

Ἀναγνωρίζοντας ἔξαφνα, διανοητικὰ τὸ παράγγελμα: «ΑΓΑΠΑ ΤΟΝ ΠΛΗΣΙΟΝ ΣΟΥ ΩΣ Σ' ΕΑΥΤΟΝ», μπορεῖ νὰ ἀγανακτοῦμε γιὰ τὸ Ἰνδικὸ σύστημα τῶν τάξεων καὶ νὰ λησμονοῦμε τὶς δικές μας κοινωνικὲς ἀνισότητες, νὰ ὑπερηφανευώμεθα γιὰ τὶς ἑταιρεῖες μας προστασίας τῶν ζώων, ξεχνῶντας ὅτι ἡ ἵδρυσίς των ὀφείλεται στὴν σκληρότητα τοῦ δυτικοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὰ ζῶα καὶ ὅτι σὲ ὅλες τὶς Βουδδιστικὲς χῶρες τέτοια σκληρότης δὲν παρατηρεῖται.

Παντως, ὁ,τιδήποτε καὶ ἄν σκεφθοῦμε γιὰ τὴν ἀνωτερότητά μας στοὺς παραπάνω τομεῖς, τὸ ζήτημα δὲν ἔγκειται αὐτοῦ, ἀλλὰ στὸ ἄν ἔχωμε πραγματοποιήσει τὸ πραγματικὸ ανθρωπινο ἰδανικο, αν δηλ. κατωρθώσαμε νὰ εὕρωμε τὴν εὐτυχία. Ειμεθα πιὸ εὐτυχεῖς απο τοὺς ανθρώπους τῶν αλλων φυλῶν,

Ἄν ἔξαφνα ἕνας Δυτικός, μὲ τὶς συνήθειες καὶ τὶς ὀρέξεις του, βυθισθῆ ξαφνικὰ στὶς κανονικὲς συνθῆκες ζωῆς ἑνὸς Ἰάπωνος, ἑνὸς Ἰνδοῦ ἢ ἑνὸς Κινέζου, θα αἰσθανθῆ βαθειὰ δυστυχής Ἀντίθετα, ἕνας Ἰνδὸς ἢ ἕνας Κινέζος ποὺ ἔρχεται γιὰ σπουδὲς στὴ Δύση, συχνὰ θαμπώνεται καὶ ἑλκύεται ἀκαταμάχητα ἀπὸ τὴν ὑλική μας δύναμι καὶ τὶς ἀνέσεις τοῦ μηχανικοῦ μας πολιτισμοῦ. Ἀλλὰ αὐτὸ δὲν σημαίνει τίποτε. Ὁ λευκὸς μὲ τὴ ζωὴ ποὺ δημιούργησε εἶναι εὐτυχέστερος ἀπὸ τὸν ἀδελφό του τῶν ἄλλων φυλῶν;

Διστάζομε ν' ἀπαντήσωμε. Γνωρίζομεν πολὺ καλὰ πὼς ἡ ἀναζήτησις τοῦ ὑλικοῦ πλούτου μᾶς παρέσυρε συχνὰ σὲ κτηνώδεις πολέμους, κατὰ τοὺς ὁποίους τὰ πλούτη καταστρέφονται ταχύτερα ἀπὸ ὅσο δημιουργοῦνται, καὶ στὸ πεδίο τῶν μαχῶν θυσιάζονται περισσότερες ὑπάρξεις ἀπὸ ὅσες μπόρεσαν ποτὲ νὰ σώσουν αἱ πρόοδοι τῆς ἰατρικῆς. Ξέρουμε ἐπίσης καλὰ ὅτι ὁ ρυθμὸς τῆς προόδου μᾶς γεννᾶ ἀνάγκες ταχύτερα ἀπὸ ὅ,τι μπορεῖ νὰ τὶς ἱκανοποιηση καὶ ὅτι ἡ ἐσωτερικὴ εἰρήνη, γαλήνη καὶ ἠρεμία ἀπομακρύνονται ὅλο καὶ περισσότερο ἀπὸ μᾶς Κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνο ἡ Ἀνατολὴ φαίνεται νὰ βρῆκε — ἢ νὰ διατήρησε—τὸ μυστικὸ τῆς ἠρεμίας.

Οἱ γενναιόφρονες ψυχὲς ποὺ δὲν λείπουν στὴ Δύσι, δὲν ἔπαψαν νὰ ἐφευρίσκουν λύσεις στὸ ἀγωνιῶδες ἐρώτημά μας.

Ἐπιστήμη καὶ Τεχνικὴ συνεχῶς μᾶς προσφέρουν νέα μέσα ὑποδουλώσεως τῆς φύσεως, αλλὰ δὲν μποροῦν νὰ μᾶς δώσουν τὴν ἀπαιτουμένη σοφια γιὰ νὰ χρησιμοποιήσουμε τὶς δυναμεις αὐτές, καλλίτερα καὶ ὠφελιμώτερα ἀπὸ τὶς προηγούμενες.

Τόσον ἡ ἐσωτερικὴ, ὅσον καὶ ἡ ἐξωτερικὴ πολιτικὴ διακηρύσσουν μέτρα χωρις στὰ ὁποῖα θὰ ἦταν δυνατον ν' ἀποφύγουμε βίαιες συγκρούσεις μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ δεν κατορθώνουν νὰ μᾶς ξεριζώσουν τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνταγωνισμοῦ καὶ τῆς ζηλοτυπίας ποὺ μοιραῖο ὁδηγεῖ σὲ τέτοιες συγκρούσεις.

Ἰατροί, υγιεινολόγοι, πρωτοπόροι κοινωνικῶν μεταρρυθμίσεων μοχθοῦν γιὰ νὰ μᾶς διαφυλάξουν ἀπὸ ἀσθένειες καὶ νὰ παρατείνουν τὰ ὅρια τῆς ζωῆς, ἢ φροντίζουν νὰ μᾶς κανουν λιγώτερο ἐπίπονη καὶ κουραστικὴ τὴν ἐργασία, ὥστε νὰ περισσεύουν περισσότερες ὧρες ἐλευθερίας, ἀλλὰ δὲν μᾶς διδάσκουν νὰ χρησιμοποιοῦμε τὶς ὧρες αὐτὲς τῆς ἐλευθεριας καλλίτερα ἀπὸ τὰ προηγούμενα.

Ὑπερηφανευόμεθα διότι εἴμεθα Χριστιανοί, ἀλλὰ πόσοι ἀπὸ μᾶς ἐφαρμόζουν στὴν πρακτικὴ ζωὴ τὶς διδασκαλίες τῆς ἐπὶ τοῦ Ὄρους Ὁμιλίας;

Αἱ συνεχεῖς καὶ ὀδυνηρὲς ἀποτυχίες ποὺ ἡ Δύσις ὑφίσταται ἀπὸ αἰώνων στὴν ἀναζήτησι τῆς εὐτυχίας, ὤθησαν μερικὰ ἀπὸ τὰ μεγάλα μας πνεύματα νὰ διερωτηθοῦν, ἂν αὐτὲς οἱ ἔγχρωμες φυλές, ποὺ γενικὰ τόσο καταφρονοῦμε ἐπειδὴ τὶς ὑποδουλώσαμε στρατιωτικῶς καὶ τὶς ἐκμεταλλευθήκαμε οἰκονομικῶς, δὲν εἶχαν ἄραγε κάποια λύσι γιὰ τὸ πρόβλημά μας, ποὺ θὰ ἄξιζε τὸν κόπο νὰ ἐξετασθῆ.

Ἐξέτασαν τὶς ἀρχαῖες διδασκαλίες τῆς Αἰγύπτου καὶ τῶν Ἰνδιῶν, τοῦ Ζωροάστρη, τοῦ Βούδδα, τοῦ Κομφουκίου καὶ τοῦ Λάο Τσέ, χωρὶς ὅμως νὰ καταλήξουν σὲ ἀποτελέσματα πρακτικά, γιατί τὰ παραγγέλματά των, ὅπως καὶ τὰ τοῦ Ἰησοῦ, δὲν μποροῦν νὰ γίνουν κατανοητά, παρὰ μόνον ἀπὸ ἐκείνους ποὺ τὰ βιοῦν. Ἀξίζει νὰ ἐξαρθῆ ἡ προσωπικότης καὶ τὸ ἔργο ἑνὸς ἀπὸ τους μεγαλυτέρους στοχαστὲς καὶ ἀνθρωπιστὲς τοῦ αἰῶνος μας, τοῦ Ρομαὶν Ρολλάν, ποὺ πρῶτος ἀνεκάλυψε ὅτι ὑπάρχουν καὶ σήμερα ἔξω τῆς χριστιανοσύνης ζωντανὲς καὶ ἰσχυρὲς πηγὲς πνευματικότητος, ποὺ θὰ μπορούσαμε καὶ θὰ ἔπρεπε νὰ μελετήσουμε. Ἀπὸ τὶς ζωντανὲς αὐτὲς πηγὲς φωτίζονται, ἐμπνέονται καὶ καθοδηγοῦνται χιλιάδες ἀνθρώπων. Ἴσως ἡ σπουδή των μᾶς βοηθήση νὰ ἀποκαλύψωμε αὐτὸ τὸ μυστικὸ τῆς ἠρεμίας καὶ εὐτυχίας ποὺ ἡ Ἀνατολὴ κατώρθωσε νὰ διατηρήση ἀπὸ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους ἕως σήμερα.

Ἡ προσοχὴ τοῦ Ρ.Ρ στράφηκε πρὸς τὴν Ἰνδία, τὸ λίκνο αὐτὸ καὶ τὴν ἑστία τῆς πνευματικότητος ποὺ εἶναι ἡ πλήρης ἀντίθεσις τῆς Δύσεως, ἐφ' ὅσον κράτησε πάντα στὸ προσκήνιο τὶς πνευματικὲς καὶ μόνο ἀπασχολήσεις ποὺ τόσο ἐμεῖς παραμελήσαμε, ἀφίνοντας σὲ δευτερεύουσα θέσι τὶς ὑλικὲς φροντίδες ποὺ μᾶς ἀπορροφοῦν τόσο ἐντατικά. Ἀλλὰ τί εἶναι ἡ Ἰνδία;

Μία ἀχανὴς χερσόνησος ποὺ κατοικεῖται ἀπὸ 320 ἑκατομμύρια ψυχές. Οἱ κάτοικοί της πρεσβεύουν ὅλες τὶς φανταστικὲς πίστεις ἀπὸ τὴν εἰδωλολατρεία τῶν πρωτογόνων μέχρι τοῦ πιὸ λεπτεπιλέπτου καὶ πνευματικοῦ πανθεισμοῦ. Οἱ φιλόσοφοί της ἔπαιξαν ὅλες τὶς δυνατὲς παραλλαγὲς πάνω στὸ θέμα τοῦ μονισμοῦ ἀπὸ τὰ ἱερὰ καὶ ἐμπνευσμένα βιβλία τῶν Οὐπανισὰδ ποὺ χρονολογοῦνται ἀπὸ τὸν 8ο π.Χ. αἰῶνα μέχρι τοῦ Σανκαρᾶ, ὁ ὁποῖος ἔζησε ὀκτὼ αἰῶνες μ.Χ. Οἱ σοφοί της συνετέλεσαν στὴν πρόοδο τῆς Ἀστρονομίας ἐδῶ καὶ τρεῖς χιλιάδες χρόνια.

Οἱ τροβαδοῦροι της ἔψαλλαν τὰ ὑπέροχα ἐπικὰ ποιήματα τῶν ἀγνώστων ποιητῶν της, τοὐλάχιστον ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ὁμήρου, οἱ καλλιτέχναι της ἀνήγειραν γιγαντιαίους ναοὺς καὶ ἵδρυσαν γιὰ τοὺς βασιλεῖς μυθωδῶς μεγαλοπρεπῆ ἀνάκτορα.

Στὰς Ἰνδίας, ὅπως καὶ ἀλλοῦ, τὰ τεκμήρια τῶν ἀρχῶν τοῦ πολιτισμοῦ εἶναι θαμμένα μέσα στὴ γῆ. Τὸ 1924 ὁ Σὲρ Τζὼν Μάρσαλ ἀνήγγειλε ὅτι οἱ Ἰνδοὶ συνεργάται του ἀνεκάλυψαν στὸ Μοχέντζο Ντάρο, τοποθεσία ποὺ βρίσκεται στὶς δυτικὲς ὄχθες τοῦ Κάτω Ἰνδοῦ, ἐρείπια πολιτισμοῦ, ποὺ φαινόταν ἀρχαιότερος ἀπὸ ὅλους τοὺς μέχρι σήμερα γνωστούς. Ἐκεῖ, ὅπως ἐπίσης καὶ στὴν Χαράπα, μερικὲς ἑκατοντάδες χιλιόμετρα βορειότερα, ἀνέσκαψαν τέσσαρες ἢ πέντε πόλεις ποὺ ἦσαν χτισμένες ἡ μια πάνω στὴν ἄλλη μὲ ἑκατοντάδες κατοικιῶν καὶ καταστημάτων, μὲ φαρδεῖς εὐθεῖς δρόμους στὸ κέντρο καὶ στενοὺς δρομίσκους στὴν περιφέρεια. Πολλὲς ἀπὸ τὶς κατοικίες αὐτὲς εἶχαν πολλὰ πατώματα.

Ὁ Σὲρ Τζὼν Μάρσαλ γράφει τὰ ἑξῆς:

«Οἱ ἀνακαλύψεις αὐτὲς ἀποδεικνύουν ὅτι ὑπῆρχε στὴν τοποθεσία αὐτὴ κατὰ τὴν τετάρτη ἢ τρίτη π. Χ χιλιετηρίδα μια ἀκμάζουσα μεγάλη ἀστικὴ πόλις μὲ δραστήρια

ζωὴ καὶ κίνησι, ἡ ὕπαρξη τόσου μεγάλου ἀριθμοῦ σπιτιῶν μὲ πηγάδια καὶ δωμάτια λουτροῦ, ὅπως ἐπίσης καὶ ἡ ἀνακάλυψη πολυπλόκου συστήματος υδρεύσεως ὑποδεικνύουν εἶδος ζωῆς καὶ κοινωνικὲς συνθῆκες τουλαχιστον ἴσες ἀπὸ ὅ,τι ἦσαν στὴ Σουμερία τὴν ἴδια ἐποχὴ καὶ ἀνώτερες ἀπὸ ὅ,τι στὴν Βαβυλωνία καὶ τὴν Αἴγυπτο.

Ἡ ἀρχαιολογικὴ σκαπάνη εφερε στὸ φῶς πλῆθος ἀπὸ ἀντικείμενα, οἰκιακὰ σκεύη καὶ ἀντικειμενα καλλωπισμοῦ, πήλινα ἀγγεῖα χρωματισμένα, ἄλλα χειροποιητα καὶ ἄλλα τορνευμένα, κύβους καὶ παιγνίδια σκακιοῦ, νομίσματα ἀπὸ τὰ ἀρχαιότερα. Πάνω ἀπὸ χίλιες σφραγίδες, οἱ περισσότερες χαραγμένες μὲ ἐπιγραφες χαρακτήρων τελειως ἀγνώστων, ἔργα τέχνης ἀπὸ ὄστρακα ἐξαιρετικῆς ποιότητος, πολύτιμους γλυπτοὺς λιθους, ὅπλα καὶ χάλκινα ἐργαλεῖα καθὼς καὶ ἕνα χαλκινο μοδέλο δίτροχου ἅρματος (τοῦ ἀρχαιοτέρου μέχρι στιγμῆς δειγματος τροχοφόρου ὀχήματος), δακτυλίους γιὰ τοὺς ἀστραγάλους καὶ για τοὺς βραχίονες ἀπὸ χρυσὸ καὶ ἄργυρο, καὶ διάφορα ἄλλα κοσμήματα τόσο καλὰ ἐργασμένα καὶ στιλβωμένα, ποὺ θὰ ἐνόμιζε κανεὶς ὅτι μόλις πρὸ ὀλίγου βγῆκαν ἀπὸ τὴν προθήκη κοσμηματοπωλείου, παρὰ ὅτι βρέθηκαν θαμμένα καὶ ξεσκεπάσθηκαν ὕστερα ἀπὸ 5 χιλιαδες χρόνια»

Σημειώσατε ὅτι οἱ ἀνασκαφὲς στὶς Ἰνδίες ἄρχισαν πρὸ ὀλίγων μόλις ἐτῶν, εἶναι λοιπὸν πολὺ πιθανὸν ὅταν τὸ ἔδαφος τῶν Ἰνδιῶν ἀνασκαφῆ ὅπως τὸ τῆς Αἰγύπτου ἢ τῆς Ἑλλάδος νὰ μᾶς παρουσιάση πολὺ μεγαλυτέρας ἐκπλήξεις.

Στὴ Δύση ἐπικρατεῖ ἡ γνώμη ὅτι ἡ Ινδία δὲν προσέφερε τίποτε ἀπὸ ἐπιστημονικῆς ἀπόψεως καὶ ὅτι ὅλες οἱ ἐπιστημονικὲς γνώσεις τῶν Ἰνδῶν ὀφείλονται στὴν Ἑλλάδα, Περσία καὶ λοιπὲς γειτονικὲς χῶρες Εἶναι ἀλήθεια δύσκολο νὰ ἀντιταχθοῦν στοιχεῖα ποὺ νὰ ἀποδεικνύουν τὸ ἀντίθετο καὶ τοῦτο γιατί οἱ Ἰνδοὶ παραμέλησαν ὁλότελα τὶς ἱστορικὲς μελέτες.

Πρέπει νὰ σημειωθῆ ὅτι οἱ Ἰνδοι, ἀντίθετα μὲ ἐκεῖνο ποὺ συμβαίνει στὴ Δύσι, συνδέουν ἀπόλυτα τὴν ἐπιστημονικὴ ἔρευνα μὲ τὴν πρακτική της χρῆσι. Ὁ μέγας σύγχρονός μας σοφὸς Σρὶ Ὀρομπίντο γραφει : «Ὁ διανοητικὰ ἀνεπτυμένος ἄνθρωπος, ποὺ ἔνινε ἰσχυρότερος χάρις στὶς ἐπιστημονικές του γνωσεις καὶ τὴν κυριαρχία ποὺ απέκτησε ἐπὶ τῆς χονδροειδοῦς καὶ λεπτεπιλέπτου φύσεως, ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς ποὺ χρησιμοποιεῖ τὰ στοιχεῖα σὰν ὑπηρέτες του καὶ τὴ γη σὰν υποπόδιό του, αν δὲν εἶναι ψυχικὰ καὶ πνευματικὰ ἀνεπτυγμένος, καθίσταται ἕνα εἶδος ὑποδεεστέρου δαίμονα ποὺ χρησιμοποιεῖ τὶς δυνάμεις ἑνὸς ἡμιθέου γιὰ τὴν ἱκανοποίησι τῶν ἐπιθυμιῶν ἑνὸς ζωου» Ἐν τούτοις γιὰ τοὺς Ἰνδοὺς ἐπιστήμη εἶναι ἕνας ἀπὸ τοὺς δρόμους που φέρουν στὴ γνῶσι τῆς Ἀπολύτου Ἀληθείας καὶ διακρίνεται ἀπὸ τη φιλοσοφία γιατί ἔχει σαν πεδιο μελέτης τὸν κόσμο τῶν φαινομένων Αὐτὸ δὲν ἐμποδιει τοὺς σοφοὺς Ἰνδοὺς νὰ πιστεύουν ὅτι οἱ ἐπιστημονικὲς ἀλήθειες ἠμποροῦν νὰ γίνουν ἀντιληπτὲς ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους χαρις στὴ θεία καλωσύνη. Καὶ τὰ ἀρχαιοτερα ἐπιστημονικὰ κείμενα παρουσιάζονται γενικῶς σὰν θεῖες ἀποκαλύψεις

Παράπλευρα με τὴν ἀντίληψι αὐτή, ἀνεπτύχθη στοὺς Ἰνδοὺς ἐπιστημονικὴ ἔρευνα σύμφωνη μὲ τὸ σύγχρονο δυτικὸ τρόπο. Καὶ οἱ δύο εἶναι πλούσιες σε ἀποτελέσματα καὶ δὲν εἶναι σπάνιο ὥστε τὰ συμπεράσματά των νὰ συνενοῦνται μὲ μιὰ περιεργη ἀκρίβεια. Ἔτσι ὁ περίφημος φυσιολόγος Σὲρ Ζάγκαντις Σάντρα Μπόζεδεν ἀγνοοῦσε βέβαια ὅτι σύμφωνα μὲ τοὺς νόμους τοῦ Μανοῦ ποὺ γράφτηκαν δύο ἢ τρεῖς χιλιάδες χρόνια π. Χ. τὰ κατωτερα πλάσματα, συμπεριλαμβανομένων τῶν φυτῶν, ἔχουν ἐσωτέρα συνείδησι καὶ εἶναι εὐαίσθητα στὴν ἡδονὴ ἢ τὸν πόνο, ὅταν στὰς ἀρχὰς τοῦ 20οῦ αἰώνα ἀπεδείκνυε στὸ ἐργαστήριό του διὰ τῆς

ἠλεκτροφυσιολογίας τὴν ὕπαρξι στὰ φυτὰ ἑνὸς πραγματικοῦ νευρικοῦ συστήματος

Ὁ Οὐίλλιαμ Τζόουνς λέγει γιὰ τὴν Ἰνδικὴ ὀνοματολογια τῶν φυτῶν ὅπως αὐτὴ δίδεται στὰ σανσκριτικὰ κείμενα τοῦ 6ου αἰῶνα, ὅτι ὁ ἴδιος ὁ Λιναῖος θὰ τὴν εἶχε υἱοθετήσει ἂν γνώριζε τὴν ἀρχαία σοφὴ γλῶσσα τῆς χώρας αὐτῆς Στὴ μαθηματικὴ ἐπιστήμη οι Ἰνδοὶ τῆς ἀρχαιότητος ὀχι μόνο εἶχαν ξεπεράσει τοὺς Ἕλληνας τῆς ἐποχῆς των, ἀλλὰ εἶχαν πραγματοποιήσει καὶ ἀνακαλύψεις ποὺ ἡ Δυτικὴ ἐπιστήμη πραγματοποιησε μόλις τὸν 16, 17 καὶ 18 αἰῶνα. Ἀπὸ αὐτοὺς οἱ Ἄραβες ἐδιδάχθησαν τὸ δεκαδικὸν σύστημα. Αὐτοὶ ὑπῆοξαν οἱ πραγματικοὶ ἐφευοέται τῆς Ἀλγέβοας Ὁ Μπασκάλα ἀνεκάλυψε τὴν ἀρχὴ τοῦ διαφορικοῦ λογισμοῦ πέντε αἰῶνες πρὶν ἀπὸ τὸν Νεύτωνα.

Στὴν μεταλλουργία οἱ Ἰνδοὶ κατώρθωσαν ἀπὸ τὸν 5ο αἰῶνα νὰ σφυρηλατήσουν σιδηρᾶ στήλη ὕψους 8 μέτρων καὶ 6άρους 6 τόννων. Ἡ στήλη αὐτὴ 6ρίσκεται στὸ Δελχί, ἀποτελεῖται δὲ ἀπὸ καθαρὸ σίδηρο σὲ ἀναλογία 99,72% μὲ μόνο 0,114% φώσφορο, 0,006 θεῖο καὶ διόλου μαγγάνιο. Σύμφωνα μὲ τὴν γνώμη τοῦ Βρεταννοῦ ἐμπειρογνώμονος Ρ. Χάντφηλδ, μόλις πρὸ 100 ἐτῶν ἡ Δυτικὴ ἐπιστήμη ἐπέτυχε νὰ ἐπαναλάβῃ ἕνα τέτοιο κατόρθωμα

Στὴν Ἀστρονομία οἱ Ἰνδοὶ ἀπὸ ἀρχαιότατη ἐποχὴ ἔφθασαν σὲ καταπληκτικὰ ἀποτελέσματα, στὴν ἀστρολογία των δὲ ἡ ὁποία στηρίζεται σὲ ἀρχὲς τελείως διαφορετικὲς ἀπ' αὐτὲς ποὺ χρησιμοποιοῦνται στὴ Δύση εἶναι 6έβαιον ὅτι ἐπιτυγχάνουν ἀποτελέσματα ἐκπληκτικῶς ἀκριβῆ.

Γιὰ τὴν ἰατοική τους ὁ Σὲρ Π. Ρόυ γράφει: Ὅταν διαβάζομε τὸ Σαρακὰ τὸ ε'δικὸ ἐγχειρίδιο τῆς ἰατρικῆς τοῦ 2ου μ.Χ. αἰῶνα, νομίζομε συχνὰ ὅτι παρακολουθοῦμε τὰ ποακτικὰ διεθνοῦς συνεδρίου σημερινῶν καθηγητῶν τῆς Ἰατρικῆς.

Δέκα πέντε αἰῶνες πρὸ τοῦ Χάρ6εü οἱ Ἰνδοὶ γνώοιζαν τὴν κυκλοφορία τοῦ αἵματος Ἀπὸ αὐτὸ τὸ μεγάλο κέντρο, διαβάζομε, (τὴν καρδιὰ δηλαδὴ) ξεκινοῦν ἀγγεῖα ποὺ ὁδηγοῦν τὸ αἷμα σὲ ὅλα τὰ μέρη του σώματος — τὸ αιμα ποὺ εἶναι το θρεπτικο στοιχεῖο τῆς ζωῆς ὅλων τῶν ζώων καὶ χωρὶς τὸ ὁποῖο ἡ ζωὴ θὰ σταματοῦσε. Αὐτὸ τὸ στοιχεῖο εἶναι ποὺ τρέφει τὸ ἔμβρυο στὴ μήτρα, ρέει στὸ σῶμα του καὶ ἔπειτα ἐπιστρέφει στὴν καρδιὰ τῆς μητέρας

Φαίνεται ἀκόμη ὅτι τοὐλάχιστον ὑπωπτεύθηκαν τὴν ὕπαρξι τῶν μικροβίων, γιατί διαβάζομε στὸ ἴδιο 6ι6λίο «Ὑπάρχουν μικρότατοι ὀργανισμοὶ ποὺ κυκλοφοροῦν στὸ αἷμα καὶ ποὺ εἶναι ἀόρατοι στὸ γυμνὸ μάτι Οἱ ὀργανισμοὶ αὐτοὶ ἔχουν στρογγυλὸ σῶμα, τὸ χρῶμα τους εἶναι σὰν τοῦ χαλκοῦ καὶ δὲν ἔχουν πόδια»

Ἕνα ἄλλο 6ι6λίο (Ἀτχάρβα Βέδα) ὁμιλεῖ γιὰ ζωάρια ἀόρατα ποὺ εἰσδύουν στὸ σύστημα καὶ ποὺ καταστρέφει ὁ ἥλιος.

Στὴν ψυχολογία ὁ περίφημος σοφὸς Καπίλα μὲ τὶς ἀναλύσεις του καὶ ὁ Παντατζάλι μὲ τοὺς ἀφορισμούς του ἐξέθεσαν πολλοὺς νοητικοὺς νόμους καὶ ἀνεκάλυψαν περιοχὲς τοῦ πνεύματος, τὶς ὁποῖες οἱ ἐπιστήμονές μας μόλις ἀρχίζουν τώρα νὰ ἀνακαλύπτουν.

Γιὰ τοὺς Ἰνδοὺς ἡ φιλοσοφία δὲν εἶναι ἁπλῆ ἀπασχόληση ἢ στολίδι τοῦ πνεύματος, ἀλλὰ οὐσιώδης ἀπασχόλησις ποὺ παρουσιάζει πρωταρχικὸ ἐνδιαφέρον Οἱ σοφοὶ περιβάλλονται μὲ στοργὴ καὶ ἀγάπη καὶ ἀπολαμβάνουν σεβασμοῦ καὶ ἐκτιμήσεως.

Ἀπὸ ἀρχαιότατη ἐποχὴ ἐπεκράτησε ἡ συνήθεια τῆς ὀργανώσεως μεγάλων φιλοσοφικῶν συγκεντρώσεων κατὰ τὶς ὁποῖες οἱ ἀρχηγοὶ τῶν ἀντιπάλων φιλοσοφικῶν σχολῶν ἢ συστημάτων ἀντιμετωπίζονταν, ὅπως οἱ μονομάχοι τῆς Ρωμαϊκῆς ἐποχῆς στὸ στίβο, σὲ μεγάλες φιλοσοφικὲς συζητήσεις. Διαβάζουμε (Οὐπανισὰδ) ὅτι ὁ 6ασιλεὺς Ριδεχὰν διωργάνωνε συχνὰ τέτοιες

συγκεντρώσεις. Σὲ μιὰ ἀπ' αὐτὲς ἔλαβαν μέρος τέσσαρες ἀπὸ τοὺς μεγαλύτερους φιλοσόφους τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ μία ἀντιπρόσωπος τοῦ ὡραίου φύλου (ἡ Ἀσπασία τῶν Ἰνδιῶν). Ὁ βασιλεὺς εἶχε τάξει σὰν ἔπαθλο στὸ νικητὴ χίλιες ἀγελάδες.

Οἱ καθηγηταὶ τῆς φιλοσοφίας προτιμοῦσαν τὸν προφορικὸ λόγο ἀντὶ τοῦ γραπτοῦ γιὰ νὰ ἀντικρούσουν ἀλλήλους. Πολλὲς φορὲς καὶ αὐτοὶ οἱ βασιλεῖς ἐλάμβανον μέρος εἰς τὰς συζητήσεις, ἀλλὰ τὸ ἔπρατταν μὲ ὅλη τὴ μετριοφροσύνη ποὺ ἁρμόζει σὲ ἕνα μονάρχη ἔναντι ἑνὸς φιλοσόφου.

Αὐτὸ τὸ κατ' ἐξοχὴν φιλοσοφικὸ ἔθνος, λέγει ὁ Κέυζερλιγκ, ἔχει γιὰ νὰ ἐκφράση τὴ φιλοσοφικὴ καὶ θρησκευτική του σκέψι περισσότερες σανσκριτικὲς λέξεις ἀπὸ τὴ Λατινική, Ἑλληνικὴ καὶ Γερμανικὴ ἑνωμένες.

Τὰ σπουδαιότερα φιλοσοφικὰ συστήματα ἢ Σχολὲς εἶναι ἕξ. Ὅλα συμφωνοῦν πάνω σὲ ὡρισμένες ἀρχές, ποὺ ἀποτελοῦν τὴ βάσι τῆς Ἰνδικῆς σκέψεως: α) ὅτι οἱ Βέδες εἶναι θείας ἐμπνεύσεως, β) ὅτι γιὰ νὰ φθάσωμε στὴν πραγματικότητα ὁ συλλογισμὸς δὲν εἶναι ἀρκετός, χρειάζεται ἄμεση ἀντίληψι καὶ διαίσθησι τοῦ ἀτόμου, τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ εἶναι κατάλληλα προετοιμασμένο μὲ ἀσκητικὴ ζωὴ καὶ μὲ τυφλὴ ὑπακοὴ στὸν διδάσκαλο, γ) ὅτι ὁ σκοπὸς τῆς γνώσεως καὶ τῆς φιλοσοφίας δὲν εἶναι τόσο ἡ κυριαρχία τοῦ κόσμου, ἀλλὰ ἡ ἀπελευθέρωσι ἀπ' αὐτόν, δ) ὅτι τὸ ἀντικείμενον τῆς σκέψεως εἶναι ἡ ἀπαλλαγὴ ἀπὸ τὴν ὀδύνη, ποὺ προξενεῖ μιὰ ἄσβεστη ἐπιθυμία, μὲ τὴν ἀπελευθέρωσι ἀπὸ αὐτὴ τὴν ἐπιθυμία δηλ. μὲ τὸ ξερρίζωμά της.

Ἀπὸ τὰ ἕξ συστήματα δύο θεωροῦνται τὰ τελειότερα, τὸ Σαμκύα καὶ ἡ Βεδάντα.

Τὸ σύστημα Σαμκύα εἶναι ἴσως τὸ ἀρχαιότερο ἀπὸ ὅλα τὰ γνωστὰ φιλοσοφικὰ συστήματα.

Ἱδρυτής του εἶναι ὁ Καπίλα γιὰ τὸν ὁποῖο πολὺ λίγα πράγματα γνωρίζομεν. Ἡ Ἰνδικὴ παράδοσι τὸν φέρνει προγενέστερο τοῦ Βούδδα. Ὁ καθηγητὴς Γκάρμε ποὺ ἀφιέρωσε μέγα μέρος τῆς ζωῆς του στὴ μελέτη τῆς φιλοσοφίας αὐτῆς, λέγει ὅτι ἡ θεωρία τοῦ Καπίλα γιὰ πρώτη φορὰ ἔθεσε σὲ ἐνάργεια τὴν τελεία ἀνεξαρτησία καὶ τὴν ἐλευθερία τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος καὶ τῆς ἐμπιστοσύνης στὴν ἴδια του δύναμι. Ὅπως ὁ Λαπλάς, ἔτσι καὶ ὁ Καπίλα δὲν βρίσκει λόγον ἐπεμβάσεως τῆς θεότητος γιὰ νὰ ἐξηγήση τὴ δημιουργία ἢ τὴν ἐξέλιξι.

Τὰ κείμενα τῆς φιλοσοφίας αὐτῆς ἀρνοῦνται ἀπόλυτα τὴν ὕπαρξι προσωπικοῦ δημιουργοῦ. Ἡ δημιουργία εἶναι ἀκατανόητος γιατί «κανένα πρᾶγμα δὲν μπορεῖ νὰ βγῇ ἀπὸ τὸ τίποτε». Ὁ δημιουργὸς καὶ τὸ δημιούργημα δὲν εἶναι παρὰ ἕν.

Ὁ Καπίλα φρονεῖ ὅτι ἡ ὕπαρξη ἑνὸς προσωπικοῦ δημιουργοῦ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀποδειχθῇ διὰ τῆς ἀνθρωπίνης λογικῆς, γιατί πᾶν ὅ,τι ὑπάρχει δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ εἶναι ἐξαρτημένο ἢ ἐλεύθερο καὶ ὁ Θεὸς δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι οὔτε τὸ ἕνα οὔτε τὸ ἄλλο.

Ἐὰν ὁ Θεὸς εἶναι τέλειος καμμιὰ δὲν θὰ εἶχε ἀνάγκη νὰ δημιουργήση, ἐὰν εἶναι ἀτελὴς τότε δὲν εἶναι πλέον Θεός. Ἂν ὁ Θεὸς ἦτο ἀγαθὸς καὶ εἶχε πραγματικὰ θεῖες ἐξουσίες δὲν θὰ εἶχε δημιουργήσει ἕναν κόσμο τόσον ἀτελῆ, τόσο γεμᾶτο ὀδύνη καὶ ὅπου τελικὰ μόνον ὁ θάνατος εἶναι βέβαιος.

Εἶναι ἐνδιαφέρον νὰ τονισθῇ ἡ ἠρεμία καὶ ἡ ἀνεκτικότης μὲ τὴν ὁποίαν οἱ Ἰνδοὶ στοχασταὶ συζητοῦν τὰ ζητήματα αὐτὰ μεταξύ των χωρὶς νὰ προσφεύγουν σὲ ὕβρεις ἢ καταδιώξεις καὶ πῶς διατηροῦν τὴν συζήτησιν πάνω σὲ ἕνα πεδίο πολιτισμένο καὶ ἀξιοπρεπές.

Ἂς μὴ νομισθῇ ὅμως ὅτι ὁ Καπίλα εἶναι ὑλιστής, ἀντίθετα εἶναι ἰδεαλιστὴς καὶ πνευματόδοξος, ἀλλὰ κατὰ τὸν δικό του τρόπο. Παραδέχεται τὴν ὕπαρξι ἀθανάτου πνεύματος στὸν ἄνθρωπο τὸ ὁποῖον εἶναι ἐκτὸς γεννήσεως καὶ θανάτου.

Ἡ διανόησις εἶναι θνητή, λέγει ὁ Καπίλα, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα ὄχι. Ἐκεῖνο ποὺ εἶναι προσδεδεμένο στὴν ὕλη καὶ στὸ σῶμα πεθαίνει καὶ γεννᾶται ξανὰ γιὰ νὰ πεθάνη ἐκ νέου· εἶναι τὸ ἀτομικὸ ἐγώ. Ἔτσι ὁ Καπίλα, ποὺ μπορεῖ νὰ ἀμφιβάλη γιὰ τὸ πᾶν, οὔτε γιὰ μιὰ στιγμὴ θέτει σὲ ἀμφιβολία τὴ θεωρία τῆς μετενσαρκώσεως. Ὅπως ἡ πλειοψηφία τῶν Ἰνδῶν στοχαστῶν θεωρεῖ ὅτι ἡ ζωὴ εἶναι ἕνα πολὺ ἀμφίβολο ἀγαθό. Σπάνιες, λέγει, εἶναι ἡ μέρες τῆς χαρᾶς, συχνότερες ἡ μέρες τῆς λυπης, ἡ μοῖρα μοιάζει μὲ ξέχειλο ποταμό, ἡ νεότης σὰν τὶς καταρρέουσες ὄχθες τοῦ πλημμυρισμένου ποταμοῦ, ἡ ζωὴ σὰν ἕνα δένδρο ριζωμένο σ' αὐτὴ τὴν ἑτοιμόρροπη ὄχθη.

Ἡ ὀδύνη παράγεται ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι τὸ ἀτομικὸ ἐγὼ καὶ ἡ διάνοια εἶναι ἑνωμένα μὲ τὴν ὕλη συγχωνευμένα στὴν τυφλὴ δύναμι τῆς ἐξελίξεως. Πῶς θὰ διαφύγουμε ἀπ' αὐτὴ τὴν ὀδύνη; Μὲ μόνη τὴν φιλοσοφία, ἀπαντᾶ ὁ φιλόσοφός μας, μόνο μὲ τὴ φιλοσοφία μποροῦμε ν' ἀντιληφθοῦμε ὅτι ὅλες αὐτὲς οἱ ὀδύνες καὶ ὅλες οἱ θλίψεις, ὅτι αὐτὴ ἡ ταραχὴ καὶ αὐτὴ ἡ ἀντιζηλία δὲν εἶναι παρὰ πλάνη, μὴ πραγματικὴ φαντασμαγορία τῆς ζωῆς καὶ τοῦ χρόνου.

Ἡ ὑποδούλωσίς μας προέρχεται ἀπὸ τὸ ὅτι δὲν ἐμάθαμε νὰ κάνωμε διάκρισι μεταξὺ τοῦ ἐγὼ ποὺ ὑποφέρει καὶ τοῦ Πνεύματος ποὺ οὐδόλως προσβάλλεται, μεταξὺ τῆς ἐπιφανείας ποὺ ταράσσεται καὶ τοῦ βάθους ποὺ παραμένει ἀκύμαντο καὶ ἀναλλοίωτο.

Τὸ δεύτερο καὶ σπουδαιότερο σύστημα εἶναι ὅπως εἴδαμε ἡ Βεδάντα, ἱδρυτής του ὁ Βαδαρανάνα (200 π.Χ.). Σύμφωνα μὲ τὸ σύστημα αὐτὸ Θεὸς (Βράχμαν) καὶ ψυχὴ (Ἄτμαν) εἶναι ἕνα καὶ τὸ αὐτό. Τὸ σύστημα τελειοποιήθηκε ἀπὸ τὸ μεγαλύτερο φιλόσοφο τῆς Ἰνδίας, τὸν Σανκαρά, ὁ ὁποῖος ἔζησε σὰν ἕνας σοφὸς καὶ ἅγιος. Γεννήθηκε τὸ 788 μ.Χ. καὶ σὲ μιὰ σύντομη ζωὴ 34 χρόνων κατώρθωσε νὰ φθάση στὸ ὑπέρτατο ὕψος τῆς ἀνθρώπινης διανοήσεως. Νεώτατος ἀκόμη διεμοίρασε τὰ ὑπάρχοντά του καὶ ρίχτηκε στὴν ἀσκητικὴ ζωὴ λατρεύοντας μὲ ὅλη του τὴν ἁπλότητα τοὺς Θεοὺς τοῦ Ἰνδικοῦ Πανθέου τέλεια ἀπορροφημένος στὴν ἐκστατικὴ θεώρησι τοῦ ΒΡΑΧΜΑΝ. Οἱ Δυτικοὶ φιλόσοφοι τὸν συγκρίνουν μὲ τὸν Ἅγιο Θωμᾶ τὸν Ἀκουινάτο καὶ τὸν Κάντ.

Ὁ Σανκαρὰ πρῶτα ἀποδέχεται ἀνεπιφύλακτα τὴν αὐθεντικότητα τῶν ἱερῶν Γραφῶν τῆς χώρας του καὶ τοὺς ἀναγνωρίζει τὸν χαρακτῆρα ἔργων ἐξ ἀποκαλύψεως καὶ ἔπειτα ἀρχίζει τὴν ἔρευνα γιὰ νὰ ἀνακαλύψη στὴν πρᾶξι καὶ χάρις στὸ λογικὸ ἀποδείξεις τῆς ἀξίας τῶν Γραφῶν. Ἀλλ' ἀντίθετα ἀπὸ τὸν Ἅγ. Θωμᾶ δὲν πιστεύει ὅτι θὰ μπορέση νὰ φέρη σὲ πέρας τὸ ἔργο του μὲ μόνη τὴ βοήθεια τοῦ λογικοῦ. Διερωτᾶται ἀντίθετα ἂν δὲν ἔχωμε ὑπερεκτιμήσει τὴ δύναμι καὶ τὸ ρόλο τῆς λογικῆς. Δὲν ἔχομεν ἀνάγκη λογικῆς, λέγει ὁ Σανκαρά, ἀλλὰ ὀξύτητος πνεύματος, αὐτῆς δηλ. τῆς ἱκανότητος ποὺ θὰ μᾶς ἐπιτρέπει νὰ συλλάβωμε μὲ τὴν πρώτη ματιὰ τὸ οὐσιῶδες στὸ κατάλληλο, τὸ αἰώνιο στὸ πρόσκαιρο καὶ νὰ συμπεράνουμε τὸ ὅλον ἀπὸ τὸ μέρος, αὐτὴ εἶναι ἡ κυριώτερη ἰδιότης ποὺ πρέπει νὰ κατέχη ὁ φιλόσοφος. Ἡ δεύτερη ἰδιότης ποὺ εἶναι ἀπαραίτητη, εἶναι μία ἱκανότης παρατηρήσεως, ἔρευνας καὶ σκέψεως μὲ μοναδικὸ σκοπὸ τὴν κατανόησι καὶ ὄχι τὴν ἀπόκτησι πλούτου ἢ δυνάμεως. Πρέπει τὸ πνεῦμα νὰ στέκη ἔξω ἀπὸ κάθε ἐρεθισμό, νὰ εἶναι ἀπηλλαγμένο ἀπὸ κάθε πρόληψι καὶ νὰ μὴ ἀποβλέπη στοὺς καρποὺς τῶν ἔργων. Τρίτον, ὁ φιλόσοφος πρέπει ν' ἀποκτήση κυριαρχίαν ἐπὶ τοῦ ἑαυτοῦ του, ὑπομονὴ καὶ ἠρεμία, ὀφείλει νὰ ἵσταται ὑπεράνω ἀπὸ τὰ ὑλικὰ συμφέροντα καὶ ἀπὸ τοὺς πειρασμοὺς τοῦ φυσικοῦ κόσμου. Πρέπει, τέλος, νὰ κατακαίεται στὸ βάθος τῆς ψυχῆς ἀπὸ μιὰ ζωηρὴ ἐπιθυμία ἀπελευθερώσεως ἀπὸ τὴν ἄγνοια ποὺ

τὸν περιβάλλει καὶ νὰ παύση νὰ ἔχη συνείδησιν ἑνὸς χωριστοῦ ἐγώ, οὕτως ὥστε νὰ μπορέση νὰ ἐκμηδενισθῆ μὲ ἡδονὴ ἐν τῷ Βράχμα τῆς ὁλοκληρωτικῆς γνώσεως καὶ τῆς ἀπείρου ἑνότητος.

Ὁ κόσμος βέβαια ὑπάρχει ἀλλὰ εἶναι Μάγια, δὲν εἶναι πλάνη. ἀλλὰ φαινόμενον, ἕνα φαινόμενο δημιουργημένο κατὰ ἕνα μεγάλο μέρος ἀπο τὴ σκέψη μας. Ἡ ἀνικανότης μας τοῦ ν' ἀντιληφθοῦμε τὰ πράγματα ἄλλως παρὰ μόνον διὸ μέσου τῆς ἐννοίας τοῦ διαστήματος καὶ τοῦ χρόνου, ἢ νὰ τὰ σκεφθοῦμε ἄλλως παρὰ σὲ συνάρτησι μὲ τὴν αἰτιότητα καὶ τὴν ἀλληλεγγύη εἶναι μία ἀνεπάρκεια ποὺ φέρομε ἀπὸ τὴ γέννησί μας, μιὰ Ἀβιντία ἢ ἄγνοια ποὺ εἶναι στενὰ δεμένη στὸ τρόπο τῆς ἀντιλήψεώς μας, μιὰ ἄγνοια στὴν ὁποία ὑπόκειται κάθε ζωντανὸ ὂν ἀπὸ αὐτὸ τοῦτο τὸ νόμο τῆς κληρονομικότητας.

Μάγια καὶ Ἀβιντία εἶναι ὑποκειμενικὲς καὶ ἀντικειμενικὲς ὄψεις τῆς μεγάλης πλάνης ποὺ κάνει τὴν διάνοια νὰ πιστεύη ὅτι γνωρίζει τὸ πραγματικόν.

Χάρις στὴ Μάγια καὶ Ἀβιντία, χάρις στὴν ἔμφυτη ἄγνοιά μας τὰ ἀντικείμενα μᾶς ἐμφανίζονται πολλαπλᾶ καὶ μεταβλητά. Στὴν πραγματικότητα ἕνα μοναδικὸ ὂν ὑπάρχει καὶ ἡ μεταβολὴ δὲν εἶναι παρὰ τὸ ὄνομα ποὺ δίδομε στὶς ἐπιφανειακὲς κυμάνσεις τῆς μορφῆς. Πίσω ἀπὸ τὴν Μάγια ἢ τὸν πέπλο τῶν μεταβαλλομένων πραγμάτων βρίσκεται ἡ μόνη παγκόσμια πραγματικότης, ὁ Βράχμαν ποὺ μποροῦμε νὰ φθάσωμε ὄχι διὰ τῆς αἰσθήσεως ἢ τῆς διάνοιας, ἀλλὰ ἀποκλειστικὰ καὶ μόνο διὰ τῆς ἐνδοσκοπήσεως καὶ τῆς διαισθήσεως ἑνὸς πνεύματος εἰδικὰ ἐξησκημένου.

Αὐτὴ ἡ φυσικὴ συσκότισις τῶν αἰσθήσεων καὶ τῆς διανοίας ἀπὸ τὰ ὄργανα καὶ τὶς μορφὲς τῶν αἰσθήσεων καὶ τῆς γνώσεως μας ἐμποδίζει ἐπίσης ν' ἀντιληφθοῦμε τὴ μοναδικὴ καὶ ἀναλλοίωτη ψυχὴ ποὺ κρύβεται πίσω ἀπὸ ὅλες τὶς ψυχὲς καὶ ὅλες τὶς ἀτομικὲς διάνοιες.

Τὰ διακεκριμένα ἐγώ, ποὺ εἶναι ὁρατὰ στὴν ἀντίληψι καὶ τὴ σκέψι, εἶναι ἐξ ἴσου μὴ πραγματικά, ὅπως καὶ ἡ φαντασμαγορία τοῦ διαστήματος καὶ τοῦ χρόνου.

Οἱ ἀτομικὲς διαφορὲς καὶ οἱ διακεκριμένες προσωπικότητες εἶναι συναρτημένες στὸ σῶμα καὶ στὴν ὕλη, ἀνήκουν στὸν καλειδοσκοπικὸ κόσμο τῆς ἀλλαγῆς. Αὐτὰ τὰ καθαρῶς φαινομενικὰ ἐγὼ θὰ παρέλθουν κατὸ τὸν ἴδιο χρόνο ποὺ θὰ παρέρχωνται καὶ οἱ ὑλικὲς συνθῆκες, τῶν ὁποίων ἀποτελοῦν μέρος. Ἀλλὰ ἡ βαθύτερη ζωὴ ποὺ αἰσθανόμεθα μέσα μας ὅταν ξεχνοῦμε τὸ διάστημα καὶ τὸ χρόνο, τὴν αἰτία καὶ τὴν ἀλλαγή, εἶναι αὐτὴ αὕτη ἡ οὐσία καὶ ἡ πραγματικότης ἡμῶν, αὐτὸ τὸ Ἄτμαν ποὺ μεριζόμεθα μὲ ὅλα τὰ ἄλλα ἐγὼ καὶ ποὺ ἀδιαίρετον καὶ πανταχοῦ παρὸν εἶναι ταὐτόσημο μὲ τὸν Βράχμαν.

Γιατί τοῦ Καιροῦ τὰ πόδια εἶναι τόσο γρήγορα καὶ τὰ δικά μας τόσο ἀργά;

ΚΕΡΑΥΝΟΣ: ΤΟ ΔΥΣΝΟΗΤΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΤΗΣ ΦΥΣΕΩΣ

Ὑπὸ Peter E. Viemeister

ΑΚΡΙΒΩΣ αὐτὴ τὴ στιγμὴ 1800 θύελλες λυσσομανοῦν πάνω ἀπὸ τὸ πρόσωπο τῆς γῆς, ρίχνοντας ἄγρια ἀστραπόβροντα πρὸς τὸ ἔδαφος. Σχεδὸν ἀπὸ τότε ποὺ ἄρχισε ὁ κόσμος ἔχομε τέτοιες θύελλες καὶ ὅμως ὁ κεραυνὸς εἶναι ἴσως τὸ πιὸ δυσνόητον φυσικὸν φαινόμενον.

Εἶναι τόσο δυνατὸς ποὺ μπορεῖ νὰ σκάβη βαθειὲς τρύπες ἢ νὰ διχοτομῆ πελώρια δένδρα καὶ νὰ τινάζη ὄγκους σὲ ἀπόστασι ἑκατοντάδων ποδῶν. Ὡστόσο ποτὲ δὲν ἐκδηλώνεται ὁλόκληρη ἡ τρομερὴ ἐνέργεια τοῦ κεραυνοῦ, διότι τὸ πλεῖστον τῆς ἐνεργείας αὐτῆς διασκορπίζεται στὸν ἀέρα. Περίπου τὰ 7 ἑκατοστὰ τῆς ἐνεργείας διαλύονται ὑπὸ μορφὴν θερμότητος, πρᾶγμα ποὺ ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα νὰ ὑψώνεται ἡ θερμοκρασία στὸ πέρασμα τοῦ κεραυνοῦ μέχρι 15.000 βαθμῶν Κελσίου.

Ἡ βροντὴ ποὺ ἀκούγεται εἶναι ἀποτέλεσμα ἐκρήξεως ποὺ συμβαίνει κατὰ τὴν διαδρομὴ τῆς «διόδου» τοῦ κεραυνοῦ. Τὸ φορτίον τῶν ἠλεκτρονίων ἰονίζει καὶ θερμαίνει

'Απὸ τὸ Science Digest

τὸν ἀέρα μὲ ξαφνικὴ βιαιότητα. Ἡ ἀπότομη ὕψωσις θερμοκρασίας καὶ πιέσεως προκαλεῖ ἄμεση ἐξάπλωσι τοῦ ἀέρος. Ὁ ἀέρας γύρω ἀπὸ τὴν δίοδο ἐπεκτείνεται ἀκτινωτὰ πρὸς ὅλες τὶς διευθύνσεις γρηγορότερα ἀπὸ τὴν ταχύτητα τοῦ ἤχου καὶ αὐτὴ ἡ ἀπότομη ἐξάπλωσις τοῦ ἀέρος μοιάζει μὲ τὴν ἐξάπλωσι ἀερίων μιᾶς ἐκρήξεως. Καθὼς ὠθεῖται πρὸς τὰ πλάγια καὶ τίθεται σὲ κίνησι ὁ ἀέρας, προκαλεῖ ἠχητικὰ κύματα. Ἡ τιμὴ τῆς ἐξαπλώσεως τοῦ ἀέρος, ἐπομένως καὶ τῆς ἐντάσεως τοῦ κεραυνοῦ ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ποικιλία τῶν κυμάτων στὴν δίοδο τῆς θυέλλης.

Ὁ μεγαλύτερος ἦχος προκαλεῖται σ' κείνη τὴ θέσι ὅπου εἶναι μεγαλύτερη ἡ μεταβολὴ κύματος. Ἀλλὰ ἐπειδὴ ἡ κροῦσις τοῦ κεραυνοῦ ἀναπτύσσεται μὲ ταχύτητα 61.400 μιλίων τὸ δευτερόλεπτο, μποροῦμε νὰ ποῦμε ὅτι ὁ κεραυνὸς γεννᾶται σχεδὸν ταυτοχρόνως σ' ὅλη τὴν ἔκτασι τῆς διόδου του.

Ἡ βροντὴ τοῦ κεραυνοῦ ὀφείλεται ἐν μέρει στὴν ποικίλλουσα ἀπόστασι μεταξὺ τοῦ ἀκροατοῦ καὶ τὶς διαφορετικὲς θέσεις τῆς κρούσεως τοῦ κεραυνοῦ.

Ἡ ταχύτης τοῦ ἤχου εἶναι συνήθως 1090 πόδια τὸ δευτερόλεπτο. Ἐὰν συνέβαινε ἔκρηξις κεραυνοῦ σὲ νέφωσι ὕψους 5.000 ποδῶν καὶ σὲ κατακόρυφη ἀπόστασι ὀλίγων ποδῶν ἀπὸ σᾶς, θὰ ἀκούατε σχεδὸν ἀμέσως τὸν κεραυνὸ τοῦ ἀκραίου σημείου τῆς κρούσεως καὶ ἔπειτα, προοδευτικῶς βραδύτερα, θὰ ἀκούατε τὸν θόρυβο ἀπὸ τ' ἄλλα τμήματα τῆς κρούσεως, μέχρις ὅτου, γιὰ νὰ ἀκούσετε τὸν θόρυβο τοῦ τελευταίου τμήματος, τοῦ ὕψους 5.000 ποδῶν, ἀπὸ τὸ ὁποῖο καὶ προῆλθε ὁ κεραυνός, θὰ εἶχαν περάσει σχεδὸν πέντε δευτερόλεπτα. Ἐὰν ὅμως ἡ δίοδος τῆς κρούσεως τοῦ κεραυνοῦ εἶναι περιστροφική, τότε ὁ ἦχος θὰ ἔφθανε στὰ αὐτιά σας μὲ ακανόνιστη ἔντασι.

Τυπικά, κατὰ τὴν ἔκρηξι προκαλεῖται ἀστραπὴ καὶ ὕστερα ἡ βροντή, ἡ ὁποία ὅμως ἀκούγεται ἀρχικὰ μὲν σὰν ἕνας βαρὺς κρότος καὶ ἔπειτα σὰν ἕνας ἐλαττούμενος θόρυβος. Ἐὰν συμβῇ ἕνα ἀστραπόβροντο ἀπὸ σύννεφο πάνω ἀπὸ τὸ κεφάλι σας, ποὺ ὅμως θὰ χτυποῦσε τὸ ἔδαφος σὲ ἀπόστασι αἰσθητὰ μακρύτερη ἀπὸ σᾶς, τότε μπορεῖ νὰ μὴν ἀκούσετε πρῶτα τὸν βαρὺν ἦχον.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὶς διαφορὲς ἀποστάσεως ἀνάμεσα στὸν κεραυνὸ καὶ σὲ σᾶς καὶ τὶς διαφορὲς κυρτότητος τῆς διαδρομῆς, ἕνας ἄλλος παράγων ποὺ προκαλεῖ τὸ «μουρμούρισμα» τοῦ κεραυνοῦ εἶναι ἡ ἀντήχησις σὲ σύννεφα, λόφους καὶ κτίρια. Τὸ μουρμούρισμα προκαλεῖται ἐπίσης ἀπὸ διαδοχικὲς ἐκτονώσεις ἢ ἄλλες ἀστραπὲς μέσα στὰ σύννεφα.

Ἡ διαφορὰ μεταξὺ τῆς ταχύτητος ἤχου καὶ φωτὸς μᾶς προσφέρει ἕνα βολικὸ τρόπο νὰ ποῦμε πόσο μακρυὰ ἦταν ὁ κεραυνός. Τὸ φῶς κινεῖται μὲ ταχύτητα 186.000 μιλίων τὸ δευτερόλεπτο. Ἀπὸ πρακτικὴ ἄποψι τὸ φῶς φθάνει σὲ μᾶς σχεδὸν ἀκαριαίως. Ἐπειδὴ ὅμως ὁ ἦχος κινεῖται μόνον μὲ 1090 πόδια τὸ δευτερόλεπτο ἢ περίπου ἕνα μίλι στὰ πέντε δευτερόλεπτα, μποροῦμε νὰ καθορίσουμε πόσο μακρυὰ ἦταν ὁ κεραυνὸς λογαριάζοντας τὰ δευτερόλεπτα μεταξὺ τοῦ χρόνου ποὺ εἴδαμε τὴν ἀστραπὴ καὶ τοῦ χρόνου ποὺ ἀκούσαμε τὴ βροντή. Ὑπολογίζομε γιὰ κάθε πέντε δευτερόλεπτα ἕνα μίλι.

Φυσικὰ μπορεῖ νὰ συμβοῦν λάθη σ' αὐτὸν τὸν ὑπολογισμό. Ἐὰν ἡ ἔκρηξις συνέβη σὲ σύννεφο κατ' εὐθεῖαν ἐπάνω μας, θὰ ἔχωμεν ἀκούσει πρῶτα τὸ τελευταῖο της μέρος.

Ὁ κεραυνὸς μπορεῖ ν' ἀκουσθῇ εὔκολα ἀπὸ ἀπόστασι ἑπτὰ μιλίων, μερικὲς φορὲς καὶ ἀπὸ 15 ἢ 18 μιλίων, ἐὰν συντρέχουν καλὲς τοπογραφικὲς συνθῆκες. Ἀπὸ μεγαλύτερη ἀπόστασι ἀκούεται σπάνια.

Ἔχει συμβῇ νὰ φανοῦν ἀστρα-

πὲς χωρὶς ν' ἀκουσθῆ καμμία βροντή. Τὸν Ἀπρίλιο τοῦ 1885, σὲ διάρκεια 20 λεπτῶν, φάνηκαν πέντε λαμπρὲς ἀστραπὲς νὰ χτυποῦν τὸ ὕψους 555 ποδῶν Μνημεῖο Οὐάσιγκτων χωρὶς νὰ γίνη αἰσθητὸς κανένας ἦχος, ἐνῶ κατὰ τὴν διάρκεια τῆς ἴδιας θύελλας ἄλλες ἀστραπὲς εἶχαν σὰν ἐπακόλουθο δυνατὲς βροντές.

Πιθανὴ ἐξήγησις τῆς ἐλλείψεως βροντῆς εἶναι ὅτι ἡ κροῦσις τοῦ κεραυνοῦ ἦταν χαμηλοῦ ρεύματος, μακρᾶς διαρκείας καὶ ἐζέστανε τὸν ἀέρα τόσο ἀργὰ ὥστε ἡ θέρμανσις δὲν ἔφθασε σὲ ἐκρηκτικότητα.

Σ' ἄλλες περιπτώσεις ἀκούσθηκε βροντὴ χωρὶς νὰ θεαθῆ ἀστραπή. Σ' ἕνα Σοβιετικὸ μετεωρολογικὸ περιοδικὸ ὁ Α. Ζαμόρσκι ἀνέφερε ὅτι μιὰ νύχτα τοῦ Ἰουλίου 1954, κοντὰ στὸ Λένινγκραδ, ἄκουσε μιὰ ἐκκωφαντικὴ βροντὴ σὲ διαυγῆ οὐρανο, χωρὶς νὰ ἰδῆ καθόλου ἀστραπή.

Γιατί ὁ κεραυνὸς προκαλεῖ φῶς; Ἡ προέλευσις τοῦ φωτὸς ἐξακολουθεῖ νὰ προκαλῆ πολλὲς συζητήσεις, ἀλλὰ τὸ φῶς τοῦ κεραυνοῦ πιστεύεται ὅτι τὸ προκαλεῖ μᾶλλον ὁ ἰονισμός, παρὰ ἡ θέρμανσις. Ὅταν σὲ ἕναν ὑάλινον σωλῆνα μὲ ἀέριον Νέον ὑπὸ χαμηλὴν πίεσιν προκαλέσουμε ἰονισμὸν μὲ ἠλεκτρισμὸ ὑψηλοῦ βολτάζ, μὲ τὴν βοήθεια μετασχηματιστοῦ, προκαλεῖται φῶς. Ὅταν τὸ ἀέριον ἰονίζεται, τὰ ἀτομικὰ μόρια καὶ ἄτομα διαταράσσονται. Τὸ ἠλεκτρόνιον μπορεῖ νὰ κινηθῆ ἀπὸ ἕνα κέλυφος σὲ ἄλλο μέσα στὸ ἄτομον μὲ ἀποτέλεσμα μεταβολὴ ἐνεργείας. Ὅταν ὁ ἀέρας ἰονίζεται ἀπὸ τὶς κρούσεις τοῦ κεραυνοῦ, μερικὰ ἀπὸ τὰ ἰόντα ὑφίστανται ἐνεργειακὲς μεταβολὲς καθὼς ἐπέρχεται ἡ ἀναπροσαρμογὴ ἠλεκτρονίων καὶ ἀτόμων. Ἡ ἐνέργεια ἀπορροφᾶται ὅταν τὸ ἠλεκτρόνιο κινεῖται μακρυὰ ἀπὸ τὸν πυρῆνα τοῦ ἀτόμου. Ὅταν ἐπαναλαμβάνονται οἱ διαταρακτικὲς δυνάμεις τὸ ἠλεκτρόνιον μπορεῖ νὰ πηδήση πρὸς τὸ ἐπίπεδο τῆς λιγώτερης ἐνέργειας καὶ νὰ ἐλκύση ἐνέργεια στὴν κίνησί του. Ἡ γενικῶς παραδεδεγμένη θεωρία τῆς παραγωγῆς φωτὸς ἀπὸ τὸν κεραυνὸ εἶναι ὅτι ἡ ἀνασύνδεσις τῶν ἰόντων στὴν ἀρχικὴ ἀδιατάρακτη θέσι τους προκαλεῖ ἐνέργεια ἀρκετὴ γιὰ τὴν παραγωγὴ φωτονίων —δηλαδή, φωτός.

Οἱ κεραυνοὶ εἶναι τόσο διαφορετικοὶ ὥστε μπορεῖ νὰ πῆ κανεὶς ὅτι δὲν ὑπάρχουνε οὔτε δύο ὅμοιοι. Ὡστόσο ὁ κοινότερος τύπος εἶναι ὁ ρ α β δ ω τ ὸ ς κεραυνός. Καμμιὰ φορὰ μοιάζει μὲ ποτάμι ποὺ ξεχύνεται σὲ ρυάκια. Ἄλλοτε συμβαίνει δύο κλάδοι κεραυνοῦ νὰ φθάσουνε ταυτόχρονα στὸ ἔδαφος, ὁπότε δημιουργεῖται, καθὼς λέει ὁ λαός, ὁ δ ι χ α λ ω τ ὸ ς κεραυνός. Ἕνα ἄλλο εἶδος κεραυνοῦ εἶναι ὁ τ α ι ν ι ω τ ό ς. Χρησιμοποιοῦμε τὸν ὅρο αὐτὸν γιὰ παραλλαγὴ τῶν ραβδωτῶν κεραυνῶν. Ὑπάρχει ἀκόμα ὁ ἁ λ υ σ ι δ ω τ ὸ ς κεραυνὸς ποὺ ξεκινάει σὰν συνεχὴς ραβδωτός, ἀλλὰ μοιάζει νὰ διαλύεται σὲ μικρὰ λαμπερὰ σφαιρίδια.

Ὁ συγγραφεὺς τοῦ παρόντος ἄρθρου εἶδε αὐτὸ τὸ φαινόμενον τὸ 1952 πάνω ἀπὸ τὸ Ὀχάιο κατὰ τὴν διάρκεια ἀεροπορικῆς πτήσεως μέσα σὲ καταιγίδα, ὅταν μία ἐντελῶς ὁριζόντια κροῦσις δύο σύννεφων ἔμοιαζε σὰν νὰ εἶχε ἐξαπολύσει μιὰ σειρὰ ἀπὸ περισσότερο ἢ λιγώτερο ἀπέχουσες μεταξύ των σανίδες φωτός. Πιθανὸν αὐτὸ τὸ φαινόμενον νὰ εἶναι ἐν μέρει ὀπτικόν. Ὑπάρχει ἐπίσης ὁ κεραυνὸς θ ε ρ μ ό τ η τ ο ς. Εἶναι ἁπλῶς ἕνας κεραυνὸς ποὺ ἔπεσε πολὺ μακρυὰ ὥστε δὲν ἀκούεται ἡ βροντή του, οὔτε εἶναι θεατὴ ἡ ἀστραπή του. Τὸ φῶς μιᾶς κανονικῆς ἀστραπῆς μπορεῖ νὰ ἀντανακλασθῆ ἢ νὰ διαχυθῆ ἀπὸ σύννεφα καὶ ἔτσι νὰ δώση τὴν ἐντύπωσι μιᾶς ἐκτεταμένης περιοχῆς φωτισμένης. Αὐτοῦ τοῦ εἴδους οἱ κεραυνοὶ συνήθως συμβαίνουν μακρυὰ

στὸ τέλος τοῦ ὁρίζοντος. Εἶναι σιωπηλοὶ ἐπειδὴ πέφτουν πολὺ μακρυά. Υπάρχουν ἀκόμη κεραυνοὶ που οι αστραπες τους καλύπτονται ἀπο τα σύννεφα, αλλα το φῶς τους ξεχύνεται στον ορίζοντα και προκαλεῖ αυτὸ ποὺ λέγεται «σινδόνη» κεραυνοῦ.

Μολονότι δεν ξέρουμε πολλα πραγματα για την ηλεκτρικη λειτουργία στην κεφαλη τοῦ κεραυνοῦ, ειναι πιθανον πολλα μικρα ρευματα κινουμενα σε ευρεῖες περιοχες μιᾶς νεφωσεως να προκαλέσουν φῶς χωρὶς ἦχο. Ο πιο αμφισβητουμενος κεραυνος ειναι ὁ σ φ α ι ρ ι κ ο ς. Μερικοι ἐπιστημονες καθόλου δεν πιστευουν στην ὑπαρξί του. Γενικα περιγραφεται σαν μια φωτεινη σφαιρα— με διαχυμανσεις φωτος ἀπὸ το κοκκινο στὸ πορτοκαλί, κιτρινο, γαλανο ἢ λευκο — που μπορει να εχη μεχρι 20 ιντσες διαμετρο. Φαινεται σαν να γλυστραη πανω σ᾽ ἕνα δενδρο ἢ να πλανᾶται στον οὐρανο. Μερικοι λενε πως ειδανε τέτοιους κεραυνους σφαιρικους να χανωνται ηρεμα η να διαλυωνται μ᾽ ἕνα υποκωφο κτυπημα. Υποτιθεται οτι ἕνας τετοιος σφαιρικος κεραυνος διαρκεῖ απο μερικα δευτερόλεπτα ἕως μερικὰ λεπτα.

Οἱ περισσοτερες ἀπο τις δημοσιευμενες ἐκθέσεις δεν περιεχουν ἱκανοποιητικες πληροφορίες. Ὁ Γ. Χαμφρεϋς, συσιοδίφης τοῦ Ἀμερικανικοῦ Μετεωρολογικοῦ Γραφείου συνεκεντρωσε στοιχεῖα 280 περιπτωσεων και συνεπέρανε το 1936 ὅτι ουτε μια μοναδικὴ περιπτωσις κεραυνοῦ δεν ἐσημειώθη με τὴν μορφὴ φωτεινῆς «σφαιρας». Στον συγγραφεα τοῦ παροντος αρθρου ἐπισης δὲν ετυχε ποτε νὰ ἰδῆ φωτεινη σφαιρα, ἕνας φιλος του ὅμως βεβαιωνει οτι εἶδε. Ὁ κ. Ἐ. Μαρκους, διπλωματοῦχος μηχανικος, ἀναφερει ὅτι ειδε μιὰ τετοια σφαῖρα το καλοκαιρι τοῦ 1943. Ἦταν μιὰ πολὺ υγρὴ ημέρα και ὁ κεραυνος επεσε κατα τας 5 το ἀπογευμα, την ωρα που επαιρνε ενα ντούς. Ἄκουσε τον κεραυνο, ανοιξε το παραθυρο και ειδε μια ἀστραφτερὴ σφαιρα, διαμετρου 12 ἕως 18 ιντσῶν, να ἐπιπλεη σχεδον στον ὁριζοντα και να κατέρχεται προς αὐτον, κινουμενη με ταχυτητα λεπτῆς χορδης. Καθως ἡ σφαῖρα ἐκεινη προσπερασε δεν ενοιωσε θερμότητα ἀλλα ἀντεληφθη ὀσμὴ ὀζονιου. Τελικα η σφαῖρα χαθηκε χωρὶς κανενα θορυβο. Ὁ παρατηρητης, εμπειρος μηχανικός, με γνωστη αντικειμενικοτητα ἀπο αλλες παρατηρήσεις του, πιστεύει ὁτι δεν ἔπεσε θῦμα οπτικῆς πλανης. Ἐξ αλλου, ἐκτος ἀπο τὴν ὁρασί του εἶναι και το θεμα τῆς ὀσφρήσεως. Μερικοι ἐπιστημονες, ἀπο ἐκεινους που δεν θεωροῦν τον σφαιρικὸ κεραυνὸ ὡς αὐταπάτη, προσπαθησαν να ἐξηγήσουν τὴν προελευσι του. Ὁ Τ. Αλυμπον διετυπωσε την υπόθεσι ὁτι ἡ καθοδικὴ κινησις τῆς κρουσεως τοῦ κεραυνοῦ συναντᾶται με ρεῦμα ἀνερχόμενον ἀπο τὸ ἔδαφος και ἡ συναντησις αὐτὴ διδει εις τον κεραυνο το σφαιρικὸ σχῆμα. Αλλοι φρονοῦν ὁτι ο σφαιρικος κεραυνος ειναι ἕνα αθροισμα ἀνασυνδεομενων ἱοντων καὶ ἠλεκτρονιων που η λαμπρότης του ἐξαρτᾶται απο τον βαθμο τῆς ἀνασυνδέσεως.

ΥΑΚΙΝΘΙΑ

Λακεδαιμονική ἑορτή
Προελληνικῆς προελεύσεως

'Υπὸ Γ. Δ. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΥ

'Από τὰ «Λακωνικὰ» τοῦ Παυσανία, περιηγηθέντος καὶ την Λακωνία περὶ τὸ 160 μ.Χ., πληροφορούμεθα τὰς μυθολογικὰς παραδόσεις τῶν ἐντοπίων περὶ τοῦ τροπου συνοικισμοῦ τῆς Λακεδαίμονος, αλλὰ καὶ περὶ τῆς τοπικῆς εἰς 'Αμύκλας ἀρχαιοτάτης ἑορτῆς καὶ λατρείας, τῆς καλουμένης «Ὑακίνθια». Εἰς τὴν πρώτην παραγραφον τοῦ ἔργου του αναφέρει ὁ περιηγητὴς ὅτι οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐθεώρουν ὡς πρῶτον βασιλέα τῆς περιοχῆς των τὸν Λέλεγα, ὅστις ἦτο γηγενὴς καὶ ὅτι ἐξ αὐτοῦ ὠνομάσθησαν ὅλοι οἱ κάτοικοι Λέλεγες. Ὅτι υἱὸς καὶ διάδοχος τούτου ὑπῆρξεν ὁ Μύλης, ὅστις ἐφεῦρε τὸν τρόπον ἀλέσεως τῶν σιτηρῶν διὰ μύλων καὶ ἡ περιοχὴ ἐκλήθη «'Αλεσία», περιλαμβάνουσα τὸν χῶρον μεταξὺ 'Αμυκλῶν καὶ τῶν μεγάλων πηγῶν τοῦ Ταυγέτου, τῶν ὁποίων ἡ περιοχὴ ἐκλήθη «Βρυσέαι», λειτουργοῦν δὲ ἀκόμη ἐκεῖ μῦλοι. Θυγάτηρ του δὲ ἡ Θεράπνη, ἐξ ἧς ὠνομάσθη ἡ πρὸς ἀνατολὰς τοῦ Εὐρώτα περιοχή, ὅπου ὑπῆρχεν ἡ προιστορικὴ Σπάρτη καὶ οἱ λόφοι οἱ καλούμενοι «Μενελάϊοι», διότι ἐκεῖ ὑπάρχει τέμενος, ἴσως καὶ τάφος, τοῦ Μενελαου καὶ τῆς Ἑλένης. Ὅτι υἱὸς τοῦ Μύλητος ἦτο ὁ Εὐρώτας ὁ ὁποῖος κατὰ τὴν βασιλείαν του ἤνοιξε διώρυγα μὲ τὴν ὁποίαν κατηύθυνε τὰ λιμνάζοντα νερὰ πρὸς τὴν θάλασσον καὶ κατόπιν ἥνωσε τὴν διώρυγα με τὸν ποταμόν, ὅστις ἔκτοτε ὠνομάσθη Εὐρώτας καὶ ὅστις καὶ μεχρι σημερον ἐξακολουθεῖ νὰ κάμνη τὸν διορυγμὸν εἰς τοὺς πρὸ τῆς καθοδου του πρὸς τὴν θάλασσαν βραχους. Ὅτι ὁ Εὐρώτας δὲν εἶχεν αρρενα τέκνα καὶ διὰ τοῦτο ἀφῆκε τὴν βασιλείαν εις τὸν σύζυγον τῆς κόρης του Σπάρτης, Λακεδαίμονα, υἱον τοῦ Διὸς καὶ τῆς Ταυγέτης (ἐξ ἧς εἶχε λάβει τὸ ὄνομα καὶ τὸ ὄρος). Οὗτος μόλις ἀνέλαβε τὴν ἐξουσίαν μετωνόμασε ὅλην τὴν χώραν εἰς Λακεδαίμονα καὶ τοὺς κατοίκους εἰς «Λακεδαιμονίους», ἔκτισε δὲ πόλιν εἰς τὴν ὁποίαν ἔδωκε τὸ ὄνομα τῆς συζύγου του Σπάρτης,, (ἐννοεῖ την ἐπὶ τῶν Μενελαίων προμυκηναικὴν Σπάρτην). Ὅτι ὁ υἱὸς καὶ διάδοχος τοῦ Λακεδαίμονος, ὁ 'Αμύκλας, ἔκτισε πόλιν κατὰ τὴν δυτικὴν πλευρὰν τοῦ Εὐρώτα, τὴν ὁποίαν ὠνόμασεν «'Αμύκλας», εἶχε δε ἀποκτήσει ἐκ τῆς Διομήδης, κόρης τοῦ Λαπίθου, ὡραιότατον υἱὸν τὸν Ὑάκινθον, ὅστις, ἀπέθανε νεώτατος καὶ ζῶντος ἀκόμη τοῦ πατρός, δι' ὅ ὑπάρχει ἐκεῖ εἰς τὰς 'Αμύκλας «μνῆμα» αὐτοῦ ὑπὸ τὸ ἄγαλμα τοῦ 'Απόλλωνος

Κατὰ τὸν Ν. 'Ελευθεριάδην, εἰδικὸν ἀνατολιστήν, ἐκδώσαντα σημαντικὸν βιβλίον «οἱ Προέλληνες», οἱ Λέλεγες, κατήγοντο ἐξ Αἰγύπτου καὶ Λιβύης καὶ ἐκαλοῦντο

οὕτω ὡς «ἀτρόμητοι θαλασσοπόροι, ἢ καὶ πειραταί», ἐγκατεστημένοι ἐν ταῖς νήσοις καὶ ταῖς παραλίαις, ὅπως καὶ οἱ Κᾶρες. Ἐπίσης ὅτι «Πελασγικῆς» προελεύσεως εἶναι αἱ λέξεις Ταΰγετος, Θεράπνη, Εὐρώτας, Λακεδαίμων, Σπάρτη, Ὑάκινθος, κ.λ.π., καὶ ἐδόθησαν ἐκεῖ ὑπὸ τῶν πρὸ ἀμνημονεύτων χρόνων κατοικησάντων Πελασγῶν. Ἐπίσης φαίνεται ἐκ τῶν ἀνωτέρω λέξεων καὶ παραδόσεων ὅτι ἡ εἰς Θεράπνην προμυκηναική Σπάρτη εἶναι παλαιοτέρα τῶν Ἀμυκλῶν, ἥτις ἐδημιουργήθη ἀφοῦ ὁ Εὐρώτας, κατὰ τὴν πάροδον τῶν αἰώνων ἀπεστράγγισε τὰ νεοὰ τοῦ κάμπου, μεταγενεστέρα δὲ τῶν Ἀμυκλῶν εἶναι ἡ Δωρικὴ (καὶ σημερινὴ) Σπάρτη,τῆς ὁποίας ἡ πρὸς ἀνατολάς, πρὸς τὸν Εὐρώταν, συνοικία ἐκαλεῖτο «Λίμναι», σήμερα δὲ καλεῖται «Βάθειες». Ἡ σχέσις τῆς Λακεδαίμονος πρὸς τὴν Λιβύην παραδίδεται καὶ ἐκ τοῦ ὅτι ὁ Παυσανίας (3—18—3) ἀναφέρει ὅτι ὑπῆρχε νοτίως καὶ πλησίον τῆς Δωρικῆς Σπάρτης ἱερὸν τοῦ Ἄμμωνος Διός, καὶ ὅτι οἱ Λακεδαιμόνιοι ἀπὸ παλαιοτάτους χρόνους καὶ περισσότερον ἀπὸ τοὺς ἄλλους Ἕλληνας ἐχρησιμοποίουν τὸ ἐν Λιβύῃ μαντεῖον. Λιβυκὴν ἐπίδρασιν νομίζω ὅτι σημαίνει καὶ τὸ ὅτι ἡ δεξιὰ παραγναθὶς τοῦ κράνους τοῦ φερομένου ὡς παριστῶντος τὸν Λεωνίδαν ἀγάλματος, τοῦ ἐκτεθειμένου εἰς τὸ μουσεῖον Σπάρτης, ἔχει διαμορφωθῆ εἰς κέρατον κριοῦ καὶ εἶναι γνωστὸν ὅτι ὁ Ἄμμων Ζεὺς παρίστατο εἰς Αἴγυπτον καὶ Λιβύην συχνὰ μὲ κεφαλὴν κριοῦ.

Ἀπὸ προμυκηναϊκὰς λοιπὸν ἐπιδράσεις ἐλατρεύετο εἰς τὰς Ἀμύκλας ὁ Ὑάκινθος, ὅπως ἐλατρεύετο εἰς τὴν Αἴγυπτον ὁ Ὄσιρις, εἰς τὴν Φοινίκην ὁ Ἄδωνις, εἰς τὴν Φρυγίαν ὁ Ἄττις κ.λ.π. μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι οὗτος δὲν ἐλατρεύετο τὴν ἄνοιξιν, ἀλλὰ τὸ θέρος, δηλαδὴ κατὰ Ἰούλιον καὶ ἀρχὰς Αὐγούστου (μῆνα ἑκατομβαιῶνα), ὅτε ἐθρήνουν τὴν πρώτην ἡμέραν οἱ πιστοὶ διὰ τὸν θάνατον τοῦ Θεοῦ καὶ ἐθυσίαζαν ἐπὶ τοῦ τάφου του, ἔχαιρον δὲ καὶ ἐχόρευον ἐστεφανωμένοι μὲ κισσοὺς οἱ νέοι τὴν τρίτην ἡμέραν, διὰ τὴν ἀνάστασίν του, διότι ἐθεωρεῖτο ὅτι τὴν τρίτην ἡμέραν ἀνέστη ὁ Θεὸς ὑπὸ τὴν μορφὴν τοῦ ἄνθους Ὑακίνθου. Μετὰ τὴν κάθοδον ὅμως τῶν Δωριέων εἰς Λακεδαίμονα προσετέθη καὶ ἕνα τριαντάπυχον χάλκινον, ὁμοιάζον πρὸς κίονα, ἄγαλμα τοῦ Ἀπόλλωνος, ὄχι καὶ τόσον κομψόν, ὑπὲρ τὸν τάφον τοῦ Ὑακίνθου, ὅπερ ἔφερε εἰς τὴν κεφαλὴν κράνος, εἰς δὲ τὰς χεῖρας λόγχην καὶ τόξον.

Διότι δὲ μετὰ 300 ἔτη ἀπὸ τῆς καθόδου των ἠδυνήθησαν οἱ Δωριεῖς, «λάθρα», νὰ εἰσέλθουν εἰς τὰς Ἀμύκλας, ἐπείσθησαν ὅτι ἔπρεπε διὰ φιλικῆς συμφωνίας νὰ ρυθμίσουν τὰ τῆς διαβιώσεώς των, καὶ ἔκτοτε δημιουργεῖται κοινὴ λατρεία εἰς Ἀμύκλας τοῦ «Προελληνικοῦ» Θεοῦ Ὑακίνθου καὶ τοῦ Δωρικοῦ Ἀπόλλωνος, ὅπως ἐδημιουργήθη κοινὴ πολιτικὴ καὶ στρατιωτικὴ διοίκησις, θεωρηθείσης κατά τινας τῆς πόλεως τῶν Ἀμυκλῶν ὡς πέμπτης κώμης τῆς Σπάρτης μὲ δικαίωμα συμμετοχῆς εἰς τὸ σῶμα τῶν Ἐφόρων.

Ἔκτοτε φαίνεται ὅτι ἐδημιουργήθη ἡ παράδοσις, τὴν ὁποίαν ἀναφέρει ὁ Παυσανίας (3—19—5), καθ' ἣν ὁ Ἀπόλλων ἀθελήτως ἐφόνευσε τὸν Ὑάκινθον, διότι ἐκ ζηλοτυπίας ὁ Ζέφυρος, κατ' ἄλλους δὲ καὶ ο Βορέας, μὴ ἀνεχόμενοι τὴν ἀγάπην τὴν ὁποίαν ἐδείκνυεν ὁ ὡραῖος νέος πρὸς τὸν Θεόν, πνέοντες ἰσχυρῶς ἀπέκλιναν τὸν δίσκον που ἔρριψεν ὁ Ἀπόλλων, παίζων μετὰ τοῦ ἀγαπημένου φίλου του, καὶ τὸν ἐκτύπησε θανατηφόρως εἰς τὴν κεφαλήν. Θρηνῶν ὁ Ἀπόλλων τὸν ἀνέστησε τὴν τρίτην ἡμέραν ἀπὸ τοῦ θανάτου του ὑπὸ τὴν μορφὴν τοῦ ἄνθους Ὑακίνθου, ὅπερ ἐφύτρωσεν ἐκ τοῦ τάφου του. Γράφει ὅμως ὁ Παυσανίας ὅτι πιθανὸν ὁ τρόπος τοῦ θανάτου νὰ εἶναι διαφορετικός, ἀπὸ τὸν παραδιδόμενον, ἀλλ' ὅς τὰ νομίζωμεν ὅπως λέγονται, «δοκεῖτο δὲ ἢ λέγεται».

Τοιουτοτρόπως συμβολίζεται ἡ πυράκτωσις τῶν προϊόντων τῆς φύ-

σεως ἀπὸ τὸν φλογερὸν ἡλιακὸν δίσκον τοῦ θέρους καὶ ἡ νέα βλάστησις κατόπιν, ἀλλὰ καὶ ἡ ἐκτόπισις τοῦ παλαιοτέρου «Προελληνικοῦ» Θεοῦ, ἀπὸ τὸν νεώτερον τὸν Ἀπόλλωνα.

Περὶ τῶν Ἀμυκλῶν καὶ τῶν Ὑακινθίων ἔχουν γράψει, εἰς μὲν τὴν Μεγ. Ἐγκυκλοπαιδείαν ὁ παρακολουθήσας ὡς Ἐπιμελητὴς τὰς ἐκεῖ ἀνασκαφὰς τοῦ 1905—1906, τότε Καθηγητὴς κ. Γερ. Καψάλης, καὶ ὁ νῦν Διευθυντὴς τῆς ἐκεῖ Ἀρχαιολ. περιφερείας κ. Χ. Χρήστου εἰς τὸ ἔργον του «Ἀρχαία Σπάρτη». Ἐξ αὐτῶν ὁ κ. Χρήστου δέχεται (σελ. 71) ὅτι λατρεία τοῦ Ὑακίνθου συναντᾶται καὶ εἰς τὴν Θήραν, τὴν Κάλυμνον, τὴν Ρόδον καὶ σὲ ἄλλες θέσεις, ὅπου θεωρεῖ πιθανὸν ὅτι μετηνάστευσαν «μεγαλες Μυκηναικὲς ὁμάδες μετὰ τὴν καθοδον τῶν Δωριέων στὴ Σπάρτη»

Ἀμφότεροι δέχονται ὅτι ὁ Τυμβόμορφος τάφος τοῦ Ὑακίνθου ἔκειτο ἐπὶ λόφου καλουμένου σήμερον «Ἁγία Κυριακή», τῆς περιοχῆς τῶν Ἀμυκλῶν, κειμένου υπὲρ τὴν ωραν νοτίως τῆς Σπαρτης, εἰς τὸν ὁποῖον ἔφθανέ τις καὶ διὰ τῆς ἐπὶ τῆς δυτικῆς πλευρᾶς τοῦ Εὐρώτα «Ὑακινθίδος» ὁδοῦ.

Ὅτι ἀπὸ τὰ πρωτογεωμετρικὰ χρόνια ὑπάρχουν λείψανα ποὺ ἀποδεικνύουν ὅτι ὁ χῶρος ἐκεῖ ἐθεωρεῖτο ἱερός, σὲ μεγάλη ομως ακμὴ ἔφθασε μετὰ τὴν Δωρικὴ μετανάστευσι, ὅτε ἐστήθη τὸ περιφημο χάλκινο ἄγαλμα τοῦ Ἀπόλλωνος πολὺ δὲ βραδύτερα, πάντως προ τοῦ 500 π Χ, κατεσκεύασαν τεχνῖται ἀπὸ τὴν Μαγνησιαν υπὸ τὸν Βαθυκλῆν, ὄπισθεν τοῦ ἀγάλματος θρόνον τοῦ Θεοῦ, τὸν ὁποῖον ἐκόσμησαν μὲ παραστάσεις, τὰς ὁποίας εἶδε καὶ περιέγραψεν ὁ Παυσανίας (3—18 καὶ 19).

Οἱ τεχνῖτες, τοὺς ὁποίους οἱ κ κ. Καψάλης καὶ Χρήστου, τοὺς θεωροῦν Ἴωνας, ἴσως διὰ τὸν θαυμάσιον συνδυασμὸν τῶν εὑρεθέντων καὶ ἀποκειμένων ἐν τῶ Μουσειῳ δύο κιονοκράνων, τῶν ἐμφανιζόντων συνηνωμενους τους δυο ρυθμους, Ἰωνικὸν καὶ Δωρικόν, ἀλλ' ὅστις δυνατὸν νὰ ἔχῃ μόνον συμβολικὴν σημασίαν, δηλοῦσαν καὶ τὴν ἕνωσιν τῆς Ἀχαικῆς μὲ τὴν Δωρικὴν λατρείαν, πιθανώτατα εἶναι Διονυσιακοὶ τεχνῖται, διότι, ὡς γνωστόν, πλησίον τῆς μαρτυρουμένης ὑπὸ τοῦ Παυσανίου πατοίδος των, τῆς Θεσσαλικῆς Μαγνησίας, εὑρίσκετο κέντρον Διονυσιακῆς λατρείας, ναὸς τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ Ὀρφικὸν κέντρον. Οἱ τεχνῖτες δὲ παριστῶνται ἐν χορῷ εἰς τὸ ἄνω μέρος τοῦ θρόνου. Αἱ ἀναφερόμεναι ὑπὸ τοῦ Παυσανίου παραστάσεις εἶναι αἱ ἀκόλουθοι: Ἐπὶ τοῦ Βωμοῦ εἶχον ἀπεικονίσει τὴν θεὰν Δήμητραν, ἡ ὁποία μαζὺ μὲ τὴν Περσεφόνην καὶ τὸν Πλούτωνα, ὡς καὶ μὲ Μοίρας καὶ Ὥρας καὶ τὰς θεὰς Ἀφροδίτην, Ἀθηνᾶν καὶ Ἄρτεμιν, ἀνεβάζουν τον Ὑάκινθον εἰς τὸν Οὐρανόν, ὁμοῦ μετὰ τῆς ἀδελφῆς του Πολυβίας, ἡ ὁποία ἀπέθανε παρθένος.

Ἐπὶ τοῦ βωμοῦ ἐπίσης ὑπῆρχεν εἰκὼν ἐμφανίζουσα τὸν Ἡρακλέα μεταφερόμενον καὶ αὐτὸν εἰς τὸν Οὐρανὸν ὑπὸ τῆς Ἀθηνᾶς καὶ τῶν ἄλλων θεῶν.

Ἐπὶ τοῦ βωμοῦ, τέλος, εἶχαν ἀπεργασθῆ ἀγάλματα Βίριδος, Ἀμφιτρίτης καὶ τοῦ Ποσειδῶνος, πλησιον δε τῶν συζητούντων Διὸς καὶ Ἑρμοῦ στέκουν ὁ Διόνυσος καὶ ἡ Σεμέλη καὶ παρ' αὐτὴν ἡ Ἰνώ.

Κατὰ τὴν παράδοσιν, πρὶν θυσιάσουν πρὸς τὸν Ἀπόλλωνα, ἐθυσίαζαν ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ Ὑακίνθου εἰς τὸν ὁποῖον εἰσήρχοντο ἀπὸ χαλκινην θύραν τοῦ ὑπεράνω αὐτοῦ εὑρισκομένου βωμοῦ, τὴν ὁποίαν εἶχαν κατασκευάσει εἰς τὸ ἀριστερὸν μέρος αὐτοῦ, δηλ. ἀπὸ τὸ δυτικὸν μέρος τοῦ μνημείου.

Ἐπὶ τοῦ ὄπισθεν τοῦ προαναφερθέντος ἀγάλματος, τοῦ Ἀπόλλωνος Θρόνου εἶδεν ὁ Παυσανίας τὰς ἑξῆς παραστάσεις·

Ὑποβαστάζουν αὐτὸν ὁμοίως ἔμπροσθεν καὶ ὄπισθεν ἀνὰ δύο Χάριτες καὶ δύο Ὧραι Καὶ ἀριστερὰ μὲν ἔχει στηθῆ Ἔχιδνα καὶ Τυφώς, δεξιὰ δὲ Τρίτωνες. Παραλείπει πλείστας ἀπεικονίσεις, διὰ τὴν συντο-

μίαν, ἀναφέρει παράστασιν τοῦ Ποσειδῶνος καὶ τοῦ Διὸς κρατούντων τὰς θυγατέρας τοῦ Ἄτλαντος Ταϋγέτην καὶ Ἀλκιόνην, ἀναφέρει ὅλους σχεδὸν τοὺς ἄθλους τοῦ Ἡρακλέους, ὡς καὶ τὴν προσαγωγὴν τοῦ κυνὸς ἐκ τοῦ Ἅδου. Ἐμφανίζει τὸν χορὸν τῶν Φαιάκων μὲ τὸν Δημόδοτον ἄδοντα, τὸν φόνον τῆς Μεδούσης ὑπὸ τοῦ Περσέως, καὶ πλὴν τῶν ἄλλων παραστάσεων εἰκονίζει, εἰς ἐκδήλωσιν Κοητομινωικῆς ἐπιδράσεως ἐν Λακεδαίμονι, τὸν Θησέα προσάγοντα τὸν Μινώταυρον ζ ῶ ν τ α, διὰ τὴν ὁποίαν καὶ μόνον παράστασιν ἐκδηλώνει τὴν ἀπορίαν του ὁ Παυσανίας, μὴ γνωρίζων διοτί τὸν προσάγει ζῶντα.

Ἐπὶ πλέον ἐμφανίζει τὸν Ἑρμῆν φέροντα εἰς τὸν Οὐρανὸν τὸν Διόνυσον, ὄντα ἀκόμη παῖδα, καὶ πάλιν καὶ εἰς τὸν θρόνον τὴν Ἀθηνᾶν φέρουσαν τὸν Ἡρακλέα, μέλλοντα νὰ συνοικήσῃ ἐφεξῆς μὲ τοὺς θεούς.

Αἱ ἐτήσιαι κατὰ τὸ θέρος ἑορταὶ περὶ τὸν τάφον τοῦ Ὑακίνθου καὶ τὸ ἄγαλμα τοῦ Ἀπόλλωνος, ἐκαλοῦντο «Ὑακίνθια», ἦσαν δὲ «πάνσεπτοι» ὄχι μόνον διὰ τοὺς Λακεδαιμονίους, δι' ὃν λόγον δὲν ἐξεστράτευαν κατ' αὐτάς, ἢ ἐν πολέμῳ εὑρισκόμενοι ἔκαμναν ἀνακωχήν, ἢ πάντως ἐχορήγουν ἀδείας ε'ς τοὺς Ἀμυκλαεῖς στρατιώτας, ἵνα ἐπιστρέψωσιν εἰς τὰς Ἀμύκλας, ἀλλ' ἦσαν πάνσεπτοι δι' ὅλον τὸν Ἑλληνισμόν, δι' ὃ ὑπεχρεώθησαν οἱ Σπαρτιᾶται ὅπως τὴν συνθήκην περὶ εἰρήνης τοῦ 421 π.Χ. τὴν ἀποκληθεῖσαν «Νικίειον», ἐκθέσουν ἐπὶ στήλης εἰς τὸ «Ἀμύκλαιον», ὅπως καὶ οἱ Ἀθηναῖοι εἰς τὴν Ἀκρόπολιν, καὶ ἀμφότεροι εἰς τὴν Ὀλυμπίαν, τοὺς Δελφοὺς καὶ τὸν Ἰσθμόν (Θουκ. Ε)18).

Εἰς τὸ Ἀμύκλαιον ἀνετίθεντο τὰ ἐθνικῆς σημασίας ἀφιερώματα, π. χ. Τρίποδες ὡς τρόπαια τῶν Μεσσηνιακῶν πολέμων, καὶ αλλοι ὑψηλότεροι τούτων ὡς τρόπαια τῶν ναυμαχιῶν τοῦ Λυσάνδρου παρὰ τὴν Ἔφεσον, ὡς καὶ τῆς παρὰ τοὺς Αἰγὸς ποταμούς. (Παυσ. 3—18—8 καὶ 9). Ἐπίσης τὸν χρυσὸν τοῦ ἔστειλεν ὁ Βασιλεὺς τῆς Λυδίας Κροῖσος διὰ τὸν βορείως τῆς Σπάρτης λατρευόμενον Πυθέα Ἀπόλλωνα, τὸν ἐχρησιμοποίησαν ὅλον εἰς στολισμὸν τοῦ ἐν Ἀμυκλαις αγάλματος'

Ὁμοίως κατ' ἔτος αἱ γυναῖκες τῆς Σπάρτης ὕφαινον ειδικον Χιτῶνα διὰ τὸν Ἀμυκλαῖον Ἀπόλλωνα, εἰς ειδικὸν οἴκημα τὸ ὁποῖον ἐκ τούτου εκάλουν «Χιτῶνα». (Παυσ. 3—16—2).

Φαίνεται ὅτι καὶ ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ περιηγητοῦ Παυσανία καὶ κατὰ τὴν κατόπιν Ρωμαικὴν ἐποχὴν ἐσυνεχίσθησαν αἱ ἑορταί, αἵτινες εἶχον συνδυασθῆ καὶ μὲ ἐμποροπανήγυριν τῶν πλουσίων βιοτεχνικῶν καὶ βιομηχανικῶν ποιόντων τῆς περιοχῆς Πότε ἔσβυσαν εἶναι ἄγνωστον. Αἱ ἀνασκαφαὶ διὰ τὴν ἀνακάλυψίν του περὶ τὸ 1882—1891 ἔφεραν εἰς τὴν ἀνακαλυψιν τοῦ ταφου, τοῦ περιφήμου «Βαφειοῦ», εἰς τὸ ὁποῖον φαίνεται οτι ἐβάφοντο τὰ βιομηχανικα προιοντα τῶν Ἀμυκλῶν

Αἱ ἀνασκαφαὶ τῶν ἐτων 1905—1906 ἔφεραν εἰς την κατεδάφισιν τοῦ ναοῦ «Ἁγία Κυριακὴ» τοῦ ὁμωνύμου λόφου, τοῦ χωρίου «Γοδένα», τὴν ἐλευθέρωσιν τοῦ χώρου τοῦ Ἀμυκλαίου καὶ τῶν εἰς τοὺς τοίχους τῆς Ἐκκλησίας εντοιχισμένων μελῶν τοῦ θρόνου, ὡς καὶ τὴν ἀνάκτισίν της ἐκτὸς τῆς περιοχῆς τοῦ ἀρχαίου ιεροῦ

Εἶναι νομιζω ἐνδιαφέρον τὸ ὅτι ἡ Ἁγία Κυριακὴ τιμαται ἐπίσης κατὰ τὸ θέρος (7ην Ἰουλίου), καὶ ὅτι ὁ Ὅσιος Νικων βιώσας ἐν Λακεδαίμονι (960 — 998 μ.Χ.) ἀνήγειρεν ἐπὶ τῆς Ἀκροπολεως Σπάρτης, πλησίον τῆς Χαλκιοίκου, ναὸν τιμώμενον εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Σωτῆρος, τῆς Θεοτόκου καὶ τῆς Ἁ γ ί α ς Κ υ ρ ι α κ ῆ ς, ως καὶ ναὸν εἰς Σκλαβοχώριον (Ν. Ἑλληνομν. Γ)223—228) Εἶναι πιθανὸν ὅτι ὁ ἐπὶ τοῦ χώρου τοῦ Ἀμυκλαίου ἀνεγερθεὶς ναὸς ἀνηγέρθη ὑπὸ τοῦ Ὁσίου Νίκωνος, ἢ τῶν διαδόχων του, διότι ἔκτοτε ἡ περιοχὴ ἐκαλεῖτο Σκλαβοχῶρι.

Τώρα δύναταί τις νὰ ἀποθαυμάση τὰ ὑπολείμματα τοῦ 'Αμυκλαίου καὶ τῆς λατρειας τοῦ Ὑακίνθου, ἰδιαιτέρως τὰ συνδυασμένα κιονόκρανα Ἰωνικοῦ καὶ Δωρικοῦ ρυθμοῦ εἰς μιαν αιθουσαν τοῦ Μουσείου Σπαρτης

'Ανὰ την Λακεδαίμονα διατηροῦνται ἐκδηλώσεις και τελεταὶ ἡλιολατρείας κατα τὸ θερινὸν ἡλιοστάσιον, Ἁγιαννιοῦ τοῦ Ρηγανᾶ, μὲ τὸ ἄναμμα τῶν πυρῶν καὶ τον «Κλήδωνα», ὅτε ἑορτάζουν οι Ἁγιάννηδες τῶν παρσκειμένων κεφαλαριῶν τῆς ἀρχαίας γειτονικῆς πόλεως, τῶν «Βρυσεῶν» (23—24 Ἰουνίου), ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸν χρόνον περίπου τῶν Ὑακινθίων, ὅτε ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς ἑορτῆς τοῦ προφήτου 'Ηλία 20 Ἰουλίου ἀνάπτουν πυράς, ὄχι μόνον εἰς τοὺς ἀπέναντι λόφους τῶν Μενελαΐων, ὅπου τὸ τέμενος τοῦ Μενελάου καὶ τῆς Ἑλένης, ἀλλὰ καὶ εἰς ὅσους λόφους ἔχουν ναίσκους τοῦ προφήτου καὶ ἰδιαιτέρως εἰς τὴν ὑψηλὴν κορυφὴν τοῦ Ταυγέτου, ὅπου ὑπάρχει ἀρχαῖος ναίσκος ὁ καλούμενος «Ψηλὸς Ἁιλιᾶς».

ΛΕΑΝΔΡΟΥ Ν. ΜΙΧΑ

Πάρνηθα - 'Αητοφωληὰ

Μεσα στοῦ δασους τοῦ ὑγροῦ τὴν ἄσωστη γαλήνη
πᾶς οἱ καρδιὲς ἀνάλαφρες φτερώνουν χαρωπά!
Πόσο μακρυὰ μᾶς φαίνεται ἀπ' τῆς ζωῆς τὴ δίνη
σὰν τὴ φωληά μας στήσαμε γιὰ μιὰ στιγμὴ ἐδεπά!

Τῆς πολιτείας ὡς ἐδῶ δὲν φτάνουν οἱ κακίες,
ὁ οὐρανὸς ἐπάνω μας θαρρεῖς χαμογελᾶ
καὶ σαν γλυκὸ νανούρισμα οἱ θεῖες μελωδίες
φτάνουν ἀπὸ τὰ δώματα ἐπάνω τὰ ψηλά.

Μόνο τοῦ δάσους ἡ ψυχὴ ἐδῶ μᾶς συντροφεύει,
γιομίζοντας τὸ εἶναι μας ἀνείπωτες χαρὲς
καὶ τὸ ἀεροφύσημα ὅλο καὶ μᾶς χαιδεύει
λευκόπεπλες σκορπίζοντας τὶς γύρω καταχνιές.

Ὤ! νὰ μὴν τελείωνε ποτὲς ἡ μέρα ἡ ξελογιάστρα
μὲ τὸ γλυκὸ ψιθύρισμα τῆς δροσερῆς πηγῆς·
κι' ὄντας τῆς νύχτας λάμψουνε τὰ μαγεμένα τ' ἄστρα
θὰ ζήσουμε σὰν ὄνειρο τὸ θάμα τῆς αὐγῆς.

(«Παληὰ μουσική», 1955)

SANSÂRA*

"Οσο νὰ σὲ λυπηθῆ,
τῆς ἀγάπης ὁ Θεός,
καὶ νὰ ξημερώση μιὰν αὐγή,
ποὺ νὰ σὲ καλέση ὁ λυτρωμός,
ὤ ψυχὴ παρδαρμένη ἀπὸ τὸ κρῖμα...

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ

Πῶς ἀνασαλεύουν μέσα στὸ ἀπέραντο σύμπαν, πῶς στριφογυρίζουν καὶ ἀλληλοζητοῦνται οἱ ἀμέτρητες αὐτὲς ψυχὲς ποὺ ἀναβρύζουν ἀπ᾽ τὴ μεγάλη ψυχὴ τοῦ Κόσμου! Πέφτουν ἀπο πλανήτη σὲ πλανήτη καὶ κλαῖνε μέσα στὴν ἄβυσσο τὴν ξεχασμένη πατρίδα. Εἶναι τὰ δάκρυά σου, Διόνυσε... Ὤ! μεγάλο Πνεῦμα, ὢ θεῖε λυτρωτή, ξαναπάρε τὶς κόρες σου στὸ φωτερό σου κόλπο.

ΟΡΦΙΚΟ ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ

Ἡ καινούργια ψηλὰ ἡ ζωὴ σὲ προσμένει,
λυτρωμένη ψυχη σὰν ὁδεύεις στῶν ἄστρων
τὴν ἀτέρμονη Χώρα σὲ κράζει σιμά της
ἡ Ἀρχὴ τοῦ Παντός, ἐκλεκτὴ σὲ φωνάζει,
σὲ καλοῦν ἡ Οὐσία, τὸ Πνεῦμα, τὸ Εἶδος
στοργικά στα δικα Τους ἀμέτρητα δῶρα,
στῶν Πνευμάτων τὸ Κράτος τῶν Ἄδυτων κύκλοι
προαιώνιοι μακάρια ξανα σ᾽ ἀγκαλιάζουν...

Δὲν ὑπάρχουν ἐπάνω οἱ νύχτες, οἱ μέρες
καὶ βροχὴ τὶς οὐράνιες ἐβαρυνε σφαῖρες
σαν τὴν ἄγρια μπόρα πῶς ἔπειτα πέφτει
τῶν ψυχῶν ἡ μεγάλη βροχή, ὅλο πεφτει,
ἀπο σφαῖρες κυλᾶ καὶ μίαν Ἄβυσσον βλέπει
ἐκεῖ τέρμα τοῦ Εἴδους ἡ ἄσπλαχνη Χώρα
Κάποιο κλάμμα φριχτὸ σαν ἐσὺ ἀνεβαίνεις
καὶ μαζύ σου ὑψώνονται τροπαιοφόρες
πόσες ἄλλες ψυχές, τὴ μεγάλην ὁδό σου
πλημμυρεῖ, τὴν κλονίζουν αἰώνια οἱ θρῆνοι
ἀπ᾽ αὐτὲς ποὺ τεράστιες στρατιὲς στου ἐρέβους
τὶς ἀπέραντες χῶρες ὁδεύουν θλιμμένες,
ἐσὺ πάντα ἐμπρός σου προχώρα, μὴν τρέμεις
μὴ λυγᾶς στο προκόσμιο παιγνίδι τῆς Μοίρας.

Μιὰ στιγμὴ προσπερνᾶς τὶς κοιλάδες τοῦ πένθους,
ἐπιτέλους θωρεῖς τὶς Ἠλύσιες Πεδιάδες,
ἕνα φῶς καταυγάζει τοὺς ἄστρινους κόσμους
καὶ ἀνάκουστης λύρας χαρούμενοι τόνοι
ἀντηχοῦνε, δονίζονται στὴν οὐρανία
στὴν παγκόσμια, γλυκειά, θεϊκιὰ συμφωνία.
Δὲν ὑπάρχουν μορφὲς σκοτεινές, φωτοβόλες,
στὶς ἀνώτερες σφαῖρες ἐκεῖ νικηφόρες
οἱ ὡραῖες ψυχὲς ἀπὸ Κόλασες ζοῦνε
τῆς Οὐσίας, τοῦ Εἴδους τρανὰ λυτρωμένες.
Ἕνας Ἔρως Αἰώνιος ἡ Τέλεια Σοφία,
ὁ Ἀδὰμ καὶ ἡ Εὔα, τὸ Ἄλφα τὸ Τέλος
πῶς ἐδῶ τοῦ Ὀρφέα κοπάζουν οἱ θρῆνοι
καὶ μὲ αἴνους τὴ θείαν ὑμνεῖ Εὐρυδίκη
καὶ σαν ὕστερα πέφτουν καὶ κάτω χωρίζουν,
οἱ ψυχὲς ἐπιστρέφουν ψηλὰ ξανασμιγουν!

Κ. ΖΑΠΠΑΣ

---

*Sansâra: Σανσκριτικὴ λέξη. Σημαίνει τὸ ἀντίθετο τῆς Nirvana. Δηλαδὴ τὸ ἐξακολουθητικὸ ταξίδεμα ἀπὸ ζωη σε ζωη.

ΔΙΟΝΥΣΗ ΚΟΥΛΕΝΤΙΑΝΟΥ

Προσευχὴ

Κύριε τῆς ἐρημιᾶς καὶ τῆς συμπόνεσης
στεῖσε τ' αὐτὶ στοῦ δούλου σου τὸ κλάμα.
Λαμπάδες δὲ σ' ἄναφτει σὰν τὸ μπόϊ του
μήτε καντήλι σοὔφερε γιὰ τάμα.

Μὰ μοναχὸς κι' ἀλήμπορος πικραίνεται
κι' ὅλο ζητᾶ τῆς θλίψης τὴν αἰτία
μέσα σὲ πλάση ποὺ ἔσμιξε μὲ τ' ἄδικο
καὶ νόμο θέσπισε τὴν ἀνομία.

Κύριε τῆς ἐρημιᾶς καὶ τῆς συμπόνεσης
στεῖσε τ' αὐτὶ στιγμούλα μιά. Μοῦ φτάνει.
Τόσους αἰῶνες ἄραγε λησμόνησες
τ' ἀγκαθωτὸ ποιοὶ σοὔβαλαν στεφάνι;

(«Τάδε ἔφη... Ναζωραῖος», 1959)

Ὁ Ἰατρὸς τῇ Ὑγείᾳ ἀφιεροῖ τὸ ἔργον

(Ἐλαιογραφία τοῦ 1808)

ΑΛΚΜΑΙΩΝ

Ο ΦΙΛΟΣΟΦΟΣ ΚΑΙ ΕΡΕΥΝΗΤΗΣ ΙΑΤΡΟΣ

Ὑπὸ Ι. Ν. ΔΑΜΠΑΣΗ

Κροτωνιάτης, υἱὸς τοῦ Πειρίθου ἢ Περίθου, ἐμαθήτευσε εἰς νεαρὰν ἡλικίαν παρὰ Πυθαγόρᾳ, ὅτε ὁ διδάσκαλος ἦτο γέρων (1—2—3) καί, ἀρχομένου τοῦ Ε΄ αἰῶνος, γίνεται γνωστὸς διὰ τοῦ περιωνύμου ἔργου του «Περὶ Φύσεως» (4—5—6). Εἶναι ὁ πρῶτος Ἕλλην, ἐπιτυχῶς συνδυάσας τὴν φιλοσοφίαν μετὰ τῆς ἰατρικῆς (5) τὴν μεταφυσικὴν τ.ἔ. θεώρησιν μετὰ τῆς παρατηρήσεως καὶ τοῦ πειράματος, ὥστε νὰ ἀποκαλῆται ὁ πραγματικὸς πατὴρ τῆς ἰατρικῆς (4).

Ὅτι τὴν ἰατρικήν, ὡς καὶ τὴν φιλοσοφίαν, ἐδιδάχθη ὑπὸ τοῦ Πυθαγόρου εἶναι αὐτονόητον. Δὲν ἀποκλείεται, ὅμως,—καὶ τοῦτο εἶναι λίαν πιθανόν—νὰ ἐμαθήτευσε καὶ παρὰ τῷ Κνιδίῳ Δημοκήδῃ, τῷ ἐμπειρικῷ, ἀκμάσαντι ἐν Κρότωνι φθίνοντος τοῦ ΣΤ΄ αἰῶνος, ἀποκλειστικῶς μὲ τὴν πρακτικὴν ἰατρικὴν εὐδοκίμως ἀσχοληθέντι καὶ διαχωρίσαντι ταύτην τῆς φιλοσοφίας (7). Καὶ ὑπὸ τὴν φωτεινὴν καθοδήγησιν δύο τοσοῦτον ἐκλεκτῶν διδασκάλων συνεδύασε λίαν ἐπιτυχῶς τὴν θεωρίαν μετὰ τῆς πράξεως

Ὁ Ἀλκμαίων, ὡς φιλόσοφος καὶ φυσικός, ἀπὸ ἀπόψεως ἀρχῶν, ἐν ἀντιθέσει πρός τινας τῶν Πυθαγορείων, δεχομένων τὰς ἀρχὰς δέκα καὶ κατὰ συστοιχίαν, (ὡς. πέρας καὶ ἄπειρον, περιττὸν καὶ ἄρτιον, εν καὶ πλῆθος, δεξιὸν καὶ ἀριστερόν, ἄρρεν καὶ θῆλυ, ἠρεμοῦν καὶ κινούμενον, εὐθὺ καὶ καμπύλον, φῶς καὶ σκότος, ἀγαθὸν καὶ κακόν, τετράγωνον καὶ ἑτερόμηκες), αὐτὸς ἐδέχετο δύο, ἀποκαλῶν αὐτὰς ἐναντιότητας καί, οὐχὶ καθωρισμένας, ὡς ἐκεῖνοι, ἀλλὰ τυχαίας (ὡς λευκόν—μέλαν, γλυκύ—πικρόν, ἀγαθόν—κακόν, μέγα—μικρόν) (1-3). Ἀπὸ ἀπόψεως ἀστρονομικῆς, ἐθεώ-

ρει τὴν σελήνην καὶ τὰ ὑπὲρ ταύτην οὐράνια σώματα ὡς αἰώνια καὶ ἄφθαρτα τὴν οὐσίαν (1)· τοὺς πλανήτας, ἐν παραβολῇ πρὸς τοὺς ἀπλανεῖς, ὡς κινουμένους ἐκ δυσμῶν πρὸς ἀνατολάς· τὸν ἥλιον πλατὺν καὶ κατὰ τὴν παρέκκλισιν αὐτοῦ προκαλοῦντα τὴν ἔκλειψιν (8). Κατὰ τὰς μεταφυσικὰς ἀντιλήψεις αὐτοῦ, ἡ ψυχὴ εἶναι ἀθάνατος καὶ κινεῖται συνεχῶς ὡς ὁ ἥλιος· οἱ μὲν θεοὶ ἔχουν σαφῆ γνῶσιν τῶν ἀοράτων ὡς καὶ τῶν φθαρτῶν, οἱ δὲ ἄνθρωποι μόνον ἐκ συμπερασμοῦ (1)· οἱ ἄνθρωποι ἀπόλλυνται διότι δὲν δύνανται νὰ πλησιάσουν τὴν ἀρχὴν μετὰ τοῦ τέλους των (9) Εἰς αὐτὸν ἀποδίδεται καὶ τὸ ἀπόφθεγμα ὅτι εὐκολώτερον εἶναι νὰ προφυλαχθῶμεν ἀπὸ τὸν ἐχθρὸν παρὰ ἀπὸ τὸν φίλον (2).

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω δοξασιῶν τοῦ Ἀλκμαίωνος ἀντιλαμβανόμεθα ἀπὸ μὲν τὸ ἀπόσπασμα περὶ θείας καὶ ἀνθρωπίνης γνώσεως, ὅπερ δὲν περιῆλθε εἰς ἡμᾶς πλῆρες, τὸ περιωρισμένον τῆς ἀνθρωπίνης (10)· ἀπὸ δὲ τὸ περὶ τοῦ θνητοῦ τῶν ἀνθρώπων, το αδύνατον τῆς ἐπιτελέσεως τοῦ αἰωνίου ἀστρικοῦ κύκλου (11), λόγῳ τῶν διαδοχικῶν περιόδων τῆς ἡλικίας, τῶν ἀποληγουσῶν εἰς τὴν φθορὰν καὶ τὸν θάνατον. Τὴν ἀθανασίαν τῆς ψυχῆς ἐτεκμαίρετο ἐκ τῆς παραβολῆς πρὸς τὰ ἀεὶ κινούμενο καὶ ἀΐδια οὐράνια σώματα (8) (12), μὴ θεωρῶν ταύτην ὡς ὑποστάσεως ἀπολύτως ἀΰλου (10), ἐφ' ὅσον ταῦτα κατέχουν χῶρον εἰς τὸ διάστημα. Τὴν ψυχήν, ὅθεν, χωρὶς νὰ καθοριζη ἐὰν ἔχῃ σχέσιν μὲ τὴν διάνοιαν (13), θεωρεῖ ὡς ζωοποιὸν καὶ κινητήριον δύναμιν, ὅπως οἱ ὑλοζωισταί, ἐν οἷς πρῶτος ὁ Θαλῆς ὁ Μιλήσιος φέρεται εἰπών, «καὶ τὸν κόσμον ἔμψυχον καὶ δαιμόνων πλήρη» (14). Ἡ ἀόρατος δύναμις αὕτη, θεία καὶ αφθαρτος, δίδει εἰς τὰ ὁρατὰ τὴν ζωὴν καὶ τὴν κίνησιν Ὁ κόσμος, ὁ αἰώνιος, ἀλλάσσει μορφὰς χωρὶς νὰ ἐξαφανίζεται, διότι εἶναι ἔμψυχος καὶ περικλείει τὸ θεῖον· ἄποψις ἐν ταὐτῷ καὶ πανθεϊστική.

Ὁ Ἀλκμαίων, ὡς ἰατρος, συνετέλεσε οὐσιωδῶς εἰς τὴν πρόοδον τῆς ἐπιστημονικῆς ἐρεύνης εἰς τον τομέα τῆς ἀνατομίας, τῶν αἰσθήσεων, τῆς φύσεως τῆς υγειας και τῆς νόσου (13).

Ὁ ἄνθρωπος—ἐπρέσβευε—διαφέρει τῶν ζώων, διότι ἔχει τὴν ἱκανότητα τοῦ νοεῖν, ἐνῷ τὰ ἄλλα μόνον τοῦ αἰσθάνεσθαι (15). Ὁ ἐγκέφαλος εἶναι τὸ ὄργανον ὅπου ἑδράζεται τὸ ἡγεμονικόν, τὸ παρέχον τὰς αἰσθήσεις, ἐξ ὧν προέρχεται ἡ μνήμη καὶ ὁ στοχασμός, παρ' ἀνθρώπῳ, διότι, ὅταν ἐν ἠρεμίᾳ διατελῇ, ἑρμηνεύει τὴν σύνεσιν (8-15-17).

Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν λειτουργίαν τῶν αἰσθητηρίων ὀργάνων, ἀκούομεν διὰ τῶν ὤτων, λόγῳ τοῦ ἐν αὐτοῖς κενοῦ καὶ τῆς ἀντηχήσεως τοῦ ἀέρος εἰς τὰ κοῖλα ὄργανα, δι' ὧν (ἀκούομεν) καὶ ὁμιλοῦμεν· ὅπως καὶ τὸ στόμα εἶναι κοῖλον. Ὀσφραινόμεθα διὰ τῆς ρινὸς κατὰ τὴν ἀναπνοήν, ὅτε διὰ τοῦ ἀέρος ἄγονται αἱ ὀσμαὶ εἰς τὸν ἐγκέφαλον. Διὰ τῆς γλώσσης γευόμεθα, διαχωρίζοντες τοὺς χυμούς, διότι, λόγῳ τῆς χλιαρότητος, ὑγρότητος καὶ μαλθακότητός της, διαλύονται, ἀραιοῦνται καὶ ἁπλοῦνται ἐν τῷ στόματι, οἱ χυμοί Διὰ τῶν ὀφθαλμῶν βλέπομεν διὰ τοῦ πέριξ ὕδατος (τῆς ἀνταυγείας αὐτῶν δίκην ἠρεμοῦντος ὕδατος)· ὅτι δὲ περιέχεται πῦρ καὶ ἐν αὐτοῖς, εἶναι φανερόν, ἐκ τῆς ἐκλάμψεως κατὰ τὴν πλῆξιν αὐτῶν· ἡ δὲ ὅρασις ἐπιτελεῖται διὰ τοῦ στίλβοντος καὶ διαφανοῦς (τοῦ κερατοειδοῦς), ὅπου κατοπτρίζεται τὸ ἀντικείμενον καί, ὅσον καθαρώτερον εἶναι, ἐπὶ τοσοῦτον καὶ εὐκρινέστερον καθίσταται. Ὅλαι αἱ αἰσθήσεις ἔχουν συνάρτησιν πρὸς τὸν ἐγκέφαλον διὰ μέσου τῶν πόρων· αἰσθανόμεθα δὲ διὰ τοῦ ἐρεθισμοῦ καὶ τῆς κινήσεως τοῦ ἐγκεφάλου, ἐνῷ διανοούμεθα διὰ τῆς ἠρεμίας αὐτοῦ. Περὶ ἁφῆς ουδὲν ἀναφέρει. (8-15) Εἰς τὸν Ἀλκμαίωνα ἀποδίδεται ἡ σφαλερὰ ἀντίληψις ὅτι αἱ αἶγες ἀναπνέουσι διὰ τῶν ὤτων (18)· τοῦτο ὅμως δὲν φαίνεται ἀληθές, διότι,

ὡς εἴδομεν ἀνωτέρω, καθορίζει ὅτι ὀσφραινόμεθα διὰ τῆς ρινὸς κατὰ τὴν ἀναπνοὴν καὶ ὁ ἀὴρ (διὰ τῆς ρινὸς) ἄγει τὰς ὀσμὰς εἰς τὸν ἐγκέφαλον

Αἱ ἀνατομικαὶ γνώσεις αὐτοῦ δὲν εἶναι πιθανὸν νὰ προῆλθον ἐκ μελετῶν του ἐπὶ ἀνθρωπίνων πτωμάτων, δεδομένου ὅτι εἰς τοὺς Πυθαγορείους ἦτο ἀπηγορευμένη ἡ σφαγὴ καὶ ζώων ἀκόμη, πλὴν ὡρισμένων (19). Πάντως αἱ τῶν ζώων ἀνατομαὶ δὲν φαίνεται νὰ ἦσαν ἀσυνήθεις, δεδομένου ὅτι οἱ ἱερεῖς-ἰατροὶ ἐτέλουν θυσίας ζώων καί, οὕτω, ἐδίδετο εἰς αὐτοὺς ἡ εὐκαιρία τῆς παρατηρήσεως τῆς κατασκευῆς τοῦ σώματός των. Ὁ δ' Ἀλκμαίων, Πυθαγόρειος ἐκ τῶν νεωτέρων καὶ ἰατρὸς τῆς σχολῆς τοῦ Κρότωνος, ἐθ' ἀπετόλμα, ἀσφαλῶς, τὰς ἀνατομικὰς ἐπὶ ζώων μελέτας, χάρις εἰς τὰς ὁποίας ἀντελήφθη τὴν κατασκευὴν καὶ κατενόησε τὴν λειτουργίαν τῶν διαφόρων ὀργάνων καί, ἰδίᾳ, τοῦ ἐγκεφάλου (20), πρῶτος, διὰ τὴν ἐποχήν του, περιγράψας τὰς μήνιγγας καὶ τὸ ἐγκεφαλονωτιαῖον ὑγρόν.

Ὡς πρὸς τὰς ἄλλας περὶ ἰατρικῆς ἀντιλήψεις τοῦ Ἀλκμαίωνος, ἐνόμιζε τὸ σπέρμα ὡς μέρος τοῦ ἐγκεφάλου (8) τὸν ἄνδρα γόνιμον μετὰ τὴν συμπλήρωσιν τοῦ δεκάτου τετάρτου ἔτους τῆς ἡλικίας· τὴν τροφὴν μετατρεπομένην, ἐπὶ ζωοτόκων εἰς τὸ γάλα τῶν μαστῶν καὶ ἐπὶ ὠοτόκων εἰς τὸ λεύκωμα τῶν ὠῶν· (18-19-20)· τὰ ἔμβρυα τρεφόμενα δι' ὅλου τοῦ σώματος, ἀπορροφῶντος τὰς θρεπτικὰς οὐσίας ὡς ὁ σπόγγος (8)· τὸν ὕπνον ὀφειλόμενον εἰς παλινδρόμησιν τοῦ αἵματος εἰς τὰ μεγάλα αἱμοφόρα ἀγγεῖα, τὴν ἐγρήγορσιν εἰς τὴν διάχυσιν αὐτοῦ καθ' ὅλον τὸ σῶμα καὶ τὸν θάνατον εἰς πλήρη στάσιν αὐτοῦ (τοῦ αἵματος) (8). Ἡ στειρότης τῶν ἡμιόνων ἐκίνησε τὸ ἐνδιαφέρον του καὶ προσεπάθησε νὰ τὴν ἑρμηνεύσῃ μὲ τὸν συλλογισμὸν ὅτι οἱ μὲν ἄρρενες εἶναι ἄγονοι λόγῳ λεπτότητος τοῦ σπέρματος καὶ ψυχρότητος, αἱ δὲ θήλεις λόγῳ ἀτρησίας τῆς μήτρας. (8).

Ἡ ἑρμηνεία τῆς νόσου καὶ τῆς ὑγείας εἶναι σύμφωνος πρὸς τὰς φιλοσοφικάς του ἀντιλήψεις. Ἐφ' ὅσον αἱ ἀρχαὶ εἶναι δύο καὶ τυχαῖαι, αἱ ἐναντιότητες, ἡ ὑγεία συνεπάγεται τὴν ἰσορροπίαν αὐτῶν καὶ ἡ νόσος προκαλεῖται ἐκ τῆς ὑπερισχύσεως τῆς μιᾶς. Διὸ καὶ τὴν μὲν ὑγείαν θεωρεῖ ἀπότοκον τῆς «ἰσονομίας», τῆς συμμέτρου κράσεως τῶν ἐναντίων δυνάμεων, τὴν δὲ νόσον, ἀπότοκον, τῆς «μοναρχίας» ἑκατέρας αὐτῶν ὡς π.χ. τῆς ὑπερβολῆς τῆς θερμότητος ἢ τοῦ ψύχους, τοῦ πλήθους ἢ τῆς ἐνδείας τῆς τροφῆς (8). Καὶ ὁ γενικὸς αὐτὸς κανὼν τῆς προληπτικῆς ἰατρικῆς, περὶ καταλλήλου φυσικοῦ περιβάλλοντος καὶ διατροφῆς, ἰσχύει μέχρι σήμερον.

Περαίνοντες, δὲν δυνάμεθα νὰ μὴ θαυμάσωμεν τὸν ἐξέχοντα ἐπιστήμονα ἰατρόν, τὸν ἐρευνητὴν ἀνατόμον καὶ φυσιολόγον, τὸν φιλόσοφον τῆς θετικῆς σκέψεως. Ἐὰν ἀναλογισθῶμεν τῶν γνώσεων τοῦ Ἀλκμαίωνος, ἀρχομένου τοῦ Ε΄ αἰῶνος, θὰ ὁμολογήσωμεν πόσον προηγμέναι ἦσαν διὰ τὴν ἐποχήν του καί, παρὰ τὴν σύγχρονον πρόοδον τῆς ἰατρικῆς, δὲν θὰ μειδιάσωμεν διά τινας τῶν ἀπαραδέκτων σήμερον δοξασιῶν καὶ ἑρμηνειῶν του. Πρῶτος τὸν θεμέλιον λίθον τοῦ πολυδαιδάλου οἰκοδομήματος τῆς ἰατρικῆς ἐρεύνης ἔθεσε.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΑΙ ΠΑΡΑΠΟΜΠΑΙ

1) Ἀλκμαίων Κροτωνιάτης, Πειρίθου υἱός... καὶ οὗτος Πυθαγόρου διήκουσε· καὶ πλεῖστά γε ἰατρικὰ λέγει... δοκεῖ δὲ πρῶτος φυσικὸν λόγον συγγεγραφέναι. (Διογένης Λαέρτιος, VIII, 83).

2) Ἀλκμαίων γοῦν Περίθου Κροτωνιάτης πρῶτος φυσικὸν λόγον συνέταξε. (Κλήμης, Στρωματεῖς, 1,78).

3) Καὶ γὰρ ἐγένετο τὴν ἡλικίαν Ἀλκμαίων (νέος) ἐπὶ γέροντι Πυ-

θαγόρᾳ. (Ἀριστοτέλης, Μεταφυσικά, Α5, 986α, 29—30).

4) Early in the fifth century he published a work On Nature (peri physeos)—the usual title, in Greece, for a general discussion of natural sciense. (Durant, W., The Life of Greece, P. 342).

5) Alcmaion of Croton who lived about 500 B. C. (Castiglioni, A., History of Medicine, r. 135).

6) After Pythagoras, the most important of the Greek philosophers, with exception of Plato and Aristotle, was his pupil, the almost mythical Alcmaion of Crotona, circa 500. B.C. (Garrison, F., History of Medicine, p. 89).

Ὁ Ἀλκμαίων δὲν φαίνεται νὰ εἶναι πρόσωπον «σχεδὸν μυθικόν», ἀλλὰ πραγματικόν, ἐφ' ὅσον ὅλαι αἱ ἄλλαι πηγαὶ συνηγοροῦν ὑπὲρ τοῦ ἀντιθέτου.

5) To him is owed the idea that medical investigation is happily combined with philosophic reasoning. (Ibid., p. 135).

4) Alcmaion has been called the real father of medicine. (Ibid., p. 342).

7) Δάμπασης, Ι. Ν., Καλλιφῶν—Δημοκήδης, οἱ Πρεσβύτεροι Πυθαγόρειοι Ἰατροί. (Ἑλληνικὴ Ἰατρική, δημοσιεύεται προσεχῶς).

3) Ἕτεροι δὲ τῶν αὐτῶν τούτων τὰς ἀρχας δέκα λέγουσι εἶναι, τὰς κατὰ συστοιχίαν λεγομένας... Ἀ. φησὶ γὰρ εἶναι δύο τὰ πολλὰ τῶν ἀνθρωπίνων, λέγων τὰς ἐναντιότητας οὐχ ὥσπερ οὗτοι διωρισμένας ἀλλὰ τὰς τυχούσας... (Αὐτόθι, Α 5, 986α, 22—35).

1) Ἀκόμη δὲ καὶ φυσιολογεῖ ἐνίοτε λέγων «δύο τὰ πολλὰ ἐστι τῶν ἀνθρωπίνων» (Αὐτόθι, VIII, 83).

1)...καὶ τὴν σελήνην καθόλου (τε τὰ ὑπὲρ) ταύτην ἔχειν ἀΐδιον φύσιν. (Αὐτόθι, VII, 83).

8) ...τοὺς πλανήτας τοῖς ἀπλανέσιν ἀπὸ δυσμῶν ἐπ' ἀνατολὰς ἀντιφέρεσθαι... πλατὺν εἶναι τὸν ἥλιον... κατὰ τὴν τοῦ σκαφοειδοῦς στροφὴν καὶ τὰς περικλίσεις (ἐκλείπειν τὴν σελήνην). (Ἀέτιος, ΙΙ, 16, 22, 29).

1) ...καὶ τὴν ψυχὴν ἀθάνατον καὶ κινεῖσθαι αὐτὴν συνεχὲς ὡς τὸν ἥλιον... «περὶ τῶν ἀφανέων, περὶ τῶν θνητῶν σαφήνειαν μὲν θεοὶ ἔχοντι, ὡς δ' ἀνθρώποις τεκμαίρεσθαι». (Αὐτόθι, VIII, 83).

9) Τοὺς ἀνθρώπους φησὶν Ἀ. διὰ τοῦτο ἀπόλλυσθαι, ὅτι οὐ δύνανται τὴν ἀρχὴν τὸ τέλει προσάψαι. (Ἀριστοτέλης, Περὶ Προβλημάτων, 17, 3, 916α, 33).

2) Ἀλκμαίωνος γὰρ τοῦ Κροτωνιάτου λέγοντος «ἐχθρὸν ἄνδρα ῥᾷον φυλάξασθαι ἢ φίλον». Ὁ μὲν Σοφοκλῆς ἐποίησεν ἐν τῇ Ἀντιγόνῃ «τί γὰρ γένοιτ' ἂν ἕλκος μεῖζον ἢ φίλος κακός;». (Αὐτόθι, VI, 16).

10) Le médecin de Croton est bien conscient des limites de la connaissance humaine. Gonperz, Th., Les Penseurs de la Grèce, I, p. 182).

11) Les corps célestes parcourent toujours le circle entier de leurs orbites, mais les circles de la tête peuvent ne pas arriver à leur achévement. (Burnet, J., L' Aurore de la Philosophie Grecque, p. 228).

8) Ἀ. φύσιν (ψυχῆς) αὐτοκίνητον κατ' ἀΐδιον κίνησιν καὶ διὰ τοῦτο ἀθάνατον αὐτὴν καὶ παρεμφερῆ τοῖς θείοις ὑπολαμβάνει. (Αὐτόθι, ΙΥ, 22).

12) ...Ἀ. φησὶ γὰρ αὐτὴν ἀθάνατον εἶναι διὰ τὸ ἐοικέναι τοῖς ἀθανάτοις· τοῦτο δ' ὑπάρχειν αὐτῇ ὡς ἀεὶ κινουμένῃ· κινεῖσθαι γὰρ καὶ τὰ θεῖα πάντα συνεχῶς ἀεί, σελήνην, ἥλιον, τοὺς ἀστέρας καὶ τὸν οὐρανὸν ὅλον. (Ἀριστοτέλης, Περὶ Ψυχῆς, Α2, 505α, 29).

10) Il est évident qu' il ne pouvait, en resonnant ainsi, tenir l' âme pour une essense absolument immatérielle... il ne l' aurait pas comparée aux astres qui, il, est vrai, passaient pour divins et impérissables, mais qui n' en sont pas moins corporels et remplissent l' espace...

...il devait donc, sous le nom de «psyché» entendre l' âme au sens plus étendu, et y voir la source de tous les actes corporels spontanés; la force vitale. (Ibid., I, p.

185—186). Ἡ ἀντίληψις αὕτη τοῦ Ἀλκμαίωνος περὶ ψυχῆς ἐπηρέασε τὸν Πλάτωνα, ἀναφέροντα «τὸ γὰρ ἀεικίνητον ἀθάνατον».
(Πλάτων, Φαῖδρος, 24, 1).

13) But there is no clue as to whether Alcmaion connected the thinking faculty with the soul, or how. (Freeman, K.- Pre—Socratic Philosophers, p. 139):

14) Λαμπασης, Ι. Ν., Οἱ Μιλήσιοι, Πρόδρομοι τῆς Ἐπιστημονικῆς Ἰατρικῆς Σκέψεως. (Μελέτη ἀνέκδοτος).

13) In medicine... he did valuable research on the question most vital to progress of epistemology and psychology, the nature of sense perception: his work was the basis for that of Empedocles and Democritus. He also made a generalization on the nature of health that was to have far reaching influence. (Ibid. p. 185).

15) Ἀ. μὲν πρῶτον ἀφορίζει τὴν πρὸς τὰ ζῷα διαφοράν. Ἄνθρωπον γὰρ φησὶ τῶν ἄλλων διαφέρειν ὅτι μόνον ξυνίησι· τὰ δ' ἄλλα αἰσθάνεσθαι μὲν οὐ ξυνίησι δέ, ὡς ἕτερον ὂν τὸ φρονεῖν καὶ αἰσθάνεσθαι, καὶ οὐ καθάπερ Ἐμπεδοκλῆς ταυτόν. (Θεόφραστος, Περὶ Αἰσθήσεως καὶ Αἰσθητῶν, Α,4,25.)

8) Ἀ ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ εἶναι τὸ ἡγεμονικόν. (Αὐτόθι, IV, 17, 1).

15) Ἅπασας δὲ τὰς αἰσθήσεις συνηρτῆσθαί πως πρὸς τον ἐγκέφαλον. (Αὐτόθι, Α, 4. 26).

16) Ὁ δ' ἐγκέφαλός ἐστι ὁ τὰς αἰσθήσεις παρέχων... ἐκ τούτων δὲ γίγνοιτο μνήμη καὶ δόξα, ἐκ δὲ μνήμης καὶ δόξης λαβούσης τὸ ἠρεμεῖν κατὰ ταῦτα γίγνεσθαι ἐπιστήμην. (Πλάτων, Φαίδων, 96Β). Ἐνταῦθα σαφῶς διακρίνεται ἡ ἐπίδρασις τοῦ Ἀλκμαιωνος επὶ τῶν Πλατωνικῶν ἰδεῶν, ὡς καὶ τῶν Ἱπποκρατικῶν ἀπόψεων, ὡς ἕπεται :

17)... ὁπόσον δ' ἂν ἀτρεμήσῃ ὁ ἐγκέφαλος χρόνον τοσοῦτον καὶ φρονέει ὁ ἄνθρωπος... Διὸ φημὶ τὸν ἐγκέφαλον εἶναι τὸν ἑρμηνεύοντα τὴν ξύνεσιν... ὁ ἐγκέφαλος αἴτιός ἐστιν ὥσπερ οὖν καὶ τῆς φρονήσιος... ...(Ἱπποκράτης. Περὶ Ἱερῆς Νούσου, 14, 17).

15)... ἔπειτα περὶ ἑκάστης λέγει. Ἀκούειν μὲν οὖν φησι τοῖς ὠσί, διότι κενὸν ἐν αὐτοῖς ἐνυπάρχει· τοῦτο γὰρ ἠχεῖν (φθέγγεσθαι δὲ τῷ κοίλῳ), τὸν ἀέρα δ' ἀντηχεῖν. Ὀσφραίνεσθαι δὲ ῥισὶν ἅμα τῷ ἀναπνεῖν ἀνάγοντα πνεῦμα εἰς τὸν ἐγκέφαλον. Γλώττῃ δὲ χυμοὺς κρίνειν· χλιαρὰν γὰρ οὖσαν καὶ μαλακὴν τήκειν τῇ θερμότητι· δέχεσθαι δὲ καὶ διαδιδόναι διὰ τὴν μανότητα καὶ ἁπαλότητα. Ὀφθαλμοῖς δὲ ὁρᾶν διὰ τοῦ πέριξ ὕδατος· ὅτι δ' ἔχει πῦρ, δῆλον εἶναι· πληγέντος γὰρ ἐκλάμπει· ὁρᾶν δὲ τῷ στίλβοντι καὶ τῳ διαφανεῖ, ὅταν ἀντιφαίνῃ, καί, ὅσῳ ἂν καθαρώτερον ᾖ, μᾶλλον. Ἅπασας δὲ τὰς αἰσθήσεις συνηρτῆσθαί πως πρὸς τὸν ἐγκέφαλον, διὸ καὶ πηροῦσθαι κινουμένου καὶ μεταλλάττοντος τὴν χώραν, ἐπιλαμβάνεσθαι γὰρ τοὺς πόρους δι' ὧν αἱ αἰσθήσεις. Περὶ ἁφῆς οὐκ εἴρηκε οὔτε πῶς οὔτε τίνι γίνεται. (Αὐτόθι, Α,4,25—26).

8) ...ἀκούειν ἡμᾶς τῷ κενῷ τῷ ἐντὸς τοῦ ὠτός· τοῦτο γὰρ εἶναι τὸ διηχοῦν κατὰ τὴν τοῦ πνεύματος εἰσβολήν· πάντα γὰρ τὰ κοῖλα ἠχεῖ (IV, 162)... ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ εἶναι τὸ ἡγεμονικόν· τούτῳ οὖν ὀσφραίνεσθαι ἕλκοντι διὰ τῶν ἀναπνοῶν τὰς ὀσμὰς (IV, 17, 1)... τῷ ὑγρῷ καὶ τῷ χλιαρῷ τῷ ἐν τῇ γλώττῃ πρὸς τῇ μαλακότητι διακρίνεσθαι τοὺς χυμοὺς (VI, 118.1)... κατὰ τὴν του διαφανοῦς αντίληψιν τὴν ὅρασιν γίγνεσθαι IV, 13, 12) (Αὐτόθι).

18) Ἀ. γὰρ οὐκ ἀληθῆ λέγει, φάμενος ἀναπνεῖν τὰς αἶγας κατὰ τὰ ὦτα. (Ἀριστοτέλης, Περὶ Ζῴων Ἱστορία) (Α. 11,14—15).

19) Sprengel, K., Histoire de la Médecine, I, p. 239—240).

20) ... ἀπὸ τῆς περὶ τὸν ἐγκέφαλου ὑγρότητος ἀποκρίνεται τὸ καθαρώτατον διὰ τῶν πόρων, οἵ φαίνονται φέροντες ἀπ' αὐτῶν πρὸς τὴν μήνιγγα τὴν περὶ τὸν ἐγκέφαλον. (Ἀριστοτέλης, Περὶ Ζῴων Γενέσεως, Β, 6).

8) ... ἐγκεφάλου μέρος (εἶναι τὸ σπέρμα). (Αὐτόθι, V, 3).

20) ...τοῖς μὲν γὰρ ζῳοτόκοις ἐν-

ἄλλῳ μορίῳ γίνεται ἡ τροφή, τὸ καλούμενον γάλα, ἐν τοῖς μαστοῖς· τοῖς ὄρνισι τοῦτο ποιεῖ ἡ φύσις ἐν τοῖς ᾠοῖς, τοὐναντίον μέντοι ἢ οἵ τε ἄνθρωποι οἴονται καὶ Ἀ. φησὶν ὁ Κροτωνιάτης· οὐ γὰρ τὸ λευκὸν ἐστι γάλα, ἀλλὰ τὸ ὠχρόν. Τοῦτο γὰρ ἐστιν ἡ τροφὴ τοῖς νεοττοῖς· οἱ δι' οἴονται τὸ λευκὸν διὰ τὴν ὁμοιότητα τοῦ χρώματος (Αὐτόθι, 5, 2).

19) ...la nutrition du poulet dans l' oeuf, regardait le blanc comme le lait qui alimente le jaune et l' embryon auquel ce dernier donne naissance. (Ibid., p. 242).

18) ...φέρειν δὲ σπέρματα πρῶτον ἄρχεται τὸ ἄρρεν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐν τοῖς ἔτεσι τοῖς δὶς ἑπτὰ τετελεσμένοις· ἅμα δὲ τρίχωσις τῆς ἥβης ἄρχεται, καθάπερ καὶ τὰ φυτὰ μέλλοντα σπέρμα φέρειν ἀνθεῖν πρῶτον. Ἀ. φησίν... (Αὐτόθι, Η, 1, 11—14).

8) ... δι' ὅλου τοῦ σώματος τρέφεσθαι (τὰ ἔμβρυα)· ἀναλαμβάνειν γὰρ αὐτῷ ὥσπερ σπογγιᾷ τὰ ἀπὸ τῆς τροφῆς θρεπτικά. (V, 16)... ἀναχωρήσει τοῦ αἵματος εἰς τὰς αἱμοφόρους φλέβας ὕπνον γίνεσθαί φησι, την δὲ ἐξέγερσιν διάχυσιν, την δὲ παντελῆ ἀναχώρησιν θάνατον. (V, 24)... τῶν ἡμιόνων τους μὲν ἄρρενας ἀγόνους παρὰ τὴν λεπτότητα τῆς θορῆς καὶ ψυχρότητα, τὰς δὲ θηλείας διὰ τὸ μὴ ἀναχάσκειν τὰς μήτρας. (V, 14)... τῆς μὲν ὑγείας εἶναι συνεκτικὴν τὴν ἰσονομίαν τῶν δυνάμεων, ὑγροῦ, ξηροῦ, ψυχροῦ, θερμοῦ, πικροῦ, γλυκέος καὶ τῶν λοιπῶν, τὴν δ' ἐν αὐτοῖς μοναρχίαν νόσου ποιητικήν· φθοροποιον γὰρ ἑκατέρου μοναρχίαν. Καὶ νόσον συμπίπτειν ὡς μὲν ὑφ' οὗ ὑπερβολῇ θερμότητος ἢ ψυχρότητος, ὡς δὲ ἐξ οὗ διὰ πλῆθος τροφῆς ἢ ἔνδειαν.. τὴν δὲ ὑγείαν τὴν σύμμετρον τῶν ποιῶν κρᾶσιν. (V, 30). (Αὐτόθι).

Κανένα δόγμα, ὁσονδήποτε ὑψηλό, δὲν μπορεῖ νὰ κάμῃ τοὺς ἀνθρώπους εὐτυχεῖς, ἐκτὸς ἐὰν μεταφρασθῇ σὲ ζωή.

Χένρυ Βὰν—Ντάικ

Ἕνα πλεονέκτημα τῆς φιλαληθείας εἶναι ὅτι δὲν χρειάζεσθε νὰ ἐνθυμῆστε τί εἴπατε.

Οἱ ἐλέφαντες ἔχουν συμπεριφορὰ σὰν ἀνθρώπινη...

Ἐρωτεύονται, μορφώνουν τὰ παιδιά τους, βοηθοῦν τοὺς γέροντες. Ἰδοὺ μερικὰ ἐπεισόδια ἀφηγημένα ἀπὸ ἕνα φίλο τους ποὺ τοὺς ἐγνώρισε καλά

Ὑπὸ BRIAN O' BRIEN

ΕΝΑ ΑΠΟΓΕΥΜΑ, καθὼς ἐτρέχαμε μὲ τὸ αὐτοκίνητο, ὁ δασικὸς ἐπιθεωρητὴς Μπέρε καὶ ἐγώ, στὴν πεδιάδα τοῦ Ἐθνικοῦ Πάρκου Κουῆν Ἐλιζαμπεθ, στὴν Οὐγκάντα, διακρίναμε μιὰ ἀγέλη ἐλεφάντων συνοδευομένων ἀπὸ τὰ μικρά τους. Μᾶς ἔρριξαν μιὰ ματιά, κίνησαν τὰ αὐτιά τους καὶ δὲν μᾶς ἔδωσαν πλέον προσοχή, ὥστε ὁ Μπέρε ἐσταμάτησε γιὰ νὰ μπορέσω νὰ τοὺς φωτογραφήσω. Ξαφνικὰ ὁ μεγαλύτερος ἐλέφας ὕψωσε τὰ αὐτιά του, τίναξε ἄγρια τὸ κεφάλι του καὶ οὐρλιάζοντας δυνατὰ ἔτρεξε πρὸς τὸ μέρος μας σταματῶντας σὲ ἀπόστασι λιγώτερη ἀπὸ ἕξ μέτρα.

— Τί ἔπαθε; ρώτησα.

— Ἴσως ἤθελε νὰ δῆ τὰ κυνηγετικά μας ἁμάξια, μοῦ ἀπήντησε ὁ Μπέρε. Ἢ θὰ ἔφαγε τίποτα ποὺ τὸν ἠνώχλησε. Μπορεῖ ἀκόμη νὰ τὸν ἐτσίμπησαν κουνούπια. Καμμιὰ φορὰ μισοτρελλαίνουν τοὺς ἐλέφαντες. Μὲ αὐτὰ τὰ ζῶα κανεὶς δὲν ξέρει τί γίνεται. Μερικὲς φορὲς οἱ ἀντιδράσεις τους εἶναι ἀπρόβλεπτες... Σὰν ἀνθρώπινες.

Οἱ ειδικοὶ ἐπιστήμονες ποὺ ἀφιέρωσαν χρόνια ὁλόκληρα γιὰ νὰ μελετήσουν αὐτὰ τὰ παχύδερμα τὰ ἔχουν σὲ μεγάλη φιλία γι' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν λόγο: Μεγάλος ἀριθμὸς χαρακτηριστικῶν μοιάζουν μὲ τὰ δικά μας. Ὁ Ντόναλτ Κέρ, τοῦ γνωστοῦ οἴκου Κὲρ καὶ Ντώνευ, ειδικευμένου νὰ ὀργανώνη «σαφάρι» στὸ Ναιρόμπι, στὴν Κένυα, μοῦ ἔδειξε μιὰ ἔκθεσι δύο κυνηγῶν, ποὺ ἀναφέρει τὴν ἱστορία δύο ἐλεφάντων ποὺ βοήθησαν ἕναν ὅμοιό τους τραυματία. Βάζοντας τοὺς χαυλιόδοντές τους κάτω ἀπὸ τὸ σῶμα του κατώρθωσαν νὰ τὸν σηκώσουν καὶ τὸν μετέφεραν, μπροστὰ στὰ μάτια τῶν κατάπληκτων κυνηγῶν μέσα στὸ παχὺ δάσος. Οἱ κυνηγοὶ τοὺς ἀκολούθησαν καὶ διεπίστωσαν ὅτι ἂν καὶ ὁ τραυματίας ξανάπεσε δύο ἢ τρεῖς φορές, τελικὰ μετεφέρθη σὲ ἀπόστασι τριῶν χιλιομέτρων. Ἐκεῖ ξαναβρῆκε τὶς αἰσθήσεις του, ὁπότε ἐξακολούθησε τὴν πορεία του συνοδευόμενος πάντοτε ἀπὸ τοὺς δύο ἐλέφαντας, μέχρις ὅτου καὶ οἱ τρεῖς τους ἑνώθηκαν μὲ μιὰ περαστικὴ ἀγέλη.

Ὁ Μπὶλ Ράιαν, ἕνας ἀπὸ τοὺς ἀρχαιοτέρους κυνηγοὺς τῶν Κὲρ καὶ Ντώνευ, ἐμελέτησε ἐπὶ 42 χρόνια τὴν συμπεριφορὰ τῶν ἐλεφάντων:

— Εἶναι ἱκανοὶ νὰ λογικεύωνται, σὰν καὶ μᾶς, μοῦ εἶπε. Μερικὲς φο-

Ἀπὸ τὸ U. S. Lady

φές είναι καὶ πονηρότεροι ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους. Σὲ μιὰ ἀπὸ τὶς βάσεις μας μιὰ ἀγέλη εἶχε συνηθίσει νὰ μπαίνη στὸν κῆπο καὶ νὰ κάνη μεγάλες ζημιές. Τὸν ἐκλείσαμε. Πηδοῦσαν πάνω ἀπὸ τὴν πόρτα. Ἐκάναμε μιὰ ἠλεκτρικὴ σύνδεσι. Δὲν χρειάσθηκαν παρὰ δύο ἢ τρεῖς βραδυὲς γιὰ νὰ καταλάβουν οἱ ἐλέφαντες ὅτι ὅταν ἔσβηναν τὰ φῶτα, δὲν περνοῦσε πλέον ρεῦμα καὶ πηδοῦσαν ἀνενόχλητοι. Τροποποιήσαμε τὴν σύνδεσι ὥστε νὰ λειτουργῆ ἀδιάκοπα ὅλη τὴ νύχτα. Οἱ ἐλέφαντες ἐτριγύριζαν ἔξω ἀπὸ τὸν κῆπο πατῶντας τὰ ἠλεκτροφόρα σύρματα ἕως ὅτου ἀνεκάλυψαν ὅτι οἱ χαυλιόδοντες δὲν ἦσαν καλοὶ ἀγωγοὶ μεταδόσεως τοῦ ρεύματος. Τελικὰ ἀναγκασθήκαμε νὰ ἐγκαταστήσουμε σκοπιὲς μὲ ὡπλισμένους φρουρούς.

«Κατὰ τὴν διάρκεια τῆς κατασκευῆς τουριστικῶν περιπτέρων στὸ Ἐθνικὸ Πάρκο Μόρχισον Φώλλς, στὴν Οὐγκάντα, οἱ μαραγκοὶ κατ᾿ ἐπανάληψιν ἐξεδιώκοντο ἀπὸ ἕναν ἀρσενικὸ ἐλέφαντα βάρους 3 1)2 τόννων, ἐπιλεγόμενον «Ὁ Λόρδος Δήμαρχος», ὁ ὁποῖος ἐθεωροῦσε τὴν τοποθεσία ἐκείνη προσωπική του ἰδιοκτησία. Ἀκόμη κι᾿ ὅταν ἐτελείωσαν τὰ περίπτερα, ἐξηκολούθησε νὰ τοὺς κάνη ζημιές, ἡσυχάζοντας μόνον ὅταν ἤθελαν νὰ τὸν φωτογραφήσουν.

Μιὰ θαυμάσια νύχτα ὀσφράνθηκε τὸ ἄρωμα τῆς «πόμπε», ἰθαγενοῦς μπύρας παρασκευασμένης ἀπὸ ζύμωσι μπανάνας καὶ ἄνοιξε ἕνα κιβώτιο ὅπου ἤλπιζε νὰ βρῆ πουρὲ μπανάνας. Ἐν συνεχείᾳ ἐρευνοῦσε ὅλα τὰ αὐτοκίνητα ποὺ περνοῦσαν. Μερικὲς φορὲς ἔχωνε στὸ ἐσωτερικὸ τὴν προβοσκίδα του καὶ ἀφαιροῦσε τὸ σκέπασμα. Μιὰ φορὰ μερικοὶ τουρίστες ποὺ ἐκοιμῶντο μέσα στὸ ἁμάξι τους εἶχαν κάνει τὸ λάθος νὰ φυλάξουν κάτω ἀπὸ τὸ ὄχημα ἕνα καλάθι μὲ προμήθειες μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ μπανάνες. Στὸ μέσον τῆς νύχτας τρόμαξαν αἰσθανόμενοι τὸ ἁμάξι νὰ ἀναποδογυρίζεται καὶ ἔμειναν ἀρκετὲς ὧρες κλεισμένοι ἐκεῖ μέσα, ἐνῶ ὁ «Λόρδος Δήμαρχος» ἔτρωγε ἀνέτως τὰ ἀγαπημένα του φροῦτα.

Στὸ Ἀμποζέλι τῆς Κένυα ἦταν μιὰ φορὰ ἕνας ἐλέφας ποὺ τοῦ ἄρεσε νὰ κάνη ἀστεῖα. Κρυβόταν στὴ στροφὴ ἑνὸς δρόμου περιμένοντας νὰ περάση κανένα ἁμάξι. Πεταγόταν μπροστά του ξαφνικὰ καὶ μούγκριζε. Βέβαιος ὅτι εἶχε τρομάξει τοὺς ἐπιβάτες, ὑποχωροῦσε εἰρηνικὰ καὶ τοὺς ἄφηνε νὰ περάσουν, ἐνῶ στὰ πονηρά του ματάκια φαινόταν καθαρὰ μιὰ λάμψις πονηρίας.

Στὸ Ἐθνικὸ Πάρκο Κουῆν Ἐλιζαμπεθ ὅπου οἱ τουρίστες, ἐφ᾿ ὅσον τηροῦν τοὺς κανονισμοὺς μποροῦν νὰ περνοῦν ἀνάμεσα ἀπὸ χιλιάδες ἐλεφάντων, παρέστην στὴν ἐξέλιξι ἑνὸς ἐρωτικοῦ ρωμάντζου. Συντροφευμένος ἀπὸ τὸν ἐπιθεωρητὴ Μπέρε παρατηροῦσα μιὰ ἀγέλη ποὺ περνοῦσε ἀπὸ μιὰ ρεματιὰ πάνω ἀπὸ τὴ λίμνη Ἐδουάρδου, ὅταν ἕνας νεαρὸς καὶ καλοδεμένος ἀρσενικὸς φάνηκε μέσα ἀπὸ ἕνα φύλλωμα σὲ ἀπόστασι 200 μέτρων ἀπὸ τὴν ἀγέλη. Ἀμέσως μιὰ θηλυκιὰ ἐγκατέλειψε τὴν ἀγέλη καὶ προχώρησε πρὸς αὐτόν, ταλαντεύοντας ντροπαλὰ τὸ κεφάλι της. Ὅταν συναντήθηκαν, ἐκεῖνος περιέβαλε μὲ τὴν προβοσκίδα του, τὴν προβοσκίδα τῆς καταχτήσεώς του, ὕστερα καὶ οἱ δυό τους ὕψωσαν τὰ κεφάλια, μέχρις ὅτου τὰ στόματά τους ἑνώθηκαν σ᾿ ἕναν ἀληθινὸ ἀσπασμό. Κατόπιν τῆς ἔδωσε μὲ τὴν προβοσκίδα μερικὰ χαρωπὰ κτυπήματα, ξερρίζωσε μιὰ τοῦφα χόρτων, τὴν κτύπησε στὰ γόνατά του γιὰ νὰ φύγη τὸ χῶμα καὶ τῆς τὴν προσέφερε. Ἐκείνη τὴν ἐπῆρε στὸ στόμα της καὶ ἀπεμακρύνθησαν βαδίζοντας μὲ σχεδὸν ἑνωμένους τοὺς ὤμους των, σταματῶντας συχνὰ γιὰ νὰ ἀνταλλάξουν φιλιά, μέχρις ὅτου χάθηκαν πίσω ἀπὸ μιὰ συστάδα δένδρων.

— Εἶναι πλέον ἀπὸ μιὰ ἑβδομάδα ποὺ συνεδέθησαν, μοῦ εἶπε ὁ Μπέρε. Θὰ ἐξακολουθοῦν νὰ κάνουν χόρτε μέχρις ὅτου ἡ θηλυ—

κιὰ θὰ φθάση σὲ κατάστασι «θερμότητος». Τότε θὰ τραβηχθοῦν σ' ἕνα μακρυνο ξέφωτο τοῦ δάσους (διότι οἱ ἐλέφαντες ὅπως καὶ οἱ ἄνθρωποι ἀναζητοῦνε τὴν μοναξιὰ γιὰ νὰ ἐκφράσουνε τὸν ἔρωτά τους) καὶ ἐκείνη θὰ ἀνταποκριθῆ μὲ φλογερότητα στὶς θωπεῖες ἐκείνου.

Ἡ σελήνη τοῦ μέλιτος διαρκεῖ περίπου δέκα μῆνες κατὰ τὴν διάρκεια τῶν ὁποίων τὸ ζευγάρι θὰ ἐξακολουθῆ νὰ ζῆ κοντὰ στὴν ἀγέλη ὅλη τὴν ἡμέρα. Τὴ νύχτα γλυστρᾶνε στὸ δάσος γιὰ νὰ ἐξακολουθήσουν τὶς ἐρωτικές τους συνομιλίες μέχρις ὅτου ἡ θηλυκιὰ μείνει ἔγκυος, ὁπότε παύει νὰ ἐνδιαφέρεται γιὰ τὸν σύντροφό της. Λίγους μῆνες ἀργότερα ἀναζητεῖ τὴν συντροφιὰ μιᾶς θηλυκιᾶς πιὸ ἡλικιωμένης ἀπο αὐτὴν γιὰ νὰ τῆς παρασταθῆ στὴ γέννα. Ἡ κυοφορία διαρκεῖ περίπου εἴκοσι καὶ ἕνα μῆνες. Ἡ «μαμὴ» μένει φρουρὸς καὶ ἐμποδίζει τους πάντας νὰ πλησιάσουν ἐνῶ ἔρχεται στὸν κόσμο τὸ ἐλεφαντάκι. Τὸ νεογέννητο ἔχει βάρος περίπου 90 κιλά, εἶναι ἱκανὸ νὰ σταθῆ στὰ πόδια του γιὰ λίγα λεπτὰ καὶ νὰ βαδίση λίγο. Ἡ τρυφερότης ποὺ δείχνουν οἱ ἐλεφαντίνες στὰ μικρά τους εἶναι συγκινητική, τόσο πολὺ ἀνθρώπινη εἶναι. Τὰ βοηθοῦν νὰ περάσουν τὸ νερό, ἀποσποῦν τὰ πράσινα κλαδιὰ ποὺ ἐμποδίζουν τὸ πέρασμά τους, ἀλλὰ καὶ τὰ τιμωροῦν καμμιὰ φορὰ σὲ περίπτωσι ἀπειθείας.

Ἕνα ἀπόγευμα ὁ Μπέρε καὶ ἐγὼ παρατηρούσαμε μιὰ ἀγέλη τεσσάρων θηλυκῶν μὲ πέντε μικρὰ κοντὰ στὴν διώρυγα Κασίγκα, ἡ ὁποία συνδέει τὶς λίμνες Ἐδουάρδου καὶ Γεωργίου. Ἕνα μικρὸ ἐλεφαντάκι προχωροῦσε στὴν ἄκρη τῆς ρεματιᾶς καὶ μία θηλυκιὰ ἔβγαλε μιὰ ὀξεῖα φωνὴ προειδοποιητική. Ἐκεῖνο ἀδιάφορο πῆρε τὸν κατήφορο σὰν ἕνα μικρὸ παιδὶ ποὺ θέλει νὰ ἰδῆ ἕως ποῦ μπορεῖ νὰ πλησιάση στὸ χεῖλος τῆς ὄχθης. Ξαφνικὰ τὸ χῶμα βούλιαξε καὶ τὸ ἐλεφαντάκι ἀφίνοντας μιὰ κραυγὴ τρόμου ἔπεσε στὸ νερό. Οἱ θηλυκιὲς ἐσταμάτησαν, ὕψωσαν τὰ αὐτιά τους, ὕστερα ἔτρεξαν πρὸς τὸ κανάλι τείνοντας ἐπίμονα τὶς προβοσκίδες τους στὸν ἄτακτο. Ὁ μικρὸς τὰ εἶχε χάσει καὶ ἐπάλευε μὲ τὸ νερό. Δύο θηλυκιὲς ἐγονάτισαν γιὰ νὰ βοηθήσουν δύο ἄλλες νὰ εἰσέλθουν μαλακὰ στὸ νερό. Γρυλλίζοντας ἐνθαρρυντικὰ πρὸς τὸ ἐλεφαντάκι, ἔτειναν τοὺς χαυλιόδοντες κάτω ἀπὸ τὸ σῶμα του ποὺ καὶ κατώρθωσαν νὰ τὸ ἀνυψώσουν καὶ ἔτσι τὸ ἔσυραν ἔξω. Ὕστερα ἡ μία ἀπὸ τὶς ἐλεφαντίνες αὐτές, ἡ μητέρα του προφανῶς, τὸ ἐπῆρε κοντά της, τοῦ ἐμουρμούρισε ἐνθαρρυντικά, ἐνῷ ἐκεῖνο κλαψούριζε καὶ ξερνοῦσε νερό. Ἐν τέλει ὅταν ἡ μητέρα του ἐπείσθη ὅτι ὁ ἄτακτος δὲν διέτρεχε πλέον κανένα κίνδυνο τοῦ ἔδωσε μὲ τὴν προβοσκίδα της ἕνα δυνατὸ κτύπημα καὶ ὕστερα μὲ κραυγες θυμοῦ τὸ ἔδιωξε ἀπὸ κοντά της.

Ἕνα συγκλονιστικὸ περιστατικὸ μητρικοῦ πόνου παρετηρήθη προσφάτως στὸ Ἐθνικὸ Πάρκο Μόρκισον Φώλλς. Ὁ συνταγματάρχης Τρίμερ, ἀρχηγὸς τῶν δασοφρουρῶν, διέκρινε μιὰ ἐλεφαντίνα ἡ ὁποία μετέφερε στοὺς χαυλιόδοντες ἕνα νεογέννητο. Τὸ ἐλεφαντάκι ἦταν νεκρό. Ἐπὶ τρεῖς ἡμέρες ἡ μητέρα μετέφερε αὐτο τὸ μικρὸ πτῶμα καὶ δὲν τὸ ἄφινε κατὰ γῆς παρὰ μόνον ὅταν εἶχε ἀνάγκη νὰ πιῆ νερό. Ἀργότερα τὴν ηὗραν ὄρθια δίπλα σ' ἕνα δέντρο χωρὶς τὸ ἐλεφαντάκι. Παρέμεινε ἐκεῖ πολλὲς ἡμέρες χωρὶς νὰ τρώγη καὶ ἐξηγριώνετο ὅταν κανεὶς ἐπιχειροῦσε νὰ τὴν πλησιάση. Τελικὰ ἔφυγε. Ὁ Τρίμερ ἀνεκάλυψε ὅτι κοντὰ σ' ἐκεῖνο τὸ δέντρο εἶχε σκάψει ἕναν ξέβαθο τάφο καὶ εἶχε θάψει τὸ μικρό της.

Το ἔνστικτο τῆς προστασίας φαίνεται πὼς εἶναι χαρακτηριστικὸ ὅλων τῶν ἐλεφάντων. Ἕνας ἀρσενικος γερο—ἐλέφας ποὺ δὲν θὰ μπορεῖ πιὸ νὰ ἀναπαραγάγη, οὔτε καὶ νὰ ἀκολουθῆ τὴν ἀγέλη σὲ μεγάλες πορεῖες, θὰ τὴν ἐγκαταλείψη. Γενικὰ ἕνας ἢ δύο νεαροὶ ἀρσενικοὶ θὰ τὸν συνοδεύσουν. Πολλοι

κυνηγοὶ πιστεύουν ὅτι εἰς ἀντάλλαγμα τῆς προστασίας των αὐτὸς τοὺς μεταδίδει τὰ μυστικὰ τῆς γηραιᾶς σοφίας του. Σὰν παρουσιασθῆ κίνδυνος οἱ νεκροὶ φρουροὶ κρύβουν κάπου τὸν γέρο καὶ ὕστερα τρέχουν ν' ἀντιμετωπίσουν τὸν ἐχθρό. Συχνὰ μένουν μαζί του μέχρι τοῦ θανάτου του, ποὺ συμβαίνει γύρω στὸ ἑξηκοστὸν ἔτος, διότι ἡ ζωὴ τῶν ἐλεφάντων εἶναι λίγο βραχύτερη ἀπὸ τὴν ἀνθρώπινη.

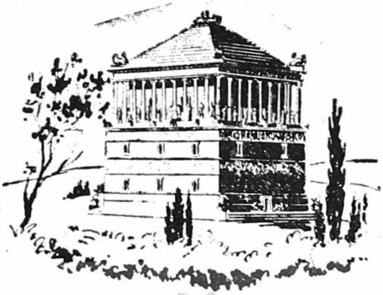
Ἀντίθετα ἀπὸ τὴ λαικὴ δοξασία, αὐτοὶ οἱ κολοσσοὶ δὲν εἶναι ἀδέξιοι. Μποροῦν νὰ πατήσουν πάνω σὲ μιὰ καρύδα μὲ ἀρκετὴ λεπτότητα, ὥστε νὰ σπάσουν τὸ κέλυφος χωρὶς νὰ τὴν καταστρέψουν καὶ ξέρουν νὰ ξεθάβουν πατάτες χωρὶς νὰ τὶς ξεσχίζουν. Μάλιστα εἶναι συνήθως «δεξιοὶ ἢ ζερβοί», χρησιμοποιῶντας γιὰ τὴν ἐξαγωγὴ τῶν πατατῶν τὸν ἴδιο χαυλιόδοντα.

Ὁ ἐλέφας ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ λίγο ὕπνο, περίπου δύο φορὲς λιγώτερον ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο, αἰσθάνεται δὲ εὐτυχὴς χρησιμοποιῶντας σχεδὸν ὅλον τὸν καιρό του τρώγοντας. Γιὰ νὰ μασήξῃ τὰ 300 περίπου κιλὰ φύλλων καὶ χόρτων ποὺ ἀποτελοῦν τὴν καθημερινή του τροφὴ εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ βόσκῃ στὶς 16 ὧρες τοῦ 24ώρου. Πρέπει ἐπίσης νὰ ζητᾶ διαρκῶς νερὸ διότι τοῦ χρειάζονται 110 ἕως 190 λίτρες ἡμερησίως.

Εἶναι σωστὸ ὅτι ὁ ἐλέφας δὲν ξεχνάει ποτέ. Ἕνα πρᾶγμα ἀνάμεσα στ' ἄλλα ποὺ τὸ θυμᾶται πάντα εἶναι ἡ μυρωδιὰ τοῦ ἀνθρώπου. Ἕναν ἄνθρωπο ποὺ τὸν ἔχει γνωρίσει μιὰ φορὰ μπορεῖ νὰ τὸν ἀντιληφθῇ ἐξ ἀποστάσεως πέντε χιλιομέτρων. Μπορεῖ ἐπίσης νὰ ξεχωρίσῃ ἀπὸ τὴν μυρωδιὰ ἐὰν ὁ ἄνθρωπος ποὺ πλησιάζει εἶναι λευκὸς ἢ ἰθαγενής. Αὐτὸ ἔχει σημασία ἐπειδὴ ξέρει πολὺ καλὰ ὅτι συνήθως οἱ λευκοὶ εἶναι ὡπλισμένοι.

Ὁ συνταγματάρχης Μπρούς — Σμίθ, ἕνας πολὺ γνωστὸς ἄποικος τῆς Κένυα, φρονεῖ ὅτι ὁ ἐλέφας διατηρεῖ καὶ τὴν ἀνάμνησι τῶν περιποιήσεων καθὼς καὶ τοῦ κινδύνου. Μιὰ φορὰ αἰχμαλώτισε ἕνα ἐλεφαντάκι ποὺ ἦταν ἄσχημα πληγωμένο σὲ μιὰ μπροστινὴ πατοῦσα του. Ὅλον τὸν καιρὸ τῆς θεραπείας ὁ Μπρούς—Σμὶθ ἔσφιξε τὸ πόδι του σ' ἕνα «μπλόκο» ἀπὸ χονδροὺς κορμοὺς δέντρων, ὥστε τὸ ζῶον νὰ μὴ μπορῇ νὰ κινηθῇ. Μὲ τὸ πρῶτο ἀντισηπτικὸ φάρμακο ὁ ἐλέφας οὔρλιασε ἀπὸ τὸν πόνο καὶ λίγο ἔλειψε νὰ σπάσῃ τὴν φυλακή του καὶ νὰ φύγῃ. Ἀλλὰ ὁ Μπρούς —Σμὶθ κατώρθωσε νὰ τελειώσῃ τὸ ἔργο του καὶ νὰ ἀνακουφίσῃ τὸ ζῶον. Ὕστερα ἀπὸ τρεῖς ἢ τέσσαρες ἀλλαγὲς ὁ ἐλέφας ὑφίστατο τὴν θεραπεία μὲ ὑπομονή. χρειάστηκε ὅμως νὰ παραμείνῃ μερικὲς ἡμέρες κλεισμένος γιὰ νὰ μὴν ἀφαιρέσῃ τοὺς ἐπιδέσμους. Τελικὰ ἐλευθερώθηκε. Ἀπὸ τότε κάθε φορὰ ποὺ ἔβλεπε τὸν Μπρούς — Σμὶθ ἔτρεχε νὰ τὸν συναντήσῃ, τοῦ ἔπιανε τὸ χέρι μὲ τὴν προβοσκίδα καὶ τοῦ τὸ ὡδηγοῦσε πρὸς τὴν πληγὴ ἡ ὁποία εἶχε ἐπουλωθῆ.

Οἱ μεγάλες ἀγέλες ἐλεφάντων λιγοστεύουν συνεχῶς. Ἀλλὰ οἱ ἐπισκέπται τῶν Ἐθνικῶν Πάρκων τῆς Ἀφρικῆς ἔχουν τὴν εὐκαιρία νὰ εἶναι αὐτόπται τῶν ἐκδηλώσεων αὐτῶν τῶν ζώων, ποὺ εἶναι συχνότατα ὅμοιες μὲ ἐκεῖνες τῶν θεατῶν τους.

Ὁ Τάφος τοῦ Μαυσώλου

ΠΟΛΛΟΙ έχουν ακουστὰ για τὰ ἑπτὰ θαυματα τοῦ κοσμου, ἀλλὰ λίγοι μποροῦν νὰ τ' απαριθμήσουν. Εἶναι

Αι Πυραμίδες
Οι κρεμασται κῆποι τῆς Βαβυλῶνος
Τὸ αγαλμα τοῦ Διος απο τον Φειδια
Ὁ ναος τῆς Ἐφέσου
Ὁ Κολοσσὸς τῆς Ρόδου
Ὁ φαρος τῆς Ἀλεξανδρειας
Ὁ ταφος τοῦ Μαυσωλου

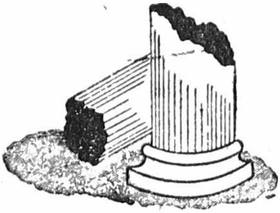
Το Μαυσωλεῖον ἦταν ο ταφος τοῦ Βασιλεως Μαυσωλου στην Αλικαρνασσὸ (σήμερα Μπουδρούμ), στην απεναντι τῆς Ρόδου Τουρκικη ακτή. Εκεῖ, στην τοτε χωρα τῆς Καριας ζοῦσε 360 χρονια πρὸ Χριστοῦ ενας βασιληᾶς ὀνομαζομενος Μαυσωλος, με την συζυγο του Ἀρτεμισια. Ἡ Καρια συνωρευε πρὸς το Αἰγαῖον πέλαγος με την Ρόδο καὶ την Κῶ. Ὁ Μαυσωλος εἶχε κατακτήσει στην Μικρα Ἀσια τὶς γειτονικές του περιοχὲς τῆς Λυκιας, Ἰωνίας καὶ μερικὰ ελληνικα νησια. Μαζὶ μὲ τοὺς Ροδιους επολέμησε κατα τῶν Ἀθηναιων. Κι' ομως τιποτα ἀπο οσα επραξε στη ζωη του δεν τοῦ προσεπορισε την αἰωνια φημη, την ὁποια χρωστᾶ στο μνημεῖο που ανηγειρε μετα τὸν θανατο του ἡ συζυγός του, τον μεγαλοπρεπέστερο ταφο τῶν αἰώνων. Ὁ τάφος αὐτὸς εἶναι γνωστος ως το Μαυσωλεῖον τῆς Ἀλικαρνασσοῦ.

Ἡ Ἀρτεμισια, κατὰ τὴν διαρκεια τῆς κατασκευῆς τοῦ Μαυσωλειου, εδωσε πολλα και βαρύτιμα δῶρα σε ποιητας και συνθέτας τῆς ἐποχῆς για τὶς πιο τραγικες καὶ μελαγχολικὲς δημιουργιες των. Πέθανε ομως απο την θλῖψι της προτοῦ συμπληρωθῆ το Μαυσωλεῖον, το οποῖον απεπερατώθη ἀπὸ ἀφωσιωμένους αρχιτέκτονας και γλύπτας τῆς εποχῆς. Σημερα όταν χρησιμοποιοῦμε την λεξι μαυσωλεῖο, σπάνια ἐνθυμουμεθα οτι ο ορος προῆλθε απο τὸ προσωπικο μνημεῖο ποὺ εχτισε μια αρχαια βασίλισσα εἰς ενδειξιν τῆς λυπης της γιὰ τὸν συζυγον της, τον Μαυσωλον βασιλέα τῆς Καριας.

Ὁ ταφος εκεῖνος ἦταν ὕψους 140 ποδῶν και περιμετρου 411 ποδῶν. Τμήματα τοῦ διαζώματός του σωζονται στο Βρεταννικὸν Μουσεῖον τοῦ Λονδινου. Κατὰ τὸν 12ον αἰῶνα ο ταφος κατεστράφη ἀπο σεισμο και στα 1404 ἐχρησιμοποιηθη ως λατομειον ἀπὸ τοὺς Ἱπποτας τῆς Ροδου γιὰ τὸ χτισιμο τοῦ φρουριου τοῦ Ἁγιου Πέτρου.

Ἡ εξωτερικη αρχιτεκτονικὴ μορφη τοῦ Μαυσωλείου ἐχρησιμοποιήθη σαν πρότυπο γιὰ τὸν «Οἶκον τοῦ Ναοῦ», τὸ μεγαρον τῆς ἕδρας τοῦ Ὑπάτου Συμβουλιου τοῦ 33ου βαθμοῦ τοῦ Ἀμερικανικοῦ Ἐλευθεροτεκτονισμοῦ νοτιου δικαιοδοσιας, στην Οὐάσιγκτων.

Fred Kleinknecht, Jr.

ΑΠΟ ΤΟ ΠΑΡΕΛΘΟΝ

Ὁ Θρόνος τοῦ Σολομῶντος

Ἡ ἐφημερίδα «Ἰουδαϊκὴ Πρόοδος» δίνει τὴν ἀκόλουθη περιγραφὴ ἑνὸς ἀξιοσημειώτου μηχανισμοῦ τοῦ Θρόνου τοῦ Σολομῶντος. Ἰσχυρίζεται ὅτι ἡ προέλευσίς του εἶναι ἀπὸ κάποιο παληὸ χειρόγραφο, τιτλοφορούμενο «Ἱστορία τῆς Ἱερουσαλήμ». Ἐὰν ἡ περιγραφὴ εἶναι ἀκριβής, τότε ὁ μηχανισμὸς ἐκεῖνος ἦταν ἀναμφισβήτητα ἀνώτερος κάθε μοντέρνου ἐπιτεύγματος.

«Τὰ πλευρὰ τοῦ Θρόνου ἦσαν ἀπὸ καθαρὸ χρυσάφι, τὰ πόδια ἀπὸ σμαράγδια καὶ ρουμπίνια, ἀνάμικτα μὲ μπριλλάντια μεγάλα σὰν αὐγὰ στρουθοκαμήλου. Ὁ Θρόνος εἶχε ἑπτὰ βαθμίδες καὶ σὲ καθε πλευρά του ἦσαν κλιμακωμένες συστάδες δένδρων, τῶν ὁποίων οἱ κλάδοι ἦσαν κατάφορτοι ἀπὸ πολυτίμους λίθους ὑπὸ μορφὴ ὥριμων καὶ ἄγουρων καρπῶν. Στὰ κλαδιὰ τῶν δένδρων ἐπίσης ἐθεῶντο πουλιά, ἰδίως παγώνια. Τὰ πουλιὰ εἶχαν ἐσωτερικοὺς μηχανισμούς, ὥστε σὲ ὡρισμένες στιγμὲς μετέδιδαν χιλιάδες μελωδικοὺς φθόγγους, ποὺ ποτὲ οἱ θνητοὶ δὲν εἶχαν ξανακούσει.

»Στὸ πρῶτο σκαλοπάτι ὑπῆρχαν κλήματα ἀμπέλου μὲ βότρεις σταφυλιῶν ἀπὸ ποικίλους πολύτιμους λίθους, σὲ τέτοιους συνδυασμοὺς χρωμάτων, πορφυροῦ, πράσινου, βιολετιοῦ καὶ κόκκινου, ὥστε νὰ παρουσιάζουν τὴν ὄψι ἀληθινῶν καρπῶν. Στὸ δεύτερο σκαλοπάτι σὲ κάθε πλευρὰ τοῦ θρόνου ἦσαν δύο λεοντάρια τρομερὰ στὴν ὄψι, σὲ φυσικὸ μέγεθος, κατασκευασμένα ἀπὸ χυτὸ χρυσάφι.

»Ἦταν τέτοιος ὁ μηχανισμὸς τοῦ θρόνου, ὥστε ὅταν ὁ Σολομὼν πατοῦσε τὸ πόδι του στὸ πρῶτο σκαλὶ τὰ πουλιὰ ἄνοιγαν τὰ φτερά τους καὶ ἔκαναν ἕνα χαρωπὸ θόρυβο στὸν ἀέρα. Ὅταν πατοῦσε στὸ δεύτερο σκαλὶ τὰ λεοντάρια ἔδειχναν τὰ νύχια τους. Μὲ τὸ πάτημα στὸ τρίτο σκαλί, μιὰ σύναξι δαιμόνων καὶ νεραΐδων καὶ ἀνθρώπων ἐπανελάμβαναν ἕναν ὕμνο στὴ Θεότητα. Ὅταν ἔφθανε στὸ τέταρτο σκαλὶ ἀκουγόταν ἡ προσφώνησι τούτη πρὸς αὐτόν: «Υἱὲ τοῦ Δαυΐδ, ἴσο εὐγνώμων γιὰ τὶς εὐλογίες ποὺ ὁ Παντοδύναμος εὐδόκησε νὰ σοῦ παραχώρηση». Τὰ ἴδια ἐπανελαμβάνοντο ὅταν πατοῦσε καὶ στὸ πέμπτο σκαλί. Φθάνοντας στὸ ἕκτο σκαλί, προσετίθετο στὶς φωνὲς καὶ μιὰ χορωδία τῶν τέκνων τοῦ Ἰσραήλ, ὅταν δὲ ἔφθανε στὸ ἕβδομο καὶ τελευταῖο σκαλὶ ἐτίθεντο σὲ κίνησι ὅλα τὰ πουλιὰ καὶ τὰ ζῶα τοῦ θρόνου καὶ δὲν ἔπαυαν παρὰ ὅταν καθόταν στὸ βασιλικὸ θρόνο. Τότε τὰ πουλιά, τὰ λεοντάρια καὶ τὰ ἄλλα ζῶα ἀπὸ μυστικὲς ὀπὲς τοῦ ἔρριχναν πίδακες πολυτίμων ἀρωμάτων καὶ δύο πουλιὰ χαμήλωναν καὶ ἄφηναν στὴν κεφαλή του ἕνα χρυσὸ στέμμα».

ΔΙΑΤΡΟΦΗ ΚΑΙ ΥΓΕΙΑ

'Υπὸ **NELL TAYLOR**

ΘΑ ΔΙΕΡΩΤΗΘΗΤΕ: «Τί δουλειὰ ἔχει ἕνα τέτοιο ἄρθρο σὲ περιοδικὸ ἀφιερωμένο σὲ θέματα πνευματικά;» Κι' ὅμως ἡ σημασία τῆς φυσικῆς ὑγείας εἶναι ὁλοφάνερη γιὰ τὴν ἐκπλήρωσι τοῦ ὑψηλότερου σκοποῦ τῆς ζωῆς. Ὁ ἄνθρωπος στὴν πορεία τῆς ἐξελίξεώς του τείνει νὰ κερδίσῃ συνειδητότητα καὶ κατὰ κάποιο βαθμὸ ἔλεγχο στὰ πεδία τῆς ὕλης ἀπὸ τὴν ὁποίαν συντίθεται τὸ σύμπαν. Γι' αὐτὸν τὸν σκοπὸ λαμβάνει διαδοχικὲς γεννήσεις καὶ σὲ κάθε μιὰ ἀπὸ τὶς ἐνσαρκώσεις του ἀποκτᾶ νοητικό, θυμικὸ καὶ φυσικὸ σῶμα ποὺ τὰ χρησιμοποιεῖ σὰν ὄργανα ἀντιλήψεως καὶ ἐνεργειας σ' αὐτὰ τὰ πεδία. Αἱ Γραφαὶ τῶν διαφόρων θρησκειῶν καὶ ὅλα τὰ φιλοσοφικὰ συστήματα ὑποδεικνύουν ὁδοὺς γιὰ τὸν ἐξαγνισμὸ τῶν σκέψεων καὶ αἰσθημάτων, γιὰ τὴν καλλιέργεια τῆς πνευματικῆς ὀντότητος, γενικὰ γιὰ τὴν «τελειοποίησι» τοῦ ἀνθρώπου. Συνεπῶς ἡ κυριαρχία ἐπὶ τῆς φυσικῆς πλευρᾶς τῆς ὑπάρξεώς μας περιλαμβάνεται μέσα στὸ ἰδεῶδες τῆς τελειοποιήσεως Ὁ ἄνθρωπος μπορεῖ νὰ ἀναπτύσσῃ τὶς νοητικὲς καὶ πνευματικές του ἱκανότητες, ἐπειδὴ ὅμως ὅλες αὐτὲς ἐκφράζονται στὸ φυσικὸ πεδίον διὰ μέσου τοῦ ἐγκεφάλου, τῶν νεύρων, τῶν ἀδένων καὶ ἄλλων ὀργάνων τοῦ φυσικοῦ σώματος, εἶναι ἀνάγκη νὰ ἔχῃ κανεὶς ὑγιὲς σῶμα, ὥστε νὰ χρησιμοποιῇ εἰς τὸ ἔπακρον ὅλες ἐκεῖνες τὶς ἰδιότητες ποὺ ἀνέπτυξε στὰ ὑψηλότερα ὀχήματα τοῦ ἑαυτοῦ του.

Καὶ εἶναι μὲν ἀληθὲς ὅτι πολλὲς σωματικές ἀσθένειες ἔχουν τὴν αἰτία τους στὰ ὑπερφυσικὰ σώματα, ἀλλὰ εἶναι ἐπίσης ἀληθὲς ὅτι ἀποκλειστικὰ φυσικὲς αἰτίες μπορεῖ νὰ προκαλέσουν ὄχι μόνον σωματικὲς ἀρρώστειες, ἀλλὰ καὶ ψυχικὲς διαταραχὲς ποὺ ἐπηρεάζουνε σοβαρὰ τὴν νοητικὴ καὶ πνευματικὴ δραστηριότητα καὶ ἀνάπτυξι. Ἀνάμεσα στὶς σωματικὲς αἰτίες ποὺ μπορεῖ νὰ ἔχουνε ἀντίξοα ἀποτελέσματα σὲ πνευματικὰ ἐπίπεδα εἶναι καὶ τὰ μειονεκτήματα τῆς διατροφῆς. Ἀπεδείχθη ὅτι μερικὲς βαρειὲς περιπτώσεις ψυχοπαθείας ὠφείλοντο στὴν ἔλλειψι νιακίνης στὴν δίαιτα καὶ οἱ ἀσθενεῖς θεραπεύθηκαν μόλις τοὺς ἐδόθη ἡ ἀπαιτουμένη ποσότης αὐτῆς τῆς βιταμίνης. Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν διατροφὴ ἡ γυμναστική, ἡ ἀνάπαυσις καὶ τὸ ἡλιακὸ φῶς εἶναι παράγοντες φυσικῆς καὶ ψυχικῆς ὑγείας. Ὁ Κάρολος Λεντμπῆτερ ἔλεγ : «Ὁ ἄνθρωπος ποὺ διατηρεῖ τὸ φυσικό του σῶμα σὲ ἐντελῶς καλὴ κατάστασι, ἔχει ἐπίσης ἐν τάξει τὸ αἰθερικόν του σῶμα, ἑπομένως εἶναι λιγώτερο προσιτὸς στὴν διείσδυσι δυσαρέστων φυσικῶν μικροβίων. Ἐπίσης λόγω ἐπιδράσεως στὸ ἀστρικὸ καὶ νοητικὸ σῶμα εἶναι σχεδὸν ἀδύνατον νὰ κυριαρχήσουν ἐπάνω του σκέψεις καταπτώσεως ἢ ζωώδους πάθους. Βλέπομε λοιπὸν ὅτι ἡ κανονικὴ φυσικὴ ἄσκησις ἔχει μεγάλη σπουδαιότητα καὶ ἀπὸ τὴν ἀπο-

'Απὸ τὸ American Theosophist

ψι τοῦ ἀποκρυφισμοῦ. Πραγματικὰ μποροῦμε νὰ ποῦμε ὅτι ὅλες οἱ ἀσκήσεις ποὺ ἡ πεῖρα ἀπέδειξε ὅτι προάγουν τὴν ὑγεία τοῦ φυσικοῦ σώματος ἐπιδροῦν εὐνοϊκὰ ἐπίσης στὰ ὑψηλότερα ὀχήματα». Σχετικὰ μὲ τὸ ἡλιακὸ φῶς ἔλεγε: «Ὄχι μόνον ἡ φυσικὴ ἀδιαθεσία, ἀλλὰ καὶ ἡ ἐρεθιστικότης καὶ ἡ κατάπτωσις διώχνονται ἀπὸ τὶς ἀκτῖνες τοῦ ἡλίου». Εἶναι γνωστὴ ἐπίσης ἡ συμβουλὴ ποὺ περιέχεται στὸ ἔργον «Στὰ πόδια τοῦ Διδασκάλου» σχετικὰ μὲ τὸ φυσικὸ σῶμα, τὸ ὁποῖον παρουσιάζεται σὰν τὸ μεταφορικὸν τοῦ ἑαυτοῦ μας ζῶον: «Νὰ τὸ φροντίζουμε καὶ νὰ τὸ τρέφουμε μονάχα μὲ καθαρὴ τροφὴ καὶ καθαρὸ ποτόν».

Σύμφωνα μὲ τὶς ἰδέες αὐτὲς ἕνας ἐνδιαφερόμενος γιὰ τὴν πνευματικὴ ζωὴ θὰ ἦταν χρήσιμο νὰ προσέξη μερικὲς βασικὲς διαπιστώσεις γιὰ τὴν καλὴ διατροφὴ καὶ ὑγεία.

ΗΜΕΡΗΣΙΟΣ ΟΔΗΓΟΣ ΔΙΑΤΡΟΦΗΣ

Οἱ διαιτολόγοι συνηθίζουν νὰ ὑπολογίζουν τὶς ἀπαιτήσεις τοῦ σώματος σὲ γραμμάρια ἢ ἄλλες μονάδες πρωτεινῶν, βιταμινῶν, ἁλάτων κ.λ.π., ἀλλὰ ὁ μέσος ἄνθρωπος δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ διαθέτη τεχνικὲς γνώσεις προκειμένου νὰ βελτιώση τὶς συνήθειές του ὡς πρὸς τὴν διατροφή. Ἄλλωστε ὑπάρχουν ἡμερήσιοι ὁδηγοὶ διατροφῆς ποὺ ταξινομοῦν τὶς τροφὲς σὲ τέσσαρες βασικὲς ὁμάδες καὶ ἀναφέρουν τί συνδυασμοὺς πιάτων χρειάζεται ὁ ἄνθρωπος. Τελευταῖα τὸ Ἀμερικανικὸν Ὑπουργεῖο τῆς Γεωργίας περιέγραψε τὶς ὁμάδες αὐτὲς ὡς ἀκολούθως:

1.— Γαλακτερά: Δύο φαγητὰ ἡμερησίως γιὰ τοὺς ἐφήβους, περισσότερα γιὰ τὰ παιδιὰ καὶ γιὰ τὶς γυναῖκες ποὺ κυοφοροῦν ἢ θηλάζουν. Ἡ ὁμάδα αὐτὴ περιλαμβάνει τὸ γάλα καὶ διάφορα εἴδη τυριοῦ, προσφέρει δὲ κυρίως ἀσβέστιον, πρωτεΐνην, βιταμίνες καὶ ἄλλα θρεπτικὰ συστατικά.

2.—Πρωτεΐνες: Δύο ἢ περισσότερα φαγητὰ ἡμερησίως. Σ' αὐτὴν τὴν ὁμάδα περιλαμβάνεται τὸ κρέας (βωδινό, χοιρινό, ἀρνίσιο, πουλερικό), τὰ θαλασσινὰ ἐν γένει, καθὼς καὶ τὰ φασόλια, μπιζέλια, φακή, καρύδια, αὐγὰ καὶ τὰ ὁλόκληρα δημητριακά. Ἡ ὁμάδα αὐτὴ ἐκτιμᾶται κυρίως γιὰ τὸ περιεχόμενό της σὲ πρωτεΐνες, ἀλλὰ προσφέρει ἐπίσης βιταμίνες καὶ μεταλλικὰ συστατικά.

3.— Χορταρικά — Φροῦτα: Τέσσαρα ἢ περισσότερα φαγητὰ τὴν ἡμέρα, νωπὰ ἢ μαγειρευμένα. Συντελοῦν κυρίως στὸν εφοδιασμὸ τοῦ σώματος μὲ βιταμίνες καὶ μεταλλικὰ συστατικά

4.— Δημητριακά: Τέσσαρα ἢ περισσότερα φαγητὰ τὴν ἡμέρα Ἡ ὁμάδα αὐτὴ περιλαμβάνει τὰ δημητριακὰ μὲ ὁλόκληρο τὸ σπειρὶ (σιτάρι, ρύζι, ἀραποσίτι, κριθάρι, κεχρὶ κ.λ.π.) τὸ ψωμὶ καὶ τὰ προϊόντα ἀρτοποιΐας, ζυμαρικὰ κ.λ.π. Οἱ τροφὲς αὐτὲς παρέχουν πρωτεΐνες, σίδηρο, βιταμίνη Β· καὶ ἄλλες θρεπτικὲς οὐσίες.

Ἄλλες τροφές: Λίπη, ὅπως βούτυρο, μαργαρίνη, μαγειρικὰ ἢ σαλατικὰ ἔλαια, ζάχαρη καὶ μέλι εἶναι ἐπίσης ἀπαραίτητα γιὰ τὴν συμπλήρωσι τῆς διατροφῆς καὶ ἐνεργείας.

Ἡ ἀνωτέρω κατάταξις τῶν τροφίμων ἰσχύει ἐξ ἴσου γιὰ κρεωφάγους καὶ χορτοφάγους, ἀπὸ τὴν ἄποψι τῆς ἀναγκαίας ἐπιλογῆς καὶ ποικιλίας γιὰ μιὰ πλήρη διατροφή. Ἀλλὰ οἱ χορτοφάγοι ὀφείλουν ἰδιαίτερα νὰ προσέχουν, ὥστε ἀφοῦ δὲν θὰ τρῶνε κρέας νὰ λαμβάνουν μὲ ἄλλα τρόφιμα ἀρκετὲς πρωτεΐνες, χωρὶς νὰ λαμβάνουν πάρα πολλὲς θερμίδες. Ἡ ἔλλειψις πρωτεινῶν ἐκδηλώνεται ὡς μείωσις ἐνεργείας, ἐλάττωσις νοητικῆς ἱκανότητος, εὐερέθιστον ἢ βουλιμία κρέατος καὶ τροφῆς ἐν γένει. Τὰ ἀμινοξέα ποὺ ἀποτελοῦν τὶς πρωτεΐνες χημικῶς εἶναι τὰ ἴδια, ἀσχέτως ἐὰν προέρχωνται ἀπὸ ζωικὴ ἢ φυτικὴ τροφή, ὥστε ἡ θρεπτικὴ ἀξία τῆς πρωτεΐνης τῶν φυτῶν εἶναι τῆς

ἰδίας ποιότητος μὲ τὴν πρωτεινην τῶν κρεάτων, μὲ μόνη διαφορὰ ὅτι δὲν ὑπάρχει στὴν ἴδια ποσότητα φυτικῆς τροφῆς τόση πρωτεΐνη ὅση στὴν ζωϊκὴ τροφή. Ἑπομένως, ὁ χορτοφάγος πρέπει νὰ εἶναι βέβαιος ὅτι ἡ δίαιτά του περιέχει ἐπαρκῆ ποσότητα πρωτεινῶν καὶ ὅτι αὐτὲς οἱ πρωτεΐνες περιέχουν τὴν ἀπαιτούμενη ποικιλία ἀμινοξέων.

ΜΕΡΙΚΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΕΣ ΟΔΗΓΙΕΣ

Δεχόμενοι ὅτι ἕνα ἄτομον εἶναι σὲ θέσι νὰ κάμη τὴν πρέπουσα ἐπιλογὴ τροφῶν γιὰ τὴν ὑγείαν του, προχωροῦμε στὴν ἐξέτασι ἑτέρων παραγόντων σχετικῶν μὲ τὴν θρεπτικὴ ἀξία τῆς διαίτης του.

1.— Παρασκευή: Ἀπὸ ἐπιστημονικῆς ἀπόψεως τὸ μαγείρευμα δὲν προσθέτει τίποτε στὴ θρεπτικότητα ἢ χωνευτικότητα τῶν τροφῶν, ἐκτὸς τῶν περιπτώσεων τῶν ἀμυλαδῶν ὅπου τὸ βράσιμο εἶναι ἀπαραίτητο γιὰ νὰ ἀπορροφήσουν λίγο νερό. Ἐν τούτοις τὸ μαγείρευμα μεταβάλλει τὴν σύνθεσι, γεῦσι καὶ τὴν στερεότητα τῆς τροφῆς, δηλαδὴ ἐπηρεάζει τὴν εὐχέρεια τῆς λήψεως, ἐπίσης ἀποστειρώνει τὴν τροφὴν σκοτώνοντας κάθε βακτηρίδιο ἢ παράσιτο ποὺ μπορεῖ νὰ περιέχη, ἐνῶ ὅμως μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ χάνονται καὶ πολλὲς χρήσιμες βιταμίνες. Ἐπὶ παραδείγματι ἡ βιταμίνη Γ ποὺ περιέχεται στὶς πατάτες διατηρεῖται κατὰ 94% ἐὰν τὶς βράσουμε μαζὶ μὲ τὶς φλοῦδες, ἐνῶ ἐὰν τὶς βράσουμε ξεφλουδισμένες διατηροῦνται μόνον τὰ 74% αὐτῆς τῆς βιταμίνης. Περαιτέρω ἐὰν οἱ ξεφλουδισμένες καὶ βρασμένες πατάτες μείνουν μία νύκτα στὸ ψυγεῖο καὶ κοποῦν τὴν ἑπομένη ἡ βιταμίνη Γ θὰ εἶναι μόνον 26% τῆς ποσότητος ποὺ περιέχεται στὴν ὠμὴ πατάτα.

Ἐπίσης ἡ θρεπτικὴ ἀξία τῶν τροφῶν ἐπηρεάζεται ἀπὸ τὸν τρόπο τῆς κοπῆς καὶ τὸν χρόνο διατηρήσεως. Τὰ καρότα κομμένα σὲ φέτες διατηροῦν μόνον 78% τῆς βιταμίνης Γ τοῦ ὠμοῦ καρότου, ἐνῶ ἐὰν κομμένα καρότα μείνουν πέντε ὧρες σὲ ψυγεῖο θὰ χάσουν 21% ἐπὶ πλέον τῆς βιταμίνης Γ.

Αὐτὰ καὶ ἄλλα σχετικὰ πορίσματα ἔκαμαν τοὺς διαιτολόγους νὰ διατυπώσουν τὴν «συμβουλὴ τῶν τριῶν Λ»: Λιγώτερη ποσότητα νεροῦ, λιγώτερος χρόνος μαγειρεύματος, λιγώτερη ἐπιφάνεια ἐκτεθειμένη. Ὁ Ἱπποκράτης εἶχε πῆ: «Τὰ τρόφιμα πρέπει νὰ εἶναι στὴν κατάστασι τὴν φυσική τους ἢ τουλάχιστον σὲ μιὰ κατάστασι ὅσο μπορεῖ πλησιέστερη πρὸς τὴν φυσική». Ἡ ἐφαρμογὴ αὐτοῦ τοῦ κανόνος, δηλαδὴ ἡ ἀποφυγὴ τῶν μοντέρνων τρόπων ἀλέσματος καὶ κονσερβοποιήσεως τῶν τροφῶν, μειώνει τὴν απώλεια τῆς θρεπτικότητος.

Ἀναφέρεται ὅτι ἡ Πυθαγόρειος δίαιτα συνίστατο στὴν γενικὴ καὶ ἐλεύθερη χρῆσι κάθε τροφῆς φυτικῆς, τρυφερῆς καὶ νωπῆς, ποὺ χρειάζεται λιγη ἢ καὶ διόλου προετοιμασία γιὰ νὰ καταναλωθῆ, ὅπως ρίζες, φύλλα, λουλούδια, καρποὶ καὶ σπόροι, μὲ γενικὴ ἀποχὴ κάθε τροφῆς ζωικῆς νωπῆς ἢ ἀποξηραμένης, περιλαμβανομένων τῶν ζώων, τῶν πουλιῶν καὶ τῶν ψαριῶν. Μερικὲς φορὲς ἡ δίαιτα ἀπαιτεῖ μέτρια χρῆσι ζωικῆς τροφῆς. Σ' αὐτὲς τὶς περιπτώσεις τὸ κρέας θὰ πρέπει νὰ εἶναι τρυφερὸ καὶ φρέσκο, φυσικὰ δὲ καὶ ὑγιές. Ἡ ἰδιότης τοῦ φρέσκου μᾶς ἐπιτρέπει μία σύγκρισι ἡ ὁποία θὰ φανερώσει τὰ πλεονεκτήματα τῆς χορτοφαγίας. Ἐνῶ τὸ κρέας ἀπὸ τὴν στιγμὴ ποὺ θὰ σφαχτῆ τὸ ζῶον ἀρχίζει νὰ ἀποσυντίθεται, ἡ δὲ ἀποσύνθεσις ἐξακολουθεῖ ἀκόμη καὶ μέσα στὸ καλίτερο ψυγεῖο ἢ σὲ βαθειὰ ψύξι, τὰ φρέσκα χορταρικά, περιλαμβανομένων καὶ τῶν ξηρῶν ὀσπρίων καὶ δημητριακῶν, ἐὰν δὲν ἀποθηκευθοῦν ἐπὶ πάρα πολὺ μικρὸ διάστημα, ἐξακολουθοῦν νὰ εἶναι σὰν «ζωντσνὰ» τὴν στιγμὴ τῆς καταναλώσεως ἢ μαγειρεύματος

2.— Ἰσορροπία καὶ ποικιλία: Εἶναι εὐνόητον ὅτι χρειαζόμαστε σὲ κάθε φαγητὸ μιὰ ἰσορροπία νωπῶν χορταρικῶν, καρπῶν καὶ πρωτεινικῶν τροφῶν. Καὶ

τοῦτο διότι ἡ θρέψις πρέπει νὰ συντελῆται σ' ὅλες τὶς λειτουργίες τοῦ σώματος, τὴν παραγωγὴ καὶ ἐπισκευὴ ἱστῶν καὶ προμήθεια ἐνεργείας γιὰ τὴν δραστηριότητα. Δὲν ὑπάρχει μία τροφὴ ἡ ὁποία νὰ περιέχη ὅλα τὰ ἀπαιτούμενα θρεπτικὰ συστατικά. Ἐξ ἄλλου ἔχει γίνει παραδεκτὸν ὅτι μερικὰ ἀπὸ τὰ σημαντικώτερα ἀμινοξέα στὶς πρωτεῖνες δὲν ἀποθηκεύονται στὸ σῶμα περισσότερο ἀπὸ 4 ὧρες. Ἔτσι, πρέπει νὰ τρῶμε μεγάλη ποικιλία τροφῶν ἀπὸ τὶς βασικὲς ὁμάδες, γιὰ νὰ ἐπέρχεται ἰσορροπία στὸν ἐφοδιασμὸ τοῦ σώματος μὲ τὰ συστατικὰ ποὺ χρειάζονται.

3.— Πόσο νὰ τρῶμε. Ἡ μεγάλη ὄρεξις ὀφείλεται συνήθως σὲ ἀδενικὲς διαταραχές. Ὑπάρχουν καὶ ἄλλοι παράγοντες ἄγνωστοι ἀκόμη. Πάντως ἡ πολυσαρκία ἶναι τὸ ἀποτέλεσμα τῆς πολυφαγίας, δηλαδὴ τῆς λήψεως περισσοτέρας τροφῆς ἀπὸ ὅσην ἀπαιτεῖ ὁ μεταβολισμὸς τοῦ σώματος. Τὸ σῶμα δὲν μπορεῖ νὰ ἀπορρ'ψη τὴν τροφὴ ἅπαξ τοῦ δοθῆ, ὥστε τὸ περίσσευμα ἀποθηκεύεται σὲ λῖπος. Ὁ μόνος ἀσφαλὴς τρόπος καταπολεμήσεως τῆς αὐξήσεως βάρους εἶναι ἡ κατανάλωσις τροφῶν πλουσίων σὲ πρωτεῖνες, βιταμίνες καὶ μεταλλικά, ἀλλὰ πτωχῶν σὲ θερμίδες. Ἡ πολυσαρκια μπορεῖ νὰ εἶναι καὶ μπορεῖ νὰ μὴν εἶναι παθολογικὴ κατάστασις, πάντως εὐνοεῖ τὴν ἐπίθεσι πολλῶν ἀσθενειῶν καὶ ἡ στατιστικὴ τῶν ἀσφαλιστικῶν ἑταιρειῶν συνδέει τὸ πολυ πάχος μὲ τὴν βραχύτερη ζωή. Ἡ μελέτη τῆς ἑταιρείας τῆς Ἀμερικανικῆς διαίτης κατὰ τὰ τελευταῖα 50 χρόνια δείχνει ὅτι τὸ 1910 τὰ 30% τοῦ συνόλου τῶν θερμίδων προήρχοντο ἀπὸ τὰ λίπη στὴν διατροφή, τὸ 1950 τὸ ποσοστὸν ἀνέβηκε σὲ 40% καὶ τὸ 1960 σημειώθηκε περαιτέρω ἄνοδος, ἡ ὁποία εἶναι παράλληλη μὲ τὴν ἄνοδο τῶν καρδιακῶν καὶ γενικὰ κυκλοφοριακῶν νοσημάτων.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ὑπερβολικὴ τροφή, τὸ πάχος ὀφείλεται σὲ ἔλλειψι ἀσκήσεως τοῦ σώματος. Ἕνας γιατρὸς ἐδήλωσεν: «Ἐὰν οἱ ἄνθρωποι συνήθιζαν νὰ ἐπιδίδωνται σὲ κάποια μορφὴ ἀθλητισμοῦ ἢ ἀσκήσεως, οἱ θάλαμοι ἀναμονῆς τῶν ἰατρείων μας θὰ εἶχαν λιγώτερο κόσμο. Πολλὰ ἀπὸ τὰ διαιτητικὰ προβλήματα εἶναι ριζωμένα σὲ συναισθηματικὲς ρήξεις, ποὺ ἔχουν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν χρόνια πολυφαγία. Σ' αὐτὲς τὶς περιπτώσεις χρειάζεται ἕνα συναγωνιστικὸ παιγνίδι ἢ κάποια γυμναστική, ἀλλὰ καθημερινή. Τὸ τοίζων, ἡ ἄσκησις δὲν πρέπει νὰ εἶναι ἑβδομαδιαια ἢ τρισεβδομαδιαία, ἀλλὰ καθημερινή».

4.— Καθαρότης τροφῆς. Περιττὸ νὰ ποῦμε ὅτι τὰ τρόφιμα πρέπει νὰ μὴ περιέχουν δηλητηριώδεις οὐσίες, ὅπως συντηρητικά, ἢ ἄλλες οὐσίες ἀλλοιωτικές, ὅπως χρωστικές, γευστικὲς κλπ, ποὺ ἔχουν ἐπιβλαβῆ ἀποτελέσματα στὴν ὑγεία μας.

ΑΠΟΚΡΥΦΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ

Ἐνῶ οἱ ἐπιστήμονες μόνον προσφάτως ἀνεγνώρισαν ὅτι μερικὰ ἀπὸ τὰ συμπτώματα τοῦ φυσικοῦ σώματος μπορεῖ ν' ἀπορρέουν ἀπὸ καταστάσεις νοητικὲς ἢ ψυχικές, αὐτὸ τὸ γεγονὸς εἶναι στοιχειῶδες γιὰ τοὺς σπουδαστὰς τῆς Ἀρχαίας Σοφίας. Ἂς ὑπενθυμίσουμε μερικὲς μεθόδους ἱκανὲς νὰ ἐπηρεάσουν τὶς προσπάθειές μας για τὴν βελτίωσι τῆς ὑγείας μας.

1.— Εὐγνωμοσύνη. Στὴν Ἰνδία πολλοὶ ἄνθρωποι τηροῦν πάντοτε τὶς πατροπαράδοτες πέντε ἡμερήσιες θυσίες, σκοπὸς τῶν ὁποίων εἶναι νὰ διδάσκουν διὰ τῆς τελετουργίας τὶς ἐσώτερες πνευματικὲς ἀλήθειες. Μία ἀπὸ αὐτὲς εἶναι ἡ θυσία πρὸς τοὺς Ντέβας, τὴν χρησιμότητα τῆς ὁποίας περιγράφει ἡ Μπέζαντ στὸ ἔργο της «Ἡ ἀτραπὸς τοῦ μαθητοῦ»: «Ὁ ἄνθρωπος πρέπει νὰ διδαχθῆ ὅτι τὸ σῶμα του ἔχει ἕνα χρέος πρὸς τη γῆ καὶ τὶς Διάνοιες ποὺ ὁδηγοῦνε τὶς λειτουργίες τῆς Φύσεως, ἑπομένως καὶ τὴν καρποφορία τῆς γῆς. Καθὼς ὁ ἄνθρωπος λαμβάνει τὴν

τροφὴ γιὰ τὸ σῶμα του, τὸ σῶμα χρωστάει νὰ ἀποδώση στὴν Φύσι κάτι ἀνάλογο γιὰ ὅ,τι τοῦ ἐδόθη μέσω τῶν Ντέβας, ποὺ ὁδηγοῦνε τὶς δυνάμεις τοῦ κατωτέρου κόσμου». Ἡ Δυτικὴ συνήθεια τῶν «εὐχαριστιῶν» πρὶν ἀπὸ κάθε ἑστίασι θὰ εἶχε τὴν ἔννοια τῆς ἀποδόσεως μέρους τῶν ὀφειλομένων, ἐφοσον γίνεται μὲ εἰλικρινὲς αἴσθημα εὐγνωμοσύνης.

2.— Κάθαρσις. Ὁ Λεντμπήτερ λέγει: «Ἡ τροφή, εἰσαγομένη στὸ σῶμα μας, γίνεται μέρος τοῦ ἑαυτοῦ μας, ὥστε εἶναι σαφὲς ὅτι ὁ μαγνητισμὸς μὲ τὸν ὁποῖον εἶναι φορτισμένη ἔχει μεγάλη σημασία γιὰ μᾶς. Σημασία στὴν τροφὴ ἔχει τόσο ἡ φυσική, ὅσο καὶ ἡ μαγνητικὴ καθαρότης. Πολλοὶ ἄνθρωποι τὶς παραμελουν ἀμφότερες». Ὁ Λεντμπήτερ λέγει περαιτέρω ὅτι τὸ σοβαρώτερο εἶδος μαγνητισμοῦ τῆς τροφῆς προέρχεται ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους ποὺ τὴν ἀγγίζουν κατὰ τὴν παρασκευή της. Ὁ μαγνητισμὸς αὐτὸς καταστρέφεται μὲ τὸ μαγείρευμα, ὅταν ὅμως ἡ τροφὴ τρώγεται ὠμὴ πρέπει νὰ απομαγνητισθῆ μὲ ἰσχυρὴ προσπάθεια θελήσεως.

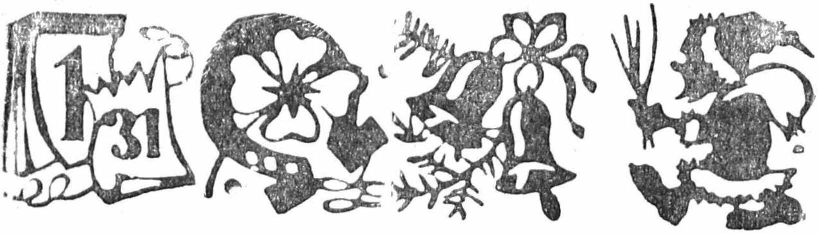
3.— Ἀφομοίωσις. Μία ἀπὸ τὶς σημαντικώτερες ὁδηγίες γιὰ τὴν καλύτερη χρησιμοποίησι τῆς τροφῆς προέρχεται ἀπὸ τὴν Μπλαβάτσκυ: «Κατὰ τὸ φαγητὸ σας ἀσκῆτε τὴν θέλησί σας ὥστε ἡ τροφὴ νὰ χωνεύεται, καθὼς πρεπει καὶ νὰ χτίζη γιὰ σᾶς ἕνα σῶμα σὲ ἁρμονία μὲ τὶς πνευματικὲς βλέψεις σας. Τρῶτε μόνον ὅταν πεινᾶτε καὶ πίνετε μόνον ὅταν διψᾶτε, οὐδέποτε διαφορετικά. Ἡ ἄσκησις τῆς θελήσεως καθ' ὅλην τὴν διάρκεια τοῦ φαγητοῦ ἀπαιτεῖ ὑψηλὸ βαθμὸ συγκεντρώσεως, μάλιστα ὅταν ταυτόχρονα ἔχομε συνδαιτυμόνας. Ἴσως, ὅπως καὶ στὸ πρόβλημα τοῦ ἐλέγχου τοῦ νοῦ, χρειάζεται σταθερὴ πρακτική».

Η ΜΕΣΗ ΟΔΟΣ

Βέβαια, ὁ μεγαλύτερος σκοπὸς στὴ διάρκεια μιᾶς ἐνσαρκώσεως εἶναι ἡ οἰκοδόμησις μέσα στὸν πνευματικὸν ἄνθρωπο τῶν ἰδιοτήτων διαρκείας, στὶς ὁποῖες κάθε ἀποκρυφιστὴς ἀποβλέπει, ὡστόσο θὰ πρέπει ἐπίσης νὰ είμεθα ἄγρυπνοι γὸ κάθε εὐκαιρία ἐκλεπτύνσεως καὶ ἐξαγνισμοῦ τῶν ὀχημάτων τῶν προσωπικῶν μας πεδίων, ὥστε νὰ βελτιώνουμε τὴν ἀποτελεσματικότητά μας στὸν εὐρύτερο σκοπό. Αὐτὸ μποροῦμε νὰ τὸ ἐπιτύχουμε χρησιμοποιῶντας τὴν προσιτὴ ἐπιστημονικὴ καὶ ἀπόκρυφη γνῶσι, ἀλλὰ καὶ χρησιμοποιῶντας τὴν κοινὴ λογική. Στὸ «Τάο - Τέχ - Κίνγκ» ἀναφέρεται: «Ὑπερβολικὴ μέριμνα γιὰ τὸ σῶμα καὶ ὑπερβολικὴ παραμέλησι τοῦ σώματος εἶναι ἐξ ἴσου ἐπίφοβες».

Πρέπει νὰ μεταχειριζώμεθα τὶς ἰδέες σὰν νὰ ἦσαν ψαράκια — βρέφη. Ρίξετε χιλιάδες μέσα στὸ νερό. Μόνον λίγα θὰ ἐπιζήσουν — μὰ φτάνει!

Ἄννα Χέϋγουντ

Σκέψεις Παραμονῆς Πρωτοχρονιᾶς

Ὑπὸ ΔΗΜ. ΑΛ. ΙΩΑΝΝΙΔΗ

ΑΛΛΟΣ ΕΝΑΣ ΧΡΟΝΟΣ κλείνει σήμερα τὰ μεσάνυχτα καὶ προστίθεται κι' αὐτὸς στοὺς ἄλλους, τοὺς περασμένους˙ σὲ κείνους τοὺς χρόνους ποὺ ξέρουμε˙ στὸ παρελθόν. Τὸ παρελθὸν καὶ τὸ παρὸν τὰ γνωρίζουμε˙ αὐτὸ ποὺ δὲν ξέρουμε, εἶναι τὸ μέλλον. Καὶ τί δὲν θὰ ἔδιδε ὁ κάθε ἄνθρωπος νὰ μάθη γιὰ τὸ μέλλον! Μὰ ἡ γνωστικὴ ἱκανότητα τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἀνήμπορη γιὰ τοῦτο. Ὁ κύκλος τῶν στοιχείων ποὺ διαθέτει ὁ ἄνθρωπος γιὰ τὴν πρόβλεψι τοῦ μέλλοντος εἶναι ἀνοικτός. Τὰ κενά, τὰ πολλὰ κενὰ τοῦ κύκλου, εἶναι ἐκεῖνα ποὺ λέμε «ἀστάθμητους παράγοντες», ποὺ ἀποτελοῦν γιὰ τὸν ἄνθρωπο φράγμα ἀδιαπέραστο. Κι' ἔτσι πιστεύει στὴν τυφλὴ τύχη...

Τοὺς κόσμους ὅμως κυβερνᾶ ἡ νομοτέλεια. Εἶναι ἕνας νόμος φυσικός, παντοδύναμος. Αἴτιον καὶ αἰτιατόν. Αἴτια καὶ ἀποτέλεσμα εἴτε τὸ θέλουμε, εἴτε δὲν τὸ θέλουμε.

Ἡ νομοτέλεια τὸν τελευταῖο καιρὸ σαλεύτηκε στὴν ἐπιστήμη, στὸ βασίλειο τῆς μικροφυσικῆς. Πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ἐπιστήμονας τὴν ἀπέρριψαν στὸ πεδίο τῶν σωματιδίων, τῶν μεγάλων ταχυτήτων. Ἐκεῖ, προβλέψεις δὲν ἠμποροῦν νὰ γίνωνται πάντοτε. Ἐπικρατεῖ ἡ ἀπροσδιοριστία. Ὄχι ἡ νομοτέλεια, ἀλλὰ ἡ στατιστική, μὲ τὶς πιθανότητές της. Μήπως, ὅμως, καὶ στὴν μικροφυσικὴ ἡ λεγομένη ἀπροσδιοριστία ὀφείλεται στὸ ἀνοικτὸ τοῦ κύκλου; Θεωρία, ἄλλωστε, εἶναι καὶ ἡ ἀπροσδιοριστία...

Αὐτό, ἴσως, νὰ ἐννοοῦσε

καὶ ὁ Γάλλος φυσικὸς Louis De Broglie, ὁ τόσο γνωστὸς γιὰ τὶς ἐργασίες του στὴ μικροφυσική, ποὺ ἦταν ἄλλοτε τόσα χρόνια ἰντετερμινιστής, ὅταν ἔλεγε λίγο πρὶν πεθάνη, τώρα τελευταῖα, ὅτι «ἂν πραγματικὰ ἡ μικροφυσικὴ ὑπακούη στοὺς νόμους τῆς στατιστικῆς, δὲν βλέπω γιὰ ποιὸ λόγο οἱ νόμοι αὐτοὶ εἶναι ἀσυμβίβαστοι μὲ τὴν αἰτιοκρατία. Ἴσως νὰ ὑπάρχη μιὰ βαθειὰ κρυμμένη αἰτιοκρατία. Κι' ἂν δὲν ἠμποροῦμε νὰ μετρήσουμε τὶς διαστάσεις μερικῶν σωματιδίων, αὐτὸ δὲν σημαίνει ὅτι αὐτὲς δὲν ὑπάρχουν».

* * *

Ὥστε; Νομοτέλεια πέρα γιὰ πέρα; Ἀλλὰ τότε ποῦ πᾶμε ἔτσι; Ποῦ εἶναι λοιπὸν τὸ αὐτεξούσιο τοῦ ἀνθρώπου; Τὸ αὐτεξούσιο, ποὺ τὸν διακρίνει σὰν λογικὴ ὕπαρξι;

Τὸ αὐτεξούσιο, ἡ αὐτοεξουσία τοῦ ἀνθρώπου, ἡ δύναμι τοῦ νὰ ἐξουσιάζῃ τὸν ἑαυτό του. Νὰ κανονίζη μόνος του καὶ ὅπως αὐτὸς θέλη τὶς πράξεις του, τὶς σκέψεις του, τὰ λόγια του... Νὰ κάνη τοῦτο ἢ ἐκεῖνο, πάντοτε ὅμως, βέβαια, μέσα στὰ ὅρια ποὺ βρίσκονται οἱ δυνατότητες ποὺ ἔχει.

Ἔ, λοιπόν! Αὐτὸ τὸ αὐτεξούσιο τοῦ ἀνθρώπου δὲν μένει ἔξω ἀπὸ τὴ νομοτέλεια! Ἡ κάθε ἐνέργεια τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἕνα ἀποτέλεσμα ποὺ ἔχει γιὰ αἴτια διάφορα στοιχεῖα, ὅπως εἶναι ὁ χαρακτήρας του, ἡ νοοτροπία του, οἱ ἰδέες ποὺ ἔχει, οἱ ἀρχὲς ποὺ παραδέχεται. Αὐτοὶ οἱ παράγοντες ἀποτελοῦν μιὰ ὁμάδα ἀπὸ αἴτια ποὺ θὰ ἔχουν σὰν ἀποτέλεσμα μιὰ ὡρισμένη του ἀπόφασι, μία ὡρισμένη του ἐνέργεια. Ἐκεῖνο ὅμως ποὺ ἠμπορεῖ νὰ κάνη ὁ ἄνθρωπος εἶναι νὰ μεταβάλη τὸν χαρακτήρα του, τὴ νοοτροπία του, νὰ ἀναθεωρήση τὶς ἰδέες του, τὶς ἀρχές του, ὥστε ἔτσι οἱ ἐνέργειες του νὰ εἶναι διαφορετικές. Ἠμπορεῖ μὲ ἄλλα λόγια νὰ μεταβάλη τὰ αἴτια, ὥστε τὸ ἀποτέλεσμα, οἱ ἐνέργειές του δηλαδή, νὰ εἶναι διαφορετικὲς ἀπὸ ἐκεῖνες ποὺ θὰ ἔκανε μὲ τὸν παληὸ χαρακτῆρα, νοοτροπία, ἰδέες, ἀρχές.

Μιὰ τέτοια, ὅμως, μεταβολὴ εἶναι φανερὸ πὼς χρειάζεται κόπους καὶ καιρὸ πολύ. Διάθεσι εἰλικρινῆ, ἐνθουσιασμό, ὑπομονή, ἐπιμονή, αὐτοκυριαρχία θεληματικότητα μεγάλη. Δύσκολο πολὺ τὸ ἔργο αὐτό, ἀλλὰ ὄχι πάντοτε ἀδύνατο.

Καὶ ἐδῶ ὅμως ἀκόμη, καὶ στὴν περίστασι αὐτή, βλέπουμε τὴ νομοτέλεια... Γιὰ νὰ μεταβληθοῦν ὁ χαρακτήρας, ἡ νοοτροπία, οἱ ἰδέες, οἱ ἀρχές, αἴτια εἶναι—καθὼς εἴπαμε— ἡ ἐπιμονή, ἡ ὑπομονή, ἡ αὐτοκυριαρχία, ἡ θεληματικότητα, ὁ ἐνθουσιασμός.. Εἶναι πλέον αὐτὰ αἴτια ἀρχικὰ τοῦ αὐτεξουσίου, ποὺ

βγαίνουνε ἀπὸ τὰ κατάβαθα τοῦ «εἶναι» τοῦ ἀνθρώπου!

Τόσο παντοδύναμη λοιπὸν εἶναι αὐτὴ ἡ νομοτέλεια! Ἔχει τὶς πηγές της μέσα στὸ «εἶναι» τοῦ ἀνθρώπου, στὴν προϊστορία τοῦ «εἶναι» αὐτοῦ, τὴν τόσο ἄγνωστη, τὴν τόσο ἀπροσπέλαστη...

* * *

Αἴτια! Τὰ αἴτια εἶναι πολλὰ καὶ ἀφοῦ δὲν τὰ ξέρουμε ὅλα, ὁ κύκλος μένει γιὰ τὸν ἄνθρωπο καὶ γιὰ τὸν ἐπιστήμονα πολλὲς φορὲς ἀνοικτός, ἔτσι ποὺ δὲν ἠμπορεῖ νὰ προσδιορίση οὔτε ὁ ἕνας, οὔτε ὁ ἄλλος, τὸ ἀποτέλεσμα, ποὺ βρίσκεται μέσα στὸ μέλλον.

Ὁ «σοφὸς» μονάχα θὰ ἠμποροῦσε νὰ προσδιορίση τὸ μέλλον. Γι' αὐτὸν ὁ κύκλος τῶν αἰτίων εἶναι, καθὼς λένε, κλειστός, δὲν τὸν διακόπτουν οἱ ἀστάθμητοι παράγοντες. Τέτοιους ὅμως «σοφοὺς» δὲν ἔχει ἡ ὑλιστικὴ ἐποχὴ μας.

Σ' ἄλλα χρόνια λειτουργοῦσαν σὲ πολλὲς πολιτεῖες τὰ Μαντεῖα, πού, ὅταν ἦσαν στὴν ἀκμή τους, προλέγανε τὸ μέλλον καὶ οἱ προβλέψεις τους βγαίνανε ἀληθινές. Ἀλλὰ ὁ Ἄρχων τοῦ Μαντείου, καθὼς μᾶς λέγει ἡ παράδοσι, ἦταν εὐλογημένος ἀπὸ τὸν Οὐρανό, σοφός—δυνατός—ἐνάρετος. Αὐτός, σὰν ἔδιδε στὴ μάντιδα τὰ φύλλα δάφνης, τοῦ ἱεροῦ φυτοῦ τοῦ μαντικοῦ θεοῦ, ἡ ἁγνὴ κόρη ἐμαντεύετο. Καὶ ἔδιδε τοὺς χρησμούς της. Τὰ Μαντεῖα ὅμως τοῦ καιροῦ τῆς ἀκμῆς εἶχαν γ ὰ ἡγεμόνα Θεό. «Μαντεύομαι γὰρ ὡς ἄν ἡγῆται θεὸς» λέγει καὶ ὁ Αἰσχύλος σ' ἕνα ἔργο του.

Σχέσις στενὴ Οὐρανοῦ καὶ Γῆς, ποὺ τὴν κρατοῦσαν τόσο γερὰ τὰ πιὸ ἄξια παιδιά της. Πόσο μακριά, στ' ἀλήθεια, βρισκόμαστε τώρα μὲ ὅλα τὰ ἠλεκτρονικὰ ὄργανα ποὺ διαθέτουμε καὶ μὲ τοὺς τεχνητοὺς δορυφόρους ποὺ στέλνουμε δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ στὸ διάστημα...

Σὰν πολύ, ὅμως, πλατειάσαμε μὲ τὸ αὐτεξούσιο καὶ μὲ τὴ νομοτέλεια. Καιρὸς εἶναι νὰ γυρίσουμε στὸ θέμα μας, ποὺ εἶναι ὁ χρόνος.

* * *

Ἕνας χρόνος ἀκόμη τελειώνει σήμερα τὴ νύχτα, περνάει κι' αὐτὸς ὅπως τόσοι καὶ τόσοι ἄλλοι ἔχουν περάσει ὡς τὰ τώρα.. Πόσοι εἶναι οἱ περασμένοι χρόνοι; Ἀμέτρητοι, ὄχι ὅμως καὶ ἄπειροι... Γιατὶ ἐμεῖς, τὰ παιδιὰ τῆς Γῆς, ὅταν λέμε «ἕνας χρόνος» ἐννοοῦμε τὸν καιρὸ ποὺ χρειάζεται ὁ Πλανήτης μας γιὰ νὰ κάμη ἕνα γῦρο στὸν Ἥλιο. Πόσους τέτοιους γύρους θὰ κάμη ἀκόμη; Πόσοι θὰ εἶναι ἀκόμη οἱ «χρόνοι» τῆς Γῆς μας; Ποιὸς τὸ ξέρει! Πολλοί, πάρα πολλοί, ὄχι ὅμως καὶ αὐτοί, ἄπειροι. Γιατὶ ἡ Γῆ μας σὰν ὑλικὸ σῶμα ἔχει κάποια ἀρχὴ καὶ θὰ ἔχη καὶ κάποιο τέλος. Τί ἦταν πρὶν

καὶ τί θὰ γίνη στὸ μέλλον; Πολλοὶ οἱ περασμένοι «χρόνοι», πολλοὶ καὶ ἐκεῖνοι ποὺ θὰ ἔρθουνε... Οἱ «χρόνοι» μας, οἱ «χρόνοι» τῆς Γῆς, θὰ ἠμποροῦσε νὰ πῇ κανεὶς πὼς ἀρχίσανε ἀπὸ τότε ποὺ αὐτὴ σχηματίστηκε σὲ οὐράνιο σῶμα καὶ πὼς θὰ τελειώσουν σὰν αὐτὴ παύση νὰ εἶναι ὑλική... Ἀλλὰ πῶς; Ποιὸς θὰ ἠμποροῦσε νὰ τὸ ξέρη!...

* *
*

Αὐτὰ ποὺ εἴπαμε εἶναι γιὰ τὰ χρόνια ποὺ μετροῦμε μὲ τὴ Γῆ μας. Ποιὸς εἶναι ὅμως ὁ χρόνος γενικά, γιὰ τὸν ὁποῖον ἔχουν μιλήσει οἱ φιλόσοφοι, ποὺ τὸν θεωροῦσαν ἀπέραντο, ἄπειρο;

Ἔχει ὁ χρόνος ἀρχή; Καὶ πότε θὰ τελειώση; Γιατί τὸν λέγουν «ἄπειρο»; Πολὺ δύσκολη ἡ ἀπάντησι σ' ὅλα αὐτά...

Σὰν λέμε γενικὰ «χρόνος», τί ἐννοοῦμε; Εἶναι ὁ χρόνος αὐτὸς οὐσία ἢ εἶναι μιὰ ἰδιότητα οὐσίας; Ἀλλὰ «οὐσία» στὴ φιλοσοφία εἶναι ὅ,τι ὑπάρχει ἀντικειμενικά. Ὅ,τι ἔχει ὑπόστασι ἀντικειμενική. Τέτοια ὅμως ἀντικειμενικὴ ὑπόστασι δὲν ἔχει ἐκεῖνο ποὺ λέμε χρόνος. Εἶναι μήπως ὁ χρόνος αὐτὸς μιὰ ἰδιότητα κάποιας οὐσίας; Μιὰ ἰδιότητα κάποιου ὑπαρκτοῦ; Ὑπαρκτοῦ, ποὺ ἔχει ὑπόστασι ἀντικειμενική;

Ἀλλά, ἂν ἦταν ἔτσι θὰ ἔπρεπε τὴν ἰδιότητα αὐτὴ νὰ ἠμπορούσαμε νὰ τὴν ἐλέγξουμε κατὰ ἕνα τρόπο ἀντικειμενικά, πρᾶγμα ὅμως ποὺ δὲν γίνεται.

Ἐκεῖνο ὅμως ποὺ λέμε «χρόνος», εἶναι κάτι, εἶναι μιὰ ἔννοια, ποὺ τὴν συλλαμβάνει καὶ ὁ κοινότερος ἄνθρωπος. Εἶναι λοιπὸν αὐτὸς ὁ χρόνος κάτι ποὺ ἔχει σχέσι μόνον μὲ τὸν ἀνθρώπινο νοῦ. Λέμε ὅτι γιὰ νὰ μεγαλώση ἕνα φυτὸ ἢ ἕνα παιδὶ χρειάζεται χρόνος, ἢ γιὰ νὰ πᾶμε ἕνα ταξίδι χρειάζεται χρόνος, ποὺ τὸν μετροῦμε μὲ τὰ ρολόγια μας ἢ μὲ τὰ ἡμερολόγιά μας, ποὺ δείχνουν τοὺς γύρους τῆς Γῆς στὸν ἄξονα της ἢ τὸ γῦρο της στὸν Ἥλιο. Ὅλα αὐτὰ εἶναι «μεταβολὲς» τῶν πραγμάτων ποὺ τὶς ἀντιλαμβάνεται ἀντικειμενικὰ ὁ ἄνθρωπος καὶ σχηματίζει τὴν ἔννοια τοῦ χρόνου ποὺ περνάει. Ἂν δὲν εἴχαμε ρολόγια καὶ ἡμερολόγια, πάλι μιὰ μεταβολὴ θὰ μᾶς ἔδιδε τὴν ἔννοια τοῦ χρόνου. Ἡ αὔξησι π. χ. ἑνὸς δέντρου ἢ τὸ μεγάλωμα ἑνὸς ἀνθρώπου. Ἔγινε ἐδῶ μιὰ μεταβολὴ ἀργὴ ἢ γρήγορη, ποὺ πάλι τὴν ἔννοια τοῦ χρόνου δημιουργεῖ στὸν ανθρώπινο νοῦ.

Ὁ χρόνος λοιπὸν οὔτε οὐσία εἶναι, οὔτε ἰδιότητα οὐσίας, ἀλλὰ μιὰ ἔννοια ποὺ σχηματίζει ὁ νοῦς τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὶς μεταβολὲς τῶν πραγμάτων ποὺ γίνονται τριγύρω του καὶ τὶς ἀντιλαμβάνεται ἀντικειμενικά. Κα τὴν ἔννοια αὐτὴ τὴν αποκα-

ΙΛΙΣΟΣ 337

ΤΑΧΥΔΡΟΜΙΚΟΝ ΔΕΛΤΑΡΙΟΝ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΙΛΙΣΟΣ

ΔΡΑΓΑΤΣΑΝΙΟΥ 6

ΑΘΗΝΑΣ-Κ

ΟΥΔΕΜΙΑ ΘΡΗΣΚΕΙΑ ΥΠΕΡΤΕΡΑ ΤΗΣ ΑΛΗΘΕΙΑΣ

Ἐστείλατε τὸ 50δραχμον
τῆς συνδρομῆς τοῦ 1962;

ΣΑΣ ΕΥΧΑΡΙΣΤΟΥΜΕ!

Ἐστείλατε ὀνόματα
νέων συνδρομητῶν;

ΣΑΣ ΕΥΧΑΡΙΣΤΟΥΜΕ!

Ἐστείλατε ταυτοχρόνως
καὶ τὸ ἀντίτιμον
νέων συνδρομῶν;

ΣΑΣ ΕΥΧΑΡΙΣΤΟΥΜΕ!

ΚΑΙ ΣΑΣ ΥΠΟΣΧΟΜΕΘΑ
ἕναν ΠΟΛΥ ΚΑΛΥΤΕΡΟΝ
«Ι Λ Ι Σ Ο Ν» τοῦ 1962

λεῖ, χρόνο. Χρόνο ποὺ περνάει.

Πῶς γίνονται ὅμως οἱ μεταβολὲς αὐτές, εἶναι ἄλλο ζήτημα, γιὰ τὸ ὁποῖον ἔχει μιλήσει ἡ φιλοσοφία. Οἱ μεταβολὲς αὐτὲς εἶναι ἰδιότητες τῆς οὐσίας τῆς Φύσεως, τῆς Μητέρας. Εἶναι νόμοι της. Εἶναι ἰδιότητές της νὰ κινῆται καὶ νὰ μεταβάλλεται. Νὰ γίνεται ὁλοένα δυναμικώτερη. Χωρὶς τὴν κίνησι, χωρὶς τὶς μεταβολὲς τῆς οὐσίας καὶ τῶν πραγμάτων ποὺ ἀπὸ τὴν οὐσία αὐτὴ συνθέτει ὁ Πατέρας τῆς Φύσεως, χωρὶς τὶς μεταβολὲς τῶν πραγμάτων, ποὺ ἀντιλαμβάνεται ἀντικειμενικὰ πλέον ὁ ἄνθρωπος, ἔννοια τοῦ χρόνου δὲν θὰ ἐσχημάτιζε ὁ νοῦς του.

***

Ἔχει λοιπὸν ὁ χρόνος ἀρχή; Βέβαια, πρέπει νὰ ἔχη.

Ἡ ἀρχή του βρίσκεται ἐκεῖ ποὺ ἄρχισαν οἱ μεταβολές. Ὅταν ἡ οὐσία τῆς Φύσεως ἢ ὅπου ἡ οὐσία αὐτὴ δὲν ἔχει ἀκόμη ἐκδηλώσει τοὺς νόμους της, δὲν ἔχει ἀποκτήσει τὶς ἰδιότητές της, τῆς κινήσεως, τῆς μεταβολῆς.

Εἶναι ἡ κατάστασι ποὺ οἱ φιλόσοφοι λέγουν «χάος». Οἱ οὐσίες χωρὶς ἰδιότητες.

***

Θὰ τελειώση ὅμως κά ο ὁ χρόνος;Πῶς ὅμως νὰ τελειώση, ἀφοῦ οἱ οὐσίες τῆς φύσεως ἐκδηλώνουν διαρκῶς καὶ νέες ἰδιότητες, ποὺ φέρνουν μεγαλύτερες καὶ ἐντονώτερες μεταβολές, πρόοδο, στὰ ὑλικὰ πράγματα, στὰ ὄντα καὶ στὸ πνεῦμα; Δὲν τελειώνει λοιπὸν ὁ χρόνος. Γι' αὐτὸ καὶ οἱ φιλόσοφοι τὸν ἔχουν ὀνομάσει ἄπειρο.

Οἱ πάρα — πάνω σκέψεις παίρνουν κάποιαν ἐπικαιρότητα τὴν παραμονὴ τῆς πρωτοχρονιᾶς, ποὺ ὁ ἄνθρωπος, θέλει—δὲν θέλει, φέρνει τὸ νοῦ του στὰ παληά, ἀλλὰ καὶ στὰ πρόσφατα τοῦ χρόνου ποὺ κλείνει.

Ἔχει τὶς ἐλπίδες του, γιὰ ὑψηλὰ πράγματα καμμιὰ φορὰ ἢ τὶς περισσότερες φορὲς γιὰ χαμηλὰ ζητήματα, στὸν καινούργιο χρόνο ποὺ ἔρχεται.

***

Γιὰ μᾶς τοὺς ἀνθρώπους, ὁ χρόνος ποὺ διαρκεῖ μιὰ ἀπὸ τὶς ζωές μας ἔχει καὶ ἀρχὴ καὶ τέλος. Δὲν εἶναι ὁ χρόνος τῆς κάθε ζωῆς μας ἄπειρος. Γιὰ τὴν ψυχή, καθὼς λένε οἱ φιλόσοφοι, ὁ χρόνος δὲν ἔχει τέλος, εἶναι ἡ ψυχὴ ἀπὸ τὴ φύσι της ἀθάνατη, αἰώνια. Ἀλλὰ για τὸ πνεῦμα, τὶ γίνεται; Εἶναι καὶ τὸ πνεῦμα ἀθάνατο; Τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου ἔχει τὸ τέλος του. Τελειώνει καὶ αὐτὸ μαζὺ μὲ τὴν κάθε ζωή μας.

Γιὰ τὸ ἐλεύθερο ὅμως πνεῦμα, τέλος δὲν ὑπάρχει. Ἡ ζωή του εἶναι αἰώνια καὶ γίνεται πάντα λαμπρότερο καὶ σοφώτερο. Ἔτσι μᾶς λέγει μια πανάρχαιη καὶ πανανθρώπινη παράδοσι, ποὺ μᾶς ἔχουν ἀφίσει οἱ ΣΟΦΟΙ τῆς Γῆς.

ΣΚΕΦΘΗΚΑΤΕ;

Ἐὰν θέλετε ὁ «ΙΛΙΣΟΣ»
νὰ διατηρηθῆ
καὶ νὰ βελτιωθῆ :

1ον ΣΤΕΙΛΕΤΕ ΑΜΕΣΩΣ
τὴν συνδρομὴ τοῦ 1962

ἡ ὁποία καθωρίσθη εἰς δρχ. 50 ΓΕΝΙΚΩΣ διότι, ἐκτὸς τῆς ποιότητος χάρτου, σχεδιάζεται καὶ ἡ ἔκδοσις εἰδικοῦ ἀφιερώματος ἅπαξ τοῦ ἔτους, ποὺ θὰ στέλλεται στοὺς συνδρομητὰς χωρὶς ἄλλην ἐπιβάρυνσιν.

2ον ΚΑΙ ΑΠΑΡΑΙΤΗΤΩΣ
μιλῆστε γιὰ τὸν «ΙΛΙΣΟ»

καὶ ἐγγράψατέ του συνδρομητάς, χρησιμοποιοῦντες τὸ παρακολούθημα τοῦ παρόντος ταχυδρομικὸν δελτάριον:

Ἐὰν θέλετε ὁ «ΙΛΙΣΟΣ»
νὰ διακόψη τὴν ἔκδοσί του:

ΑΠΛΟΥΣΤΑΤΑ
ΜΗΝ ΚΑΜΕΤΕ ΤΙΠΟΤΑ!

ΑΝΑΝΕΩΣΙΣ ΣΥΝΔΡΟΜΗΣ ΔΙΑ ΤΟ 1962

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟΝ

.. ..

ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ .. ..

.. .. ΠΟΛΙΣ .. ..

ΔΡΑΧΜΑΙ 50.—* Στέλλονται δι' ἐπιταγῆς

* Διαγράψατε τὸ περιττὸν Θὰ σταλοῦν τὸν Ἰανουάριον

ΕΓΓΡΑΦΗ ΝΕΩΝ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΩΝ

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟΝ

.. ..

ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ .. ..

.. .. ΠΟΛΙΣ .. ..

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟΝ

.. ..

ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ .. ..

.. .. ΠΟΛΙΣ .. ..

Τὸ ἀντίτιμον δραχ. Στέλλονται δι' ἐπιταγῆς

* Διαγράψατε τὸ περιττὸν Θὰ σταλοῦν τὸν Ἰανουάριον

ΥΠΟΓΡΑΦΗ :

ΧΡΟΝΙΚΑ

ΠΑΝΙΚΟΣ ΓΟΝΕΩΝ
Η ΡΑΔΙΕΝΕΡΓΕΙΑ

Ἡ ἐπανάληψις τῶν θερμοπυρηνικῶν δοκιμῶν καὶ ἰδίως ἡ ἔκρηξις τῆς βόμβας—μαμούθ τῶν 50 καὶ πλέον μεγατόννων, προεκάλεσε σ' ὅλον τὸν κόσμο ζωηρὴ συγκίνησι, λόγῳ τῆς αὐξήσεως τῆς ραδιενεργείας. Στὴν Ἀγγλία, στὴν Γαλλία, στὴν Δυτικὴ Γερμανία καὶ στὴν Ἀμερικὴ οἱ ἐπιστήμονες ἔστειλαν ἤδη αὐστηρὲς προειδοποιήσεις καὶ εἶπαν ὅτι ἡ ραδιενέργεια ποὺ ἐπικάθεται στὰ χόρτα καὶ στοὺς ἀγρούς, ἔχει ὡς πρῶτα θύματα τὶς ἀγελάδες καὶ τὰ ἄλλα κατοικίδια ζῷα καὶ κατ' ἐπέκτασιν τὰ παράγωγά τους, κυρίως δὲ τὸ γάλα, τὸ βούτυρο καὶ τὰ αὐγά. Ἤδη στὴν Νότιο Ἰαπωνία, οἱ ἀρχὲς ἀπηγόρευσαν νὰ πίνουν γάλα τὰ παιδιά.

Ἀλλὰ γιατὶ τὸ γάλα προσβάλλεται περισσότερο ἀπὸ τὸν «ἀόρατο

θάνατο», ὅπως οἱ ἐπιστήμονες ἀποκαλοῦν τὴν ραδιενέργεια; Οἱ ἐμπειρογνώμονες διευκρινίζουν τὰ ἑξῆς:

—Η ραδιενέργεια ἀποτελεῖ ἕνα ἀπὸ τὰ πιο μεγάλα μυστήρια τῆς ἐποχῆς μας. Δὲν μποροῦμε ἀκόμη νὰ ξέρουμε γι' αὐτὴν περισσότερα πράγματα. Ἔχει διαπιστωθῆ ὅμως ὅτι ἕνα ραδιενεργὸν νέφος συνηθίζει νὰ παραμένῃ ἐπὶ πολὺ χρονικὸν διάστημα στὶς κοιλάδες καὶ στὶς πεδιάδες καὶ ἐπικάθεται ἐπάνω στὴ χλόη καὶ στὰ χορταρικά, καθὼς ἐπίσης καὶ στὰ ὕδατα ποὺ κυλοῦν. Οἱ ἀγελάδες καὶ τὰ ἄλλα ζῷα ποὺ μᾶς δίνουν τὰ γαλακτοκομικά τους προϊόντα, βρίσκονται ὑπὸ τὴν διαρκῆ παρουσία τῆς ραδιενεργείας καὶ ἀπορροφοῦν μεγάλη ποσότητα. Εἶναι φυσικόν, λοιπόν, ἕνα ζῷον πλῆρες ραδιενεργείας, νὰ μᾶς δώσῃ εἴδη μὲ ηὐξημένην ραδιενέργειαν. Οἱ εἰδικοὶ ἔχουν διαπιστώσει ὅτι ἀπὸ τὰ διάφορα ἀγροτικὰ καὶ γαλακτοκομικὰ εἴδη, τὸ γάλα εἶναι ἐκεῖνο ποὺ περιέχει τὴν μεγαλύτερη ραδιενέργεια. Γι' αὐτὸν τὸν λόγο οἱ ἐπιστήμονες ἐκήρυξαν πόλεμον ἐναντίον τοῦ γάλακτος καὶ τῶν ἄλλων εἰδῶν, στὴν προσπάθειά τους νὰ προστατεύσουν τὴν ὑγεία τῶν παιδιῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν μεγάλων.

Χιλιάδες Ἀμερικανίδων γυναικῶν ἔλαβαν μέρος σὲ διαδηλώσεις ἐναντίον τῶν θερμοπυρηνικῶν δοκιμῶν. Στὴ Νέα Ὑόρκη, λίγο πιὸ κάτω ἀπὸ τὸ κτίριο τῆς Σοβιετικῆς Ἑνώσεως, συγκεντρώθηκαν χιλιάδες νέες, οἰκοκυρές, μαθήτριες, ἀλλὰ καὶ πολλὲς γιαγιάδες. Κρατοῦσαν ἐπιγραφές, ποὺ ἔλεγαν: «Τέλος

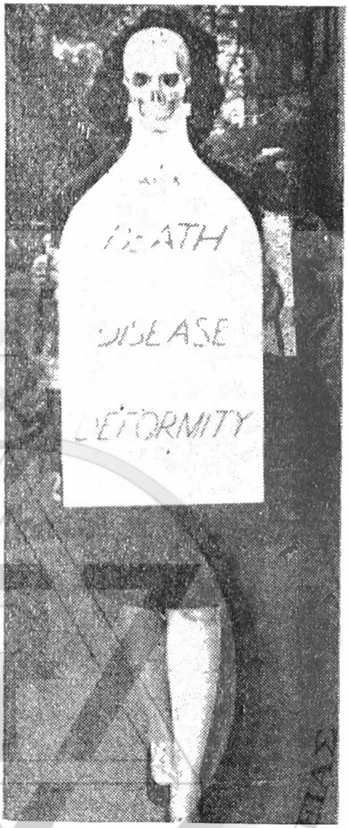
στὶς δόμβες, ὄχι τέλος στὴν ἀνθρώπινη φυλή», «Τὰ παιδιά μου κινδυνεύουν ἀπὸ τὴν ραδιενεργὸ τέφρα», «Τὸ παιδί μου θέλει ἀπογόνους». Μιὰ νεαρὴ κοπέλλα εἶχε φορέσει ἕνα χαρτινο σχῆμα φιάλης γάλακτος, μὲ τὴν ἐπιγραφή: «Γάλα: Θάνατος, ἀσθένεια, παραμόρφωσις». Ἀντὶ πώματος, ἡ φιαλη ἔφερε μιά... νεκροκεφαλή! Ἑξαμελὴς ἐπιτροπὴ γυναικῶν τῆς συγκεντρώσεως, μαζὶ μὲ δύο μικρὰ παιδάκια, ἔγινε δεκτὴ ἀπὸ τὸν Σοβιετικὸν γραμματέα Βλαδίμηρον Φιλάτωφ, ὁ ὁποῖος ἐβεβαίωσεν εὐγενέστατα, ὅτι τὸ ψήφισμα θὰ διεβιβάζετο στὸν κ. Κρούστσεφ.

Στὴν Οὐάσιγκτων ἐπεδόθησαν στὸν Λευκὸ Οἶκο καὶ τὴν Σοβιετικὴ πρεσβεία ἐκκλήσεις ἀντιστοίχως γιὰ τὶς κυρίες Ζακελὶν Κέννεντυ καὶ Νίνα Χρούστσεβα, ἀπὸ τὶς ὁποῖες ἐζητεῖτο νὰ παρέμβουν στοὺς συζύγους των γιὰ τὴν πλήρη ἀπαγόρευσι τῶν δοκιμῶν.

Στὸ Σικάγο οἱ γυναῖκες ποὺ συγκεντρώθηκαν εἶχαν τὴν ἔμπνευσι νὰ στείλουν 38 τηλεγραφήματα πρὸς τὸν κ. Κρούστσεφ (98,70 δρχ. ἕκαστον).

ΤΟ ΣΥΜΠΑΝ ΔΙΑΣΤΕΛΛΕΤΑΙ ΚΑΙ ΣΥΣΤΕΛΛΕΤΑΙ ΕΚ ΝΕΟΥ

Καθὼς ἀνέφερε στὴν Βασιλικὴ Ἀστρονομικὴ Ἑταιρία τοῦ Λονδίνου ὁ δόκτωρ Οὐίλλιαμ Μπάουμ τῶν ἀστεροσκοπείων τοῦ ὄρους Οὐΐλσων καὶ Παλομάρ, ὅτι κατὰ φωτογραφίας ληφθείσας μὲ τὸ τηλεσκόπιον διαμέτρου 200 ἰντσῶν τοῦ ὄρους Παλομάρ, τὸ Σύμπαν διαστέλλεται καὶ συστέλλεται ἐκ νέου μετὰ πάροδον μακροῦ χρόνου. Ὁ δόκτωρ Μπάουμ λέγει ὅτι αἱ σημεριναὶ παρατηρήσεις δὲν συμβιβάζονται μὲ τὴν ἰδέαν ἑνὸς σταθεροῦ Σύμπαντος, εἰς τὸ ὁποῖον διαρκῶς δημιουργεῖται ὕλη. Αἱ παρατηρήσεις ἔγιναν ἐπὶ ἐξαιρετικῶς μεμακρυσμένων γαλαξιῶν, ἀνηκόντων εἰς τὰ γαλαξιακὰ νεφελώματα.

Αἱ παρατηρήσεις βασίζονται ἐπὶ τῆς μετατοπίσεως τῆς ἐρυθρᾶς ταινίας εἰς τὸ φάσμα τοῦ φωτὸς τοῦ προερχομένου ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς γαλαξίας. Αἱ μετρήσεις αὐταὶ ἐπιτυγχάνονται διὰ τοῦ φωτοηλεκτρικοῦ ὑπολογισμοῦ τοῦ φάσματος ἑκάστου γαλαξίου ἀπὸ τοῦ ὑπεριώδους μέχρι τοῦ ὑπερύθρου, λέγει ὁ δόκτωρ Μπάουμ. Ἡ μεγαλυτέρα μέχρι τοῦδε παρατηρηθεῖσα μετατόπισις ἐρυθροῦ δεικνύει, ὅτι ὁ μακρυνὸς γαλαξίας ὑποχωρεῖ με ταχύτα ἴσην πρὸς τὰ 44 ο/ο περίπου τῆς ταχύτητος τοῦ φωτός, ἤτοι 81.840 μίλια κατὰ δευτερόλεπτον.

ΕΙΝΑΙ ΔΥΝΑΤΗ Η ΥΠΑΡΞΙΣ ΖΩΗΣ ΣΤΟΥΣ ΜΕΤΕΩΡΙΤΑΣ;

Μεγάλη συζήτησις στὰ ἐπιστημονικὰ περιοδικὰ τῆς Εὐρώπης καὶ Ἀμερικῆς γίνεται γιὰ τὰ ἀπολιθώματα, ποὺ εὑρέθησαν στοὺς δύο μετεωρίτας: τὸν Ὀργκέιγ, ὁ ὁποῖος ἔπεσε στὴν νότιο Γαλλία τὸ 1864, καὶ τὸν Ἰβούνα, ποὺ ἔπεσε στὴν κεντρικὴ Ἀφρικὴ τὸ 1938. Ἀμερικανοὶ ἐπιστήμονες ὑποστηρίζουν ὅτι τὰ μικροσκοπικὰ ἀπολιθώματα, ποὺ εὑρέθησαν σ' αὐτοὺς τοὺς μετεωρίτας ἀντιπροσωπεύουν πιθανῶς ὀργανισμοὺς ποὺ ἀνεπτύχθησαν κάτω ἀπὸ τὴν ἐπιφάνειαν ἑνὸς ἀστεροειδοῦς, πέραν τῆς τροχιᾶς τοῦ Ἄρεως. Αὐτὴν τὴν θεωρίαν διετύπωσεν ἐσχάτως ὁ καθηγητὴς Μπέρναλ τοῦ Κολλεγίου Μπίρμπεκ, ὁ ὁποῖος ἐμελέτησε τὸ ζήτημα τῶν ἰχνῶν τῶν ἀνευρεθέντων εἰς τοὺς μετεωρίτας. Ἐτόνισεν, ἐν τούτοις, ὅτι οἱ ἰσχυρισμοὶ τῶν Ἀμερικανῶν ἐπιστημόνων θὰ ἀποτελέσουν ἀσφαλῶς θέμα συζητήσεων καὶ θὰ πρέπει νὰ ἐλεγχθοῦν μετὰ μεγάλης προσοχῆς. Οἱ Βρεταννοὶ ἐπιστήμονες θὰ εἶναι εἰς θέσιν νὰ ἐκτελέσουν ἀναλόγους ἐρεύνας, διότι τεμάχιον βάρους μιᾶς λίτρας ἀπὸ ἕνα τῶν μετεωριτῶν τῶν μελετηθέντων ἀπὸ τοὺς Ἀμερικανοὺς εὑρίσκεται εἰς το Μουσεῖον Φυσικῆς Ἱστορίας, εἰς Νότιον Κένσιγκτον.

Εἰς τὴν ἀνακοίνωσιν των, την δημοσιευθεῖσαν εἰς το περιοδικον «Φύσις», οἱ δύο Ἀμερικανοὶ ἐπιστήμονες, δοκτωρ Τζώρτζ Κλάους τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Νέας Ὑόρκης καὶ ὁ καθηγητὴς Βαρθολομαῖος Νάγκυ τοῦ Πανεπιστημίου Φόρντχαμ, περιέγραψαν πέντε τύπους «ὀργανικῶν στοιχείων», ποὺ ἀνεῦρον εἰς δείγματα τοῦ μετεωρίτου Ὀργκέιγ καὶ τοῦ μετεωρίτου Ἰβούνα.

Τέσσαρα ἀπὸ τὰ «ὀργανικὰ αὐτὰ στοιχεῖα» ὁμοιάζουν, ἀλλ' ὄχι ἀπολύτως, μὲ εἴδη γηΐνων ὑδροβίων φυκῶν. Τὸ πέμπτον «δὲν ὁμοιάζει μὲ κανένα γήινον ὀργανισμόν». Οἱ Ἀμερικανοὶ ἐπιστήμονες συμπεραίνουν, ὡς ἔγινε γνωστόν, ὅτι τὰ ἀπολιθώματα —ἐὰν πρόκειται περὶ ἀπολιθωμάτων— ἀνήκουν εἰς τοὺς μετεωρίτας καὶ δὲν εἰσῆλθον εἰς αὐτοὺς ὅταν ἔπεσαν εἰς τὴν Γῆν.

Ὑπάρχουν σχετικῶς τρεῖς ἐκδοχαί:

1) Οἱ ὀργανισμοὶ ἠμπορεῖ νὰ ἀνεπτυχθησαν ἐπὶ τῆς Γῆς καὶ ὁ μετεωρίτης νὰ ἐξετοξεύθη εἰς τὸ Διάστημα, διὰ νὰ ἐπαναπέσῃ ἀργότερον εἰς τὸν πλανήτην μας.

2) Οἱ ὀργανισμοὶ ἠμπορεῖ νὰ ἐσχηματίσθησαν ἐπὶ τινος πλανήτου παρομοίου πρὸς τὴν Γῆν, ἀλλ' ἀνήκοντος εἰς ἄλλο ἡλιακὸν σύστημα.

3) Ἠμπορεῖ νὰ ἐσχηματίσθησαν κάπου εἰς τὸ ἰδικόν μας ἡλιακὸν σύστημα.

Ὑπάρχουν σοβαροὶ λόγοι νὰ πιστεύωμεν ὅτι ἡ πρώτη θεωρία εἶναι ἀβάσιμος. Ἡ δευτέρα θεωρία εἶναι δυνατὴ κατ' ἀρχήν, ἀλλὰ φαίνεται ἐντελῶς ἀπίθανον ὅτι ἕνας πλανήτης ὅμοιος μὲ τὴν Γῆν εἰς τοιαύτην μακρυνὴν ἀπόστασιν ἀπο τοῦ ἡλιακοῦ μας συστήματος θὰ ἐθραύετο κατα τοιοῦτον τρόπον, ὥστε νὰ ἐξαποστείλῃ σημαντικὴν ποσότητα θραυσμάτων του εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τῆς Γῆς. Τὸ πλεονέκτημα τῆς τρίτης θεωρίας εἶναι ὅτι συμφωνεῖ μὲ τὴν ἄποψιν, ὅτι πολλοὶ μετεωρῖται εἶναι θραύσματα ἑνὸς ἢ περισσοτέρων ἀστεροειδῶν—μικρῶν σωμάτων διαμέτρου μέχρις 100 μιλίων, τα ὁποῖα περιστρέφονται περὶ τον Ἥλιον μεταξὺ Ἄρεως καὶ Διός. Δὲν ἀποκλείεται να εἶναι τὰ λείψανα μεγαλυτέρων σωμάτων

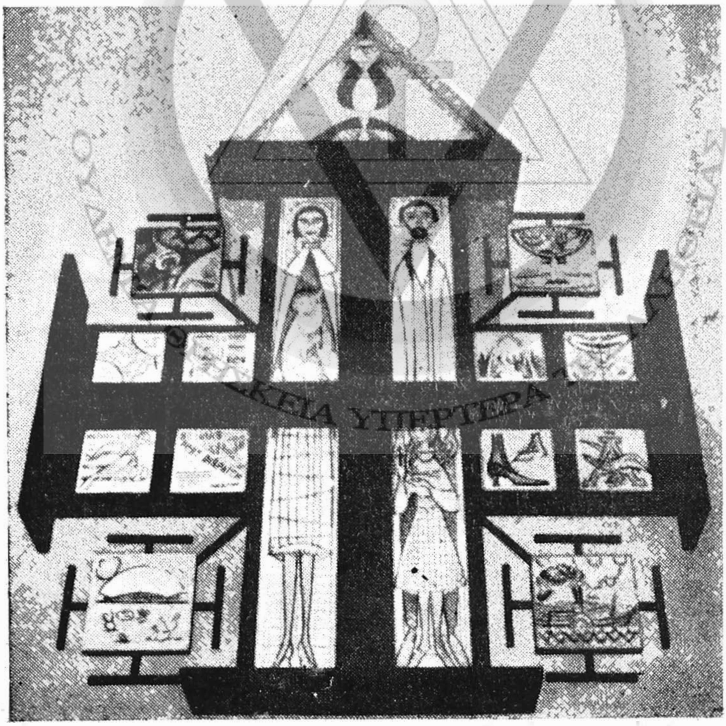
Τὸ πρόβλημα εἶναι πῶς ἦτο δυνατὸν νὰ ἀναπτυχθῇ ζωὴ ἐπι ἑνὸς

τοιούτου σώματος, εἰς τὸ ὁποῖον καὶ θερμοκρασίαι ἐπιφανείας θὰ εἶναι μονίμως τουλάχιστον 50 βαθμοὶ Κελσίου κάτω τοῦ μηδενός.

ΣΥΜΒΟΛΟΝ ΠΙΣΤΕΩΣ ΑΛΛΑ ΚΑΙ ΒΙΟΠΑΛΗΣ

Στὸ Σαὶν Λούις τοῦ Μιζούρι ὁ μητροπολιτικὸς ναὸς ἀπέκτησε ἕναν ἀσυνήθιστο σταυρό, ὁ ὁποῖος προεκάλεσε πολλὲς διαφωνίες. Εἰς αὐτὸν τὸν σταυρό, ὅπου τὸ σύμβολον τῆς χριστιανικῆς πίστεως ἐπαναλαμβάνεται ἕξη φορές, μὲ μικρότερους σταυροὺς ἱεραποστολικοῦ σχήματος, ἔχουν τοποθετηθεῖ ἀφ' ἑνὸς μὲν τὰ μέλη μιᾶς οἰκογενείας (ἀνδρόγυνο, ἕνα κοριτσάκι μεγαλωμένο καὶ ἕνα ἀγοράκι τῆς ἀγκαλιᾶς) διὰ νὰ συμβολίσουν τὸν χριστεπώνυμον πληθυσμόν, ἀφ' ἑτέρου δὲ εἰκόνες τῆς ἐξελίξεως τῆς πόλεως. Μεταξὺ τῶν ἄλλων ἀπεικονίζονται στὸν πρωτότυπο σταυρὸ τὸ ... ἐμπόριον γουναρικῶν, ἡ Δημοτικὴ ὄπερα, ἡ τοπικὴ ἐφημερὶς «Ταχυδρόμος τοῦ Σαὶν Λούις», καὶ μία μπυραρία.

Ὁ Ἱεραποστολικὸς ἢ Σταυρὸς τῆς Ἱερουσαλὴμ κατάγεται ἀπὸ τὰς Σταυροφορίας. Οἱ πρόσθετοι μικρότεροι σταυροί παριστάνουν, κατὰ τὸν ζωγράφον, τὰ τέσσαρα ἄκρα τοῦ κόσμου, ὅπου διεδόθη ὁ Χριστιανισμός. Μερικοὶ ἐπικριταὶ λέγουν ὅτι τὸ σύνολον εἶναι κρᾶμα θρησκευτικοῦ συμβολισμοῦ καὶ προπαγάνδας τοῦ Ἐμπορικοῦ Ἐπιμελητηρίου, ἀλλὰ ὁ πρωθιερεὺς τῆς μητροπόλεως, ὁ αἰδ. Νεντ Κόουλ, ἕνας φιλελεύθερος κληρικός, ἐδήλωσε: «Οἱ ἄνθρωποι ποὺ ἔρχονται νὰ προσευχηθοῦν, θέλω νὰ αἰσθάνωνται κοντὰ στὸν ἑαυτό τους. Ὁ σταυρὸς τοῦ Χριστοῦ θέλω νὰ ἀντιπροσωπεύῃ καὶ τὰς καθημερινὰς ἀπασχολήσεις καὶ ἐπιδιώξεις των».

Ὁ κατασκευαστὴς τοῦ σταυροῦ Ρόμπερτ Χάρμον ἐδήλωσε: «Ἡ ἰδέα μου ἦτο νὰ προβάλω τὸν ἄνθρωπο, ὅπως αὐτὸς εἶναι. Ὁ θεατὴς πρῶτα βλέπει τὸν σταυρὸ καὶ ἔπειτα τὸν κατοπτρισμὸ τοῦ ἑαυτοῦ του. Μερικοὶ εὐχαριστοῦνται, ἄλλοι τρομάζουν».

Πολλοὶ συνήθισαν τὸν σταυρὸ μὲ τὸν καιρὸ (ἐτοποθετήθη ἀπὸ του παρελθόντος Ἰουνίου). Ἄλλοι ζητοῦν τὴν ἀπομάκρυνσί του. Τελικὴ ἀπόφασις θὰ ληφθῆ ἀπὸ τὸν ἐπαρχιακὸν ἐπίσκοπον τὸν Ἰανουάριο. Ὁ κἰδ. Κόουλ ἐλπίζει ὅτι θὰ τοῦ ἐπιτραπῆ νὰ διατηρήση τὸν σταυρό, ἀντικαθιστῶν μονον ἕναν ἀπο τοὺς πλέον διχάζοντας πίνακας, π. χ. τὴν μπυραρία τοῦ Σαὶν Λουις.

ΣΤΗΝ ΔΥΣΙ Η ΘΡΗΣΚΕΙΑ ΥΠΟΧΩΡΕΙ ΣΤΑΘΕΡΑ

Ζωὴ χωρὶς θεὸ ζῆ ἡ νεολαία τῆς Δύσεως. Καὶ ἡ ἀθεΐα ἐπεκτείνεται τόσο ραγδαῖα, ὥστε δὲν εἶναι κἂν δυνατὸν νὰ γίνη διαχωρισμὸς μεταξὺ Σοβιετικῆς Ἑνώσεως καὶ Δυτικῶν χωρῶν. Ἡ βαθύτερη οὐσία τοῦ προβλήματος αὐτὸ σημαίνει.

Σ' αὐτὸ τὸ συμπέρασμα καταλήγει μιὰ ἔρευνα ἀγγλικοῦ περιοδικοῦ ποὺ ἐξετάζει τὸ ζήτημα τῆς γενικῆς ὑποχωρήσεως τῆς θρησκευτικῆς συνειδήσεως σὲ ὅλες γενικὰ τὶς χῶρες ἀνατολικὰ καὶ δυτικὰ τοῦ λεγομένου παραπετάσματος. Ἡ δυτικὴ νεολαία δὲν εινε περισσότερο θρησκευομένη ἀπὸ τὴ ρωσική, ἀνεξάρτητα ἂν ἡ ρωσικὴ πολιτεία ἔχει ἐπίσημα καὶ καταστατικὰ ἀναγνωρίσει τὴν ἀθεΐα καὶ ἀπαγορεύει τὸν προσηλυτισμό.

Ἐκ πρώτης ὄψεως, οἱ πληροφορίες αὐτὲς ἔρχονται σὲ ἀντίθεσι με ἄλλες ἔρευνες ποὺ μιλοῦν περι κύματος θρησκοληψίας στὶς Ἡνωμένες Πολιτεῖες. Στὴν πραγματικότητα, ὅμως, ἡ θρησκεία βρίσκεται σὲ γενικὴ ὑποχώρησι. Ὁ καθολικισμὸς στὴν Λατινικὴ Ἀμερικὴ π.χ. παρουσιάζει μεγάλη κάμψι καὶ τεράστιες μᾶζες μετατοπίζονται πρὸς τὸ στρατόπεδο τῶν ἀθέων, μέσω ἑνὸς μεταβατικοῦ σταδίου δισταγμῶν καὶ ἀμφιταλαντεύσεων.

Ὁπωσδήποτε μιὰ ἔρευνα ποὺ ἔγινε μεταξὺ τῶν σπουδαστῶν τῶν ἀμερικανικῶν πανεπιστημίων καὶ κολλεγίων ἀπέδειξε τὰ ἑξῆς:

10 ο/ο εἶναι φανατικοὶ θρησκευόμενοι.

20 ο/ο εἶναι θρησκευόμενοι χωρὶς σταθερὴ πίστι.

30 ο/ο θρησκευόμενοι ἀπὸ κοινωνικὴ καὶ οἰκογενειακὴ παράδοσι.

20 ο/ο ἀδιάφοροι γιὰ τὸ ἂν ὑπάρχη ἢ δὲν ὑπάρχη θεός.

20 ο/ο ἄθεοι, εἴτε τὸ ὁμολογοῦν, εἴτε δὲν τὸ δηλώνουν.

Τὰ πράγματα στοὺς κόλπους τῆς ἀγγλικῆς νεολαίας εἶναι περίπου ἴδια, ἀκόμη δὲ «χειρότερα» στὴ Γαλλία καὶ τὴν Δυτικὴ Γερμανία. Στὴ Σουηδία δὲν ἐξετάζεται κἂν τὸ θέμα, σὰν νὰ θεωρῆται κλειστό.

«ΖΩΗ ΔΙΧΩΣ ΘΕΟ»

Ὁ κἰδ. Χάρρυ Ἔμερσον Φόσντικ, ἐφημέριος τῆς ἐκκλησίας τοῦ Ρίβερσαιντ Νέας Ὑόρκης, ὁ δημοφιλέστατος «Ἀγαπητὸς Κύριος Μπράουν» τῆς ραδιοφωνικῆς ἐκπομπῆς τῆς ὥρας τοῦ ἑσπερινοῦ, λαμβάνει πολλὰ γράμματα, ἀκροατῶν του, οἱ ὁποῖοι διακηρύσσουν τὴν ἀπομάκρυνσί τους ἀπὸ την ἐκκλησία καὶ τὴν θρησκεία. Αἱ ἀπαντήσεις του μεταδίδονται ἀπὸ το ραδιόφωνο καὶ δημοσιεύονται ἀπὸ τὶς μεγαλύτερες ἐφημερίδες. Ὁ Ἀμερικανὸς κληρικὸς ἀπαντᾶ σὲ μιὰ ἐπιστολή, κατὰ τὴν ὁποίαν ο Θεὸς εἶναι ἀχρείαστος, ὡς ἑξῆς:

«Μοῦ γράφετε, ὅτι σᾶς ἀρκεῖ νὰ ζῆτε σὰν χρηστοὶ πολῖτες, μὲ βάσι τοὺς κανόνες τῆς ζωῆς, ποὺ ἀποκαλεῖτε καὶ χρυσοὺς κανόνες, καὶ ὅτι δὲν αἰσθάνεσθε πιὰ καμμιὰ ἀνάγκη νὰ πιστεύετε σὲ θεό. Ἐξεχάσατε, ἀγαπητὲ φίλε, ὅτι τὸ Θεῖο εἶναι ἡ πιὸ μυστηριώδης δύναμις στὸ μυστηριῶδες σύμπαν; Καὶ ἐπειδὴ δὲν μπορεῖτε νὰ ἐξηγήσετε τὸ θεῖον, ἀρνεῖσθε τὴν ὕπαρξί του;

Πρέπει λοιπὸν νὰ διαγράψωμε κάθε τι ποὺ δὲν μποροῦμε νὰ ἐξηγήσουμε; Πρέπει νὰ λησμονήσωμε τὸ γεγονὸς ὅτι εἴμαστε ἄνθρωποι, μὲ περιωρισμένες δυνατότητες καὶ δυνάμεις;»

«Εἶσαι νέος—ἀπαντᾶ σ' ἕναν ἄλλον—δὲν ἔκλεισες κἂν τὰ εἴκοσι χρόνια σου καὶ ἐγὼ εἶμαι ὀγδόντα. Δὲν θέλω νὰ εἰπῶ ὅτι ἡ μακρὰ πεῖρα τῶν ἐτῶν εἶναι ἐκείνη ποὺ μὲ ἔπεισε γιὰ τὴν ὕπαρξι τοῦ Θεοῦ. Τὴν ὕπαρξι τοῦ θεοῦ θὰ τὴν ἀναγνωρίσης στὸ πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ, ποὺ εἶναι ἱστορικὰ ἀποδεδειγμένο, ἐπιστημονικὰ ἀφοῦ προτιμᾶς τὴ λέξι. Τὴν ὕπαρξι τοῦ θεοῦ θὰ τὴν παραδεχτῆς ἐπίσης μὲ τὴν λογική, όταν ἐξετασης ὅτι τὸ σύμπαν δεν εἶναι δυνατὸν νὰ προέκυψε ἀπὸ τὸ μηδὲν καὶ ὅτι δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐτέθη σὲ κίνησι μόνο του. Θὰ τὴν παραδεχθῆς ἀκόμα, ἂν ἐξετάσης τὰ βαθύτερα στρώματα τῆς ὑπάρξεώς σου σὲ διάφορα στάδια ἡλικίας, σὲ διάφορες ἐποχὲς καὶ σὲ διάφορες στιγμές. Σήμερα, ὕστερα ἀπὸ μιὰ πορεία ὀγδόντα χρόνων, εἶμαι περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλη φορὰ βέβαιος γιὰ τὴν ὕπαρξι τοῦ θεοῦ. Τὸν αἰσθάνομαι μέσα μου καὶ γύρω μου. Δὲν εἶναι ἡ τάσις τοῦ γήρατος πρὸς τὴν «τακτοποίησι» ἐκεῖνο ποὺ μοῦ δίνει αὐτὴ τὴν πίστι. Εἶναι μιὰ πίστις ποὺ πηγάζει ἀπὸ τὴ συνείδησι, ἀπὸ τὴ λογικὴ καὶ ἀπὸ τὸ ἔνστικτο».

Η ΜΥΘΙΚΗ ΑΤΛΑΝΤΙΣ ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ Η ΘΗΡΑ

Εἰς τὴν «Ἀπογευματινὴν» τῆς 12 Ὀκτ. ὁ κ. Σπυρ. Ν. Φίλιππας ἀντικρούει ἐπίσης (ὅπως ὁ διευθυντὴς τοῦ ΙΑΙΣΟΥ κ. Κωστῆς Μελισσαρόπουλος, στὸ προηγούμενο τεῦχος) τὴν ἄποψιν τοῦ καθηγητοῦ τῆς σεισμολογίας κ. Α. Γαλανοπούλου, ὅτι ἡ μυθικὴ Ἀτλαντὶς εἶναι ἡ νῆσος Θήρα, κοινῶς Σαντορίνη.

Ὁ κ. Φίλιππας ἐν ἀρχῇ ἐπιχειρεῖ νὰ στηρίξη τὴν πλήρη ἀνακρίβειαν τῆς ἀφηγήσεως τοῦ Πλάτωνος στὴν κριτικὴ τοῦ Ἀριστοτέλους, ὁ ὁποῖος ἐθεώρησε ὅλη τὴν ἱστορία ὡς πλάσμα τῆς φαντασίας τοῦ διδασκάλου του.

«Ἡ ὀρθότης τῆς κριτικῆς τοῦ Ἀριστοτέλους—γράφει ὁ κ. Φίλιππας—τεκμαίρεται ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι ὁ Πλάτων οὐδαμοῦ ἀναφέρει ἀπὸ ποῦ ἔμαθε τὰ περὶ Ἀτλαντίδος, ἀφοῦ ὁ μὲν Σόλων, ὁ ὁποῖος θὰ ἔπρεπε νὰ ἀνακοινώση ἀπ' εὐθείας εἰς τοὺς Ἀθηναίους τὰς πληροφορίας του, περιεχούσας καὶ μέγα κατόρθωμα τῶν προγόνων των—τὸ ὅτι μὲ 20 000 πολεμιστὰς ἐνίκησαν καὶ ἔτρεψαν εἰς φυγὴν μέχρις Ἀτλαντίδος 10.000.000 Ἀτλαντείων—τὰς μετέδωκε προφορικῶς εἰς τὸν παλαιὸν Κριτίαν μόνον καὶ οὗτος μόνον εἰς τὸν ὁμώνυμον δεκαετῆ ἔγγονόν του, ὁ ὁποῖος δὲν τὰς ἀνεκοίνωσεν εἰς τὸν Πλάτωνα, ἀφοῦ οὗτος δὲν φέρεται οὔτε μεταξὺ τῶν ἀκροατῶν τῶν δύο διαλόγων του, ὥστε νὰ ὑποτεθῆ ὅτι ἐπληροφορήθη τὰ περὶ Ἀτλαντίδος, ἔστω καὶ ἀπὸ τὸν πλασματικόν του Κριτίαν».

«Διὰ τοὺς ἀνωτέρω λόγους—συνεχίζει ὁ ἀρθρογράφος—ἐπικρατεῖ σήμερον ἡ βάσιμος γνώμη, ὅτι ἡ ἱστορία τῆς Ἀτλαντίδος εἶναι δημιούργημα τοῦ Πλάτωνος, ὁ ὁποῖος δι' αὐτῆς ἐπεζήτησε δύο τινά: 1) Νὰ δικαιολογήση τὸν Κριτίαν διὰ τὴν αὐταρχικότητά του, καθ' ὃν χρόνον διετέλει μέλος τῶν Τριάκοντα Τυράννων, ἐμφανίζων τοῦτον ὡς ἐπηρεασθέντα ὑπὸ τοῦ πάππου του, ὁ ὁποῖος ἀπέδιδε τὴν εὐτυχίαν καὶ δύναμιν τῶν Ἀθηνῶν εἰς τὸ μοναρχικὸν πολίτευμα, τὸ ὁποῖον εἶχε δῆθεν ἡ πόλις τῆς Ἀθηνᾶς ἐπὶ Ἀτλαντίδος, ὁπότε ἦτο ἀνύπαρκτος· καὶ 2) Νὰ ἀπαλλάξη τὸν Σωκράτην τῆς κατηγορίας τῶν ἐχθρῶν του, ὅτι αὐτὸς ἐνέπνευσεν εἰς τὸν ἄλλοτε μα-

θητήν του Κριτίαν τὰς ἀπολυταρχικὰς ἰδέας».

Πάντως, ὁ κ. Φίλιππας, ἀσχολούμενος μὲ τὴν θεωρίαν τοῦ καθηγητοῦ κ. Γαλανοπούλου, ὑπογραμμίζει τὰ ἑξῆς ἀστήρικτα σημεῖα της:

α) Ὁ κ. καθηγητὴς ὁμιλεῖ περὶ διπλῆς νήσου, ἤτοι περὶ βασιλείας δύο νήσων, τῆς μείζονος καὶ τῆς ἐλάσσονος, ἐκ τῶν ὁποίων ἐλάσσων περιγράφεται ἡ Θήρα καὶ μείζων ἡ κεντρικὴ Κρήτη. Ἀλλὰ ὁ Πλάτων ὁμιλεῖ περὶ μιᾶς καὶ μόνης νήσου.

β) Ὁ κ. καθηγητὴς δὲν δύναται νὰ ἀνασκευάσῃ, μὲ τὴν περὶ Θήρας θεωρίαν του, τὴν τοποθέτησιν τῆς Ἀτλαντίδος, ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος, δυτικῶς τῶν Ἡρακλείων στηλῶν, ἤτοι τοῦ Γιβραλτάρ.

γ) Ὁ κ. καθηγητὴς ἀδυνατεῖ νὰ ἀνασκευάσῃ τὴν περιγραφὴν τοῦ Πλάτωνος ἤτοι τοῦ μεγέθους τῆς Ἀτλαντίδος, μὲ τὴν ἁπλῆν ὑπόθεσιν ὅτι ἔγινε λάθος μεταφραστικὸν ἐκ τῶν ἱερογλυφικῶν, ὥστε τὰ 3.000 στάδια τοῦ μήκους =555 χιλιόμετρα νὰ ἦσαν μόνον 55 χιλιόμετρα καὶ τὰ 9000 ἔτη ἀπὸ τοῦ καταποντισμοῦ τῆς Ἀτλαντίδος μέχρι τῆς ἐποχῆς τοῦ Σόλωνος (600 π.Χ. περίπου) νὰ ἦσαν μόνον 900 +600 1500 πρὸ Χριστοῦ, ἔτος καταβυθίσεως τῆς Θήρας). Ἀλλὰ ὁ Πλάτων, ἐκτὸς τῶν ἀριθμῶν, καθώρισε σαφῶς τὴν συνολικὴν ἔκτασιν τῆς Ἀτλαντίδος ὡς ὑπερβαίνουσαν τὴν τῆς Ἀφρικῆς καὶ τῆς Ἀσίας μαζί. Ἀφοῦ, λοιπόν, ἡ Ἀτλαντὶς ἀπετελεῖτο ἀπὸ τὴν πεδιάδα (μετὰ τῆς μητροπόλεως τῆς Ἀτλαντίδος) καὶ τὰ κυκλοῦντα ταύτην ὄρη, ἔπεται ὅτι ἡ ἔκτασις τῆς πεδιάδος, ἡ ὁποία θὰ εὑρίσκετο τυχὸν διάφορος κατ' ἄλλον ὑπολογισμόν, δὲν θὰ μετέβαλλε τὴν ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος δοθεῖσαν συνολικὴν ἔκτασιν τῆς νήσου: ἂν ἡ πεδιὰς ἦτο μικροτέρα κατὰ οἱονδήποτε ποσοστόν, κατὰ τὸ ποσοστὸν τοῦτο θ' ἦτο μεγαλυτέρα ἡ ὀρεινὴ χώρα. Ἄλλωστε, ἂν ἡ Ἀτλαντὶς δὲν ἦτο τόσον μεγάλη πῶς θὰ ἐστρατολόγει 10.000.000 πολεμιστῶν;

Καὶ ὁ κ. Φίλιππας συνεχίζει:

«Ἀλλὰ καὶ ὁ ὑπολογισμὸς τοῦ καταποντισμοῦ τῆς Ἀτλαντίδος τὸ 1500 π.Χ., ὁπότε, ὡς πιστεύεται, καὶ ἡ Θήρα ὑπέστη καθίζησιν, εἶναι ἀσφαλῶς ἐσφαλμένος καὶ διὰ τὰς δύο νήσους, ὅπως ἀποδεικνύουν πρόσφατοι ἀνασκαφαί. Ὁ κ. Γ. γράφει ὅτι «ἐφ' ὅσον οἱ κάτοικοι τῆς Ἀτλαντίδος ἐγνώριζον.. τὸν ὀρείχαλκον., εἶναι ἀδύνατον ἡ Ἀτλαντὶς νὰ κατεστράφη πρὸ τῆς ὀρειχαλκίνης ἐποχῆς. 2100—1200 π.Χ.», καὶ παραπέμπει εἰς χωρίον τοῦ Κριτίου (τὸ 114 Ε). Τὸ χωρίον, ὅμως, δὲν λέγει ὅτι οἱ Ἀτλάντειοι «ἐγνώριζον τὸν ὀρείχαλκον», ἀλλ' ὅτι «ἡ νῆσος παρείχετο.. ὅσα ὑπὸ μεταλλείας ὀρυττόμενα.. καὶ τὸ γένος ἐκ γῆς ὀρυττόμενον ὀρειχάλκου κατὰ τόπους πολλούς». Ἀφοῦ, λοιπόν, εἰς τὴν Ἀτλαντίδα ὑπάρχουν πολλοὶ τόποι ὀρυκτοῦ ὀρειχάλκου (εἰς Κριτ. 119 ἀναφέρεται καὶ «στήλη ὀρειχαλκίνη») καθὼς καὶ ὀρυχεῖα ἄλλων μετάλλων, ταῦτα θὰ ἔπρεπε νὰ ὑπάρχουν καὶ εἰς τὴν Θήραν, ἐὰν αὕτη ἐταυτίζετο μὲ τὴν Ἀτλαντίδα. Ἐν τούτοις, κατὰ τὰς ἐν Θήρα τὸ 1956 γενομένας ἀνασκαφὰς ὑπὸ τῆς Ἀμερικανικῆς Σχολῆς Κλασσικων Σπουδῶν, δὲν εὑρέθησαν ὄχι ὀρυχεῖα, ἀλλ' οὔτε ἀντικείμενα ἐξ ὀρειχάλκου, οὔτε καὶ ἐξ ἄλλου μετάλλου, ἐκτὸς ἀπὸ ἕνα πριόνι ἐκ καθαροῦ χαλκοῦ καὶ ἀπὸ δύο χρυσοῦς κρίκους περιδεραίου. Τὰ ἄλλα εὑρήματα ἦσαν λίθινα ἀντικείμενα, λεκάναι, μάχαιραι καὶ βέλη, τὰ ὁποῖα μᾶς ὁδηγοῦν εἰς τὴν λιθοχαλ-

κὴν ἐποχὴν (περὶ τὸ 3100 π Χ)

Κατὰ τὰ ἀνωτέρω, ἀποκλείεται ἡ ταύτισις τῆς Θηρας μὲ την Ἀτλαντιδα»

Η ΩΜΟΦΑΓΙΑ

Ὁ γνωστος παιδαγωγος και λογοτέχνης κ. Ἰ. Μ. Παναγιωτοπουλος σχολιαζει ἕνα ἀρθρο τοῦ Ἀγγλου ἱστορικου και φιλοσοφου Ἀρνολντ Τουνμπη «Κατα το πρῶτον ἑκατομμύριον ἐτῶν της υπαρξεως μας»—εγραψε ὁ Τόυνμπη—«ημεις, το ἀνθρωπινο γενος, ηγωνιζόμεθα ἐναντιον τῶν λεοντων καὶ τῶν τιγρεων, δια να ἐξασφαλισωμεν το μέλλον τῶν ἀπογονων μας. Προ 30 χιλιαδων ἐτῶν ἐξησφαλισαμεν τὴν υπεροχην ἔναντι ολων τῶν ζωντων οργανισμῶν, πλην τῶν βακτηριδίων. Ἐκτοτε εἴχαμε μονον δυο ἐχθρους, τὰ μικροβια και τον ανθρωπον. Και κατὰ τας 30 χιλιαδας αὐτὰς ετη ουτε τα μικροβια ουτε ὁ ἀνθρωπος ηδυναντο να πραξουν τίποτε περισσοτερον ἀπο το νὰ μᾶς ἀποδεκατιζουν... Ὁ πλανήτης μας θα ειναι κατοικησιμος διὰ τον ανθρωπον κατα τα επόμενα δύο δισεκατομμυρια ετη —δηλαδή, ἐπι διαστημα δυο χιλιαδας φορας μεγαλυτερον ἀπο την συνολικὴν διάρκειαν τοῦ βιου τοῦ ἀνθρωπινου γενους μέχρι σημερον. Ἂν ἡ ἀνθρωπότης δὲν θανατωθῇ τωρα, τι δεν θα ηδύνατο να ἐπιτυχη κατα τα δυο αὐτὰ δισεκατομμυρια ἔτη!»

Το συμπερασμα τοῦ ἱστορικοῦ καὶ φιλοσόφου εἶναι ότι ὁ μονος ἐχθρὸς τοῦ ἀνθρώπου ποὺ ἀπομενει ειναι ὁ ανθρωπος! «Σημερον», παρατηρεῖ, «δια μίαν ἀκόμη φοράν, κινδυνεύει ἡ ζωὴ τῶν μὴ γεννηθεντων ἀκόμη ἀπογονων μας. Ὄχι απὸ τὰ μικρόβια —ὁ ἀνθρωπος ειναι ἰσχυρότερος ἀπο τὰ μικρόβια εις τὴν ἐποχήν μας. Σήμερον ὑπάρχει μόνον ἕνας πιθανὸς δολοφόνος τῆς ἀνθρωποτητος —και αὐτος εἶναι ὁ ἀνθρωπος. Ὁ ανθρωπος ειναι ὁ μόνος ἐπιζῶν θανάσιμος εχθρὸς τῆς ανθρωποτητος και ειναι ὁ χειρότερος ἐχθρὸς που ἐγνωρισε ποτε Διότι οἱ ανθρωποι—σφαγεις τῆς σημερινῆς ανθρωποτητος ειναι ὡπλισμενοι με ὅπλα, που ἔθεσεν εις την διαθεσιν των ἡ ἐπιστημη».

Ὁ κ. Ἰ. Μ. Παναγιωτόπουλος, παιρνοντας ἀφορμη και απο την καθημερινὴ ἐπικαιροτητα (το φάγωμα τῶν Ἰταλῶν αεροπορων απο τους αγριους Κογκολεζους, αλλα καὶ τους καθημερινους φονους για σεξουαλικους και αλλους λόγους) γραφει.

«Ειτε φανερα ειτε αποσκεπασμένη, ἡ ωμοφαγια αποτελεῖ καθεστώς Διαρκει χιλιαδες καὶ χιλιαδες χρόνια Ὁ ανθρωπος καθως εἶπε καὶ ὁ Οὐαιλντ, στη φημισμένη «Μπαλλαντα τῆς φυλακῆς του Ρῆντιγκ», σκοτωνει με χιλιους τροπους Ἀκόμη καὶ με το λογο Και ισως με το λόγο σκοτωνονται περισσοτεροι παρὰ με το σπαθὶ και τη φωτια Μέσα μας αγρυπνεῖ παντα το πνεῦμα τοῦ παρθένου δασους Μολις ξύσης τὸ δέρμα τοῦ ανθρώπου, ἀνακαλύπτεις τη δορα τοῦ θηριου Ἀν κατέχουμε, καὶ πρεπει να κατεχουμε, την εννοια τοῦ δεσμοῦ, θὰ πρέπει νὰ νιώθουμε τὸν εαυτο μας υπευθυνο καὶ για ολα οσα συμβαινουν, κοντα μας ἢ μακρυα μας Και μαλιστα οσο περισσοτερο κατακτοῦμε την ανθρωπια μας, τοσο περισσότερο κατανοοῦμε τὴν εκταση τῆς συνευθύνης με τους «πολιτισμενους» Εὐρωπαιμας Οι Κογκολέζοι εζησαν μαζὶ με τοὺς «πολιτισμενους» Εὐρωπαιους τοσα χρονια Καὶ οἱ «πολιτισμένοι» Εὐρωπαῖοι ελεγαν, πως ἐπήγαιναν εκεῖ, γιὰ να τοὺς κάμουν «ἀνθρώπους» Ἐστειλαν ἱεραποστόλους, εχτισαν ἐκκλησιες, ἀνοιξαν δρομους αναμεσα στὶς ἀδιαπέραστες μοναξιὲς καὶ δὲν κατώρθωσαν νὰ τοὺς μαθουν το ἁπλούστατο τοῦτο! νὰ εἶναι ὠμοφάγοι κατὰ τὸν τρόπο καὶ με τὴ μέθοδο τῆς Εὐρωπης Ἡ

ὠμοφαγία τῶν Κογκολέζων σὲ ἄλλη ἐποχὴ θὰ ἔδινε λαμπρὴ ἀφορμὴ σὲ μιὰ ἀποικιακὴ ἐκστρατεία. Σήμερα τὰ πραγματα εἶναι διαφορετικά.

Ὑπάρχουν καὶ ἐκεῖνοι, καὶ εἶναι πολλοί, ποὺ δὲν πιστεύουν σὲ μιὰ καλυτέρευση κατὰ τὴν ἄποψη, ποὺ τὴ νοοῦμε ἐμεῖς οἱ ἄλλοι. Ποὺ ὑποστηριζουν, πὼς ὁ αἱματηρὸς ἀνταγωνισμὸς βρίσκεται μέσα στὴ φύση τοῦ ἀνθρώπου. Πὼς ὁ πόλεμος μὲ τὴ μορφὴ τῆς ἄμεσης ἐνέργειας εἶναι τὸ ἀμετάθετο πεπρωμένο μας. Μᾶς δείχνουν τ' ἀνήμερα θηρία μέσα στὰ δάση, μὲ πόση μανία κατασπαραζει τὸ ἕνα τὸ ἄλλο Μᾶς δείχνουν τὰ ψάρια στὰ βάθη τῶν θαλασσῶν τὸ μεγάλο ψάρι τρώει τὸ μικρό. Παρακολουθοῦν μὲ πολλὴ περίσκεψη τὴν ἀλυσίδα τῆς ἀλληλοκαταστροφῆς τὸ ἔντομο πηγαίνει νὰ ρουφήξη τὸ αἷμα τῶν ἀνθρώπων, γιὰ νὰ ζήση· τὸ ρομαντικὸ πουλάκι καταβροχθίζει τὸ ἔντομο ἡ ὀχιὰ ἐνεδρεύει κάτω ἀπὸ τὸ δέντρο, μαγνητίζει μὲ τὴ σουβλεοὴ ματιά της τὸ ρομαντικὸ πουλάκι καὶ τὸ σπαράζει ὁ σκαντζόχοιρος, μὲ τὴ σειρά του, τρώει τὴν ὀχιὰ κι' ὁ ἄνθρωπος, τέλος, τρώει τὸ σκαντζόχοιρο, ποὺ ἔχει φάει τὴν ὀχιά, ποὺ ἔχει σπαράξει τὸ ρομαντικὸ πουλάκι, ποὺ ἔχει καταβροχθίσει τὸ ἔντομο, ποὺ ἔχει ρουφήξει τὸ ἀνθρώπινο αἷμα. Καὶ μέσα στὸ ἀνθρώπινο αἷμα τὰ λευκὰ αἱμοσφαίρια κυνηγοῦνται μὲ τὰ ἐρυθρά. Ἀδυσώπητη μάχη καὶ ἀτελεύτητη. Πῶς νὰ γίνη διαφορετικά; Ἄς μὴ σκοτώσουμε τὰ λιοντάρια· ἡ φλούδα τῆς γῆς θὰ γεμίση λιοντάρια. Ἄν δὲν ἐπιτεθοῦμε, θὰ χρειασθῆ ν' ἀμυνθοῦμε. Ἡ καταστροφὴ προκαλεῖ τὴν ἀποσυμφόρηση τοῦ εἴδους. Οἱ ἄνθρωποι πληθαίνουν, τί θὰ γίνουν οἱ ἄνθρωποι ; Ἄν δὲν σκοτώνωνται πότε-πότε, θὰ θὰ προκύψη τὸ φρικαλέο ἀδιαχώρητο

Περίπου ετσι μιλοῦν οἱ θεωρητικοὶ τῆς ἀλληλομαχίας. Ἀλλὰ δὲν ἔχουν ποτὲ συλλογισθῆ, πὼς τὸ λιοντάρι δὲν τρώει τὸ λιοντάρι, ἡ ὀχιὰ δὲν τρώει τὴν ὀχιὰ κι' ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶναι σωστὸ νὰ τρώη τὸν ἄνθρωπο. Καὶ δὲν ἔχουν ἐπίσης συλλονισθῆ πὼς οἱ καρχαρίες δὲν εγραψαν τὴν «Ἔνατη συμφωνία» κι' οἱ σκορπιοὶ δὲν ἔγραψαν τὸ «Συμπόσιο» ἢ τὸ «Φίληβο» κι' οἱ κροταλίες δὲν έχτισαν τὶς γοτθικὲς μητροπόλεις, γιὰ νὰ κάθωνται ἥσυχα—ησυχα ν' ἀκοῦνε ἁρμόνιο καὶ ν' ἀφήνουν νὰ μετεωριζεται ἡ ψυχή τους σὲ χρυσες νεφέλες ὁραμάτων. Κι' ὡστόσο, πολλὲς φορὲς τὰ ζῶα, ἀκόμη καὶ τὰ πιὸ «ἀπολίτιστα», μὲ τὸ ἔνστικτό τους καὶ μόνο, μὲ τὴν ὑποτυπώδη τους νόηση, μᾶς προσφέρουν ἔξοχα παραδείγματα αὐτοθυσίας, εὐγνωμοσύνης, ἀλληλεγγύης, ὠργανωμένης φιλοπονίας. Οἱ τερμῖτες εἶναι λαμπροὶ οἰκοδόμοι, τὸ πιστὸ σκυλὶ πεθαίνουν νηστικά, ὅταν χάσουν τὸν ἀφέντη τους. Τὸ πρόβλημα εἶναι: πότε ὁ ἄνθρωπος θ' ἀρχίση, ἀληθινά, οὐσιαστικά, ὄχι μὲ τὰ λόνια, ὄχι μὲ τὶς «ἀνεμῶνες τῶν λόνων» καθὼς θὰ ἔλεγεν ὁ Λουκιανός, νὰ λογαριάζη τὸν ἄνθρωπο; Ὄχι μόνον νὰ τὸν συμπονῆ. Καὶ νὰ τὸν λογαριάζη. Ὅλοι οἱ ἕως τώρα πολιτισμοί, ἀκόμη καὶ οἱ πιὸ ἀναντικατάστατοι, δὲν εἶναι παρὰ ἀπόπειρες, προσπάθειες γιὰ μιὰ ἄνοδο στὸ φῶς, ἐπάνω ἀπὸ τὸ σκότος καὶ τὸν ἴσκιο τοῦ θανάτου. Ἄν ἔλειπαν οἱ σταυρωμένοι, ὁ κόσμος θὰ ἔμοιαζε μὲ ζοφερὴ κοιλάδα. Ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ εἶναι σταυρωμένοι. Ἔπρεπε νὰ σταυρωθοῦν!»

Η ΣΟΦΙΑ ΤΟΥ ΚΟΜΦΟΥΚΙΟΥ

Διαβάζω σ' ἕνα ἀμερικανικὸ περιοδικὸ τὸ ἑξῆς ἀνέκδοτο γιὰ τὸν Κομφούκιο. Τὸν ρώτησαν κάποτε τί θὰ ἔκαμνε ἂν ἀνελάμβανε τὴν διακυβέρνησιν μιᾶς χώρας.

«Θὰ διώρθωνα πρῶτα τὴν γλῶσσα», ἀπήντησε ὁ σοφὸς Διδάσκαλος.

Οἱ ακροαταί του ἀπόρησαν: «Γιατί;» τὸν ρώτησαν· ὁ Διδάσκαλος ἀπήντησε: «Ἐὰν ἡ γλῶσσα δὲν εἶναι ἄψογος, τότε πᾶν ὅ,τι λέγεται δὲν ἔχει καθαρὸ νόημα. Καὶ ἂν ὁ ἄν-

θρωπος δὲν λέγει αὐτὸ ποὺ ἐννοεῖ, τότε ἐκεῖνο ποὺ θὰ ἔπρεπε νὰ γίνῃ, δὲν γίνεται. Μὲ τὴν ἀπραξία τοῦ ὀρθοῦ, ἡ ἠθικὴ καὶ ἡ τέχνη ξεπέφτουν. Τότε ἡ δικαιοσύνη ἐκφυλίζεται. Καὶ ἐπομένως ὁ λαὸς περιέρχεται εἰς σύγχυσιν. Εἶναι λοιπὸν φανε ρό, ὅτι δὲν ἐπιτρέπεται νὰ παρατηροῦνται αὐθαιρεσίαι εἰς τὰ λεγόμενά μας. Αὐτὸ τὸ ζήτημα εἶναι τὸ σπουδαιότερο ὅλων».

Η ΥΠΟΜΟΝΗ

Ἐπίσης διαβάζω τὰ ἑξῆς σχετικὰ μὲ τὴν ἀξία τῆς ὑπομονῆς:

"Ισως τὸ μέγιστο μάθημα ποὺ ἐδιδάχθημεν ἀπὸ τὴν Ἀνατολὴ εἶναι ἡ ἀρετὴ τῆς ὑπομονῆς. Ὁ Βούδδας ἀποκαλοῦσε τὴν ὑπομονὴ «μεγίστην προσευχήν». Ὁ Μωάμεθ ἔλεγε ὅτι εἶναι «τὸ κλειδὶ τῆς ἱκανοποιήσεως». Ὁ Κομφούκιος εἰδοποιοῦσε τοὺς ὀπαδούς του ὅτι ἡ παραμικρὴ ἔλλειψις ὑπομονῆς μποροῦσε νὰ ἀνατρέψῃ τὰ σοβαρώτερα ἐπιτεύγματα.

Ἡ ἐκδήλωσις ὑπομονῆς εἶναι κάτι πολὺ δύσκολο. Τὶς φιλοδοξίες μας θέλουμε νὰ τὶς βλέπουμε πραγματοποιούμενες γρήγορα! Συνήθως, εἴμεθα ἀνυπόμονοι ἔναντι τῶν ἄλλων ἀνθρώπων, ξεχνῶντας ὅτι, ὅπως ἔλεγε ὁ Τορώ, αὐτοὶ μπορεῖ «νὰ ἀκοῦνε ἄλλον τυμπανιστὴ» καὶ «νὰ βηματίζουν στὸ ρυθμὸ ἐκείνης τῆς μουσικῆς».

Ἡ ὑπομονὴ εἶναι ἡ μητέρα τῆς γαλήνης. Ἀξίζει κάθε κόπος νὰ τὴν προσθέσωμε στὶς ἀρετές μας. «Ἔχετε ὑπομονὴ μὲ ὅλα τὰ πράγματα», ἔλεγε ὁ Ἅγιος Φραγκῖσκος καὶ «πρὸ πάντων μὲ τὸν ἑαυτό σας!!!

Ο ΧΡΟΝΟΓΡΑΦΟΣ

Σὲ φωτεινότερους κόσμους

Κων. Ἀδαμόπουλος, συνταξιοῦχος ἀεροπόρος
Κων. Φραγκισκᾶτος, ποιητὴς — συγγραφεύς
Κων. Πετμεζᾶς, Νέα Ὑόρκη

Ἄλλοι τρεῖς καλοὶ φίλοι τοῦ ΙΛΙΣΟΥ ἐγκατέλειψαν τὸ γήινον σκήνωμά τους, διὰ νὰ ἐξακολουθήσουν τὴν πορεία τους πρὸς τὴν ἀέναον ἐξέλιξιν. Ἡ ἀνάμνηση τῆς γήινης μορφῆς τους μᾶς εἶναι ζωηρὰ καὶ γλυκειά. Στοὺς οἰκείους τους εὐχόμεθα παρηγορίαν καὶ κατανόησιν.

ΑΠΟ ΤΟΥ 1962
καθωρίσθη γενικῶς
ΕΤΗΣΙΑ ΣΥΝΔΡΟΜΗ
ΕΙΣ ΤΟΝ ΙΛΙΣΟΝ
ΔΡΑΧΜΑΙ 50
Ἐξωτερικοῦ δολλ. 2
Σᾶς παρακαλοῦμεν θερμῶς
ΜΗΝ ΑΝΑΒΑΛΛΕΤΕ
ΤΗΝ ΑΠΟΣΤΟΛΗΝ ΤΗΣ:
Κωστῆν Μελισσαρόπουλον
Δραγατσανίου 6
ΑΘΗΝΑΣ (Κ)

Εὐτυχισμένος ὁ καινούριος Χρόνος

ΜΕΤΑΞΥ ΜΑΣ

—Τὰ Γραφεῖα τοῦ ΙΛΙΣΟΥ, Δραγατσανίου 6 (Πλατ. Κλαυθμῶνος), ὄροφος 6ος, εἶναι ἀνοικτὰ μόνον κάθε Παρασκευὴ 11—12 π.μ. καὶ καὶ 6,30—7,30 μ.μ. Παρακαλοῦνται οἱ φίλοι τοῦ ΙΛΙΣΟΥ νὰ ἐπισκέπτωνται ἐλευθέρως τὰ Γραφεῖα.

—Οἱ συνδρομηταὶ οἱ ὁποῖοι ἀλλάζουν διεύθυνσιν ἢ βλέπουν τὴν διεύθυνσίν των λανθασμένην ἢ ἀνεπαρκῆ, νὰ μᾶς εἰδοποιοῦν, ὥστε νὰ λαμβάνουν ἀσφαλῶς τὰ ἐκδιδόμενα τεύχη.

Προηγούμενα τεύχη καὶ τόμοι τοῦ ΙΛΙΣΟΥ 1956, 1957, 1958, 1959, 1960 1961, πωλοῦνται εἰς τὰ Γραφεῖα μας, κάθε Παρασκευὴ ὡς ἄνω σημειοῦται, καθὼς καὶ εἰς τὰ βιβλιοπωλεῖα «Ἑστία» (Σταδίου 38), Βασιλείου (Σταδίου 40) καὶ Ἀνταῖος (Χ. Τρικούπη 14).

ΑΝΤΩΝΙΟΥ ΦΙΛΙΠΠΟΥ ΧΑΛΑ

Ἐξεδόθησαν τὰ κάτωθι ἔργα :

1) ΓΚΟΥΡΤΖΙΕΦ ἢ Γεώργιος Γεωργιάδης (1878—1949), ἡ μεγίστη Πνευματικὴ Δόξα τῆς Νεωτέρας Ἑλλάδος καὶ τῆς Ἀνθρωπότητος Δρχ. 50

2) Ὁ Φοβερὸς κι' ὑπέρτατος τῶν Ἀντιθέτων Νόμος ἢ τὸ Μῆλον τῆς Ἔριδος Δρχ. 25

3) Αἱ Ἐκπληκτικαὶ Ἀποκαλύψεις τῆς Ἑλένης Πετρόβνας Μπλαβάτσκυ ἐπὶ τῆς Ἀρχαίας Ἑλλάδος Δρχ. 100 Σελίδες 300

4) Ἡ Ἑλένη Πετρόβνα Μπλαβάτσκυ περὶ Ἀπολλώνος καὶ τῆς συνταρακτικῆς ἱστορίας τοῦ Πλανήτου μας Δρχ. 40

5) Ἕνα Προφητικὸν Ὅραμα τῆς 3ης πρὸς τὴν 4ην Ἰανουαρίου 1945, ἀφ' ὅτου ἡ Ἀνθρωπότης εἰσῆλθεν εἰς τὴν Περίοδον τῆς Ἀτομικῆς Ἐνεργείας Μὲ 4 προφητείας α) Ε. Π. Μπλαβάτσκυ περὶ τοῦ Κόμητος τοῦ St. Germain, τοῦ ἀνθρώπου, ποὺ δὲν πεθαίνει β) τοῦ συγγραφέως William Q. Judge γ) τοῦ Ἡσιόδου Καὶ δ) τοῦ Βασιλέως τοῦ Κόσμου Δρχ. 40

6) Τὸ Κλειδὶ τῆς Ρωσσικῆς Γλώσσης ἡ πρωτοτυπωτάτη καὶ διασκεδαστικωτάτη τῶν μέχρι σήμερον Μεθόδων ἐκμαθήσεως τῆς Ρωσσικῆς Δρχ. 75

7) Τὸ Μήνυμα τῆς Πτώσεως τοῦ Βυζαντίου πρὸς τὴν Ἀνθρωπότητα Δρχ. 25.

Τὰ ὡς ἄνω βιβλία πωλοῦνται εἰς τὸ βιβλιοπωλεῖον τῆς Ἑστίας (Ἰ. Δ. Κολλάρου καὶ Σίας) 38, ὁδὸς Σταδίου, Ἀθῆναι, καὶ παρὰ τῷ κ. Ἀντ. Φ. Χαλᾶ, 18 βῆτα, ὁδὸς Ἀσκληπιοῦ, Ἀθῆναι (τηλ. 612.552) Εἰς τὰς Ἐπαρχίας Πρακτορεῖα Ἐφημερίδων Ἀθηναϊκοῦ Τύπου.

Ἐδείξατε τὸν ΙΛΙΣΟΝ στοὺς φίλους σας;

Ὄχι ;

Τοὺς ἀδικεῖτε, διότι τοὺς στερεῖτε μιὰ εὐκαιρία ἀνωτέρας πνευματικότητος.

Ἀδικεῖτε καὶ τὸ περιοδικό, μὴ συμβάλλοντες εἰς τὴν διάδοσίν του.

Ἕνα ἐξαιρετικὸ δῶρον: Μία συνδρομὴ τοῦ ΙΛΙΣΟΥ

Ἐγγράψετε ἕνα φίλον σας.

Δὲν μπορεῖτε; Συστήσατέ του νὰ ἐγγραφῆ αὐτός.

Οὔτε αὐτό; Τότε, στεῖλτε μας τὴν διεύθυνσίν του καὶ θὰ τοῦ ταχυδρομήσουμε ἕνα τεῦχος ὡς δεῖγμα ΔΩΡΕΑΝ.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΝΕΑΣ ΕΠΟΧΗΣ
ΒΙΒΛΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΝΕΑ ΕΠΟΧΗ

Τὰ πιὸ ἀποκαλυπτικὰ βιβλία γιὰ τὴν ἐποχὴ τοῦ Ὑδροχόου ποὺ ἀνατέλλει καὶ ποὺ ἐνδιαφέρουν κάθε σκεπτόμενο ἄνθρωπο εἶναι τὰ βιβλία ποὺ ἔγραψε ἡ Ἀλίκη Μπέιλυ καθ' ὑπαγόρευσιν τοῦ Θιβετανοῦ Διδασκάλου τῆς Σοφίας.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ LUCIS TRUST

	Σελ.	δεμ. δραχ.
1. Μύησις ἀνθρωπίνη καὶ Ἡλιακὴ	259	60
2. Ἀπὸ τὴ Διάνοια στὴν Διαίσθηση	198	50
3. Τὰ προβλήματα τῆς Ἀνθρωπότητος	257	60
4. Ἡ Ἐπανεμφάνισι τοῦ Χριστοῦ	205	60
5. Ἐπιστολαὶ ἐπὶ τοῦ Ἀποκρυφιστικοῦ Διαλογισμοῦ	315	75
6. Τὸ Φῶς τῆς Ψυχῆς	379	75

Προσεχῶς κυκλοφοροῦν:

1. Τηλεπάθεια καὶ Αἰθερικὸς Φορεὺς
2. Πραγματεια ἐπὶ τῆς Λευκῆς Μαγείας

Ἀθῆναι: Βερανζέρου 18
Θεσσαλονίκη: Βιβλιοπωλεῖον Χ. Παπαχρήστου, Ἐγνατίας 136
Κομοτινή: Χρῖστος Πουγκακιώτης, Φαρμακοποιός
Κύπρος Λεμεσός: Βιβλιοπωλεῖον Ἀντ. Στυλιανοῦ

«ΘΕΟΣΟΦΙΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ» ΣΥΝ)ΣΜΟΣ Π. Ε.

Δραγατσανίου 6, ἑκάστη Παρασκευὴ 11—12 π. μ. καὶ 6,30—7,30 μ.μ.

ΤΙΜΟΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΩΛΟΥΜΕΝΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

H. P. Blavatsky:	Τὸ Κλειδὶ τῆς Θεοσοφίας	Δρχ.	50*
»	Στὴ χώρα τῶν Γαλάζιων Βουνῶν	»	20
Annie Besant:	Μελέτη ἐπὶ τῆς Συνειδήσεως	»	40
»	Πρὸς τὴν Μύησιν	»	20
»	Μετενσάρκωση	»	10
»	Κάρμα	»	10
C. Leadbeater:	Οἱ Διδάσκαλοι καὶ ἡ Ἀτραπὸς	»	80*
»	Κεκρυμένη Ζωὴ ἐν τῷ Τεκτονισμῷ	»	80*
»	Σ' ἐκείνους ποὺ πενθοῦν	»	10
Besant-Leadbeater:	Ὁ Ἀστρικὸς Κόσμος	»	10
C. Jinarajadasa:	Ἀπόκρυφος Ἐξέλιξις Ἀνθρωπότητος	»	70*
Ed. Arnold:	Τὸ Φῶς τῆς Ἀσίας	»	30
J. Van der Leeuw:	Θεοὶ ἐν ἐξορίᾳ	»	10
—	Φῶς στὴν Ἀτραπὸ	»	10
J. Krishnamurti:	Στὰ πόδια τοῦ Διδασκάλου	»	10
»	Τὸ Βασίλειον τῆς Εὐδαιμονίας	»	15
»	Ἡ Πηγὴ τῆς Σοφίας	»	15
»	«Δελτίον Ἀστέρος» ἐτῶν 1931, 32, 33	»	60
»	12 Ὁμιλίαι εἰς Ὀχάϊ 1934	»	20
»	10 Ὁμιλίαι εἰς Ὀχάϊ 1944	»	20
»	Στοχασμοὶ πάνω στὴ ζωή μας	»	50*
Ἀντ. Ἀδριανοπούλου:	Ὁ Ἄνθρωπος καὶ ἡ Ζωὴ	»	40*
Ἰωάν. Βασιλῆ:	Τὸ Σημειωματάριο ἑνὸς Μύστου	»	45*
Κ. Μελισσαροπούλου:	Ὁ Ἰησοῦς, ἀπὸ τὴν ἄποψη τοῦ Ὀρθολογισμοῦ καὶ τοῦ Μυστικισμοῦ	»	25
»	Προσωκρατικοὶ Φιλόσοφοι καὶ Θεοσοφία	»	20
»	Ὁ Κομήτης (θέατρο ἰδεῶν)	»	15
ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ «ΙΛΙΣΟΣ»	Τόμοι 1956 — 1961, ἕκαστος	»	50*

Τὰ σημειούμενα δι' ἀστερίσκου ἐπιβαρύνονται μὲ δραχ. 10 ὅταν πρόκειται δι' ἀποστολὰς εἰς τὸ ἐξωτερικόν.

Περιεχόμενα ἔτους 1961

ΛΑΧΕΙΟΝ ΣΥΝΤΑΚΤΩΝ

Χαρούμενο μήνυμα πλούτου καὶ εὐτυχίας

33.500.000 κέρδη

θὰ μοιράσῃ ἐφέτος εἰς 22.500 τυχερούς

70 ΣΠΙΤΙΑ

2 363.889 τὸ κέρδος τοῦ ὑπερ—τυχεροῦ ὅλων τῶν σειρῶν

1.347.000 διὰ τὸν 1ον τυχερὸν τῶν προνομιούχων σειρῶν

1.000.000 μετρητά — κέρδη τοῦ λαχνοῦ — δώρου

Μὴν διώξετε τὴν τύχην σας!

Τιμὴ Τεύχους δραχ. 10.—